

K III 1444 225

cc

2012

VEREZ TULLEI

Al'manah

Zinaida Strogalsčikova.
Elonpu-praznikale 25 vot

Rürik Lonin.
Voinal polttud lapsteaig

Nina Zaiceva.
Anni

Anita Laakso.
Kirjoiden Kirj vepsäks

Al'ona Jegorova.
Säda! mez'

VEREZ *2012* *Al'manah* **TULLEI**

Päkirjutez

Zinaida Stroglaščikova 3 **Elonpu-praznikale 25 vot**

Proza

Raisa Lardot	21	Kargaidajad lindud Vepsläižes mas
Viktor Jašov	27	Nutai
Aleksei Ščenikov	38	Mistižed kuvad
Anatolii Petuhov	44	Naku mitte arb
Oleg Mošnikov	47	Maidjoged, kisel'randad..., Glaškan oza
Natalia Silakova	52	Mitte om "koiranemä"? Uhoitud külä
Vasilii Pul'kin	64	Kül'bend, Paimnen abunik
Rürik Lonin	74	Voinal polttud lapsteaig

Runod

Nina Zaiceva	5	Anni
Valentina Lebedeva	33	Kodirandan tütär
Gul'a Polivanova	42	Armaz kodima, Homesel aigoiš i toižed runod

Meiden elo

Natalia Anhimova	85	Vepsän muzejale – 45 vot
Larisa Smolina	88	Vepsläižiden pajoiden värtin

Tedomir

Valentina Rogozina	95	Kaikuicčel linduižel – ičeze pajo, kaikuččel rahvahal – ičeze kel'
--------------------	----	---

Toimituznevondišt

Marina Ginijatullina (toimitai)
Irina Sotnikova
Nina Zaiceva (toimitai)

Taidehpirdai

Aleksei Maksimov

Painandsija

Verso–painamo

Periodika-paindišt,
185610 Petroskoi,
Titovan ird, 3.

Maria Filatova	113	Karjalan tedokeskusen Fonogrammarhivan vepsläižed materialad
Larisa Smolina	120	Kirjreportaž. Sen erigoičused da problemad
Anita Laakso	130	Kirjoiden Kirj vepsäks
Markku Nieminen	133	Ühthižed kul'turvoded vepsläižiden elos

Literatur da taideh

Al'ona Jegorova	97	Sādai mez'
------------------------	-----------	-------------------

Hengkuvad

Irina Sotnikova	139	Muga elo šuhaži vastusen
Galina Baburova	145	Nece melentartuine da jüged rad

Lapsile

Nikolai Abramov	148	Tal'ven runod, Uden voden praznik i toižed runod
Nikolai Abramov	149	L'uba i Pun'u
Nina Zaiceva	150	Sinine keza
Valentina Rogozina	152	Makaronad hangoižel i toižed runod
Valentina Lebedeva	154	Kättepajo, Keväden meckäveluz i toižed runod
Nikolai Fomin	158	Ö-ecind

Подписано в печать 5.10.2012.
Формат 70X100^{1/16}. Бумага офсетная. Печать
офсетная. 13,3 усл. печ. л., усл. кр.-отт.
22,05, уч. изд. л. 15,2. Заказ 876. Изд. № 2.
Цена договорная.

Издательство "Периодика".
185610, Петрозаводск, ул. Г. Титова, 3.
Отпечатано в ООО «Версо».
185031, г. Петрозаводск, наб. Варкауса, 1а.

ISBN 978-5-88170-223-6

© Verez tullei 2012

Elonpu-praznikale 25 vot

Vepsläine Elonpu-praznik om vepsän rahvahan praznik. Sidä praznuitas kaikuččel kezakun toižel pühapäiväl kerdan vodes Vidl-küläs Podporožjen rajonas Piterin agjas. Täl vodel nece praznik praznuitihe jo kahtenkümnenden kerdan.

Tahtoin johtutada necen praznikan istorijad. Om čudokahašti, no võib sanuda, miše Elonpu-praznikad zavottihe praznuida siš aigaspäi, konz kezakus vodel 1986 Vologdan agjan Pondal-külän eläi Viktor Jašov oigenzi kirjeižen "Problemad, ecmine, pätand"-radiopaginale. Neciš kirježes hän kirjuti: *"Mö, vepsläižed, olem kadomižen kündusel, em tekoiked mö olem i äjak meid om, em voigoi löuta vastust küzundaha – mikš mö olem tehnuš "rentabeližematomiks" da "perspektiviližematomiks"? Ken meid pani neche listaha? Ken i mikš käski lopta opendust vepsän kelel? Mikš rahvahan kirjutamižen aigan vepsläižid kirjutadihe venälaižiks?"* Kirjeižen alle hän kirjuti lühüdašti: Viktor Veps.

Radiotoimišt oigenzi Viktor Jašovan kirjeižen Venäman Federacijan Sovetan Pohjoižiden rahvahiden kul'turan da ekonomikan erištaho. Siloi sigä tedištadihe-ki ezmäižen kerdan vepsläižed-rahvahas. Venäman Federacijan Sovetan Pohjoižiden rahvahiden kul'turan da ekonomikan erišton pämez' Sergei Ivanovič Balabanov käski Karjalan valdkundan, Piterin da Vologdan agjoiden valdmehištoid antta tedoid vepsläižiš, kudambad eläba heiden regionoiš. A Tedoakademijan radnikoile hän käski vaumita dokladan vepsläižeden nügüd'aigaižes elos.

Piterin agjan valdmehiš, miše antta vastusid Viktor Jašovan küzundoihe, päti tehmaha vepsläižen praznikan. Vodel 1987 zavottihe vaumita nece praznik. Piterin valdmehiš käski vaumita necidä praznikad Aleksei Strel'nikovale. Se oli üks' kaikiš tetabambiš praznikoiden sädajišpäi. Nece oli hänen idei antta praznikale ningoččen nimen – Elonpu. Nece nimi zavodi znamoita vepsläižen kul'turan udessündundan pud. Necen pun jured znamoičeba kolnuziden ezitatoiden mirud: tüvi – nece om eläjiden mir, pun oksad da lehtesed – oljoiden da tulijoiden jäl'gnikoiden mir. Nece simvol oli oigetud ozutamha vepsläižen rahvahan udessündundan el'gendust, heiden jurihe melentartut da veroiden kaičendan tärktut. Nece pu znamoiči mugažo, miše vepsläižed oma üks' suomalais-ugrilaiziden rahvahiden pun oksišpäi.

Elonpu-praznik praznuitihe ezmäžen kerdan vodel 1987 kezakun 14. päiväl. Se tehtihe Vidl-küläs. A ved' külän pämehed vodel 1983, konz mö, tedomehed Petroskoišpäi, olim sigä tedištuzmatkas, sanuiba meile, miše vepsläižed ei elägoi sigä. Nügüd', võib olda, johtutadihe sidä aigad, konz vozil 1927—1937 Vidl-külä lugetihe vepsän rahvahan rajonan keskuseks.

A vastusid Viktor Jašovan küzundoihe anttihe tedokonferencijal, mitte oli omištadud vepsän kelen da kul'turan kaičendale. Konferencii oli tehtud kezakun 15. päiväl, jäl'ghe Elonpu-praznikad Järved-küläs. Vodes päliči – vodel 1988 Elonpu-praznikad tehtihe Karjalas da Vologdan agjoiš. Siš aigaspäi ningomid praznikoid

tegeškatihe kaikuččel vodel erazvuiččiš küliš, miččiš eläba vepsläižed.

Vepsläižiden täht, kudambad eläba Piterin da Vologdan agjoiš, kus vepsläižiš ei johtutadud vodespäi 1937, praznikoiden tegend oli kuti heiden pördutuz ičeze istorijha, kuti heiden oficialine tundustamine.

Nügüd' eskai om jüged kuvitelda-ki, miččen üldütusenke Piterin da Vologdan agjoiden vepsläižed vasttiba nenid praznikoid. Oli pandud mugažo äi toivoid tedokonferencijan pätandoihe. Ezmäižen kerdan Piterin agjan küliden eläjad oliba voinuded diskutiruida ičeze nügüd'aigaižes elos. Oli äi erazvuiččid problemoid: miš om sü, ku vepsläižiden lugumär väheneb muga teravas, kut om jüged eri regionoiden vepsläižile kosketadas toine toiženke siloi, konz heiden elosijad om jagetud koumehe palaha i ei ole teid i nimittuš ühtenzoitust, a om mugažo äi ekonomižid problemoid. Oli äi pagištud da planuitud. Om žal', miše ei kaik tuli eloho.

No olen ihastusiš, miše hot' erased problemad, miččiden polhe pagištihe konferencijal, om pättud: om udessündutadud da sirdäse edehepäi vepsän kirjutuzkel', vepsän kel' opetas školiš da korgedškoliš (sanun, miše nügüd' äjiš školišpäi vepsän kelen openduz heittas vai jo heittihe. Heitta da lopta om kebnemb, mi tehta udes, sikš lopind turuse teravaidešti, kuti mäch), paindas kirjoid vepsän kelel, vepsän rahvaz om sanu igähižen vähäluguizen rahvahan statusan, no elo vepsläižiš küliš tegese kaikuččel vodel vaiše hondomb. Vepsläižiden lugumär väheneb sikš, miše valdmehiš ei holdu i ei abuta küliden eläjile. Erašti nägub: valdmehišton hol' vepsläižiš om kuti vaiše siš, miše tehta Elonpu-praznikad. Rahvahan jügedad holed vajehtadihe fol'klorholihe. Mihail Grigorjevič Triškin Päjärvespäi kirjuti ühtes kirjeižes muga vepsläižiden praznikoiden polhe: "Meiš, vepsläižiš, johtutadas kerdan vodes da se-ki, konz om Elonpu-praznik i kaik oma

humalaižes, midä-se voidas toivotada i sid'žo kaik unohtase – ahavol puhuse kuna-se verhale polhe".

Se om tozi-ki: praznikoiden vedämine siloi, konz vepsläižiden elo tegese küliš kaik hubemb, om vaiše kuti ozutand. Meile, vepsläižile, tarbiž todesišt abut da tused. Ka, nügüd' kaik tedaba, miše vepsläižed om erine rahvaz, miččel om ičeze istorii, kul'tur da verod, ned oma znamasižed. Vepsläižed tundištoitihe toižiden suomalais-ugrilaižiden rahvahidenke – nece-ki om ani hüvä. No ei voi olda, miše kaik problemad oliži sidotud vaiše praznikoihe da praznikoiden fol'kloraha.

Ka pidab vahvištoitta, miše nece-ki om hüvä, konz praznikoiden aigan tehtas erazvuiččid kázitõn ozutelusid, miččile mastarid vepsläižiš külišpäi toba erazvuiččid ičeze kázil tehtud tavaroid. Elonpu-praznikoil mödas mugažo tradicionaližid vepsläižid paštatesid, vepsläšt lent, olut. Nenil praznikoil voib tundištadas uziden openduzkirjoidenke da literaturanke, Kodima-lugendlehtesenke. I nece tob ičeze satusid. Elonpu-praznik tegihe znamasizeks tedokanalaks vepsläižiden polhe.

Äjiden mehiden täht, ked oma sündunus vepsläižiš küliš, jogavoččed Elonpu-praznikad oma kuti vastuz ičeze kodimanke. A nenile, kenen külid jo ei ole-ki, nece om üksjaine maht sada vestid ičeze vanhas kodimaspäi. Praznikoile tuleb kaiken äi lapsid. Tahtoižin nadeidas, miše lapsed, kut heiden vanhembad-ki, lugeškandeba ičtaze vepsän rahvahan palaižikš.

**Zinaida Strogališčikova,
Vepsän kul'tursebran pämez'**

Nina Zaiceva

Anni

(pala Virantanaz-eposaspäi)

Maman sizar Anni
 laskav oli ani,
 Virale jo mamaks
 tegihe hän amu.
 Hän ei olend mehel,
 hänen voziš – rehed.
 Tez' melekahid sanoid,
 puhegid-ki amuid,
 abutada mahtoi
 ani kelel kahtel:
 pagiži hän vepsäks,
 a konz tarbiž – venäks.

Anni-baboin elos
 ei kulund ozakellošt:
 Annin tanhal ozad
 pit'kid jo vozid
 ei olend olnu.
 Kanz jo amu kolnu,
 Timoi – priha armaz –
 ani kuti sarnas –
 posadaspäi ajoi,
 kus-se han i naji.

Lõuzi toižen neiččen,
jāti armhan enččen.

Timoi-prihan nimi,
nügüd'-ki võl kimib,
soigutab korviš
neniš pit'kiš voziš.
Tusttui prihad Anni.
Mikš ei voind hān ani
pidātada prihad?
Muštāb – miš ol' viha:
ol' hān "hondol jāl'gel"
mecas, necen jāl'ges
ei voind tulda tele.
I vajehtihe elo...

Anni vaitti oli.
I hot' hengen noli
erasišti ani –
johtutesed pani
edahaizhe čogha.
Vaiše midā togha
tāmbeine elo,
ei sanund, mi oli.
Kaiken pidi henges...
Annin sikš legendas
rifman enččen heitin,
miše toden peitta.

Annin mecstarin

Kerdan Anni mecas oli,
marjoid poimmaha hān mān',
keraz' ājan, ājak voili
puzuhu hān ičez pan'.
Neiččiden ei kulund ānid,
vaiše tullein kului voi.
"Midāk tehnuš, kuna mānin?
Segoin mecha, avoi-voi!"
Sid'-se nāgišti-ki čudon:
"Kenak nece māgen al?
Mitte ristit, kuti kudes,
mištta-miččed sobad pal?"

Tarkas kacuhti konz Anni,
homaič: olii lehtiš om!

Pān-ki punoškanzi ani...
Keda toi se korbenžom?!
Mecanižand – urad-tullei –
mehen haškuid lõuta voib.
Annile se vastha tuli,
hānen korvha sanoid toi.
"Modod, Anni, kata ala,
abidi mā sindai en,
henghe armastust mā valan,
kod'he ani kāzil ven."

"Tundištad sā mecan tagā,
prizoran sā linned – noid,
Anni, elāškanded vāges,
emagaižeks tehtas void!
Vaiše tervehta sā mindai,
anda minei ičeiz heng.
Kosketa en vāgel sindai,
henged vāgel ota en.
A ku ed – ka elād mecas,
hot' i om-ki kodi lāz,
sada vot hot' sidā eci,
ūmbārdatoi – linnet tās.

Anni-raukoi, kündled – sil'miš:
mecamehen kutak voiž
akan tehtas? Pimed – il'mas!
Midāk nūgūd' neižne loiž?!
Māni päiv i nedal' māni,
Annin ān' jo sambnu om...
Kaiktā pimed korb om ani,
Annin ūmbārdab kuz'žom.
Mušttho tuli maman sana,
mittušt virkta-ki ei sand:
"Māne marjaha i tānna
tule teramb. Lāznas – mänd".

Mamoi unoht' rigos veroid,
blaslovida unoht' hān,
sikš-se tūtār necil kerdal,
mecahižen valdha mān'.
Midā tehta? Kolda nāl'gha?
Kadoda-ki mecha voib.
Anni pāti: vāged – jāl'gmād,
tulgha minuspāi sid' noid!

Kacuht': mechine kut ristit,
kadjad, paid i šapuk päs,
vaiše vil'skoi sil'mänripsuil,
Anni pän konz sirdi lāz.

Čukoi mecahižen hul'he,
riži, kut om lendnu heng...
Meled päs kaik ani sul'he,
muštonlang om jānu hen.
Avaiž sil'mād – ižand kadoi,
vaiše ahav jānu kebn...
"Avoi-voi, ka midäk radoin,
nügüd' minä olen ken?
Mecanižandan mā akaks
tegimoi, a sanun kut?
Minun Timoi mugoi pākaz...
Midä tēgen-se mā nūt'?"

Anni kāzil sil'mād saupsi,
kūndal'jogi valub jo,
elotoman maha lanksi,
muga māni nece ō.
"Kutak nügüd' minä elān,
mehidennoks kutak māt?
Paremb mecas jatktan elod,
tānna igāks minā jān.
Mikšak elo lähteb muite?!" –
punoi kaiken Annin päs.
Ei hān ecind mahtoid uitta,
tahtoi kolda ani tās.

Il'mestui – ka koditanhal,
sügüz'murdod – paikan al...
Küzui Anni tatal vanhal:
"Mikš mā elān nügüd' mal?"
Kerdan Annin lehmut kadoi,
hondomb pahut tuliž ei...
Tuli mecanižand madol,
kelenmahton Annil vei.
Kūlān agjha keletoman
pert'he, miččes eli noid,
Annin ved'he vāgetoman...
"Raukoi tütrut, voi, voi, voi!"

Baboi kacui ūmbri Annin,
küzui: "Midä tehtas voi?"

Sekoi vähän, aitha mäni,
heinid Annile hän toi.
Melev oli, el'genz' kaiken,
midä mecas tehtas voi.
Tärzi – nece lõuzi aigan
mechine, se kaiken loi!
"Raukoi neičut, midä tehta?",
sekoi azjas melev ak, –
"Tarbiž abutamha ehtta,
kacu, neidine kut mak!"

"Mecanižand sinus radab,
usko, tuleb konz-ni aig,
siloi keletomuz' kadob,
lähteb pahuz' nece kaik..."
Mel'he Annile jo mecan
čomuz' noidusine om,
mel'he nügüd' – kida mecoin,
hengen mödhe – mecažom.
Mecanižand melid ličeb,
hänel Annin heng om ved'..
Anni riži necen iče,
necen hüvin Anni ted'.

Nene varukahad sil'mäd,
edahaižen mecan korb
kattas ümbri vauktan il'man,
niišpäi sündub kibuid korm.
Piikoi-pimed katab kaiken,
midä iknas nähta voi,
vaiše tullei kãred kaigub,
kuzid vanhoid uks'he toi...
Sid'-se Annin muštho tuli:
tarbiž mända koivunnoks!
Amussai ved' necen kuli –
ližad tob sen joga oks.

Koivut sokul jotab kezal,
tal'vhe tervhut äjan jäb.
Mezjaine-ki ištub vezal,
meden täht se põlūšt sab.
Koivut lehtil čomut kandab,
tullei leihub vihand barb,
kuti noid sil lehtil vändab
tactes lehtištoho arb...
Tal'veks andab koivut vastoid.

Lehtil om jo toine arv:
konzak pakaižes sã astuid,
kũl'bet'vast kut ozan sarv.

Otta koivuspãi voib toht-ki,
tehta kašlid, lũuhid ãi,
jodes verest vedut ohkta:
lũuheižes-se mezi vai?!
Kaikiš poliš koivut tarbhašt
kodiš, poudos, nitul om.
Mehile om kaiktã tarbiž
nece koivusine žom.
Amussai om anttud sana:
"Huba linneb, eckat koiv,
sebãgat tõ koiv-se ani,
heitãb se, min pahuz' loi".

Tuli Anni koivunnokse,
silitaškanz' vauktut toht,
sanui sille: "Ižand koski,
pãzuta sã, koivut, oh!"
Sana pule mel'he oli,
oksil ani maihaht' hãn,
Anni toižid sanoid toili,
sanelemha vaihid mãn'.
Sidoi sanan sanha Anni,
avaiž bedad ičez kaik...
Sũndui mugoi puheg ani,
avaita sen tuli aig.

Annin puheg koivuižele

"Koivut sinã, koivuižem,
lehedaižed lehteižed,
tihedaižed oksaižed,
ani vauged kor',
heng om putnu veiččele,
abuta-ske neiččele,
to-ske tele enččele,
ved' mã olen nor'.

Koivut, sel'ged koivuine,
sinus minun toivoine,
sinhu lendab voivoine,
minun voikai ãn'.

Abittud om neidine,
kule opalvestine,
jose otta petline?
Kuna minä män?

Koivut, mindai žalleiče,
pāsta pahas aliči,
hüvād minei valiče,
sinā kaiken void!
Paina oksil kelloho,
pane sana kelehe,
to sā mindai eloho,
kut kaikušti loid!"

Tegihe sid' kebnemb ani,
kuti kattud henges kar,
henghe tuli elon sana,
jāti neiččen opak žar.
Elonhimo pörub muštos,
nāgub elon vauged pol',
kuti pāsttud terav ušte,
mitte kingitadud ol'.
Necil mecanižand ozut':
pördutadud Annin toiv.
Toivospāi hān neiččen pāzut',
siš-se kaigub vihand koiv.

Annin mahtod

Anni mehele ei lähtend,
muga vanhaks neiččeks jāi,
ka i iče-ki ei tahtoind:
mitte nügüd' hälle sai!
Siloī kuti vedhe kacui,
konz om avaidanus azj,
Timoi tulda-ki ei racind,
kerdad-ki ei olnu tās?!
"Hondol jāl'gel neižne oli,
om hān tehnuš kuti noid,
hānes mehen heng jo koi,
midāk tehta nügüd' voi?!"

Anni Vesin sanoid riži,
kuti oli nece lāz...
Tedoid vanhoid sai hān sid'-žō,
kāvutada voi niid tās.
Nūgūd' kerazi hān heinid
Juunanpāivān, nece maht
sūndui ākkid. Eilend seinid,
mecha lāhtmaspāi, konz taht...
Kaikid tegi Anni tervhikš,
keda tānna kibu toi,
i hot' ičeze, hot' verhid,
abut' kaikile, mil voi.

Uhten neiččen mado kokaiž,
riži raukoi, lāhen lop.
Tod'he kūl'hā suriš mokiš,
sanutihe – kaigat kop.
Neiččen mamoi voikuid laski,
"Izo tūtrut, voi, voi, voi!"
Anninnokse kantta kāsķi,
Anni toda abud voib.
Anni tarkas neiččen kacui,
kacui jaugan al i pāl,
kibud koskta-ki ei racind,
puhegid mōst sanui hān:

"Must kū i hahk kū,
kirjav kū i vauged kū,
tundet, kus om kodi.
Koivhu kū teid rodi,
aidan kočkus elo,
māngat sille tele.
Pahust' paha
māne maha
neciš neiččes,
elā enččikš.
Jāta neižne meile.
Kibud enamb eile!"

Oli terveh neižne,
kibu maha lāks',
vessel', muhu enzne,
jaugoihe hān lanks':
"Baboihudem armaz,
kitand sinei sur',
kuti hūvās sarnas

sinun abu tul'.
lgäks muštan sindai,
unohta mā en,
taivhaze konz lenda,
sinna vestid ven."

"Tūništu sā neičut,
en ole minā ved'...
Sünd ved' ičez veičel
sinun kibun heit'.
Minā vaiše sanoid
hānen sanuin sid',
sanoid hān ved' andoi,
openzin mā niid."
Anni vastaz' muga,
konz kitāškandeb ken,
hūvūdeks ei lugend:
"Abutand mā en!"

Muga Anni eli.
Edahan i lāz
kaikile hān oli,
tezi kaiken tās.
Kaikes kūlās ani
pidi henges hol't,
azjoiš abut' Anni,
vaiše miš hān voi.
Tervehtoiti kaiked:
ristit om vai koir,
šuhaiži hān vaihid,
miččid tullei toi.

Anni andab tedoid paimnele

..."Māne Anni-baboinnokse,
teramb māne, ani jokse.
Anni-baboi tedab kaiken,
abutab hān joga aigan.
Sanub paimeta kut tarbiž,
kutak olda mecan korbiš."
Tuli baboin kod'he Van'oi,
alasijal oli Anni.
Van'oi huppāht' sid'-žō sijal,
"Midā voižin tehta tijal:
lahtevet mā nugud' toižin,
haugoid haugoumaha voižin."

Annile ned sanad mel'he,
 priha hüvā, vigad eile.
 "Minā nevon sinei Van'oi,
 andan nene kaskōd ani:
 sid'-žo ūmbārduz sā tege,
 kodišpāi sā seglas ve-gi:
 karvoid sinna vähān pane,
 lukkol, avadim i muna,
 kaiken necen paikha sido,
 živatoile siloi vigad
 tehte ei hot' pōudos, mecas,
 mušta, Vano'i, sinā neciš."

"Homencel, vōl oldes külās
 kirvhen ota, teral ūlāz,
 ota sidotud kaik paikha,
 ala kacu, priha, aigha,
 ūmbārda sā živatkogo
 koume kerdad." Van'oi: "Ogo!
 Konzak minei nousta tarbiž,
 miše tartta lehmān karvoiš?!"
 Baboi hüppāht' sijal ani:
 "Midā sanuid?! Nene sanad
 unohtada minā kāsken!
 Ed-ik mušta meiden kaskōid?"

"Vepslāižile amu sel'ged:
 nāgeb pu-ki mecas, velled,
 pu-ki kuleb mecas kaiken,
 olgat hillād mecas, vaikne."
 Paimnen oza – vōl-ki hillemb
 pidab olda, kaikid penemb,
 sindai korktemb eskai jāniš.
 I hot' sinunnoks se māniž:
 ala koske sidā kādel,
 ala baffalide vägel.
 Mechine ved' kuleb kaiken,
 korvad pūštti joga aigan."

"Mecan elājad-ki siloi
 sinunnokse vaiše ilos
 sirdāškasoi ani lāhen,
 ani živatannoks tāhā,
 vaiše lehmāižid ei koskkoi,
 kuni nāhkoi-ki ei eskai.
 Hāndikaz-ki māneb veres,

kondi sires ani vereb.
Kaikes kožmuz linneb siloi...
Sinä ištu vaiše vilus,
varasta sä aigad sida,
živatoid konz kod'he veda."

"Rada paimneks spuskan mödhe,
enččes elos meile tod'he
nene tedod. Äjan kerdoid
mechine-se oli verdnu,
vaiše murendand ei sändoid,
miččid iče meile andoi.
Ved' mö mecas katkoim barboid,
marjoid mązötam mö arni,
čuhunke konz meiden puzu.
Tahtois löuta marjoid uzid,
hot' ei tarbiž-ki jo meile,
hot' siš nužad-ki jo eile."

"Kuspäi, Anni, sändoid tedad?
Mecanižand sindai vedi?
Hondoi jäl'gel sinä olid?
Küläs pagištass ved', kulin."
"Mikšak sinei nece teta?
Abud said, i mäne, lenda.
Konzak vähemba sä tedad,
siloi kebnemba i eläd.
Sändoid ezitatad toiba,
amussai jo sändoid loiba.
Meiden rahvaz muga sanub,
mušta, Van'a, nene sanad..."

Anni jätab tedoid

Igän radoi paimneks Van'oi,
ezmäi verhiš, möhemb – ajoi.
Kodiš pidi paimnen sändod,
mureta-ki niid ei andand.
Oli hän kut kaičii mecas,
küläs tet'he Van'oiš necen...
Anni-baboi kucui kerdan:
"Om-ik aigad vähänverdan?
Minä, Van'oi, pigai kolen,
vaiše ristitud ei ole,
kelle tedoid saiži jätta,
miše voizi sil'mad katta."

"Ku en jäta tedoid nenid,
kolda-ki en voi mā ani.
Jumal taivhaze ei primi,
Van'oi, eile minun nimed
hānen surmankirjas neciš,
vaiše kus hot' māne, eci.
Sinai oma sil'mād mustad,
sinā minun sändod muštad.
Elāškad sā tāudes vāges,
abutaškad ani kaikes
ristituile meiden külās,
linned tervehtajan hūvān."

Oli hobed Van'oi tabal,
žal' om tehnuš Anni-babad.
Ka i iče-ki hān tezi,
sel'ged nece, kuti vezi:
kenele-se holid tarbiž
otta niškha mehiš kaikiš.
Primi tedoid sāndon mōdhe,
a konz lāksi ičež kod'he,
kulišti kut kāgi kukkui,
mecas kulišt', ken-se ukkui,
ken-se lapsen kartte voiki,
ken-se nagroi, ken-se ohki.

Anni-baboin kolend

..."Nece Annin vāgi radab.
En ved' minā nūgūd' kadond...
Toden Anni-baboi sanui,
kenele-se tarbiž sanan
henges kaita i muštos,
nece oikti om, mā uskon."
Homenc toi jo vestin pahan,
leviti sen külās ahav:
Anni koli ičež kodiš,
lebaitas voib kaikiš holiš.
Oli lujas hūvā ristit,
hot' ei pidānd kaglas ristad.

Vir om kulištanu necen,
konz hān oli sūvās mecas.
Hān ei tundend, tedoid kuspai
sai hān mecas, ani puspai

kāgi kukkuškanzi tuskas,
 Viroi tedišti-ki mustas
 gor'as neciš, Annin surmas...
 Anni oli hälle armaz,
 kaiken aigan pidi holid,
 hälle toižen maman oli.
 Aigoiš mamaze ved' hänen
 koli, kanz-ki oli jānu...

Rigol laksi Viroi kül'hä,
 konz vól oli māgel, ūl'hān,
 loikotab kut Tal'oi, kulišt',
 voikab lujas. Karged uzišt'...
 Tal'oile ol' Anni lähen,
 sikš-se voiki ani pahoin,
 vaihen vaiheze hān kudoī,
 sanan sanaha hān sidoi.
 Voiki ičez gor'as pahas,
 vei ned sanad keza-ahav,
 tullei taivhaze niid libut',
 taivaz kuli neciš kibus.

Tal'oin voik Anni-baboin surmas

"Sula Anni-baboihudem,
 keranus sā, kogonus.
 Libed meiden päivāihudem,
 pagišta ei uddainus.
 Mikšak sanund ed nikelle –
 ičeleiž, ūks' ičeleiž?
 Mikšak virkand ed jo meile,
 jätid henghe ūhteleiž.
 Kutak sinā racid jätta
 ičeiž libed linduine,
 kerazitoi sinā lähtta,
 kibed minun rindaine.

Sula sina baboihudem,
 mustan duman küksižid,
 sinun armaz lindoihudem
 necen duman lūkāižiž.
 Midā meile nūgūd' tehta
 vast kābedaha kezaha,
 rigehtid sā uitta ehtta,
 konz ei ole vilu sā.

Elānuizid' sinā vōl-se
 ūks' hot' kābed kezaine,
 elāhtada ed voind jose
 nece volaz vodeine.

Nügūd' panda meile pidab
 sindai ledho mahuižhe,
 sula minun baboihudem,
 neche koditahoižhe.
 Emei racteiž kaimadamha
 viluhu da randaha,
 emei racteiž sabutamha,
 maha sindai panmaha.
 Kāgoihuded kukkuškatas,
 minā meles pidāškan,
 kānditoi sā linduks hahkaks –
 minun henges johtuškab.

Ištte lähembaižhe puhu,
 ani ala oksale.
 Toškab vestid tulleituho
 sinus, minun maksaine.
 Tulleihuden kartte ištte
 sinā minun hardjoile,
 šuhaida i sanu pūštas
 tulijoile aigoile.
 Āi jo melid meile andoid,
 minun sil'mānteraine,
 hardjoil sinā ājan kandoi...
 Voi, tuskaine, sur' gor'aine..."

Mahapanendpäiv-ki tuli,
 ičižile gor'ad suli...
 Oli veron mōdhe tehtud
 jāl'gmād azjad Annin tāhte:
 kisel' muštmižihe keittud,
 zirklod paikoiden al peittud,
 hibj konz kaumžomale ved'he,
 kodiš sijad-ki kaik pest'he,
 miše gor'a uz' ei tuliž
 miše opal teramb suliž.
 Tal'oi kaumoil voikuid sanui,
 kibed opal kului sanoiš.

Tal'oin muštvoik kaumžomal

"Sula sina minun babaine,
kuna mindai jätid, armhaine,
surele da mindai gor'ale,
igähižele da sinä bedale.
Kenak mindai kaikes armahtab,
kenak mindai muga armastab?!
Voi, sula sinä minun babaine,
rebitase minun rindaine.
Kenak radolpäi-se vasttaškab,
armahašti tuleb vastha-se,
mindai silitaškab tukaižiš?!
Olen nügüd' mustiš tuskaižiš.

Nevondoid-se kenak andaškab,
kenak laskvut äjan kandaškab.
Nitule mä aigoiš tulen-se,
sigä üksnein nügüd' olen-se,
Tule, babam, kägoin karthišti,
ištu koivun barbal alhašti.
Siloj minä sid'-žo tedaškan:
toid sä minei uzid tedoižid:
ičižid sil svetul nägištid...
Siš i kukkui minei kägine.
Kukku sinä võl-se, kägine,
sanu kaikjal opalvestine.

Iroi-baboihudem, cvetuine,
oled amu sil jo svetuižel,
opalvestin sinei veretan,
pahan vestin sinei oigendan:
Anni-baboi om jo keranus,
sinunnokse om jo kogonus.
Kasarda-ške leved tehut-se,
pane parded kuti sildut-se
bibučijas sos-se päliči,
mustan mecan ladvoiš aleiči.
Tariče-ške vesel venoihut,
ehtata -ške sotei baboihut.

Ehtata hänt meres poikpoli,
hurha polhe, ali oiktale,
kabardaške baboid kädudel,
pūžugatoiš sel'ktal vedudel.
Olijad sil svetul ičižed,

vastkat baboid kuti ičetoj,
otkat händast teiden sebraha,
algat jätkoi üht-se kerdaha.
Oli baboi alasijažel,
hätken venui ühtel tahoizel.
Hän ved' vaiše om i kogonus,
sihe svethu vaiše keranus."

Tal'oi kaumaižele ani
lanksi virktes ičez sanan
ičez tuskasižes gor'as,
mustas tuskas, opalmeres.
Kaum oi' hänen kündlil kasttud...
Kodihe jo tarbiž astta.
Ved sauptud kinktas baboin sil'mäd,
henges tundu ei jo il'mäd...
Tal'oi sanui: "Baboi sula,
minun armaz, voik-se kule!
Lenda taivhaze sä tünäs,
muštos kaičem sindai süvas."

Raisa Lardot

Kargaidajad lindud

Vepsläižes mas

1. pala

Päčil oli lujas läm', kuti ištud kenen-se kombuil. Völ se-ki hüvä om, miše päčilpäi kaiken nägub, mi om pertiš. Kacu, baboi keradab tacketud kel-se bobaižid, pühkib lavan i pagižeb min-se polhe Maikanke i Tomkanke, kudambad vändaba täs-žo. Tomka i Maika oma minun sizared, vaiše norembad: Tomka – kahtele vodele, Maika – völ-ki kahtele. Maika om mugoine pičuline, hänenke ei voi väta-ki, vaiše ujelte ümbri da mummata hänen karte.

Kacu, Maika om langenu, i baboi lajib Tomkad, a hän ei ole värniki. Baboi kaiken lajib Tomkad i paksus todeks, a täl kerdal – nimiš. Minä nägen päčilpäi kaiken hüvin. Täs om lujas hüvä sija!

Roza i Venera (mugoi nimi om antud sizarele), vai toižikš – Rozka i Ven'ka, oma minun vanhembad sizared, hõ oma völ kaksjaized. Päiväl hõ opendasoiš školas. Ezmäks hõ käveliba venälaižehe školha, a nügüd', konz suomalaižed oma tulnuded, ka opendasoiš-ki suomalaižes školas. Rozka i Ven'ka oma vanhembad mindai kudele vodele. Mamalain oli sündunu edel heid prihaine, Juraks oli nimitadud, vaiše minun vel'l' pigai koli. Kut baboi pagiži, mama oli sündutanu völ koume last, kaik lāžujad i sen täht kaik oliba ehtnuded jo kolda. A ühten mamoi oli sündutanu lujas aigoiš. Vai, aigoin, sen-ki täht, miše mamoi oli radnu kaiken jügedoil radoil. Kacuhtad hānehe – vac om sur', möst last kandišeb.

Mamoi kaiken aigan rigehti kuna-se. Erašti minei nägub, kut hän sõtab Mai-

Suomalaine kirjutai Raisa Lardot (Raisa Lar'uškina) om sündunu Anizen randale, Sokš-külähä, vepsläižehe kanzaha. Suren Voinan lopus Lar'uškinoiden kanz sirdihe Suomehe. Nece veraz ma tegihe heiden täht toižeks kodimaks. Elos oli lujas äi jügedusid. Vaiše Jumal tahtoi tehta muga, miše vepsläižes neičukaizespäi kazvaiži kirjutai, kudambad tetas äjīs maiš. Raisa Lardot om kirjutanu 11 romanad, hän kirjutab mugažo runoid-ki.

Kargaidajad lindud-roman, kudambas avtor starinoičeb jügedas laps'aigas, ezmäi vepsän mas, a jäl'ges Suomes, om kätud venäkel'he, a Kodima-lehteses paindihe sišpäi valitud palad.

kad. Tomka-ki ei jä sizarespäi, sen täht mamoi sõtab ühtes nižaspäi üht last, toižespäi – tošt. Minä võl min nägištin: Tomka imeb, hänen modpoliškod eskai pāzuba enambal, mi Maikal. Minä meletan: Tomka om nāl'ghizemb sizart. Ka hān suremb om-ki, maidod tahtoib enambal. I hot' kuverdan Tomka imeb nižad, kaiken hānele om vähā. Ka i jāl'ges sōmād Tomka jāb nāl'ghine, kuti nimidā ei mujand-ki. Kaik pagižiba, miše neičukaizel om koiranvaivhuz', hān lāžub rahitkibul, i miše hān ei elā hātken, i mamalein tarbiž meletada – kelle kuverz' maidod tarbiž sõtta. Hānele pagištihe, miše mikš sõtta uhtei last, kudamb jo koleb pigai, a maidod muite-ki om vähā. Mamalein antihe kolhozas polen litrad maidod pāivāks, ka ved' nece kaikele kanzale-perehele. Tomka midā i sab-ki, ka vaiše mamoin nižaspäi, kolhozan maidod oli vähā eskai vanhembile-ki lapsile. Oliba võl meil ičemoi kanad, kudambad muniba munid.

Kanoid pidetihe ühtes pertin poles, a toižes mõ, mehed, elim. Vaiše tal'ven pakaižiš kanoid erašti ottihe mehiden pert'polhe. Siloi minai oli sur' praznik. Minā navedin kacta, kut kanad elāba rindal, kut ned hoguba i kokiba naperas n'okuil lavan lahkoiden keskes, kuti lōuziba jūviden peitosid. Todeks, ka baboi, vai mamoi-ki panliba kanoile jūvid pertinčogaha, pāčinnoks, kus jāl'ges kanoiden kokindad jūviden kored oli kebnemb kerata, miše lūkāita pāče.

Minei oli āi ilod, konz kanad kāveliba meiden pertinpoles. Mugomad ned oliba ilosižed: vaiše teged haškun niiden polhe – edelez hūppāhtaba ūlāhaks. A unohtase-ik ningoine azj: ol'ges lōudad lāmāizen võl vaiše nūgūd' mundud kanan munan. Sinā kandad sen hillāšti baboile i sanud: kacu, baboi, võl ūks' muna om.

A jāl'ges tuleb kodihe mamoi-ki, tuleb jo hāmāras, konz irdal nāgub-ki vähā midā. Māni muštho: mamalein kāziš om haugoidud haugoiden kanmuz, hān mā-neb pāčinnoks i jurunke sordab sen lavale. Jāl'ges mamoi heitāb kindhad, paneb kuimaha pāčinkarha i vaiše siloi hādaškab sapkad jaugaspāi. Pertinpoles pāzub haju: kindhišpāi mujub mārģāl nahkal, haugoil i võl vihmakahal sāl, mitte tāmbei om irdal.

Mõ kaiken vasttim mamoid longil, kudamban baboi keiti. Hān ei tegend sōmād pertiš, a tegi honuses pertid vaste. Sigā oli sur' pāč i karzin. Minā lujas varaižin tulda rindale necen karzinannoks: pagištihe, miše karzinas elāba mecamehed. A kel om taht, miše mecamez' vedāiži sindai pimedaha karzinaha! Paremb olda edemba neciš pahas tahospāi.

Mamoi tatoinke, konz tatoi oli kodiš, magaziba siš-žo honuses, kus i Rozka Ven'kanke, paksušti Maika-ki. Minā en tedand hūvin, kus Vas'ka magadab, nacein, honuses pertid vaste. Vas'ka – tatoin vel'l', baboin poig, i hān oli vähāizel kuti likahtanu melišpāi – sen täht, miše lapsen oli langenu i satatanu pān.

Oli hūvā se: minā en magadand honuses karzinreigunke! Minā magazin pertiš ühtes baboinke i Tomkanke. Baboi kaiken venui rōunal i kacui, miše mõ em lanktenuižigoi sijalpāi. Minā ka magazin ani seinād vaste, minun melen mōdhe – parahimas tahos. Voi kātas i sel'gin, konz oli taht nikenenke ei pagišta, meletada ičein melid. Ka i mecamehid en varaidand, tās magaduzsijan polespāi hō nikut ei voigoi tulda. Ka i ozutaižihe, ka baboi vasttaiži heid kut tarbiž.

Ühten kerdan, muštan, minā jo uindaškanzin, i sid' kulištin pertiš šobaidusen. Minā en voind nähta, ken kāveleb sigā: konz mõ panelimoiš magadamha, ka meiden sijan pol' saubatihe štoral. Minā habi hengin varaidusiš. Mitte-se uk, a se

ani oli uk – muga hān kāveli jūgedas, jāl'ges ištuihe laučale. Meiden pertiš laučad seižuiba kaikiid seinid vaste, sikš ei sand teta – kuna veraz ištuihe.

Minā kundleškanzin. Jose kuluse? Ei, todeks, – uk vāndi balalaikal, sormil kosketeli jantkid hillāšti, vaiše minun korvad kuliba. Se oli tatoi balalaik. Tatoi navedi, konz tuleb matkaspāi kodihe, vāta balalaikal, minut-toine pidāda kādes, a jāl'ges heitta. Sen tāht balalaik kaiken oli nāgundtahos. Tarbiž sanuda, miše irdverajan mō jātlim avoikš ōks-ki, miše surdunu ristit voiži tulda pert'he lebule.

Minā hillāšti kāndimoi baboin polhe. Hān magari, kuti ei kulend nimidā. Sil aigal uk lopi vāndandan i, tedan, veri laučale, sūvās hengāhti, jāl'ges hengiškanzi hillei i tūnās, kut hengib magari mez'. Minai oli taht ei saubata sil'mid ōl, i kut-se mujamata minā uinzin. Homendesel minā ezmāižikš joks in kacuhtamha verast, vaiše lauč oli pal'l'az, balalaik venui ičeze tahol iknan al. I pertiš-ki kaik oli kuti eglai: i lagedad laučad seinid vaste, i sur' longistoi toižes pertin agjas, i jumalaine čogas, i lampaižen lāmōi jumalaižen al, rindal – pen' stolaine, kudambal venui āi erazvuiččid tatoi raudkaluid, kudambid meile, lapsile, ei sand kosketada...

Mugoine oli meiden pert', mugoine oli meiden elo-ki.

2. pala

Oliži hengiš minun Fedot-dedoi – baboin mužik, ka minei ei tuliži magata baboinke, kut nūgūd', a pidaži magata toižes pert'poles.

Konz-se Fedot-dedoi vedeli počtan Petroskoišpāi Šoutjärvehe i tagaze. Hān radoi hebol, i kerdan ūks' počtoigenduz lanksi regespāi i kadoi. Sidā ectihe kaikel külāl, vaiše muga ei loutud-ki. I dedoin antihe sudha. Pagištihe, miše sil aigal meiden agjoiš paksušti suditihe keda putui – erazvuiččis azjoiš. Enambal – vargas-tuses. Dedoi iče māni sudha. A mamdain mugažo kuctihe sinna, miše, voib olda, hān midā-se nāgi i sanub siš. Mamalein kaiken jāl'ges oli huiged sen tāht. Konz hāndast kuctihe, ka hānel eskai pān punoškanzi i vei ūmbri, mamoi ei el'gendand – midā pagižeb-ki. Ka vōl heiktihe zalaspāi hānele – midā tarbiž sanuda. Dedoile antihe sur' vigamaks i kūkstihe radolpāi.

Jāl'ges necidā dedoi lāžeganzi. Kuti edel-ki radoi pertiš, kacui lapsid, vedeli heinād mecaspāi, haugoi haugod – oli rados kaiken päivān. Vaiše kerdan, konz ajoi heinregen pāl, dedoi lanksi i iški pān kandod vast muga, eskai pānlu oli haugenu.

Kūlāhižed elājad pagižiba, miše dedoi oli putnu 'hondole jāl'gele'. Pāsatusen kibišti enambal i enambal. Pigai dedoi koli-ki. Kut muštāb baboi, ištmas i mahapa-nendas voikiba parahimad voikajad. Minā necidā en mušta, lujas penen vōl olin.

Mamoi paksus sanuli meile ūhtes azjas – kut hān kerdan jāti Ven'kan Rozkan-ke kacmaha dedale, a hān hondoin kacui, i Ven'ka lanksi avaitud iknaha. Mamoi nikonz ei unohtand necidā, hot' Ven'ka ei satatanus-ki.

Dedoi oli tarkan mehen i dengoid ei pidand vinha, kut toižed ukod – mugomid oli āi meiden külās, vāheizeta kaikuččes pertiš. Sen tāht dedoi oli eskai kaks' pertid. Ezmāine – se, kudambas mō elim: pupert', kut toižil-ki. Toine oli saudud eri ladud, lujas čoma, kus jāl'ges eliba suomalaižed saldatad. Nece pert' oli kaiken aigan sil'mnāgubal, vaiše se oli kuti meiden, ka i ei meiden-ki jo. Sid' oli vōl mugoine azj. Konz dedoi osti sen hūvān pertin, i mō hargnim jo elāda siš, mehed tuliba kerdan

mijale i nevoiba dedale: tarbiž möda pert', ika valdkund otab ičeze i ei maksa siš kopeikad-ki. Nece oli võl sil aigal, konz külän pämehed oliba venälaižed. Dedoi möi pertin, kut nevotihe, a hänen poigad pidiba nedališ kaik dengad vinha. Nene azjad oliba tehnuš muga pigai, ka mö eskai em usknugoi-ki, miše pert' jo ei ole meiden. Ka se seižui-ki rindal, nägim kaiken aigan. Voinas mö ezmäi pagenim suomalaisižpäi Lomki-küläha, jäl'ges pördimois i tahtoi eläda neciš pertiš. Meletim – kuspäi suomalaised voiba teta, miše pert' om jo mödud. Vaiše küläs tetas kaikes, i ken-se sanui suomalaisile sen polhe. Minä jäl'ges küzelin ičtain ei üht kerdad: mikš meiden külän eläjile tarbiž sud, ku hõ iče-ki lugeba ičtaze sudan mehikš.

Minä en teda hüvin, mičced paginad oliba pertin polhe, vaiše mamoin mod kaiken kuti ozuteli: suomalaised eläskanziba meiden pertiš. Mamoi, konz kacui sen pertihe, ka kaiken lajihe, konz suomalaisižid ei olend rindal.

Sil aigal, konz suomalaised oliba meiden küläs, mö, pened lapsed, seižuim paksus astjoidenke käziš verhidn saldatoiden kat'oidenno pakičemas somad. Mö pidim toivon, miše suriš kat'oiš jüb midä-ni meile-ki. Erašti jäili-ki. Mamoi sanuli, miše saldatad keitiba enamban meiden täht, sikš miše heile oli žal' meid. Erašti mö saim eskai kanfetoid saldatoiden kormanoišpäi. Vaiše tarbiž oli sanuda tervhensanoid suomalaisile, konz vastsim heid irdal, a konz ken-ni heišpäi tahtoi kundelta vepsänkeližid pajoid, ka pajatada-ki. Siloi saldatoile ei jänd nimidä, kut sötta meid kanfetoil. A ken lapsižpäi ei tahtoi magedad söda?! Laukas mödihe magedusid, ka meil dengoid ei olend nikonz. Vaiše ninga voži magedust pakita, vaiše suomalaisil.

Lauk siloi oli pertiš päliči meišpäi. Kerdan baboi oigenzi mindai sinna. Minä lujaš varaižin: jose sigä, kuna olen tulnu, ei el'gekoi mindai. Konz minä pakičin vepsäks "solašt", ka möi – ak, kudambad minä ei tundend-ki, ei andand edeleze, vaiše muhahti ("Solad tarbiž"), silihtoiti mindai pädme i eskai lahjoiči minei kanfetan. A minei tegihe huiged, joksini kodihe tomaran.

Minä varaižin pordon kävelta üksnäin külädme-ki, võl sur' te-ki oli lāz meiden pertid i mašinad saldatoidenke ajelihe kaiken sinna-tänna. Te mäni Petroskoišpäi, tedan, ani Suvär'-jogehesai. A meiden Šokš-külä vedihe kaikel ičeze pidudel ted vast.

Mamoi, konz hänele tarbiž oli sadas Petroskoihe, varjoiči miččen-ni mašinan. Kerdan hän astui jaugai Petroskoihesai. Vaiše kuverdan pakiči letes kät, kaik mašinad ajoiba siriči i ni üks' ei azotanus. Mamoi habi seižui jaugoil, konz pördihe kodihe – astui enamban 60 virstad.

Enamb kaiked minei oli mel'he kävelta tedme, kudamb vei pühäkodinnoks. Pühäkodi seižui mätal i nägüi kaikalpäi. Vaiše cacuhtad sihe, ka tabadab südant sinai, enamb ei pästa-ki. Ka te-ki pühäkodinnoks oli ilokaz: mugoine kover polhe-toižhe, ani ku valdaline laps', kudamb ei tahtoi kundelta vanhembid.

Sadavoz'ne, mustenu jo aigaspäi puine pühäkodi võl sai kibud venälaižiden samol'otoiden ambundaspäi. Mamoi i baboi teziba hüvin ten pühäkodinnoks, molembad käveliba sinna službale võl norespäi. Mamalein igäks mäni muštho kelloiden än', mitte praznikoiden aigan lendi mecoiden i poudoiden päl, kosketi hanged i südant hüvān vestin kartte. Siloi kellod heläižiba ei vaiše Jumalan praznikoiden aigan. Vanhad pagižiba: ištka kelloihe – ka leib-ki kazvaškandeb paremba. Jäl'ges, kolhozan aigan, pühäkodiš tehtihe klub. Ei kuluškandend jo kelloiden än't, a kuluškanzi kommunistoiden muzik, mitte kaiken päivān, eskai ön-ki, telusti

lebahtamha külänikoile. Vaiše leib, kut mamoi sanui, mijak-se ei kazvaškandend paremba.

Oli völ üks' azj, kudamban taguiči mindai maniti nece te: hänen vast seižui pert', miččen päle minä kacta-ki en rohtind. Se oli mamain laps'aigan pert': kaikiš čomemb toižiden pertiden rindal. Ka völ kaiv-ki oli kaidud läz – sidä ei kaikutte ižand voili tehta. Susedad-ki, läheližed i edahaižed, hargniba jo kävelta tänna vedhe, i sen taht kaivon kurg' – arz' vädranke, surdmata käveli ülähaks-alahaks.

Sen polhe, mi oli tehnuš neciš pertiš, külähižed ei pagižnugoi meidenke. Mamoi iče-ki ei tedand, kuna peitta sil'mäd huiktaspäi. A miše meile, lapsile, mida-se sanuda sen polhe... Nimidä ei jänd, kut kundelta vanhembiden paginoid, i – kus sana, kus toine – meletada enččiš azjoiš.

Jäl'gmaižed ičeze elon voded mamain tat, Moisei-ded, eli neciš pertiš üksnäze. Konz-se dedoi oli möjan, hänel oli ičeze lauk, kus mödihe erazvuittuš sōmäd. Külähižed surel tahtol käveliba laukha, vaiše heil paksus ei olend dengoid. Dedoi oli hüvān mehen, andli äjile mehile velgha-ki. Sen täht, i toižiden azjoiden täht-ki, dedoi saupsi laukan. Siloi hän lujas uskoi Jumalaha, paksus käveli pühäkodihe. Jäl'ges sigä radaškanzi-ki: kerazi dengoid, virigoitli tohusid služban aigan i kacui, miše kaik oliži hüvin. Vaiše pühäkodi-ki pigai sauptihe. Dedoile oli jo äi vozid, hän ei voind tehta jügedoid radoid. Hänen Maria-ak, mamain mam, oli kolnu, i dedoile, tedan, oli tusk eläda üksnäze. Muga mamoi jäl'ges pagiži, väriti ičtaze siš, miše pidi vähān hol't tatas.

Konz mijale, Šoks-küläha, oliba tulnuded suomalaižed, ka hō eciba sijad armijan azjoiden täht. Moisei-dedan pertin tehtihe aitaks, kus kaičeškatihe jüvid. Dedale anttihe pen' honuz toižel žirul, kaiken alembaižen täuttihe keratud pōudoilpai jüvil. Muga dedoi eläškanzi-ki – surel jüviden māthal. Kerdan hän kucui susedan vargastamha ol nenid jüvid. Mamoi jäl'ges voiki, miše nāl'gas paremb oliži tulda sōmha mijale.

Dedad kuctihe kirjbumagal sudha. Vaiše hän ei mänend, a ripustihe ičeze pertiš, ani jüviden päl... Mamoi eskai kaiken saraži pagištes, kut hän nagišti tatan, kudamb ripui noras. Mamoi ezmāižikš nagišti necen. Jäl'ges hän saneli baboile, miše nece om kuti ostud kaikele meiden rodule. Mamalain päha-ki ei tulend, miše minä el'gendan midä-se vanhembiden paginoiš. A minä kaiken kulin i otin mel'he, nügüd'-ki muštan kaiken.

Völ minä olin lujas tusttunu dedad.

Minä en el'gendand-ki, kut nece hüvā minun Moisei-dedoi voili kolda ningomal hubal surmal i tahtoilin küksta melespäi sen opakon kuan – kut katusen pardel ripui siništunu dedoi. Völ igäks jai minun muštō se kacund, konz minä nägin dedan meiden pertinno jäl'gmaizen kerdan. Sil kerdal ei olend-ki nimidä mugošt, dedoi ištui aidan ardel, jaugoiš oliba mustad sapkad, päs – furašk. Päivāne paštōi ani hänen sil'mihe. Dedoi nagroi, i minä-ki nagroin ühtes hänenke. Sil kerdal dedoi oli lujas ozakaz – sikš, miše päivāine paštāb; völ sikš, miše rindal nor' varz uradi – hüppi ülähaks i tackenzi ilosižikš tagaižed kabjad, kuti tahtoi erigata ičeze lāngispäi.

3. pala

En mušta, kut suomalaižed tuliba meiden küläha – minä olin völ lujas pen'. A Maika siloi ei olend sundunu-ki. Babaspai mina kulištīn, kut kaik oli mannu. Baboi navedi

pagiŝta, a minä sidä tahtoin-ki – iŝtta hänen ūskas i kundelta. Voinan tōndundaspāi kaks' kud rahvaz kaiken astuiba siriči meiden pertid Sūvār'-jogen polhe. Vai pā-mehed muga kāsķiba, vai tahtoiba lāhtta verhiŝ saldatoišpāi? Ōd i päivād ten tuhu seižui külān pāl, rahvaz kūksiba vōl kodiživatoid-ki. Ten pāl kaiken voi kuliŝtada kidad, lajindad, mōngundad. Baboi mamanke kacuiba necihe apokalipsisaha pertin iknaspāi. Modod oliba tuskas i varaiduses. Pagomehiden keskes oli lujas āi lapsid. Heiden tāht hural Sūvārīn randal oli tehtud lapsiden pertid. Natalia-tōt oli kāvunu neniŝ pertiŝ i jāl'ges pagiži, miččes nāl'gas elāba sigā lapsed. Se om hūvā, miŝe ūmbri külīŝ oli kaznu āi sihlaižid, a mecas ehti marjoid babukoidenke. Ei oliži nenid sōmid, ka minā en teda-ki, mi lapsid varastaži.

Meiden külās-ki pigai kaik sōm oli lopnus. Venālaižed, miŝe ei jättā leibād verhile, poltiba kolhozan jūviden kaičendpertin. Tuli aig lāhtta kodiŝiaspāi meiden-ki kanzale. Kazvatajad lōuziba hebon, kulun telegan, i mō ičemoi elonke tōnduim matkaha. Edel kaked kal'hemban elon kandiŝim aitha, verajaha riputim suren luklon. Mamoi baboinke meletiba, miŝe suomalaižed ei voigoi mureta sidā. Aitha vedihe i kakiŝ kal'hemban: garmonin i uden grammofonan, miččen oli jātnu baboin sizar, Petroskoin elāi.

Tattein sil aigal ei olend meidenke, hāndast ottihe Rusttaha Armijaha. Ouŝa-tōt, mamoin sizar, oli lāhtnu mugažo meidenke. Hānel oli ičezenke lehm, i baboi pagiži jāl'ges, miŝe se kaiči-ki meid surmaspāi.

Mō astuim lujas hillās. Muŝtan, miŝe mō lāksim telegaspāi kaikuččel māgel i tungim sen taganapāi. Hebo oli lujas laiḥ, ka i mō, ristitud, em olnugoi edahaks hānespāi. Ūks' Tomka voi jāda telegaha ičeze rahat-lāžundan tāht. Konz mō libuim māgehe, ka hänen pā ŝlingui polhe-toižehe kaikiden ten haudažiŝ.

Hillāŝti, hillāŝti, a tulim mō tahoze, kudambaha tahtaim sadas. Se oli Lomka-jogel, lāz kividenmurendust, kus edel voinad tatoi radoi bufetmehen sōmsijas.

Vaiŝe mō elim neciŝ sijas vāhān, pordoižen. Kuverdas-se nedaliŝ pāliči meid sabutiba suomalaižed. Mō pōl'gastuim i sārāižim, konz nāgiŝtim lāz saldatoid verhiŝ hahkoiŝ formsobiŝ. Ka i ken tahtoi, miŝe hānel oliži čaptud korvad – mugomad paginad kāveliba suomalaižiden polhe. Mō em usknugoi ičemoi sil'mile, konz nāgiŝtim, kut saldatad pagižeba hüvin akoidenke, kut silitaba lapsiden pād. Vōl ned pagižiba miččel-se verhal kelel i midā-se ozuteliba kāzil sinnapāi, kuspāi tuliba i miččes polespāi mō-ki tulim. Jose mō voim pōrtas ičemoi pertihe? I mōst mō kandiŝem elon telegrābule, i mōst nāl'ghine raukheboine vedab meid kodipertinnoks.

Vaiŝe sigā mō nāgiŝtim kuan, kudamb pahas kosketi meiden sūdāimid: kaik kartohkad oli kaidud, lambhad kadoiba, a kanoil, nacein, čaptihe pād. Baboi tacihe aitan verajannoks. Lukkol siŝ ripui, vaiŝe aitkatuses oli sur' reig. Siŝ pāliči var-gastadihe kaik elo, ka garmonin-ki grammofonanke.

Necil aigal meiden kanz tahtoi kut-se tervehtoitta azjad i mānda elāmaha toiže pert'he, kudamb oli kohtas. Vaiŝe meile ei kāsķtud necidā. Tariŝkanzi tazoitada irdad, kus oli tāuz' haudoid, voib olda bombiŝpāi, vai se oliba saldatoiden peitāndurud. Mamoi oti raudlabidon i paneŝkanzi mad nenihe haudoihe.

A hūvā oli se, miŝe niken ei kosketand koivuid. Minā lujas navedin niiden lehtesiden ŝuhaidust ahavos, i kaikiŝ hajuiŝpāi armhemb oli veresiden koivunlehtesiden hajui.

Viktor Jašov

Nutai

O l'a ištub küküižil koiran kohtas, pagištoitab sidä:
 – Nu sō, sō, Struška, kac, mitte om sōm'-se hüvā. Ved' tehnu-se oled miččeks, vai kaumaha sādnuš oled?

Hän silitab koirad mustadme hoštajadme karvadme. Se äjak-se kerdad nolauzi kät, ei libu, vaiše vitlitab händal i kacub mugomil sil'mil, kuti tahtoib sanuda midä-se, a sil'miš seižuba kündled.

– Nu, sinä sō, kacu, a minei ei konz, tarbiž mända saubtamha lehmäd.

Ol'an tataze, Ivan, seižuti ani pertinnoks mašinan, vāzunu, hilläšti ištuihe laučižele verajannoks, ruši sapkad, pipkutaškanzi.

– Papa, kacu, miše Struška sōiži, a minä lähten lehmäd saubatamha.

Harvaine heinäine ei ehtnu vōl kut tarbiž kazda veresel mal i päiväižen polel kut-se hüvin vilugoitab jauganpohjad, kučutab hilläšti. Ivan tünäs astui zavorannoks, ladi avaita zavoraižen, da muga jäi-ki seižmaha, kacuhti hüväšti kütkitud grädoihe. Kut hüvin cvetiba ogurcad, linneba teravas veresed stolal...

– Nu midä-žo sinä nenan lendid, ved' sinei mugoine ehtlong om anttud?

Koir vastha vaiše kiškotelese da vizäidab hilläšti.

– Voib olda, joksendad vähäižen?

Ivan heitab čepižen kaglaspäi, otab astjaižen sōmänke i astub pert'he.

– Voi, kut tahtoižin mända kalatamha järvele sinunke hot' öhudeks. Da möst aigad ei ole. Teravas heinäntego zavodiše, rad da rad, pōrutab sindai kuti bongas, nikut ei voi lähtta...

Johtui mel'he, kut hän vedi mašinas kaht kužud rikmaha. Da kut necen tehta? Ka lapsed-ki tartutelesoiš – papa, konz jo tod meile koiraižen dedoilpäi? Ka om koumanz' voz' jo. I kus nügüd' Nutai om? Om-ik hengiš vai ei, lidnalaine eläi. Tuli pähä ühtnāgoi, muštaba vai ei muštкои toine tošt nene kužuižed, hot' ei olgoi-ki ristitud...

Ka tatam-se kut sigä, äjak aigad jo männu om, a em voigoi ajelda, pōrud vaiše – ühten tedad, ei konz päivid lugeda...

Muga om männu jo voz', kut läžub, mokičese. I tarbiž oli ninga kesk heinäntegon aigad muga vilugata?! Kukerzihe venehenke ühtes, ei voidn tehta lämoid, da astui ningoine kandan sel'gäs kahesa virstad kodihe. Muga siš aigaspäi ei voinu-ki libuda jaugoile lophusai.

Muga dumad käreše-ki toine toižehe, sidose ühthe norha. Sid' kulišti: viheldaškanzi Premija. Ivan muga kucub vihelduzčainikan. Kezal se anttihe premijaks. Ka, eskai ei konz pidada melid-ki päs kut-se, ei ole aigad, tal'v om männu hotkas hot' vól.

Ol'ga astub, kükseb lehman.

– Papa, mama küzeleb, kül'betin lämbitaškam vai em lämbitaškakoi? A minä lüpsaškan Must'uškad.

– Huvä, Oleine, minä panen lämha kül'betin.

Äjak kezal lämbitust tarbiž? Nügüd' vezi kodiš om, om vet, kuverz' tarbiž, ika jogespäi kandišta – om üks' mok. Nügüd' Tan'a tuleb teravas.

Ivan astub kül'betišpäi, nägeb, miše susedoidennoks seižutelese mitte-se kebn mašin.

– Kenak voib olda? Om-ik Sašoi? Ka hän om!

Sašoi ei ehtind vól lähtta mašinaspäi jo heikahtab:

– Tervhen, susedad!

Ivan tuleb lähemba, andab kät Verale, Sergeile (poigale):

– Tervhen, priharuk, lidnas-se, nägub, hotkemba kazdas...

– Nutai, oled-ik sinä nece? Nu tervhen, sebranik, ed unohtanu mindai? – küzeleb Ivan.

Nutai nägišti kerdalaze Struškan, uraidaškanzi hillašti.

– Pästa händast, Saša, sizarennoks, midä radaškandeba?

Koirad ei nühaitud hätked toine tošt i, kuti tullei heid kandišeškanzi, tacihe jokseldamha toine toižen jäl'ghe.

– Oma kuti melišpäi lähtnuded, pagižeb Vera kactes koirihe.

– Ozaižit ani kül'betihe, linneb vaumiž jo teravas, pagižeb Ivan i hillašti sel'gha tuukaidab Sergeid sanudes:

– Sergei, mäne Ol'ad-se erigoita pelespäi, kac, tedan om tartnu pel'he-se.

No Sergei seižutihe mašinannoks, midä-se vedeleb sormel tomukastme багаžnikadme, ei rohti kărautas sihe polhe. Miše ei homaičiži Ol'a, kut sâraidab kaik hibj, kut voib, rohktemba lâksi hânenoks. Naku vaiše tulen lähemba, sanun midâ-ni, i sâru ühtnâgoi kadob...

Ol'a kerdalaz nägišti, kut kazvoi, levini hardjoiš Sergei. Kut-se ozutihe – naku mugoine vägekaz, ka sil kezal abutanuiži jo. A nece kaks' vot tagaz oli, vól kuden-des klassas. Kahten kesken putuim ol'gihesai vedhe. Ajâhut oli hoikaine, kut vaiše libuškam sille, se katteb i katteb. Huvä, miše Sergein Paušoi-d'ad'aze nägišti, da kahtedme pit'kâdme laudaštme vacal tuli vastha.

Miše Sergei ei nägištaži, kut sâraidaba jaugad kombuiš, Ol'a polkteleb jaugas-pâi jaugha, terebib soban vohuden.

– O-Ol'a! Tervhen! Sergei ei tundištand ičeze an't. Hânel mod ruskoni, i hândast taci higoho. Kaik sanad-vaihed kadoiba kuna-se, a pâ tegihe joudajaks.

– Tervhen! Ol'a sanauzi kut-se veslas vastha. Sergei ei voind otta ičtaze kâzihe i zavodi upotelda kandol kivuden maha, a se ei mäne maha-se nikut.

– Nimidâ ed teda-ki enambad? – küzeleb Ol'ga. A Sergeile ozutihe, miše han kûzui iloks, miše nagrâuta hanen pâl. Sid' jo kel' kazvahtui suhu lophusai, vaihed kadoiba. Mugoine, ruskonu i higostunu, han lâksi štaketnikannoks, i hanel oli mugoine tundmuz, miše kaded telustaba i ripuba noriden kartte.

– Tarbiž oli seišta mašinanno, ka ei oluiži necidā mokad, meletab ičeze tāht Sergei, a pās om ūks' nāgund. Ol'a om mitte-se mugoine päivitanus i vōl-ki... Sergei ei void lōuta nikut vajeht... Mitte-se vōl-ki om? Mitte-se om hūvā...

– Aha, kackat, Tan'a-ki astub jo!

Tan'a mugažo tervehtoitas jo edahanpāi:

– Tervhen, tervhen, meiden hūvād susedaižed, tozi sanuda, nūgud' olet jo edahažed, no kaiken-se hūvād. Lidnas elād ka, kac, tulid mašinai, kut om hūvā-se.

– Ka sinā, midā, mamain, oled mašinata, kac, mitte čomuz'ruk seižub.

Ivan ozuteleb kādel samosvalha:

– Vedā jo ičeiz here da silos ičeiz čomuz'rukai, pariruib akaze vāhāizel toižel jo ānel.

– Nu ka, susedaižed, lebaikatois vāhāine tespāi i lāhtkam kūl'betihe.

Ivan vōl taričeb Sašale samosadad:

– Ota, prigodiše. Nūgud'-se talonad oma. Ed voi kurd'a kūllāks.

– Papa, koirid en voi sōtta, kuti igān ei sōnugoi, žališe Ol'a.

– Naku hūvā-ki, Ol'aine, nāged, midā koirale tarbiž-se. Hō tusttuiba toine tošt, sizar da vel'l'.

– A meiden Nutai, Tan'a-tōt, sōi, tedan, tāudehe tuhaze.

– Voi, Ser'ožaine, Nutai tāmbei om adivois da kodiš...

– Nu, midā, akoihudem, mānem kūcmaha susedoid?

– Māne, mane, da sil-žo jaugal tagaze. Meil Ol'anke om kaik vaumiž. Lena, Kol'a, tō – kūllāizēd, māngat, kackat televizor.

– Mamam, tuleb-ik Sergei mugažo? – kut-se ei rohkt'as kūzeleb Ol'a.

– A midā Sergei ka ei ole adiv vai mi?

– Vera-tādi da Saša-d'ad' oma adivod, a mitte adiv han om?

– No, hūvā, ei adivoihe, ka televizorad-se voib tulda kacmaha, olgha sinun adiv.

– Mamoi! Vōl midā ed sanu! Pan naku haukteleb kibuspāi ningoimas adivospāi, – ruskneb i heikab Ol'a...

– Tervhen elād, vōl-ki kerdan. Naku teile haug, laske linneb teiden horomois lam' i tūništoituz. Ozutagat nūgud' horomad sūdaimespāi.

Saša paneb haugon pāčindoshe.

– Tulgat, tulgat sūdaimehe, olgat ājak teile taht. A kus Vera om? Sergei, ala varaida!

– Tan'a, Verad em voinugoi pakitelda, māne sinā, voib oida, sindai kundleb, leviteleb kāzil Ivan.

– No kut nece, et voinugoi? Naku kavaleroid Jumal andoi necile svetale, laib Tan'a mužikoid i sid'-žo pōrdase Veranke.

– Saša, Van'a, asttkat stolan taga, linneb vol aigad kacmaha.

– Naku jo tō tegit horomad, ka et varaidanugoi, miše sanutas kulakoikš, muhadab Saša.

– A mec handast tedab, kuna kāraudab.

– A mec handast tedab, kuna kāraudab. A ei-ik teid-ki nece pol'gastoita? kūzeleb ninga-žo Ivan-ki.

– Nu midä sinä, meid ei ole miš, meil om vaiše üks' honuz da keitimpol'. Tozi sanuda, honuz om sur', ezine-ki sur'. No üks'-se om mugoine üks'honusine. Tulgat kaik, kacut mugažo.

– I kuverdan nece kooperativ teile maksoi, ku voib neciš küzuda?

– Voi, Tan'a, äjan maksoi, koumetoštkümne tuhad, ku lugeda kaik ka.

– Ka tö midä? Meliš voib lähtta! Mugomiš dengoiš pertin voib sauda kahthe kerdha suremban meiden. No mö-se akad, pätomad olem. A sinä-se, Saša, mugoine melekaz ižand oled?

– Nece, Tan'a, ap' anopenke holduiba, minä ka, tedan, en tartnuiži-ki neche. Da nügüd' jo om pandud kaik sihe, pagižeb hengahtaden Saša, i ei sa el'geta, om-ik hänele žal' nenid dengoid, vai om žal', miše hān om ajanu külāspāi i sidä ei sa pōrdutada nügüd' nikut.

– Vera, Vera, sinä midä nece Jumalčogaha-se kacud? Jose nikut ed joška?

– Da ei siš azj om, Van'a. Mö ajelimoi kül'bmahas eglai longišpāi, päivitamhas. Minä, nāgub, viluganzin, naku tabazin-ki. Saša mugažo midä-se...

– Mö olem nügüd' proletarijad, abutab Saša. – Kulit, tedan, miše meil paksus ei ole radod. Naku minä-ki olen mugomas maksutomas pāstuses kaks' nedalid jo, voib sanuda, boltaimoi. Nedalin gul'ain, a sid' meletan – a ku ajelen kodihe i ozutamoi. Vera pakičihe radolpāi nellāks päivāks.

– Minä olen lapsidenkacui. Mugažo ei ole radod.

– Tedad, Vera, mijal norikaine neičukaine radab medpunktal nügüd', om mugoine vesel'. Muga om nimidā, niken ei abidoitte. A dengad-ne, tedad, miččed makstas, sinä uniš-ki ed nāhnu, konz radoid.

– Ka, Tan'a, minei makstihe vähemba.

– Mamam, Ol'a Sergeinke lähteiba klubha, heikahti Lena toižes honusespāi.

Sergei polgetelese verajanno:

– Mamoi, Tan'a-t'ot, mö kāvelem vaiše klubhasai i tulem tagaze.

– Nu, olgha, vaiše ei hātkeks. Māngat Jumalanke.

– Mamaine, a kusak Jumal om? – küzeleb Kol'a.

– Kutak kus om? Jumal om kaikjal i kaikidenke. A sinä māne magadamha Lenanke, mugažo Jumalanke, ika teišpāi ei linne homen heinnikoid. Om nittūd meil nit, sādamoiš haravoimaha homen. Muga-k, Van'a?

– A tozi-ki om! Vera, Saša, mahnigam homen heināntegole ūhtes, nece om sires – Janišjoges. Sizareleiž, Kat'ale, abutad, muga-žo logo om sires, ika Pavel ei tule hānel vōl teravas.

– Ka, Kat'ale tarbiž abutada. Naku vaiše minai Vera midä-se...

– Hān om lekar', iče spravitoitab ičtaze. Naku stopkaine-ki abutagha hänele, a mö lähtem, kuraudam.

Sāsked ištlesoi kogol heiden pāle, ei antkoi seižutadas ūhtele-ki sekundale, tarbiž kurd'a i kurd'a ūhthe kerdha.

– Nu, Van'a, sinä oled ozakaz, naku miččed horomad panid, lapsed kazvaba todesižel radol. Ol'a, kuna hān dumaib mānda?

– Naku karzn'an lopim, i kaik linneb tehtud. A Ol'a vaiše školha edemba. Jāl'ghe sinun Veran paginoid ei tahtoi nikuna, vaiše tahtoib olda lekarin. A sinun Ser'oža, kuna hān-se tahtoib?

– Sergei ei tahtoi školha, meletam – tehnikumha...

– Nügüd', Saša, om lopitud sured radod, voiškab lõuta kalatamha-ki aigad.

Ivan hlopaži kāmnil i kuthastusiš hos'auzi niil.

– Tahtoid-ik tehtas fermeraks?

– Ühtele, meletan, lõumain linneb, Saša. Mõ Tan'anke jo takaim erazvuiččikš, polespāi i toižespāi, alpāi i pālpāi, da nimidā ei lähte minun kartte.

– Midā-žo? Kacu ājak heid tehnuš om! Ved' radaba!

– Radaba, da hātken-ik, naku miš rad om. Sinā kacu, Saša, midā lähtleb: otan minā mad, a en usko, miše otan, i anttas necidā mad miččes-ni edahaižes külāižes. Taga-se sidā om vähän. Kut sinna ajelta. Tarbiž elāda sigā, miše ei mānetada aigad ajandale da kāvundale. Edemba – ājak mašinoid tarbiž? Kus i mil otta ližadusiš maha, āi tarbiž vōl erazvuiitušt. Uptad velgoihe. A kut lapsid opeta? Da, kac, lapsed-se kaznuded jo ei mal, a man i pil'ven keskes. Heile linneb kaik nece verhan. Siloi kūzugam, kenen täht muga lōdas. Mōst ühtenzoituskogoho? Da kuni kaik sijad teged, vāgespāi lähted, a toljud-se? Naku meletan-ki: ei sa fermeroihe mända. Minun täht vōl ei tulnu nece aig, nāgub. Vaiše sinā, Saša, radad nügüd' lidnas svarkal, ei sa erigoitta nikut...

Mitte-se tegihe mugoine vaikastuz.

– Ka midā, svarkad-se ei sa jätta?

– Voib, Van'a, vaiše necen täht tāmbei en tahtoi pagišta.

– Huvā, Saša. Vaiše sanu todeks – mitte sāsok kaiži? Ved' miččen kombainradajan sinā olid. Ei olnu sinei arvod-ki. Ved' mõ penespāi ühtes – škol, armii, rad... Sergei jo hargni, abutaškanzi.

– Voi, Van'a, Van'a! Ala kosketele, ala pičkuta taglad. Elan kuti en hondoin, i kodiš – nimidā, a kut-se kuti en ičein sijāl olen, kuti aigaks tulnu olen. Aigoidme kut-se rindhiš naku muga imeškab, hot' jokse külähä. Muloi sūgūzel kut-se pühā-päivān ajam homendesel mašināl babukoihe. Sā – parembad ei tari. Ühtes sijas te māneb korttadme jogirandadme, jogen taga sur'kulu pōud i nel'l' kombainad radaba. Kut i kuval. A rōunidme rāduil ol'gsatod. I ühthe ān'he – kombainoiden judu, kuti pajas. Nu, meletan, kaik mecale! Tāudub lidnalašt elod! Kut-se kaik sūdāin minai kehuškanzi, nimidā en kule, nimidā en nāge. Habi en hūppāhtanu mašinaspāi. Kut pidimoi, tāmbeižehesai en teda...

Saša sūvās hengahti, kuti hānele il'mad ei tāudnu, i vaikastui.

– Ka naku, Van'a, sinā kūzu mindai, vōl kut minei lidnas-se? Nece om tozi: hot' ājak hāndikast ed sōta, a se ūks'-se mecha kacub. Nece sanutud om, tedan, minun-ki täht.

– Minā mugažo, Saša, ājak elān tagā, ved' pert'-ki nügūd' huvā om, a kaiken-se ičemoi kodikūlān uniš nāgen i pertin, da vōl kulun, lad'matoman. En teda, konz nāguškase uniš nece uz' kodi, dai nāguškase-ik...

– Tedad midā, Van'a, a ku mõ homen, jāl'ghe radod mahnižim ičemoi pen'he külāižehe. Minā hot' t'otan rižan, ika sūgūzehesai vōl edahan om, lõumain varastada, hot' sūdāimel kebrendab vähāižel.

– Azjan pagized. Minā mugažo t'otain rižan, kaks' kud jo en olnu, huiged eskai. Naku kožumoiš-ki. A nügūd' astkam, lebaidelgamoiš.

– Tõ sid' olet, a mõ jo meletim, miše limonvodkaspāi-se klubha lipsahtit. Tāuden časun ei olnu ka. Ka i kusak om meiden norišt-se? Vaiše vähāižeks pasta ka...

– Naku Sašan mašinanno seižuba, tuleba teravas, mõ jo olem sanunuded.
 – Vera, askkam kodihe, mõ Van'anke kaikes jo olem pagižnuded. Sur' spasib teile mugoižes čomas da laskvas adivoičetuses. Hüväd öd!

– Nu ka midä, et jägoi enambad? Ehtkoižel joglele ajelemoiš.

Ivan võl kerdan küzeleb, no jo toivota.

– Em, ka em. Spasib teile kaikes. Teravas kezalebu tuleb, ka siloi ei tari rigeh-tida, siloi kaik radod tegem.

Saša naprib ištutada mašinaha Nutajad, no kaik tühjan. Koir vacal kingitihe maha i sid' – kaik.

– Sergei, abuta-ške tataleiž, näged, mitte nenakokš...

No Sergei mitte-se rändünu om, kut ištui mašinas oc stöklaha, muga ištub-ki, ku-bahtamata. Saša ladib otta koirad kázile, no se uraidusenke ujub mašinan alle.

– Saša-d'ad', elägaha mijal sügüzehesai. Mõ beregoičeskam sidä.

Kol'aižele om žal' Nutajad.

– Nu midä sinä, Kol'a. Hot' lambaz oliži ka. Sötta ningoine händikaz.

– Saša, ala mokite, da Nutajad-ki ala mokiče. Pästa sinä koirad! Tozi-ki eläga-ha mijal teiden tulendahasai. Koirad hot' ei olgoi ristitud, da tedaba hüvin, midä tahtoiba. Kol'aine oikti sanui, jätkat koir, – sanui tataze-ki.

Saša heiti noraižen. Koir tučkaižihe nenal ühten, toižen, koumanden jaugoihe, kuti kumardelihe kaikuččeale, i joksi Struškannoks.

– Ajagat Jumalanke, olgha koirad ühtes.

– Nu ka hüvä-ki, sügüzehesai... A midä, Sergejad-se mugažo jäta, ei tahtoi ajada ka, – nagrdes sanui Saša.

– Kacu sinä, ličese kuti taranale, ränäs sanui Saša i andoi mašinan oiktaha.

– Saša, ole hüvä, hillemba, – kut voib tünemba sanub Vera.

– Hillemba-ik? A kut?

"Koir ei ole ristit, tedab...tedab...tedab, midä tari...tari...tari". Nene Ivanan vaihed putuiba pähä i nikut ei lähtkoi päspäi, kuti pal'l'aižel iškeba ocha.

– Fu sindai, mecale! – Saša seižutelese terõunale.

Vera miččes-se holes kacub mužikaha, rižab, miše hānes midä-se tegese. Pit'kha pordoil ištub üksnäze vaikti, pipkutab äjan, tahtota pagižeb, ika om vaikti. Da võl nügüd' nece ajaluz tanna...

– Saša, sinä mitte-se modol-se must tegitoi, midäk sinä? Jose eglaine jond travi sindai? A voib olda, läžuškanzid sinä?

– Vera, mitte jond? Tedad sinä iče kaiken, kaik holed...

Nu olgha. Seižugam vähäižen, pipkaudan. Kaik hüvä om!

Valentina Lebedeva

Kodirandan tütar

Kodirandan mä olen tütrudem...

Pimed öhut om, hāmār ehteine,
korged tāttheine, hoštai kudmeine!

Sel'ged homendez, vauged päiveine,
mahut musteine, vihand heineine.

Korktad puhuded, kebnei lehtuine,
mecakištoizēs ištub linduine.

Meiden järvužiš veslad veduded,
ānikoičetas rostringheineižed.

Kodirandan mä olen tütrudem,
pidān melūdes ičein kelūden!

Mäggärv'

Mäggärv' – armaz sana,
Mäggärv' – kodima,
Mäggärv' – minun kibu,
ala hajoda!
Ristituid om vaha,
elājid ei jā.

Ala seižu kombuil!
 Lenda ičeiz pä!
 Mindai täga mamam
 kättes bajuti,
 minun hengen murun
 heinha kirboti.
 Minä ičein tuskan
 kaumeižile ven.
 Sindei, Mäggärv'-kodima,
 unohta mä en!

Tule, oza, vepsän male!

Lämoid iknoišpäi ei nägu,
 päč om amu tehnuš vilu,
 ele emägusen magud,
 vepsän paginad ei kulu.

Vaiše penes pertiš jäl'gmäs
 kibinoine rusked nägub...
 Pangam tohuz! – Linneb lämoi –
 kaikhe kül'hä lämän andab.

Lindäs lapsed vepsänrandal –
 sil'mišpäi kut taivast valub –
 Linneb pajo, ilod andab...
 Tule, oza, vepsän male!

Orgvehjärvut sel'ged

Minä nägen ičtain lapseks:
 uidin peitos kil'bele.
 Baboi jäl'ghe mindai lajib, –
 möst en lähtend heinäle.

– Ala laji mindai, baboi,
 nene radod ehttasoi!
 Meiden keza ningoi lühud, –
 käske järves kil'ptasoi!

Voded miku vezi jokstas,
 minä vanhtuin, baboi kol',
 vaiše Orgvehjärvut sel'ged
 miku neičukaine nor'.

Vauged koivuine

– Vauged koivuine,
mikš sä säraidad?
Keda, vauktaine,
kündliš, varaidad?
Karktas värižed
kevāz'aigaižel,
kündliš-jüväižis
oma barbaižed.
– Kut ei värišta
minei, vauktale?!
Minun melüded
kätud karktale.
Paha pakaine
rebit' koruden,
kevāz'sil'mäine
pästi veruden!
Verut sel'ktaine
jokseb tüvedme,
kündlut karktaine
segoib verenke.
Tuldas murhaižed –
jodas kündluzid,
letas mezjaižed –
peštas nenaizid.
– Ala väriže!
mäneb aigaine,
sinun kibule
kazvab paikaine.

Purtked

En voi henktä, hengen kingit',
jaugad – putoil sidotud.
Elän, kuti kived vedan,
tuskal aig om kudotud.

Normhe vihandaha mänen,
sigä oma purtkuded,
koumes purtkes sil'mäd pezen –
tacin ičein holuded.

Abutagat, ižandaižed,
minei kebnas eläda,

pästkat vedhe minun holed, –
ozad antkat teramba.

Hüviš meliš kod'he joksen –
tahtoin möst mä eläda.
Vezi-ižandaizhed holen
ičelaze otiba.

Ištuin minä randaižel

Ištuin minä randaižel,
korktal mürkal krežaižel.
Orgos joksi ojaine,
vedes ujui lehtuine.

Kuspei lanksid, lehtuine?
Sädon – verez sobaine,
irdal om völ kezaine,
a sinun lopnus igäine.

"Kazvoin hoikal pihlāižel,
jogirandan mäthaižel, –
päiväl čukoi päiväine,
armasti ol kudmaine.

Oza, tedan, mugoine, –
mel'dui minhu madoine.
Zavod' verkol sebäta,
kāded, jaugad sidoda.

Sambui sula päiväine,
hajon' armaz kudmaine.
Pihlāižespäi erganzin,
heinha, maha langenin.

Mahut mindai žalleiči,
krasan noren primeti.
Kucui mecan linduižen
onetoman tijaizen.

– Ota-ške sä lehtuine,
da tege hüvä radoine, –
päšta lehtez jogedme,
laske ujub lainhidme.

Vedut tuskan tüništāb,
lainhut kibun čibutāb,
vihandaižen krasotan
jogut vāgel imetāb.

Elāb rusttan kezaižen,
ūmbārdab se sūgūzen,
nāidundad ei nāgišta,
kolendad ei tedišta".

Ištuin minā randaižel,
korktal mūrkal krežaižel.
Lehtuiženke prostimoi,
a opalanke vastsimoi.

Minā elin-ik?

Minun muhud
sinā ed tabada.
Nimed kebnad
nikonz ed ozaida.
Minun modod
igās ed nāgišta,
keskes rahvast
mindei ed tundišta.

Minā olin-ik?
Vai en i olend...
Minā elin-ik?
Vai en i elānd...
Muštan, neiččen
venuin ānikoiš,
taivhal sinižel
lendin pil'vudel.

Vihand-randaižel
sindei homaičin,
sūdei-hengusen
sinei oigenzin.
Minā päivāižel
sindei kosketin,
minā tulleižel
sindei silitin.

Čukoin barbeižel sinun huled,
sinā mujid ved', necen, sula?!

Mistižed kuvad

Magadai käbedmod

Öoli vilu. Sumeg leviganzi madme, il'm oli toreh i lujas verez. Seižui möhäine sügüz', pakaine tagoi man, kudamb oli kattud hurstil langenuziš lehtesišpäi. Kaikuččes haškuspäi ned šobaižiba i ročkuiba jaugoiden al. Täuz' kudmaine nägui pil'viš läbi, mitte andoi vauktut kaumištoho tuhlakol hahkal hošandal, sen tagut puiden i kaumoiden irdnägo oli võl tuhlakomb i opakomb.

Kaks' mest astuiba hillašti pätehutme pagištes. Tundui, miše heiden äned ujuba sumeges eriži heišpäi. Hö tuliba koumanden sarannoks i seižutihe. Kaid kazvahtunu tehut vedi kuna-se laptaha i kadoi korktiden sklepiden kuvahaižiden keskhe.

– Nacein, pidab mända sinna, sanui üks' mez' i kigluti tehuden polhe. Nece oli nor' priha, lāz kahtkümned vot, hän ei olend korged kazvol. Tihedad sugased katoiba hänen modon. Hänen käziš oli labid i pen' murendim.

Hänen sebranik kučkaiži päl. Nece oli korged kazvol, ravaz, laih mez' pit'kiden mustiden hibusidenke. Hän kandoi toižen labidon i matksumkan. Hänen kehkerad očkad kaiken lanksiba nena-agjaha, sikš uk koskui surehe vanhaze kroikoihe.

– Mängam võl edemba, – tariči hän.

Sebranikad astuškanziba edemba. Prihad särenzoiti, hän hūtištui i kolaiži hambhil. Toižes kändandas hö ozaižihe hubin topstud tehudel i tuliba jäl'gmäi tarbhaižele tahole.

Nece oli tark, čomašti aidoitud kaum, korktan ristanke i čoman tablicanke. Vanhemb mez' lugi kirjutesen.

– Naku om se, hän pani sumkan i čokaiži labidon maha. – Oled-ik vaumiž?

Hän kacuhti prihan päle. Priha kacui kaumha varu sil'miš i kingiti vägekašti murendint. Hänen mod oli vauh, i hän hengi läumas.

– Hei, il'mestu! – uk tabazihe labidos. – Vai tahtoid jāda tänna homnehesai?

Priha hengahti, sirdi murendimen laptaha i zavodi kaida. Hö radoiba vaiitti, ma oli kova pakaizespäi, hengitusen aigan suspäi läksi puru. Hö kaivoiba kacmata polidme da i toine toižehe, molembad himoičiba lopta teramba.

Päliči pordos aigad labid kolahti mihe-se kovaha, nece oli grob. Tarkašti, ani hengimata, hö lendiba sen maspäi i paniba haudan sirhe.

– Avaida! – uk pühki očkad i pudišti päl, miše kerata ičeze tukad, miččed kaiken ličihe sil'mihe. Hän oli ani tūn'.

– Avaida-žo! – hän kadoti tirpandan, rehki pöl'gästunuden sebranikan laptaha, tabazi murendimen i avaiži grobun.

Haugetud katuz lanksi kopha, i sebranikoiden päle päzuškanzi surman haižui

haju. Priha ei voind tirta enamba, hān oksenzi, hānel oli himo pageta, kadoda kut voib teramba, kuna taht, vaiše edemba neciš opaktahospāi.

Uk koverzihe kolijan pāl. Nece oli neižne – lujas čoma, hānel oliba pit'kād kuldaizd hibused, vauged sādo pāl, a hānen kāded oli pandud rindhale. Hānen kābed mod oli lujas vauh, no tūn'. Tundui eskai, miše neižne muhadab magadamas.

– Kacu, mitte kābedmod om! – šuhaizi vanhemb mez' sures ihastuses.

Priha oli jo il'mestunu vāhān i nūgūd' kacui varus ūlīči sebranikan sel'gās.

– Minai ei ole vaihid eskai, uk oigenzihe.

Hān oli vaitti pordon aigad, sid' hengahti.

– Ka heitkam, vaiše tarkašti. Tabada jaugoiš.

Uk oti neiččen hardjoiš, lendi i kigluti norele, miše se tabadaizi kezraižiš. Hō saiba hibjan grobuspāi i paniba hurstile kuiviš lehtesišpāi. Neiččen kāded venuiba bokidme, hibused leviganziba madme, pā kārauzihe vāhān bokale. Kudmaižen tuhlakos lāmoiš nahk nāgui vōl hahkembaks.

– Minei tundub kaiken, miše meiden kābedmod magadab, uk nagroi. – Nūgūd' om sinun tēgend.

Hān rehki sebranikan kolijannoks.

– Tege!

Priha seižutihe kombuile. Hān oli vauhemb surmad, sāraiži i hēngi lujas pak-sus. Hān pidati komedas hēngitusen, koverzihe i lāhenzi ičeze modon kolijan modonnoks. Sid' oti tarkašti neiččen pān kāmnil, kārauzi sen ičeze polhe, oldes nadeimatomudes umbišti sil'mād i čukoi kolnuded, vilud huled.

Sid' ragnihe i kacuhti neiččehe varus. Tuli mitte-se čudokaz hillüz', tullei tūništui, eskai aig ani azotihe, seižutihe ūhteks sekundaks, ūhteks pordoks.

Uk oli ezmāine, ken homaiči vajehtusid. Kolijan mod zavodi vajehtadas, nahk vaugištui, modpoliškod ruskoniba. Kāded kingitihe nūrkuikš, neižne kubahti, hēngahti i avaiži sil'mād. Sen-žo aigan hān rūgiškanzi kerdalaz, a suspāi i nenespāi valuškanzi vert. Rūgiden hān napri ištās, no mōst lanksi sel'gāle vāgita.

Uk tuli hānele abuhu, lendi i tokazi aidale.

– Hēngi, hēngi sūvemba, hān sai sumkaspāi kāzipaikan i pūhki neiččen modon.

Pigai neižne heiti rūgihen i hēngi nūgūd' vezokašti i tūnāšti. Uk oti hānen kāden i pani sūdāimen sijale.

– Kacu, se löse! Sinā oled mōst elāb!

Neižne kingiti kāden ičeze rindhiže vahvemba. Hānen sūdāin lōihe todeks, se kolkoti muga komedas, muga paksus, miše eskai voiži hūpāhtada rindhišpāi. Lopuks hān lendi pān i kacuhti umbri el'geten. Hānen sinivauvhad sil'mād ezmāi seižutihe ukos, a sid' kacuhtiba tarkas norhe meheze. Priha ištui mas oldes tagana i sārāiten tokazihe kāzil maha, miše ei langeta.

Nāgui, miše hān voib kadotada hamad.

– Mikš-žo, – uk kārauzihe hānen polhe, – ed māne ičeiz princessannoks? Hān om sinun nūgūd'.

Uk abuti neiččele seižutadas. Neižne oli vōl lujas vāgetoi i tabazihe aidas, miše seišta jaugoil.

– Nu-ške, ole rohktēmb! – Uk lendi prihan maspāi i pudišti ougiš. – Čukoi hāndast vōl kerdan. Edehe!

Priha tuli argas neiččennoks. Hānen modol oli segoituz varuspāi i argastuses-

päi. Hän oigenzi käden, neižne oti sen i muhahti. Vähän tüništunu, priha lähenei neiččennoks i čukoi. Neižne pani käded ümbri hänen kaglas.

– Ala varaida, šuhaiži neižne laskvas. – Kaik om hüvä.

Hö kingitihe toine toizhe i ühtniba pit'kähä himoikahaze čoksuižehe...

Õadiv

Om läm' kezakun õ. Olen sebranikan kezakodiš, praznuičem kenen-se sündund-päiväd – miččen-se prihan, tunden händast hondoin. Ondrii, pertin ižand, kucui mindai.

Praznik lopiše. Ken-se om jo lähtnu magadamha, a jänuzile tuli mugoi pord, konz paginad tegesoiš vähäsanaizikš, a temad – lujas tärktoikš. Pän kibištab vodkaspäi, om jüged jo fokusiruida kaceg, no minä, Ondrii i meiden ühtine sebranik Sergii pidamoiš vól. Nügüd' ištum pažagan edes i kacum lämoileskusihe. Olem vaitti. Magnitofon katkaidase pordhil muzikaspäi, mittušť niken ei kundle jo.

Ondrii libub.

– Kaik, prihad, minä lähten... – hän läksi skrimbitaden pertinnopäi.

– Sautpa muzik, sanun hānele.

– Hüvä om, hän kiglaidab päi i kadob pimedushe.

Magnitofon vaikastui. Sergii kodvib, mi om jānu jomaspäi. Otab butulkan, kus mi-se buleidab vól pohjas.

– Jogam lophusai dai māngam-ki, nacein...

– Ka.

Kuni hän ecib stokanoid, minä otan mobil'nikan i kacun aigaha. Om koume časud õd. Ištuim hüvin.

– Varasta mindai, nügüd' tulen... – Sergii lähteb tualetaha.

Kuni händast ei ole, minä kacun fotoid, miččid olim tehñuded tāmbei. Nagran.

Pažagannoks ištuse mitte-se priha. En tunde händast, nece om ken-se Ondrijan tutabišpäi.

– Roman, sanub hän.

Minä-ki sanun ičein nimen.

Põrdihe Sergii, tundištaitan händast Romananke.

– Vala koumele.

Otam stokanad.

– Nu, prihad... miš? – Sergii taričeb tostad.

Roman muhadab, hänen mustad sil'mäd loštaba pažagan lämoiš.

– Elos.

Standartatoi tost, no nügüd' om jo üks'kaik. Kolahtamoiš stokanoil, jom.

Olem vaitti. Pažag sambuškanzi, hot' palab-ki vól.

Sergii sab pipkuid.

– Anda, Roman küzüb.

Hö pipkutaškanziba.

– Fotografirui-ške meid ühtes.

Sergii sebadab Romanad ougas, minä tegen fotod. Ozaižihe hubin, no om hüvä ninga-ki.

– Nu midä-k, mängam.

Mõ topsim pažagad.

Minä meletan, miše Roman mäneb pertihe meidenke, no hän prostiše.

– Midä om tehnuš, Sergii čududelese.

– Ka minun kezakodi ei ole edahan täspäi, mänen ičeinnoks.

– A, om sel'ged... Nu, hüvä om, nägemizhesai.

Mõ andam toine toižele kät, i Roman kadob pičkpimedaha.

Pertiš upehtoitaš, kulub kenen-se koraiduz. Lõudan joudajan divanan i hüviš meliš oigendan jaugad. Magata... Jo päliči kodvas minä uinzin.

Heraštuz oli jüged. Pä haukteb, oksenzoitab, i kaikuččel likundal minä aniku čibun aldoil – ülähäks-alahaks, ülähäks-alahaks... A ku saubata sil'mäd, ka niiden edes ujuškandeba kerdalaz vihandaš ümbrusuded. Ondrii om jo libunu i nügüd' kalaidab pertidme ecmäs vet. Sergii om heraštunu mugažo, no ei rigehti nousta.

– Äjak aigad om? – jondaspäi hänen än' kulub lujas kahaidajaks.

Minä otan mobil'nikan.

– Üks'toštkümne.

– Magadan völ časun...

Sergii kâraudase seinäha, a minä ištumoi divanale i keradan hengen, miše libuda.

Tuleb Ondrii – hän om tonu butulkan mineralkad.

– Spasib, sinä oled todesine sebranik!

Kuni jon, hän pakičeb kacuhtada eglaižid fotoid.

– Ota.

Ondrii ištuse stolan taga i zavodib lehtelta fotoid, kommentiruiden i ilotelden. Jäl'gmai libuin i mänen iknannoks. Irdal om hahk sä, sumotab.

Äkkiline kida käski mindai kârautas teravašti. Ondrii, kaik vauged, sâraidajoiden kâzidenke i varuspäi levetoiden sil'midenke kacub minuhu, napriden sanuda midä-se.

Minä holdun hänes.

– Mi om tehnuš sinei? Om-ik sinei hond?

Tuliba adivod, kudambad magaziba susedhonusiš. Hüpähti Sergii.

– Mi om tehnuš?

Ondrii oigendab minei telefonan.

– Nece priha... nece... ken hän om?

Minä kacun kuvaižeh. Nece om se foto, kus Roman sebädase Sergijanke. Sergii seižub pipk sus i joudai butulk kädes, Roman muhadab.

– En teda, sinun tetab, nacein. Ištuihe minunnoks eglai, konz sinä olid lähtnu. Ka midä?

– Kut hän sanui... händast kuctas? – Ondrii ani šuhaidab.

– Romanaks. Midä?

Ondrii sirdäb pakičijan kacegen Sergeijale.

– Midä hän teile sanui?

– Ka nimidä ningošt, joim hänenke, oti pipkun minaipäi. Sid' prostiše, sanui, eläb täs kus-se. Miš problem om?

Ondrii mõst otab mobil'nikan minaipäi i kacub hatken fotoho. Sid' kacub meihe. Minä sârahtin nähtes, kut värištui hänen mod.

– Roman koli koume nedalid tagaz.

Gul'a Polivanova

Armaz kodima

Ičen armaz kodima,
Eile sindai parembad,
Kuti hüvä, vessel' sarn.
Sinä mindai kazvatad.

Sel'ged taivaz, vihand hein,
Rusttan marjan sil'mäine,
Sinä kuti čoma heim,
Kuti keváz'vihmaine.

Mäneb sügüz', tuleb tal'v,
Tal'ven keza vajehtab.
Ičen man kaikutte päiv
Enččel pajol manitab.

Homesel aigois

Homesel aigois, konz otmata kaste,
Nitüdme joksen mä päiväle vastha,
Vauktaized puhuded edahan kazdas,
Mindai heng' manitab kuna-ni astta.

Kuna-ni kadoda heiniden keskhe,
Kundelta, midä sid' pajatab ahav,
Ahavon pajo om mel'he i henghe,
Laske kaik holed-ki mändasoi maha.

Vongetas kurged, heläitas heinäd,
Järvuden lainhed randoihe lösoiš.
Toivotab taivaz vihmašt möst meile,
Heinäd i puhuded vihmaižel josoiš.

Pimidub, peitāse päivāne rusked,
Ezmäine täthaine hilüdel palab,
Sarvuzil kudmaine pimedan puskeb,
Uinotas kaskesed, lindud i pajod.

Magada, ma...Joges pil'v hilläs ujub,
 Unes kaik pöüdod i järved, i mäged,
 Armastan necidä mahut mä lujas!
 Magada, sulaine, unid sä näge!

Lähttas parembad

Lähttas malpei čomad ristitud,
 kuti lindud letas taivhale,
 Samptas kuti sel'ktäd tähthaižed,
 kuti lipkad vastha lämöile.

Lähttas meišpei kaika parembad,
 kaikid, veslembad i se'lktembad,
 Oliba-k hõ konz-ni kãredad,
 nene hüvãd, armhad ristitud.

Eliba – kut lãmoi paloiba,
 Vaiše oliba, a nügüd' eile jo...
 Ristitud heiš kündlid valaba
 kezan päivil, pitkil tal'ven õil.

Vaiše, kuni mal mõ elãmei,
 süd'imes heid kaiken pidãmei,
 heiden sil'mãd, vaihed muštãmei,
 Tuskan, kibun henges peitãmei.

Naku mitte arb

Vanhan mecnikan starin. Lühenduz

Tuli minei kerdan kirjeine: mitte-se tedomez' Aleksei Afanasjevič Silakov Moskvaspäi tahtoiži tulda mectamaha meiden rounha. Enamba kaiked hänele mel'he oliži mectuz kondjihe. Nece oli čud – kuspäi hän oti minun adresan, kuspäi tedišti minun polhe... No minä andoin vastusen, miše olen vaumiž vastata händast.

Hän tuli elokun keskes. Vižtošt kümne kilometrad raudtelpäi astui jaugai redukast tedme da völ vihman aigan. Kodiš oli siloi vaiše minun vanhemb L'ubaine-tütär. Školan jäl'ghe hänele taritihe radsija školas, hän hökkähti i nügüd' eli kaiken kezan kodiš. Hän andoi adivole kuivad sobad da joti čajul.

Konz minä tulin kodihe, adiv jo lämbitihe päčil: sä-se necil kezal oli vilu. Nu mö tundištimoiš. Hän oli mugoine koumekümnevoz'ne mužik. Kazvol oli minun surtte, a hardjoiš – enamba levedamb mindai.

Minä ezmäi kaiked tuldес ištui moi jomha čajud, händast-ki kucuin.

– Nu ka midä, jolaudan ühtes, sanui hän i sai ičeze sel'gšauguspäi penen butulkaizen vinad sanudes:

– Ole hüvä, neičut, vala meile kebnal kädel.

L'ubaine ruskoni, no valoi meile r'umkoihe.

Joim hänenke tundištuituses i zavodim pagišta mectuses kondjihe...

I necen jäl'ghe meiden L'ubaine tegihe mitte-se toine. Ende-ki hän oli mugoine hilläine, a nügüd' ka ani kuti vaiše ičeksaze eläb da meletab. Kodišpäi nikuna ei mäne. Tuleb kodihe, tegeb kodiradoid i ištuse kirjoid lugemaha. Erašti mamaze sanub: "Läksizid sinä hot' guleimaha kuna-ni", a hän vastha: "En tahtoi". Afanasjevič erašti meile kirjeizid oigendab praznikoikš. Ei olend neniš kirjeizis L'ubaižes ni üht sanašt, vaiše tervhensanoid hänele pakičeb sanuda. No nägui, miše L'ubaižen täht ei ole surembad ihastust elos, mi nene tervhensanad...

A kümne vot tagaze tuli Afanasjevič meidennoks koumanden kerdan. Konz minä nägištin händast, ka el'genzin, miše necen kerdan hän om mitte-se ani toinejitte.

Mö völ em ehtnugoi stolan taga išttaš, a L'ubaine tuli ičeze honusespäi mugoine sädatudud, udes platjos, pol's čoma päš.

– Kuna sinä?

– Ka klubha.

– A kenak meile ozaks vinad valaudab? – küzui Afanasjevič.

– Ka ved' mamoi om kodiš.

El'genzin minä – tütär minun varastades oli kadotanu kaiken tirpandan. I päti tehta muga, miše Afanasjevič kacauzi hänen päle.

Nägen minä: Afanasjevič kut-se segoi paginas, kulmad sirdi ränäs, oli vaitti.

Minä mecastuzazjoiš pagižin – kuna lähtem da midä tegem, a hän kundli me-lentartuseta, vaiše burahiti:

– Ka muga, sijal kacaudam...

Tahtoin minä zavotta Afanasjevičanke L'ubaižes paginad. Meletin – mikš mokita ristitud, sanun hänele, miše L'ubaine ei olend täuden voden nikus, varasti händast. No Afanasjevič veri magadamha i kărauzihe minunnopäi sanudes:

– Pidab magata. Homen linneb jüged päiv.

Nu ka midä?! Ei tulend minei pagišta hänenke L'ubaižen polhe.

Homendesel heraštuin, a Afanasjevič ištub jo nodjonno. Mitte-se om šušunu, pahoiš meliš. I muga minei tegihe paha, hot' voika!

– Sül'gem necile mectusele da kondjale, lähtkam paremba kodihe.

– Jose pol'ranitud kondjan jätam?

Minä vastha:

– Ka ei ole nimittuš pol'ranitud kandjad. Minä en putund eglai.

Läksim i kacuim tarkas eglaižen sijan. Afanasjevič löuzi äjak-se verest karvašt i sanui:

– Kac! Kondi om ranitud vacha. Pidab ecta vedenno.

Iče Afanasjevič putli kondjaha ühtes kerdaspäi, a ku ei uskond, miše putub, ka ei ampuskend-ki nikonz.

Sid' mö löuzim vól erasid ani mustid veritippuid.

Kondi om lujas ranitud. Ei voind pageta edahaks.

Mö ümbärsim necen sijan i tulim alangoižele, mugoižehe märgäha tahoze. A sija-se ningoine jo korbekaz om. Ende-se, konz Afanasjevič käveli kondjihe, ka oli mugoine tark, ei olend hänen päš nimiččid toižid melid – vaiše kondjas... A sid' minä nägen, miše hän meletab kaiken miš-se toižes, hänen meled oma edahan. Minä en voind sijad löuta – ei sa mugoižen läheneda kondjannoks.

– Sid' kondi om, seižu täs, minä kacaudan nakkana sen hagon taga.

Minei kuti iški pähä – ühtes pidab mända! Ved' iče hän openzi mindai ende: pol'ranitud kondjannoks pidab tulda rindati, oug ougha. No sid' en voind sanuda poikheze nimidä. Seižun, kacun tarkas. Afanasjevič astub hilläšti, om vaumiž ambundaha-ki. Sirdihe ühten kuzižen taga, läheneb toižennoks... I sen-žo aigan kondi hüppähti kuspäi-se orgospäi. Hlopaiži ambund. Minä hüppähtin rindale i el'genzin – ozatomuz' om tehnuš! Afanasjevič rippui kuzižen oksal i oli kuti katkai-nus. Kondjan-se hän rikoi, no iče ei voind pageta – kuzine telusti, ei olend sijad.

Tedme bol'nicaha hän il'mestui miččeks-se aigaks i sanui:

– Naku minä-ki olen sanu mecnikan arban. En ehtind pagižehtta sinunke pääzjas.

– Ka mö vól ehtim! I vól lähtem kondjihe, minä tüništoitin händast.

A hän vaiše päl punouzi.

– Ka ei! Kaik om. Voi kut olen möhästunu! A oružj ota muštoks.

A ehtanpoles hän jo koli.

Naku mitte statj oli.

Mecnik oti oružjan ičeze kädehe:

– Nu, a kutak L'ubaine-se?

– Ka midä L'ubaine? Vähäšt ei lähtend melespäi, da ed voi pördutada nimidä.

Ka ei olend-ki hän nimiččes klubas. Ištui kaiken ehtan jogen randal. A nügüd' hän om Moskvas. Om lopnu aspiranturan. Om tehonus živatoiden tedomeheks. Radab sis-žo institutas, kus radoi Afanasjevič ende. Sigä hän tedišti, miše Afanasjevič-se oli üksjaine. Oli kaznu armatomiden lapsiden kodiš. Ei olend kazvatajid da ičhižid hänel. Ka oli kaik tedomatkois, naida-ki ei ehtind...

Naku mitte starin, naku mitte arb...

Vepsäks kändi Nina Zaiceva

Oleg Mošnikov

Maidjoged, kisel'randad...

Kalevalas om keza. Tuli aig tehta vastoid tal'veks. Paroi noustati ičeze mužikad aigoiš homendesel. Täudub magata! Soudam venehel päliči järves, oliži hüvä pörttas longikš. Kuni hõ kobaižiba kebnas karjalaižes venehes – kirvez om naku, noran otim – Kuito-järven sel'ktan pindan päle libui kebn homendezsumeg. Mecrandad segoiba sumegehe. Ka nimidä, matk om tutab, samoiš kut-ni. Sanudes tot, Timoil vozidenke zavodi kibištada jaugad... Sikš jo viž vot Paroi soudab, a mužik ištub venehen peras.

Kac, sötai ištub venehes i pajatab:

– Ajab Timoi naimatoi!

A ku Timoi najjškab,
kuna Paroi lähteškab!

"Ka kuna lähted, kuna, hengahti Paroi. – Jo nel'l'kümne vot olem ühtes... A ku pördutada pol' sadad vot tagaze, ka meletaižin völ kenen taga mända mehele, sinun vai Semoin taga. Naku mitte om hüvä ižand! Päkaz om mužik!" "Ka, sanui Timoi, päkaz. Pä om, da kaks' korvad... Vaiše mel't om vähä. Vaiše üks' elomišt om ozutades kaikile. Om lehm da hebo. Hebo om nenakaz da tabakaz. Hän iče starinoiči tantoj.

Lemboi vei händast tal'vel susedküläha. Sinna mäni randadme. Tagaze – irdal om pimed, eht tuli – päti lähtta järves päliči hoikad jädme. A hebo ei mäne jädme. Semoi homaičeli völ aigemba-ki, miše hebo vedäb ičtaze čudokahašti, nacein, varaidab pal'had jäd.

Naku ken-se Semoile andoi nevondan: antta hereditust varaidajale živatale skipidaran abul. Sikš Semoil oli kaiken-se kerdal haižukaz butulkaine skipidarad heinän al.

Kac muga, laskihe hän regespäi, lendi tarkas hebon händan i čorski sinna skipidaral... Semoi eskai ei ehtind tabatas-ki hebon händas. Hebo lendaškanzi kuti raket! A Semoi tuli küläha vaiše homendesel. Kodinikad habi tüništoitiba hebod. Tuli Semoi kodihe kaik kül'mnu. Naku sinei, mitte om Semoi! Mi om edemba, tegese völ melentartuižembaks.

Keváz'jädme hän laski verkoid järvehe. Ani viž kilometrad randaspäi. A kut

verkod otta, kaloid vedäda? Naku ladihe Semoi Nikolai-susedanke, miše Nikolai veb händast sinna mopedal. Vaiše kut-se om čudokašti. Sused ajab mopedal, a Semoi om sidotud mopedaha regudel tagana.

Konz minä läksin pertišpäi pordhile, hõ läksiba matkaha: vaiše rāzāiduz da heikand oma ümbri! Kūlān motovoibišteli otab pigut jāl, a Semoi habi pidāse kumaitud regudes. Pāliči polestošt kilometrad Nikolai kakuhti tagana. Uhoičeb sinun hūvā ižand mopedan taga vauktal pil'vel. Sportmez' om, pä om da kaks' korvad!" "A midāk? Sportmez'-ki om, nu, kut se nimitadas – spinningist, da om hūvā ižand! – Paroi polesti kūlānikad. – Hānen Ol'gal-se om kaikuččen voden verest kalad! A mö... Hot' mitte-ni penikaine kalaine hūppiži iče veheheze..." Vaiše Timoi oli vaitti... Jārv tegihe tūn'.

Äkkid edes ozutihe muzav läip, tūn' jārv bul'aidaškanzi i sid'-žo tegihe vauvhaks. "Kacu, Timoi, mitte-se māgi ujub vedes... Jose se om sar', i čudokaz pu kazvab sil". "Mitte sar' om? Kuverdan muštan ičtain, nikonz ei olend naku ni māged, ni sar't. Sinā paremba melada paksumba, a ala kukitelde!" "Tūništu, Timoi! Paroi tarkašti lendi suren melan. – Ken-se ujub edes!"

Čududeluspāi sōmāitadud ukon da akan edes ozutihe jārven keskel uujan hirben sarvikaz pā. "Mitte om sur'-se, sarvikaz! Ujub toižele randale... A midāk, ak, sanui Timoi, anda minā händast išken kirvhel sarviden keskhe. Linnem lihanke!" "Midā sinā, vanh, oled lähtnu meliš? Ken-žo hirbed randannoks vedāškandeb? Zavodid-ik sinā likutada sapkoil pohjadme?" "A ku... ku sarved sille noroida noral vahvas, miše ei pāzuiži, i iškta ocadme randanno"

"Sinei vaiše kaiken iškta! Naku pidab meletada..." "Midā tās meletada, Timoi zavodi tožišti noroida oksikahan hirben koronan, – kundlii živat... Tedad-ik, ājak se vedāb? Lihad tāudub kogonaižeks kanzaks! L'ubale da Tol'ale andam jaugoin. Glašale vāvunke andam polen jaugad. F'oklale..."

"Sinā, Timoi, muga jagaškanded hūvin kaiken, miše mö jām vaiše hāndanke". "Nu, jām hāndanke vai hāndata, a studnid linneb kaikeks tal'veks. Minā sinei toivotan necidā. Miččehe radho tartun, ka kaiken-se tegen lophusai. Ved' minā olen mugoine sinai! Lenda meloid veneheze, ak, nece sarvikaz lehm iče tob meid, kuna tarbiž. Kacu, kut ujub čomašti, om pä da kaks' korvad! Mugoižen azjan tāht ei ole grāhkād avaita butulkašt-ki. Guleim, Paroi!"

Kundeltes mužikan bahvalsanoid Paroi kacui holiš nāgujihe sumegrandoihe... Äkkid ozutihe rand. Unekahaspāi maidsumegespāi kebn venehut putui surile kivile. Paroi Timoinke habi ehtiba tabatas venehen laidoiš. Rižades mad sarvikaz hirbj libui suril hūpkil randale. Kāskmaline tirpand kazvoi kāredaks londuzvāgeks. "Avoi, Timoi! Čapa nor!" A mil čapta-se? Habi heng hibjas pidāse. Ümbri oli oksid, barboid, penzhid, kandoid... Hirb vedi ukod akanke kividme, sagedan kuzištōn kal't, kuni veneh ei putund kahten suren pedajan keskhe. Hirb pāzui valdale naku ūhtes ratkeitud renghanke da noranke.

Paroi ujui kadagpenzhiden tagapāi, pudištihe: aniku om elāb. Puikoišpāi, miččed jāiba enčōes venehespāi, Paroi sai mužikan šapkan: "Timoi, Timoi! Kus sinā oled, Timoihut?" "Ka naku minā olen ei edahan sinuspāi".

Libudes kombuilpāi Paroi kosketi sel'gāl ripujid il'mas sapkoid. Mužik ripui abutomašti tabanus fufaiikal pedajan oksaha metras maspāi. Paroi tabazi mužikad jaugoiš, vedāškanzi i – ūhtes kodvas kaburzi händast. Elāb! Vaiše modpolišk

da sel'g oma künzäidusiš. Sinižmaid da kuhmuid voib ei lugeda-ki. Kodiš lugeškandem...

Ük da ak läksiba voivotaden da ohkitaden kodihe. "Paroi, a midä venehele-se tehta?" "Ka midä venehele-se tehta? Sinä midak, ed-ik zavodi kerata puikoid ehtahasai? Lõuzid kirvhen-se? Sinei pidaiži antta pädme, a ei hirbele, ajai!" "Paroi, ka minä tegen uden venehen, võl paremban, mi oli kulu. Mitričale, opendajale, butulkan andan, ka hān abutab minei venehen tehtes. Minä sinei tegen kogonaizen laivan. Minun kaziš, Paroi, lähteba kaik sijad! Mugoine minä olen! "Ku minä tedižin, miše sinä oled mugoine, ka en oliži lähtnu mehele sinun taga... Midä tegid: hirbed veneheze val'l'astid! Hot' oliži telegaha. Ka konz sinä koskid jāl'gmaizen kerdan telegad? Sanu-ške? Hān tegeb minei laivan. Māne jo!.. Ajelim mõ sinunke, Timoi, vastoid tehma. Taudub paginoid elon lophusai. Ei ole lihad, ei ole veneht-ki. Vaiše väzuim käveltes mecadme. Kac, kut päivaine om korktas! Konz võl putum kodihe notktoidme kisel'randoidme..." Pestud maidsumeges Kuito-järven pāl seižui sel'ged heinkun päiv.

Glaškan oza

Neece oli voinan jāl'ges, vodel 1947 vai 1948, jo en mušta todeks. Minei, vunukoižem, ei olend äi vot. Ku tat mamanke kodipaginoiš ei johtutanuižigoi neciš azjas, ka unohtainu oližin-ki. A paginoidenke – kuti eglai kaik oli, hot' vanhembad läksiba elospäi jo koumekümne vot tagaze toine toižen jāl'ghe, ka minä-ki jo hātken baboin olen.

Siloi oli lujas nāl'gaig. Tal'v oli aigaline, lunt oli äi. Lidnaspäi hangedme vaiše erasil regil voi ajada, se-ki kebnalaz. Voinan jāl'ges keratihe Karjalan pohjoizes jāl'gmaizid jüvid aitoišpäi da pōudoilpäi. Eletihe gol'l'as, no ozakahašti. En teda, mikš oli muga vessel külās. Voib olda, noruz' veres vāndi vai rahvahaline patriotizm? Mugoizen pahuz'tukun – Gitleran – koletim!

Kül'mkun lopus kluban täht oigetihe kaludišt, regijonol tuli, i mugažo oigetihe lidnaspäi azbumag. Politiziden partijoiden pämehišt kerazi peredovikoid keskusehe kaikiš taigamecan tahoišpäi. Oli tal'v. Järved jo kül'miba. Sid' om se aig, miše mel't päha panda, a voib olda arvostadud nimid sada. Meiden Kalevalaspäi pälidnaha paginištundale oigetihe minun Glaša-tādin. Hān oli mugoine aktivist. Kaikid paremb kolhozan pämez'. Hānen mužik voinha koli kaites meid vihanikoishpäi. Glaša-tādin koume last mõ otim ičelamoi. Nellān kesken em kadonugoi, ka kümnen kesken nacein em kadogoi. "Lähte, Glaška, tünās, sanui tat. – Lapsiš ala holdu, ei kolgoi nāl'gha".

Ištutim tādin čomaha puregehe, mihe oli val'l'astadud nor' kambak Izumrud-hebo. Ei regi – karet! Čaptud pälused da ištmed. Pāmez' kāsiki, ičeze tanhalpai andoi. Miše ei oliži huiged ičeze rajonas! Matkaha andoi somad koskmatomaspäi

varaspäi. A Glaška andoi kaiken meile lapsiden täht. Ičezeze jäti vaiše supalaižen leibäd. Om völ mirus hüvid ristituid.

Makar vedi Glašad raudtehesai. Nece oli vägekaz mez', ezmäižel vodel tuli frontalpäi, ambusen pilazmol čapoi hänele jaugan. Naku zavodi rata heboiden ohjastajan, kaik-se ei jaugai kävelta. Mecada da aja poikpoli järves. Glaša lämšui lambhan pövun al. Ani nukkui časun aigad. Päiväine libui mecan tagapäi. Loštiba edahaižen randkuzištõn ladvad, kibinoiči siled järven hang.

Äkkid hebo korahti, hillenzi haškad. Kut pöl'gästui midä-se. Makar sil'mäd peiti pövun alle päiväižespäi: "Sur' Sünduižem! Kondi!" Glaška regel libui. Muga! Järvel, ani randanno, kondi rebitab hirbed. Tegeb vaiknašti, ažlakos. Nacein – šlägeidai kondi om. Ajoin hirben vahvale jäle, miše pökol ei silitada lunt. Ohjastai tünistöiti hebod i kändi varukahaspäi randaspäi... "Nu-ške, seižu!"

Glaša teravas hüpähti regespäi, tembaiži ištimen alpäi kårdud ruzuhu kirvhen i rohtas astuškanzi kovadme hangedme, kuti todeks sädihe lähtta adivoihe mecan ižandannoks. "Ka midä sinä, meliš läksid! Kuna mäned! Lähtkam teramba tagapäi, kuni kondi ei riža meid!" "Ištu, Makar, kus istud... Ku minunke midä-se ozaidase, küläha aja, kucu abuhu. Sinä minei ühten jauganke ed ole abunik". "Pörte, Glaša! Pörte, kuled-ik!" Makar abutamašti käpsaškanzi edahaks lähtnuden naižen jäl'ghe. Glaša ei káraudanus. "A sinä-se, kuna! äred mužik räpsaiži kindhal hebod. – Tpru, Izumrud!"

Glaša oli jo kümnes metras näl'ghižes živataspäi, konz sen herkad nenasäl'gmed rižaškanziba verhad čurukast hajud. Kondi kändi naižen polhe korhoteldud tartunut verespäi kárgan i hilleni.

Kut hán rohti neche haškuhu, kuspäi löuzihe tarbhaižed sanad, tundmatomad karjalaižed puheged, tuliba päha opalahižed venälaižed voikud, no kactes kuna-se ičeze tundmatomaha süvüdehe Glaša pagižeskanzi: "Kondjaine, ižandaine, ala koske mindai, ala katkoi minun räbedoid luid, ala rasta minun vauktad rindad. Minai oma näl'ghižed lapsed. Anda minei sinun sadud sômäd, jagade, ole armokahan, ala žalleiče sarvikast hirbed. Ala sabuta mindai, ala eci mindai i ičeze satust. Ika ei eläda meile molembile necil mal! Minä en lähte sinunnopäi lihata, penile lapsile sômäta..." Neniden noidsanoidenke hán čapoi hirben tagajaugan i kaceldamata vedi sen lumedme regennoks.

Ei märaidand kondi, ei kubahtand eskai... Glaša ei rižand jaugoid, tal'vvilud, ei homaičend jügedad kandant... Voivotaden Makar loihe hänele vastha, hirben jaugan pani regehe... Jäl'ges randal räken nodjanno nül'kted palan jaugad kopsiba süväs lumehe, a tobjimban palan káriba pautnaha i paniba regehe. Makar veb lihad lapsile da heimolaižile. Nügüd' maman tulendahasai kut-ni eläškandeba, sárbaškandeba palabad lihalent! "Lähtkam, Makaraine, raudteazotesehe. Teramba tule, ka sinä teramba kodihe pördatoi..." Glaša ödui Kem'-lidnas i läksi edemba toižihe pälidnoihe.

Kut tãmbei muštan, kacun iknaha: Makar pämehen kareta meidenno ezitanhale kãndase. Om ülev i kül'mnu. Kut mam tatanke tacihe mužikaha! Minun vanhembad lujas pöl'gästuiba sizares. No konz hán ozuti hirben lihad, hõ tünistuiha vãhãn.

Äi kerdoid Makar starinoiči külãnikoile starinan kondjan pöl'gãstuses da Glaškan ozas. Äjad ei usknugoi. Sarn ei tege külãižen. A se, miše tãdin lapsed ilokahad da sõttud lumimãgišpäi štaguba – čudon oli! Ah. Glaška, Glaška! Holetoi pã!

Näl'ghižiš lapsiš kondjale-ki sil'mäd ratkaidab!.. Vanhembad jo ei kahtelgoiš, hirben jaugan jändusen otiba kut pidab, konz sizar pördihe kodihe kitändkirjeižidenke. Ei kosketand mecan ižand puheglihad... Pert' oli täuz' rahvast! Niken eskai ei kacund kitändkirjeižihe. Kaik heimolaižed, susedad, vanhad ristitud laučoil, lapsed ležankol küzeliba Glaškad hänen čudtegos...

Necen sinun dedal starinoitud starinan minä sinei, vunukaižem, andan. A sinä edemba anda, ku se tuli sinei mel'he. Glaša-tädi ani pensijahasai radoi pämehen meiden kolhazas. Ei hätken eländ ičeze vellen, minun tatan surman jäl'ges. Lujas rohked naine oli. Elägaha mušt hänen polhe pit'kha Kalevalan mal.

Vepsäks kändi Irina Sotnikova

Natalia Silakova

Mitte om "koiran- emä"?

Innoi kuti unes nägišti, kut vauged hebo, val'l'astadud čomaha regehe, veb händast kaidadme mectehutme, pidust' kudambad kazvaba korktad kuzed da pedajad. Lumi katoi vauktal povul kaiken mecan, i vaiše erašti oksaine, mitte ei tahtoi kundelta nikeda, oigendab ičeze lapad pövun lumihijamaha i vasttab kaikuttušt. Kac, ühtele kuzen oksale ištuihe lind, i lumen tähthaižed lankteba maha, hoštades, kuti tädin nabornik. Innoile om läm vauktas pohjoižreboin pövus suren kuklinke. Hän ajab penen pertižennoks, mitte seižub mecröunal. Sigä varastab Innoid Hän. Hän om čoma, bohat, armaz. Innoi ei näge hänen modod, vaiše rižab, miše hän om rindal. Hän om, hän tuleb Innoin unišpäi, võib olda, tuleb tāmbei, vai homen...

...Innoi heraštui vagahaižen lapsen kidaspäi. Hänen unimel' kadoi kodikahato-maha honusehe, kuti pöl'gästui lapsen voikud. Innoi kacui ümbri. Kulus lebuištines iknad vast venui i kidasti vagahaine laps', kudamb oli kårdud kuluhu katusehe. Innoi haškahti lebuištimmennoks. Lapsen kidaspäi rusked modoine kärpištui i tigihe vól rumembaks. Innoi ei tahtoiind heitta märgid kabaloid, vaiše lapsen kida pahitoiti händast, da vól laps' hengi kahadajašti, mi ei olend hüvä. Innoi tegihe opak: äkkid laps' koleb, i siloi hän ruši lentan, avaiži katusen. Lapsen hübj oli ruza, vaiše se ei olend kärpištunu.

– Nacein tarbiž vajehtada ripakod, sanui änzeze Innoi.

Sikš ku hän ei tahtoin necidä last, ka ei ostand-ki nimidä lapsen sobaižišpäi.

Vagahaine laps' ei voind voikta enamba i vaiše čingui, kuti kužuine. Innoi otii lapsen käzile i ühtes ripakoidenke vei kül'bendhonusehe. Hän taci kabalod kül'bendastjaha, avaiži dušan i valaškanzi lämäd vet lapsen perskudele da jaugaižile. Laps' vaikastui.

Sid' Innoi pördihe honusehe, leviti divanale puhthan hurstižen i pani sille alastoman lapsen. Jal'ges veri rindale muga, miše laps' voiži imeda nižad, no miše ei otta last kormha. Näl'ghine lapsut löuzi nižan i imeškanzi. Innoi kärpištui kibuspäi.

– Kac, kut tartui... I nügüd' tartui kaikeks igäks, sanui hän kactes last kaiķš polišpäi. – A sinä oled hüvā, konz ed kidasta. Ed ole mugoine opak. Lapsenacui kaiken joksenzi sindai kacmaha, sanui, miše nügüd' nahodid ristituhu. Voib olda, om tozi, miše sinā ištuid kohtus liigan kun?

Nece oli čudokahašti, vaiše hän ei rižand ičeze last. Mušti, konz venui sündutandkodiš, oli vōl palatas, tarkišteli sündutuzakoid i nägi, miše hō-ki ei rižagoi ičeze lapsid. Erased nored mamad kuti ei el'gendanugoi-ki, miše hō sündutiba lapsid. Heiden ukod-ki oliba mugoižed. Anoped kaimziba heid, jolaunuzid jo, palatoiden iknoiden alle. Nored mamad kidastiba iknoišpäi. Hō küzeliba, om-ik osttud kaik lapsen täht. A pääzj oli siš, ostiba-ik hō tortad? Kuti necita tortata ei antkoi-ki last. Naku miččed oma uradad...

Vaiše heiden keskes, ked sündutiba lapsid ukoiden, mamoiden da vōl en teda kenen-ki täht, Innoi nägi toižid-ki, kudambad sündutiba lapsid ičeze täht i heid Innoi kucui melekahikš, ka vaiše heid oli vähä. Heile ei tarbiž olend nikedä da nimidä. Hō kaiken lugiba vōl edehe. I vōl sündumatomad lapsed kuti rižiba, miše heid varastadas i ningoiččiden akoiden ümbri il'm-ki oli kuti mitte-se toine.

Ičtaze Innoi ei voind jagada neniden gruppihe. Hän kuli ajan siš, miše ku sinā kerdan imetad last, i siloi ed voi antta händast nikenele i nikonz. Nece ei ole tozi, hän imeti last jo üks'toštkümne päivad...

Laps'ajgan, konz hän oli adivoiš Veroi-sestrijanno, heiden koir tegi kužižid i tadi päti niid uputada. Kucui sen täht susedad. No emäkoir, kaites ičeze kužižid hambhi händast.

Uradažed vediba ičtazoi kut tarbiž-ki, hō eliba hüviden maneroiden kal't. A melekahad johtutiba sidä emäkoirad. A ken hän om? Hän ei ole melekaz, ka ei ole urad-ki. Ka kenak siloi om? Mikš hänen südäimes ei ole armastust, vihad, kündlid – ei ole nimidä. Hänen heng, kuti leht, mitte om langenu puspäi vōl kezan augotišes, venui kārpištunu vihandas heinäs i kuivi, kuivi...

Verei kidžahti i penes honuses mujuškanzi vilui pakaižel il'mal.

– Innoi, tervhen! kului ezihonusespäi. – Mamoi oigenzi sinei sōndtavaroid. Kuna panda-se?

Lava kidžahti i honusehe tuli Veroi, čomaine, kuiti Lumineičukažen pojav – sapkoita, no vauktas pohjoizreboin pōvus suren kuklinke. Innoi uništi mugoižes pōvus.

– Kuna tahtoid, sinna pane-ki, sanui Innoi.

– Innoi, ala lähte meliš, ved' sinei tarbiž imetada last. Sinei tarbiž hüvin sōda, ika laps' lāžegandeb. – Veroi ištuihe divanan rōnale. – Ik magadab?

– Om vaitti, nacein, magadab. Om hüvā, miše ei kidasta.

– Innoi, sinā teda, mō em jatkoi sindai üksnäiz, abutaškandem... Sinā ala anda händast vaiše nikenele... ole hüvā, Veroi kacui pakičuz sil'miš Innoihe. – Mamoi otab händast külāha, sinā void otta händast tagaze, konz tahtoid.

– Minā en tahtoi nahta-ki händast. En tahtoi, kuled? En tahtoi muga, miše kuti ei olend-ki händast nikonz minun elos. Innoi sirdihe lapsennopāi, kuti laps' voi tartuda hānehe.

– Innoi, tūništu. Minā el'genzin kaiken... Voib, minā otan händast kormha? Mitte hän om čomaine.

Innoi libui divanapāi, a Veroi panihe lapsen rindale, tervehti händast, katoi kabalon rounal da sebaži.

– Hānespāi mujub maidol. Kut oli laps'aigan. Muštađ, kut joksenszim jotmaha vazašt?

– Veroi, mijak sinā rižad, a minā en riža nimidā? Mikš en riža? Nacein, minā olen mugoine rižakahatoi. Laps'aigan minā huiktelimoi ičein mamad. Minei oli huiged, konz hān astui irdal minun rindal. Olin pen', no huiktelimoi. El'gendad-ik?

– Ājile om huiged, konz heiden vanhembad humaloičeba.

– Ei, siloi vōl ei sand homaita, miše hān job ājan. Minei oli huiged, kut hān sobiše, vedāb ičtaze, kut astub. Oli huiged kaiked i eskai sidā, miše hān om minun mam. Minā tahtoin, miše minun mamoi koskuiži kunigaz-naizehe. El'gendad-ik? Nece jo jāl'ges minei oli huiged, miše mamoi humaloičeb. Minei oli hūvā vaiše kūlās, teidenno. Kūlās kaik joksenziba kengāta, i kaik mamad oliba pojavad. N'ura-tādi hot' oli-ki sinun mam, vaiše ezmāks hān tervehti ōks kaiken mindai, a jāl'ges jo sindai. Hān andoi minei kaiked parembad da enamba. Hān žalleiči mindai. A ei tarbiž olend žalleitta. Minei oli vōl hondomb hānen žalleičendaspāi.

– Innoi, sinā meletad, miše siš, kut sinā elād, kaikes neciš om vārnik minun mam? kūzui Veroi.

– Minā en vārita nikeda, minā tahtoin el'geta ičtain. Ken minā olen? Tarbiž-ik hān minei vai ei tarbiž, Innoi ozuti sil'mii lapsen pāle. Laps' kuti riži, miše pagin om hānen polhe, kārpištui, vaiše ei voikaškand.

– Innoi, hillāšti, hān kuleb meid.

– Hān ei kule nimidā, nacein nāgi midā-se uniš, sanui Innoi, no hillenzi ānt.

– Voib olda ei kule-ki, vaiše rižab. Veroi katoi lapsen sijakatusel. Māngam kackam sumkad, ika kaik sōmtavar hapneb.

Hō māniba hillāšti keitimpolhe.

Veroi sai sumkišpāi sōndad, Innoi pani sidā kuluhu jāškapaha.

– Innoi, a mamoi mugažo tuli lidnha, vaiše varaiži tulda sinunnoks. Minā sanuin jo, miše mamoi tahtoib otta sindai ičezennoks kūlāha, nu, ku sinā tahtoid. A tahtoid, otab vaiše last. Kut sanud, muga linneb-ki. – Veroi holdui. Hān tahtoi ehtta sanuda kaiken edel sidā, konz Innoi ei tahtoškande kundelta hāndast.

– Midā hān varaidab-se? Nece minei tarbiž varaita, miše minā olen mugoi-ne.

– Heitā pagin-ki necen polhe! Sinā el'genda, miše mō em olgoi verhad! Sinā muštađ ved'! Sinā ed voind unohtada laps'aigad: sarajad, kus om jablokoid; kut polttas kartohkheinid; kūl'betid, kus mujub koivuižel vastal da leibāl... A mō sinunke venum baban sijal da meletam tulijas aigas. Pāč lāmbitadas, mujub pirgoil. Sinā ed voind unohtada necen polhe! Minā en usko, miše unohtid.

– Ka, muštan. Tahtoin-ik vaiše muštta neciš? En teda... Veroi, minun tāht kaik lopihe – kut kūl'bet', muga vast da nene meletused.

– Nu kūl'bet' da vast jāiba da linneba vōl-ki. Āi midā jāb vōl, midā sinā ed tegiži. Mō varastam da vasttam sindai kaiken, hot' mitte sinā oližid.

– Midā, vasttađ mindai, mitte hot' mitte minā oližin? Prosid? Innoi kāreganzi ākkid. – Prosid siloi-ki, konz tedištad, miše minā tulen kus pāliči da ton ičeinke lapsen ostajid? Midā sil'mād paukotid? Ka, lapsen tat pāti muga. Sanui, miše mō linnem ozakahad udes fateras. A kus voib lōuta den'goid? Sigā, seinān taga veraz laps' kuzeb ripakoihe, sigā-žo varastab meid meiden fater.

– Innoi, ka nece hān pāti muga. Meletad-ik sinā, miše sinun laps' ottas poigaks?

Voib olda, miše heile tarbiž vaiše sinun lapsen elimid... A või osttas vagahaižid lapsid, miše ištta heidenke ülituzteiš, siloi anttas enamba den'goid.

– Verhanmanelājad ei išttoi ülituzteiš.

Oli hātken hillüz'.

– Paštan-ške minā kürzid, sanui Veroi, miše zavodida paginad. Hän māni keitimennoks, homaičemata pühktes kündlid.

– Pašta, ku tahtoid. Innoi saupsi jaškapan i māni honusehe.

– Ka paštan-ki! Da pezen kaiken! Ed anda händast nikenele! – hillāšti, enamba ičelaze, mi sizarele, sanui Veroi.

Veroi lōuzi kul'benhonusen čogas ištimen al kulun rostekahan vādran pangata. Hän sai vastan külbendastjan alpāi, tozi sanuda, katkaidud vastan varden kuverdanke-se vicanke. Sid' pezi vādran i valoi sinna vet. Sai paketan hlorkanke i ližazi hlorkad vedehe. Saupsi honuzuksen, avaiži ketimtulleitimen i zavodi puh-tastada da pesta lavad. Kuni puhtasti, kerazihe paket rujoid, i hän māni niid tac-maha. Innoi lāksi honusespāi.

– Veroi, tahtoid-ik ozutada, miše minā olen reduvarvoi?

– Tahtoin, miše sinā sōtaižid last i mānižid hānenke irdale kävelemha.

– Minei ei ole mida panda päle. Nacein, minun mužik lahjoiči minun kurtan kenele-se.

– Pane päle minun pōvu i māne lapsenke irdale hot' vāhāižeks, a minā puh-tastan honusen, ole huvā.

– Mikš sinā panid neceverdan hlorkad vedehe? Huvā, mānen irdale vāhāižeks, ika voib hengestuda neciš puhthudespāi. Pahuz' proidi jo, vaiše hän tahtoi olda mikš-se pahan. Innoi kārī lapsen sijakatushe, lāksi ezihonusehe i pani päle Veroi vauktan pohjoizreboin pōvun.

– Mijak last-se, ed sōta? kūzui Veroi.

– Tulem irdalpāi, siloi sōtan-ki. Veroi, a ei-ik kül mā laps' neciš sijakatuses? Innoi kacuhti Veroi päle.

– Sur' Sünduizem! Minā ved' toin laps'kärege! Veroi joksi ištimennox, mittušt lāz oli sur' paket. Hän sai sišpāi vauktan atlaskanghaižen laps'kärege i leviti sen.

– Oh mitte čoma om! Kuspāi sinā sen otid? Innoi ihastusiš kacui vauktan atlaskangaižen laps'kärege päle.

– Se sūdāimespāi-ki om lām? Mamoi osti kelpāi-se. Māne, kārī last, ika tarbiž linneb sōtta händast pigai.

– Spasib, sizarut, Innoi tervehti Veroid i toi lapsen honusehe, miše sobitada. Laps' soipoti i ohki, vaiše Innoi hotkas vajehti kabaloid i pani lapsen udhe käregehe. Sid' lāksi mōst ezihonusehe. Innoi ākkid tahtoiškanzi mānda irdale i kāvuda sigā ningomas čomas pōvus da laps' kormas.

Vaiše kut Innoi lāksi, Veroi avaiži tulleitimen honuses, pezi lavan. Sid'sai škapaspāi paketan ripakoidenke da lapsen sobidenke miččen toi või edel lapsen sündundad, i pani stolale kogoizehe. Keitimpoles han tegi tahtast i paštaškanzi kürzid. Ei ehtind paštta pol't-ki, kut kulišti uksen avaidusen ezihonuses, lapsen voikun da maman i Innoin ānid.

– Ka anda, anda händast tanna. Iče-se rušte da kaded lāmbita, a minā pidan pirziškod. Mida ozaizehe? Tahtoid-ik sōda? Mam sōtab pigai. Sula sinā, meiden!

– Minä levitan ripakon pigašti, N'ura-tädi, sinä pudišta händast, miše ei voikaiži, Innoi taci pövuñ lavale i joksi honusehe.

– Mikš kabal levitada, händast pesta tarbiž. Pudišta näl'ghišt, hän kidastaškandeb vól lujemba, vastusti mam.

Pagištes hõ mäniba kül'bendhonusehe, kranaspäi jokseškanzi vezi. Peziba kidastajan lapsen i toiba händast honusehe.

Veroi läksi ezihonusehe. Pövu, Innoin sapkad da maman pal't venuiba laval. Hän riputi sobad, kerazi sapkad i kundleşkanzi. Laps' ei voikand, nacein, imi nižad, a mam Innoinke šuhažiiba min-se polhe. Veroi pördihe keitimpolhe i kataškanzi stolad.

Mam tuli hilläšti paketanke da seižutihe uksen peles.

– Veroi, hänel om koume nedalid, a meil om vaiše kaks'. Varjoičeškandem vajehtades toine tost ninga: tämbei – minä, homen – sinä.

– Huvä om. Midä toid-se?

– Praznuičeškandem: teile toin vinad, ičelein vodkad da sokud.

Mam da tütar ištuihe stolan taga.

Innoi tuli keitimpolhe i ištuihe adivoidennoks. Kulus, amu ei kohetud keitimpoles oli nügüd' kodikahašti, i eskai hlorkan haju ei voind vägestada kürziden mujud.

– Kut nimitad last-se? küzui Veroi.

– Nikut en nimita, Innoi oli üks'kaikuine.

– Kut nece ed nimita nikut, keskusti tädi, eskai koirale-ki anttas nimen. Midä, muga kucuškanded-ki: ei, sinä, laps'?

– En teda! Midä tartuid-se minuhu?

– Mamoi, erigande sinä hänespäi, pätkaha iče.

– Pätkaha, iči ka iče. Se aig om jo teta-ki midä-se. Nu kaik om... Praznuikam huväšti lapsen sündundad. – Hän valoi tütrele da Innoile r'umkoin vinad, a ičelaze – stokanan sokud da r'umkan vodkad.

Sanumata enamba midä-se, čoknihe da joiba. Joiba vaitti, kuti muštmizil.

Kaks' nedalid mäni homaičemata. Veroi N'ura-tädinke toiba raskladuškan i jälliba fateraha päiväks vajehtades toine tošt. Hõ peziba sobid, lavad; puhtastiba faterad; kacuiba last. Innoi imeti last i tarkišteli, erašti abuti heile, vaiše irdale käveli lapsenke üksnäze. Lapsen magaduzsijad ei käskend toda i magari ühtes lapsenke divanal. Kaiken necen aigan heimolaized vediba ičtaze muga, kuti Innoi ei meletand-ki antta last verhile.

Ezmärgen homendesel Veroiñ kuctihe äkkid radole, a tädi ajoi vól aigemba küläha tomha kartohkoid. Innoi meleti, miše sutkad voib olda üksnäze-ki. Kaimates sizart radole, hän sobiti lapsen i läksi hänenke irdale. Irdal pudoti lumut, lapsed tegiba lumiukon, heiden mamad da babad kerazihe läz lapsiden vändsijad i diskuti-ruiba miš-se. Innoi seižui vähäizen läz pertin verajad, sid' päti mända akoidennoks, vaumiž joga minutan antta vastust heiden sanoile. Vaiše niken ei kacund-ki hänen päle sudides. Nastoi-baboi, kudamb eli ezmaizel žirul, tabazi Innoid hijamas.

– Sinä kundle, kundle, Innoi, mi ozaidase-se meil. Nacein, tuli mirun lop, lapsid lõutas jänduzbakois.

– Kut muga, lõutas jänduzbakois? küzui Innoi kadoden.

– Kut, kut, kundle kut. Kacu, minä laksin tacmaha jänduzbakaha, mitte om laz

laukad lidnan rounal, hapanut kalbasad, miše ei hajustaizi. Konz lähenin jänduzbakannoks, kulištın, miše ken-se sigä pinäidab. Minä meletin-ki, nacein, ken-se taci kužun. A kus emäkoir-se om? Mikš sidä ei ole jänduzbakanno-se, mikš ei ulaida? Muštad muloi, konz lapsed taciba koditoman koiran kužuid jänduzbakaha, ka se hambhi raudad da ulaiži muga, miše kului kaikele rajonale. A sid' kužu čingub, a mamad ei ole. Minei tegihe žal' raukad, ka ličimoi-ki jänduzbakaha ecmaha sidä. Sirdin jändused-se, a sigä – Sünduižem Sõtai, prosti sinä mindai, – vagahaine laps' venub, om sinine jo i čingub, kuti kužu. Sikš, meletan, ei ole-ki emäkoirad jänduzbakanno. Nece-žo ei koir tacnu ičeze kužud, a mam, kudambal ei ole huiktad. Tabazin minä lapsen, kărauzin kurtaha da joksın laukha. Laukan pämez' soiti lăžundkodihe, policijaha. Nügüd', necidä emäkoirad, ka emäkoir-se hambhib kaikid ičeze kužun tagut, necidä sukad, kudamb jäti lapsen kolmaha jänduzbakaha, ectas...

Innoi kuviteli, kut vagahaine laps' venub jänduzbakas, i hănele tegihe huba. Hăn kărauzihe i astuškanzi hotkas ičeze pertinnoks.

Konz Innoi sôti lapsen, hăn paneti hăndast magadamha i iče veri rindale. Ei voi jagada kaikid akoid kahtehe joukoho, om vól koumanz' jouk, kudamban polhe Innoi ei tedand nimidä. Nece om mugoižiden akoiden jouk, kudambid kuctas kuti emäkoirid – sukoikš. Voib olda, miše hăn mülüb-ki neche joukoho?.. Todeks, mikš koirid abidida? Koiriden-se emäkoirad oma äjad parembad.

Homačemata Innoi uinzi. Hăn heraštui, konz kulišti kut ken-se tillitab uksehe. Innoi mănı ukseennoks i küzui: ken sigä om?

– Nece olen minä, ukse taga topotelihe lapsen tat.

– Mikš tulid-se?

– Tusttuin. Avaida uks'.

– A minä ka en tusttund, mănė tagapäi.

– Minä tahtoin homaita ičein last. Minai om mugoine oiktuz'. Mikš mõ sinunke pagižem päiči ukse... Avaida!

– Mănė sinna kuspäi tulid!

– Ala lähte meliš. Innoi, mõ olem ved' jo ladinus. Hăn ajab uziden kazvatajidenke verazmaha. Mõ sam dengoid. A jalges void vól sündutada lapsid, kuverdan tahtoid. Innoi, linneb vól meil ičemoi laps'.

– A kenen nece laps' om?

– Nece-ki om meiden. Vaiše om ozaidanus muga, miše nece laps' sündui ei sil aigal. Innoi, avaida uks'. Hõ tuliba jo. Mõ tulem koumaz'päivän.

– Avaidan-ki koumanz'päivän. A nügüd' lähte, ika kucun susedoid.

– Suka! – hăn potkaizi verajad. Vaiše ei ridlend enamba, voib olda põlgästui susedoid. Innoi kulišti, kut paukahti irdverai ezmäižel žirul.

Hăn oli mõst üksnäze. Hănele tarbiž oli patta ičelaze. Niken: tădi, sizar, eskai muga sanuda lapsen tat ei voi abutada hănele neciš. Niken ei voi abutada, hănele tarbiž patta ičelaze!

Laps' voikaškanzi. Innoi mănı divanannoks, kosketi lapsen ocad, se oli hul. Innoi põlgästui.

– Sünduižem Sõtai, ka sinä palad kaik! Midä tehta, mida zavodida rata?

Innoi lăksi fateraspai, soiti susedoiden fateraha. Siga ei olend nikeda vai hănele ei avaitud. Fateras, mitte oli kohtas, avaižihe verai, i baboi, Innoi ei muštand hanen

nimed, kūzui, midä ozaizihe. Konz bab-sused tedišti, miše lapsel om temperatur, hān pōrdihe ičeze fateraha i lāksi tagaze sigāpāi aspirin, gradusnik da bolbank kādes.

– Anda vaiše nellāndez tabletkad. Marjoid pane stokanaha da vala kehujad vet. Konz marjvezi vilugandeb, jota laps', sanui bab. Ku midä, ka kucu.

Jottes last bolvedel i tabletkal, Innoi oti lapsen kormha i kāveleškanzi honused-me. Kuverdan kāveli ninga – ei el'gendand-ki. Kāveli pordon. Vaiše temperatur ei lasknus. Innoi mušti, miše laps'aigan, konz hān da Veroi lāžuiba, tādi panli kázile da ocale mārgan kázipaikan. Hān valoi astjaha vilud vet, kastoi kázipaikan i pani lapsen ocale. Kazipaik lāmšui pigai, i hān kastoi udes sidā. Laps' venui, hān ei kubaidand i ei voikand. Innoile oli opak, hān meleti ākkid, miše laps' voib kolda. A hānel ei ole tāhāsai nimed-ki!

Innoi andoi vōl nellāndesen tabletkad, vajehti veden astjas. Temperatur muga ei lasknus-ki. Siloi hān mōst i mōst vajehteli kasttud kázipaikoid. Aig māni, honuses oli kogonaine hillüz'. Oliži paremba, ku hān kidastaiži! Honuses oli mugoine hillüz', miše kului eskai, kut kulud špalerad rāzāižiba.

Lopuks, konz oli jo viž časud homendest, temperatur laskihe vāhāižel. Siloi laps' uinzi, hengiškanzi kebnemba. Hān-ki, surdunu, veri rindale divanale. Lapsut oigenzi kāduded uniš i kosketi hānen nenan nōkušt. Innoi muhahti i kacuškanzi tarkašti hānen penikaizid sormuzid. Ned oliba mugoized penikaiized, mugoized lāmād i niišpāi mujui maidol. Hān tervehti molembiden kāduziden kaikuččen sormuden. A jāl'ges tervehti kaikuččen barbhuden.

"Om melentartušt, mičced nene sormuden da barbhuden linneba vodes päličī?" meleti Innoi. Hān uinzi-ki neniden meletusidenke.

Hān heraštui sišpāi, miše soiti pagižim.

– Allo, minā kundlen.

Nece oli lapsen tat.

– Innoi, mikš ed ota hātken pagižint? Hō oma jo Moskvās, homen tuleba.

– El'genzin. Timoi, ole hūvā, sinā iče ala tule heidenke.

– Kut sanud, muga linneb-ki. Minā el'gendan kaiken, pagižem jāl'ghe...

Innoi ei kundlend-ki lophusai.

Honuses oli lām i kodikahašti, i Innoi ei tahtoid pagišta hānenke, da ei tahtoid nähta-ki hāndast. Hān om kuti rōunasine mez' Innoin elos. Vaiše nügūd' hān el'genzi necen.

Innoi māni lapsennoks. Laps' oli mārg, no temperaturad ei olend jo. Hān ei kosketand last, vaiše katoi kuival kabalol i māni keitimhonusehe. Kuni kehui čainik, sai jāškapaspāi maidod i valoi sidā čaškaha zavarkanke. Sid' ližazi saharad da valoi kehujad vet.

Innoi joi čajud maidonke da kacui keitimiknaha, kut lankteb irdal lumi. Lumi katoi pud i sen jūgudespāi oksad voiba katteda-ki. Hān ei meletand-ki aigemba, miše nene pened lumitāhthaized voiba satatada ningomid surid puid. Todeks, hān ei teda vōl āi midä. Kac, Veroi holdub mugažo, miše om ūksnāze, a kacud hānen pāle, mitte om čoma, hānel om hūvā rad... A elāb ūksnāze. Tahtoib sündutada last.

"Minā voin sündutada, a en tahtoi, a hān tahtoib, vaiše ei voi. Ka, tādīd-ki en teda. Nāgui ningoiččeks, külālaižeks. Kuti ei ole nimidā melentartušt, vaiše

linma da kanad. A hän lugeb mugoižid kirjoid, miččid minä en luge igäs-ki. Nece znamoičeb, miše minä tedan vaiše sidä, midä tahtoin teta. Minä sünduin-ki vaiše sen täht, miše sündutada?

Innoi pani čaškan pezualuizehe, seižui vähašt meletades, pesta čašk vai ei pesta. Sid' avaiži kranan i pezi. Jäl'ges mäni kül'bendhonusehe, pezi kabaloid, riputi niid. Soiti Veroile. Veroi sanui, miše N'ura-tädi jäi küläha i tuleb vaiše möha ehtal, a iče Veroi tuleb homen aigoiš homendesel vai tämbei möha ol.

– A midä sinä soitad? Om-ik juged üksnäleiž? Vai ozažihe midä-se? Veroi küzui holiš.

Ei ozaidanus nimidä. Veroi, minei om tusk teita i ... huba. Nägemoiš, homnehesai. Ku tarbiž linneb midä, minä soitan, Innoi lopi paginad. Hän ei sanund nimidä lapsen lažundan polhe.

Päiväl tuleskeli baboi-sused, küzeli, ei tarbiž-ik kävuda aptekaha. Temperatur lapsel libuskeli kourmekümnehe kahesaha gradusahasai, vaiše Innoi lasketeli sidä. Päiv mäni tünäšti, i ehthapäi Innoi tünistui. Láz ühesa časud ehtad Innoi imeti last i panihe magadamha hänenke. Uksehe tillitadihe. Meletades, miše tuli sused-baboi, Innoi avaiži uksen küzumata, keda sigä om. Toižen polen ukst seižui lihav džinsoiš i pövus ak, da korged kazvol i laih mužik. Heiden taga ozutihe Timoi.

Mangat, sanui Timoi kuctes fateraha kucmatomid adivoid. Kac, tuliba. Pätiba ei varastada homnehesai. Dženet tahtoib nägištada ičeze poigad pigemba.

Hän heiti kurtan i mäni honusehe, ozutades kázil adivoile, miše hö astuižiba hänen jäl'ghe.

– Heitä kengäd jaugaspäi, sanui Innoi. – Midä hän tahtoib kacta?

– Ole tünäšti, kaik om jo pättud! Midä ristituid-se pöl'gastoitad?

Verhanmaneljad seižuiba ezihonuses, varastades, konz Innoi kucub heid.

– Minä sanuin ved', heitä kengäd jaugaspäi, sanui Innoi karedas.

Timoi pördihe ezihonusehe, heiti kengäd jaugaspäi. Ak da mužik mugažo heitiba kengäd jaugaspäi.

– Tulgat, Innoi ozuti kädel, miše hö mänižiba keitimpolhe, vaiše Timoi tuukaiži vähäižel Innoid i pästi Dženetad honusehe. Kaik tuliba divanannoks. Ak oigenzi käded lapsennoks.

– Algat noustatagoi, laps' magadab, Innoi ei tahtoid, miše nece lihav higokaz ak otaži hänen last kormha.

– Hö ei pagiškoi venäks, sanui Timoi.

– Lapsel om temperatur, händast ei voi veda nikuna, Innoi kacuhti Timoin päle.

– Ei linne nimidä hubad. Hänele tehtas ukolan i vedas Moskvahasai, a sigä linneb lendim, andoi vastusen Timoi.

Ak oti lapsen kormha i pagižeskanzi midä-se ičeze kelel. Hänen uk kaclihe ümbri melentartusetä. Laps' herastui i voikaškanzi. Mi kovemba ak bajuti last, sen lujemba laps' voiki. Innoi kärenganzi akan päle.

– Last tarbiž imetada, teiden aigan en tege necidä. Ištkat honuses, algat lähtkoi tågäpäi.

Innoi oti kogoizespai kuivid ripakoid, haškahti lihavan akannoks, oti hänel kormaspäi ičeze lapsen, muhahti kaikile i läksi ezihonusehe, saubates uksen. Laps' heiti voikandan. Innoi mani kül'bendhonusehe, avaiži kranan i läksi, jättes avaitud

uksen, miše kuluiži veden valaduz. Ezihonuses seižutihe kundeltes. Honuses lapsen tat, segoitades venän da anglan sanoid, tahtoi sel'genzoitta, kuna läksi mam lapsenke.

Innoi pani päle kulun pal'ton, lapsen kărauzi Timoin lâamaha kurtaha, oti Timoin kengäd i läksi pal'hil jaugoil ičeze žirule. Pani jaugha ottud kengäd i hurahti pertišpäi. Joksi edemba pertinnopäi tennoks i azoteleškanzi avtomašinoid. Vaiše nähtes akad mužikan kengiš, nūblāstamatomas pal'tos da vōl lapsenke kormas niken ei azotanus.

Innoi varaiži, miše hāndast sabustaškatas. Sikš hān māni avtobusseižutesele. Sigā ei olend nikeda. Hān ištuihe avtobusaha. Varaiduz, viha da vōl mise oliba hānen sūdāimes. Kaikes necišpäi hān sāraiži, mod paloi.

Avtobusan vedāi ei ajand, nacein, varasti keda-se vōl.

– Olgat hūvād, ajagam pigemba, sanui Innoi.

– Midā, ukospāi uidad? Lapsen-se kül'mātd, uradaine. Uk-se joihe i tuleb kāzin. Varaidan, ku sabutab, ka rikob.

– Ei riko, em antkoi.

– Dād', minai vaiše ei ole dengoid. Pagenin, miš olin. Minā jāl'ges maksan teile.

– Minā lopin radon jo. Kuna veda-se sindai?

– Ve mindai kodihe, mamannoks.

– Ajagam. Mitte adres-se om?

Avtobus tōndui ajamaha. Timoi hurahti poikpoli, vaiše avtobusan vedāi ajoj huremba,

Timoi vaiše ehti kolahtoitta kerdan avtobusan seinahā.

Tozi om uradaine...

Avtobusan vedāi pagiži vōl midā-se, vaiše Innoi ei kulend nimidā. Hān seboiteli, tervehteli ičeze last i suhaiži:

Svetik, Sv'atoslav, minā en anda sindai nikenele. Sinā oled kaikid armhemb, minun poigaine...

Uhoitud külä

Jo kuverz'-se päivād pani lunt. Lumi katoi külān, mitte seižui lāz mecad penel jogirandal. Nece jogi oli konz-se leved, a nūgūd' vaiše kevādel vezi lāhtli randoišpäi. Vōl ōi uhoiči i pāčinturuiš kului pajoid, a homendesel kaik hilleni. Päivaine ozutihe, a jāl'ges peitnus kuna-se mecha pakaine tegihe kovembaks i zavodi kolkotada pertiden parzidme. Se kolkoti muga lujas, miše vanhad akaižed, risttes jumalaižiden kohtas, šuhaižiba: "Sünduižem, Sotai, Sünduižem, Sotai!"

Tal'vel penes eletihe vaiše vides pertiš. Toižed pertid oma pal'had – niiš elāba kezapertinelājad, kudambad ajoiba lidnaha vōl sūgūzel. A ken jāi elamaha

tal'veks, aigoiš homendesel lāmbitaba pācid da paštaba leibād. Kaikiš pācišpāi lāhteč savu da mujub leibān magukahale hajule. Hengi küllāks – mugoi om hūvā hajū.

Kaks' pertid seižub rindal külān rōunal. Neniden pertiden iknad kacuba toine toižehe. Toine pert' om kaks'žiruine, pardesine, a toine – pikuine, kuti bobaine, sen seinād om kattud vagonkal. Neniden pertiden emāgad sebrastasoiš noriš vozišpāi, no kaiken aigan ridleba: konz tarbiž i konz ei tarbiž. Mugažo oli eglai-ki. Ohkoi nāgi, kut homendesel Sašoi kāveli kuna-se külāha, a konz pōrdihe kodihe, ei tulend hānennoks. Longikš sādihe mōst da mōst māni kuna-se. Ehtal tuli mugoine, kuti murz'ain rihespāi da kūzeleb vōl, midā Ohkoi ei tulend hānennoks besedale kogonaizes pāivās.

– Minā olin tulnu sinunnoks, vaiše sindai ei olend kodiš, sanui Ohkoi.

– Kut nece ei olend? Kaiken paivan ištuin kodiš, vaiše Glašannoks joksenszin otmaha heiniden lent. Ka nece oli homendesel da pāivāl longin aigan, sanui Sašoi polestades.

– A minā olin tulnu-ki kaks' kerdad. Nu kut tulda sinunnoks besedale, ku sindai ei ole kodiš-ki? Ohkoi hambhi kāredas hulid.

– Ohkoi, ka ved' sinā kukitid iknaha, konz minā astuin siriči. Hōdhūvid tulid, konz minā lāksin kodišpāi.

– A ku kacuid da joksids kuna-se, ka voižid kolahtoitta pertin saumha vai pert'he čokaitas. Iče kucuid, a verajas om lukkol. Oled lujas hūvā sebranik. Ku sinei ei tarbiž, ka en tule-ki enamba. Kucu kuverz' tahtoid.

– Oh, ka ala tule-ki, sinutta olen. Mitte oled kuhmak! Sanu hānele kaik – minā olin sigā da sigā. Midā kucta sindai, iče tuled. Sinā ed voi elāda ristituidenke kožmuses, vaiše minā tirpan-ki sindai.

– Mane da kanda ičeiz tirpand kodihe i ala tule minunnoks enamba. Ei voi tirpta niken mindai, a sindai kaik voiba tirpta. T'fu, nūganik!

– Olen-ik minā nūganik? Minā žalleičen sindai, siks ladin-ki toižidenke. Mitte oled tabakaz! Elā kut tahtoid! Sašoi sidoi paikan kinktemba da paukaiži ukseļ lāhttes.

Ohkoi ei voind lōuta tahod ičeleze, hātken kāveli pertidme. Ōks segoiti taignad, tegi pirgpālišt i panihe magadamha. Venui da meleti, mikš hō ridliba mōst Sašoinke? Vaiše ei voind muštta-ki i jo uinotes pāti, miše ei pagižeškande hānenke enamba.

Tuli homendez. Ohkoi pani lāmhā pācin, samvaran, ladi magaduzsijan. Pani pāle sinižen pol'san, jaugha villaižed mustad štanad, osttud tulnuzil mōjil. Sid' pani tarkas tahthad čugunrehtlāle i pani sen pācihe. Toižele rehtlāle pāsti jānu-den tahthan, pani tahthan pāle marjpāližen i mugažo pani pāche rehtlān rindale, miččes paštui leib.

Saupsi pāčlaudān i ištuihe stolannoks, mitte seižui iknad vaste, miše joda čajud, valatud hoštajas samvaraspāi.

– Om hūvā, miše tāmbei ei pane lunt enamba. Se aig om jo mānda teh Maha tropašt, sanui Ohkoi ān'heze i lopi valatud čaškha duhukast čajud, mittušt joi kanfetanke. Sid' oigenzi kanfetcāregen, pani sen korobaizehe, miččen pidi stolan mūlūtimes.

Sai pācišpāi duhukahān leibpārpun da pirgan, katoi niid vauktal rouniš sidotud kāzipaikāl. Pani pāle fufaikan, jaugha – kan'gad, pāhā – lāmān paikan i laksi pēte-

desehe. Heiti verajaspäi tugen, toukaizi verajan i ladi avaita sen. Kus-se verajan sanktoiden laudoiden keskes kidžaiži, vaiše verai ei avaidanus.

– T'fu, sinä, ha. Nacein, ken-ni tugezi irdalpäi. Vai voib olda, Sašoi necen tegi? sül'ktes Ohkoi mäni sarajale, avaiži saraiverajan. Lunt oli äi. Äkkid hän kacuhti Sašoin keitimpolen iknaha i burahiti:

– Tötö, ka hän om-ki tötö, uudimid-ki ei ole iknas.

Ohkoi haškahti i ... uhkahti kogonaze pehmedaha hanglumehe. Äkkičudespäi sūdäin kuti azotihe. Negloikahad lumitähthaižed, miččed lanksiba karan rounilpäi, putuiba nenaha, suhu, sil'mihe. Ohkoi kubaidaškanzi i el'gendaškanzi, miše mi enamba hän kubaidab, sen teramba lumi katab händast. Völ ližaks hangen teravad rounad imihe hänen kombuihe. Vilu lumi tartui modoho, sulii, i mod kül'mäškanzi. Ohkoile tegihe opak: kut hän iče lähteb neciš karaspäi? Niken ei eciškande-ki händast. Ku ken-ni mäneb Glašannoks, ka hänen pertinnoks ei tule-ki. A iče Glaša, voib olda, vaiše kahtes päiväs päliči homaičeb-ki, miše pertiš ei ole lämoid. Ka nece vaiše kahtes päiväs päliči. Susedküläspäi tuleb erašti lüpsajid, ka ned ei kävelkoi-ki täs. Niken ei muštišta-ki hänen polhe, niken ei löuda-ki händast. Voib olda, löutas vaiše kevädel, konz lumi sulab... Ohkoi ripitaškanzi sil'mil, pen' kündal' polti modpoliškon.

– Mikš minä Sašoinke eglai ridlin? Mijak hän ei tuliži homendesel mindai rižamaha?

Sašoi, kut kaik-ki vanhad akaižed, homendesespäi lämbiti päcin, pašto i leibäd i joi čajud. Hän ei olend sur' kazvol, oli laih. Paksud hahkad hibused oli keritud lühüdašti. Päl oli kulu villasine paid, miččen künambused oli kohetud, jaugoiš – sportštanad, miččiš ripuiba kombud. Hän ištui stolan taga i muhaz, kactes kažižehe, kudamb vändi alaiženke.

– Kis-kis, Mormiš, tule, jo maidod. Oh, sinä, ha, kaiken alaižen rebitud, laskvas silitoizi kažišt pädme.

Sašoi sai pärpun päčišpäi, katoi sen kazišpaikal, kerazi stolalpäi astjad, pani miskaha, valoi sinnä vet i pani miskan plitale. Oti kormha Mormiškan, ištuihe iknannoks. Kažine vändaškanzi möst.

– Oh, künznik, oh, valdaline! Kacuške sinä, Ohkoin pertižen-bobaižen katoi lumel, ka hän sarajale libui.

– "Näu, näu", kaži huppähti kombuilpäi i mäni ležankannoks. Sašoi kacui kaiken iknaha.

– Oma-ik meled? Midä, lopuks meliš läksi, vanh ristit, midä, hüppiškandeb? Sašoi kolkotaškanzi ikunramaha, vaiše irdal ei kulund hänen kolkotest.

Holdudes Sašoi ei voind panda päle fufaid-ki. Lopuks pani, pani paikan pähä, čokaiži kan'gad jaugha i mi oli väged joksi irdale. Ei voind löuta labidod i kukištudes ujuškanzi uhoitud tehutme Ohkoin pertinnoks.

– Ohkoi oled-ik hengiš? hillašti küzui Sašoi.

– Ka, olen, kulišti hän übusespäi.

– Ohkoi, varasta vähäšt, löudan labidon i kaivan sindai. Kus labid-se om?

– Avaida sil'mäd, ka homaičed. Da pästa minei pordaz, sül'ktes lunt, sanui Ohkoi.

– Sinä ala varaida, kaivan sindai pigai. Ohkoi, sinä midä, ühtei lugged ičtaiž no-reks, ka? A ku kül'mäižid lumes, muga seižuižid-ki pachan kesk küläd, ho-ho-ho, totötades Sašoi kaclihe ümbri.

Sid' Sašoi nägišti ludan, jal'ges labidon varden, mitte nägui lumes pertin saumas. Sašoi kacui tarkas übusen i meleti, miše ei voi kaida pigai Ohkoid. Hän mäni verajannoks. Konz Sašoi kaivoi lumen lāz verajad, hän avaiži sen i libui sarajale. Pikuine pordaz ripui kahtel naglal seinäd pidust. Sašoi sai pordhan, mäni sarajan verajannoks i kakuhti ülāhanpäi alahaks.

– Ohkoi, sinä tegižid iče-ki tropan ehthasai. Kacu, miččen karan topotid ümbri ičtaiž. Pidä pordaz-se.

Kebnaine pordaz pāzui alahaks.

Ohkoi punoiteldes übuses, habi kārrouzihe, tabazihe kül'mnūzil kāzil pordhas i libuškanzi ülāhaks, ohktes da čihktes.

– Midä, ihastuid-ik? Voi, sinä, voi, sorz. Virzištades hambhil, Ohkoi pudišti lumen ičesaspāi. – Midä, kül'mid mindai kaides?

– Ohkoi, sinä ala kärelande minun päle, iče oled var. Ken sinei kāsiki hüppida übusehe, ningomaha pehmaha lumehe? Ku ed sanu spasibod-ki, minä lähten kodihe, Sašoi pani käded kormanoihe i tōndui verajannoks.

– Sašoi, prosti, taba om mugoine minai. Iče tedan, miše ei tarbiž oliži ridelta, vaiše en voi nimidä tehta ičeinke. Ohkoi pāsti pān, kactes midä-se laval da ripiti paksus sil'mil. Hänen ougad pāzuiba, sel'g tegihe gurbakahaks, i hän äkkid tegihe peneks da raukaks.

– Ohkoi, ka sinä midä? Ka, minä en ole kared. Iče pōl'gāstui enamba, mi sinä. A ku en nägištaiži sindai, konz hüppid? Sinä oled üksnāiž, kuti minä-ki, vanh ak haškahti rindale, sebazi ičeze sebranikan. Molembad seižuiba lāz pen't sarajan verajad da kacuiba taivhaze, miččes ujiuba vauktad pil'vuded, kus oli vessel pāivāine, vauvazrustad pil'viden ladvaižed.

– Sašoi, māngam pert'he. Minai vōl sūgūzespāi om pandud likumaha jabloksok medenke vinaks. Vin om hüvā – oh! Kelen laindad!

– A mijak, māngam! sanui Sašoi.

Vanh akaine saupsi saraiverajan i pāzui alahaks pertedesehe.

– Ohkoi, minä en iloitele enamba, ku sinei ei olgoi mel'he minun iloized.

– Ka iloitele, Sašoi, minä en kāraidaškande. Mō ridlem sinunke kaiken, a iče em tekoi-ki kuverdan elāškandem neciš mirus, a? Sinä tedad? Ed teda! Minä-ki en teda! Ka Sašoi, hot' oli-ki meiden elo jūged, a übusehe en tahtoī kolda.

– Ken-žo übusehe sinei andab kolda? Heitā pagin-ki necen polhe. Toške vinad da solatud ogurcoid. Ned sinai oma lujas magukahad, om solatud hüvin. Ohkoi, kuled, midä sanun-se: eglai Mikul Glašannoks tuli. Voib olda, kucum hāndast? Kuled vai ed kule? Sašoi pūhki lunt vastal Ohkoin pālpāi.

– Ištu vaiti, kucub hän keda-se. Kus tambei-se hän om? Ičeze mecpertižes vai kulas? Ohkoi kakuhti Sašoin päle.

– Kacuške, miččed sil'mad tegi! Kut jagaškam-se hāndast?

– Sašoi, mitte sinä lemboi oled-se! Astu pert'he, jagadai, nagraškanzi Ohkoi. Hō haškahtiba pert'he, kus mujui paštud duhukahale leibāle.

Kül'bend

— Tämbei školha ed lahte, hengitaden sanui mama. — Pidab sinei minunke heinha ajada.

Midä sid' sanuda, nece ei olend minei mel'he.

— Heinha... pizäidaškanzin minä.

— Ka, pidab, poigaižem. Sinä opendatoi hüvin. Voib olda, ei to se lujas äjan hondod, ku sinä ed ole školas üht päiväd.

Maman än' oli kuti văr. Minä iče-ki el'genzin, miše pidab ajada.

Tal'v necil vodel tuli ühtnägoi. Pit'kha oli ränd, vihmui, i sid' koume päiväd tagaze, ehtaks taivaz sel'gištui. Tegihe muga vilu, miše lujas hotkas kaik sod i järved oliba jäs. Pit'kha ei sand nikuna ajada — ved' kaiktäna oli redu. I sid' ühtnägoi — hüväd ted, kuna vaiše tahtoid, sinnä aja-ki.

Näl'ghine živat andoi än't. Tanhoil ned varastiba heinäd.

Oli vahv pakaine. Järven päl, alangoil libui hahk sumeg. Se oli mugoine saged, miše henkta-ki oli lõumain. Lopuks sumeg zavodi libuda ülähäks. Hebo (nügüd' meil oli ičemoi hebo) hillašti pázui mägelpäi i kosketi kabjal jän. Sid' läksi jäle i jokseškanzi edehepäi, vaiše kului kut jädme löba kabjad.

Sumegas läbi ozutihe päiväine.

— Linneb mijal heinäd, sanui mama ihastusiš. — Öl, poigaižem, nägin minä unen. Aniku läksim pezmahas päche. Sinä oled völ pičukaine. Ištum mö, kül'bemoiš. Em rigehtigoi. Sid' minä sädatin sindai. Mugoine päč-se sur' oli. I konz meile tariž lähtta jo sigäpäi, päč-se tegihe päčinsuta. Kaiktäna oma vaiše sanktad seinäd. Minä kolkotan, ozutan kanzale, miše avaikat päčinsu. No nimidä ei kulu. Minä põl'gästuin. "Avoi, poigaižem, mö kalem tagä". Vaiše minä sanuin muga, kut kulištın tataiž änen. "Hei, olet-ik tō hengiš sigä"? Minä — kündlihe. "Vas' aine, armaz, pāsta meid tagäpäi"! I sid' kulen: tuk, tuk — seinha. Sid' sein-se lanksi-ki. Ezmäi sinä, sid' minä-ki läksim sigäpäi...

Mam jo ei nagra enamb. Kacub minuhu. Hüde vāndab kulmil i ripsuil, a sil'miš — tusk.

— Naku, poigaižem. Nacein mitte-ni hubuz' linneb.

— Ala sinä, mamam! Voib nägištada erazvuittuš uniš! Ala usko nimihe!

— A tozi-ki, poigaižem, sanui mamoi muhahten.

Mama völ pit'kha muhaiži miččile-se ičeze meletusile.

Äkkid jä rāzāhti meiden al. Kerdan, toižen. Kaiktana kuluškanzi mugoine he-läiduz.

– Mamoi, randha! Pidab ümbri ajada.

– Ala varaida, poigaižem. Jädme-se lähemba. Jumal andab, kaik hüvā linneb.

– Mamoi, ka sid' sula vezi nāgub, kidastaškanzin minā.

– Ka midā-k sinā? Kus se om? Voib-ik olda mugoižes pakaižes sulaim? Tedan, sigā veden al om vōl jā. Ala varaida, Ondrei.

Sid' mōst jā rāzāhti, i mō lanksim vedhe. Kāzil maihutam. Hebo ühtnāgoi putui jān alle, aniku ei olend-ki sidā meidenke.

Minai pāl oli pōvu, valencad jaugas, pās – šapuk jānišan nahkaspāi. Maman pāl mugažo oli kebn soba. Se ei tehnuš ühtnāgoi mārğāks.

Minā libuin hotkašti jān pāle. No mamoi ei voind libuda. Jā kaiken murendelihe hānen al. Minā andlen hānele kāden, hān pidāse, no ku zavodib libuda jān pāle, se mōst murendase. Sobad tegihe jo mārğikš. Kaik jūgedamb tegihe leta handast vedespāi.

– Poigaižem, jokse külāha! Kucu abuhu!

– Mamam, kutak sinā?

– Ku tahtoid, miše jāižin henghe, ka ala kadota aigad! Jokse!

Minā joksen, voikan. Kacun tagaze sulaimehe: nāgub-ik sigā maman hahk paik! Nāgub! Minā – edemba. Mōst kacun tagaze. Ei nāgu paikad! Jaugad muga katkaižihe-ki kombuiš, i minā lanksin maha. En voind el'geta ühtnāgoi, miše minā jo edahan olen, sikš paikad-ki ei nāgu. A konz el'genzin, ka joksta!

Külāhāsai oli virstad koume. Kuni joksin, ka kaik sobad minun pāl kül'miba, hot' seišti niid voiži panda. Ani astta-ki lōumain tegihe. Sid' jo mugoine oza tuli – meiden mužikad heboil vastha putuiba külānno: Gerasim-dād', San'a-dād', Ignat-dād'.

Mamoi, kidastan mi kerust, om sigā sulaimes!..Putuim sulaimehe!..

Mužikad kahthe kabjaha sinna. Tulin minā kodihe. En voi ni üht sanad virkta. No kaikile muga-ki oli sel'ged, midā om tehnuš. Seižutihe minus ümbri – nu lōda mindai kül'mnut sobadme. Ika ei sand heitta-ki pālpāi.

Heitin minā sobad, panin kuivad pāle i kacun iknaha järvehe, tehe. A kündled muga vodaba-ki sil'mišpāi. A iče kaik sārāidan.

Miččes-se aigas pāliči todihe mamoi kodihe. Hān oli vauged kuti lumi, nimidā ei rižand.

– Konz mō tulim hānennoks, ka hān kūnambrusil ripui, sanui Gerasim-dād'. – Mō jo meletim, miše kaik, kül'mnu om.

Mamoi hositihe vinal, jottihe hulal vinčajul, pandihe lāmān pāčin pāle.

Mamoi lāžeganzi. Lujas jo hān žalleiči hebod. Nece-ki vōl ližazi kibud hānele.

Pigai tuli Mecoi māgelpāi vanhemb tatan sizar, Nast'a-tādi. Ičeze kodin hān jāti tūtrile, miše mitte-se aig voiži elāda mijal, abutada babale.

Ehtoidme Nast'a-tādi ištuihe mamannoks kravatile i saneli ičeze elon polhe. Minā tahtol kundlin hānen nor't ān't. Mina en voind uskta, miše hān, nece vanh-modoine ak om Anisjan-baban tūtār. Hān iče-ki nahodi jo mamšizehe. No mitte ān' oli hānel! Kut hān pagiži! Hanen ānes ei olend vanhan ristitun vāzundad. Hān ei sanund nimittušt abidod ičeze eloho. Vastkarin! Hān saneli kaiken polhe muga, kuti ānel nagroi sen pāl, kut lōumain oli elāda. Hān kuti iče-ki čududelihe, mitte jūged hānel elo oli, kut nece hān voi tirta kaiken, da vōl ei olend nimittušt žalid-ki, miše muga tarbiž elada.

Mamoi pidab ičeze huliš kaziš Nast'a-tadin käden i tarkas kundleb.

– Voi, Ol'ona, a edemba-se...

– Nu läksin minä mehele Stepanan taga. Tegimoi minä jo kümnendeks Matvei-ukon kanzas. Minä olin pit'kha neciš kanzas kuti veraz. Varaižin sõda külläks, midä-ni liigad virkta. Tozi sanuda, hõ eliba paremba, mi minun kodiš, no minai eli kaiken südäimes meletuz – tacižin kaiken i joksižin kodihe. Da kuna joksed, ku mehele anttihe. Elä! Nu elin-ki. Oleskeli muga – pezed paltnasižed sobad. I ku pāstad miččel-ni kulunudel sobal tervasižen täpläižen, ka nece, anop-se, tuleb, kacub kaik sobad, da ku löudab mugoižen täpläižen, necil sobal-se sinei kaikel vä-gel nenaha čokaidab-ki. Ka midäk? Abid tegese, südäin palab... Kāndatoi čogaha, pühkid kundled ezipaikal i... eläd edemba.

Konz Stepan kodiš oli, ka siloi muga ei abittud. Sil aigal oli mugoine lebukur, kut minai muga heil-ki. No hān oli kodiš vähān. Kaiken-se rahvahas käveli. Ved' hān om hūvā radnik minai. Kaiken käveli samha dengoid. Se pertin kelle-ni lendab, se mecad čapab, se pāčin paneb. Hūvād kāded kakuttuš radod mahtaba tehta. Nu, a konz hān lähteb kodišpäi, mōst zavodiše. Hot' midä minā zavodin tehma: živatad ladin kodiš vai lähten tapmaha, vai zavodin midä-ni paštta, kaiken-se kulen: "Ku mugošt radod ed mahta, ka mihe mehele tulid?" Erasen kerdan muga ūmbri keles punose-ki: "Ka māngat tō mecale teiden poiganke"! No nikonz minā muga en sanund, vaiše meles pidin. Pāzuti Jumal muga sanuda anopele.

Kerdan tuli Stepan kodihe i ei voind tundištada mindai: "Sinā-k oled"? Minā nimidä en sanund. Da midä sanuda? Ku ei ole saged, ka iče-ki nāgištāb. Tedad-ik, Ol'ona, kacta-ki ei olend mille. Siš kus minā muga laihtuin: mod tegihe kaid, siništui, sil'mād kadoiba kuna-se ocan alle, jaugad tegihe ku vicaižed, a kāded – kuti hara-vod – hoikad da pit'kād. Kacui, kacui Stepan minun päle i kūzub: "Midä om tehnuš? Oled-ik terveh"? Tacimoi minā hānen kagħa i lasken voikud: "En voi elāda tīgā. Ve mindai kuna-ni elāmaha toižehe sijaha, ika en tahto elāda-ki". Naku olin urad! A hān-se muga toukaiži mindai da kut iškeb mindai nūrku korvha. Minā lendahtin kuti heinäine pertidme. Muga uks'he putuin-ki. Il'mestuīn, ka venun herekogol, olen kaik mārg verespāi. Libuin jaugoile, nenan pidān kādel, da kukirikku – māgen alle. "Tacimoi jārvehe", meletan. Da Stepan-se kut-se nāgišti necen. En teda kut putui rindale. Toi mindai jārven randale. Modon pezi i sanui kovas: "Māne pert'he i ala uradi enambad". Minā olin kuti haikerzunu, habi jaugad vedān hānen taga. Minei, Ol'ona, jo ei olend erod – hot' čapa mindai, hot' riko.

Tulim mō kodihe. Stepan seižutihe kesked lavad i sanub: "Ku mō olem tīgā ligahižed, ka em telustaškakoi". Pertiš tegihe hillās-hillās. Kut ken-se koli. Ezmāižen il'mestui anop'. "Ku sinā meid vajehtid necile lindule, ka lenda tīgāpäi! Em voikaškakoi". I Matvei-uk kidastab: "Lāhtkat tīgāpäi!"

Lāksim mō Stepanan kodišpäi semendkun päivāižel, šauguine kaziš, da vōl sauvojan kirvez vōn taga, da mad hengut.

Vaiše nedalin elim-ki polel. A sid' lāksim jārves pāliči, libuim māgen päle, čapaim kaskesen. A kus pāliči elim jo ičemoi pertiš. Nāgub, Ol'ona, ei ole nimidä pahad, mi ei toiži hūvād-ki.

Tahod ned tuliba minei lujas mel'he. Čoma māgut, sen al – jār' laikičese. Ūmbri-pedaikangaz. Ezmāssai-se oli vähāižen opahko, ved' mō olim ūksnāmōi. Ōiden aigan mecživatad tuleskeliba ani verajannoks. Erasen kerdan reboihut-ki tuleskeli

kacmaha kanaizid. A händikahid-se! Või kerdan kondi tegi ičezeze pezan rihes. Stepan läksi sinna mittušt-se azjad, a se sigä venub – lebaidase. Naku oli!

No pigai Stepanan vel'l' Timoi meiden pertin rindale lendi pertin. Sid' tuliba elämaha või kaks' Stepanan velled. A teravas iče Matvei-ki tuli tänna elole. Täuz' külä kazvoi. Sen külän nimi tegihe Mecoimägi. I se oli oikti. Meiden mecoiš ende vaiše mecoid eliba-ki. A nügüd' – mö. Da või meiden lapsed. Sanuda kelle, Ol'ona, ka ei uskoi. Kakuččen voden – laps'! A erašti ka kaks'-ki. Nast'a-tädi komedas nagrah. Kuspäi midä otase-ki! Minä olin mugoine laihaine. A lapsed mugoižed жүgedahkod oleskeliba. A järg – neičukaižed! Prihaižid vähä oli. Minei või 25 vot ei olend, a minai jo oli kahesa last. Ka, Stepan-ki neciš azjas oli hüvä abunik. En voi nimidä sanuda. Ka, hüvä mužik! Da midä sid' pagišta? Hänen polhe tariž sanuda midä-ni tošt. A midä tošt? A toine – hän radota i pordod-ki ei ištund. Erasen kerdan, konz kodiš om, ka heraštub, nouzeb jaugoile i – vaitti, vaitti – mecha. Kuni minä kodiradoid tegen, da pirkoid paštan, ka kacun – hän jo habaižen venehen sel'gäs kandab.

– Jose ühtes homendeses voi tehta?

– Ka en lähte necil sijälpäi, ku kelastan.

– Ka ved' veneh-se märg da жүged, kutak toda-se ühte!

– En sanu nimidä. Erasele mužikale kartad-ki ei sa toda. Da või hän, Stepan-se, mugoižen venehen tehli, kus laidad oliba munan koren sankččed. Ka väged-ki oli hänel!

– Ka kundle, Ol'ona, edemba. Nu väged-ki oli minun mužikal, sanui Nast'a-tädi. – Erašti iloks löpsahtab kämmel sel'gädme, ka kuti ken-se pardel iški. Sen jäl'ghe lud või nedalin kibištaba. Ka ved' nece või vaiše iloks! A muga rahvahan keskes hän oli mugoine vähänpagižii, enamban mahtoi kundelta. Ku praznikan aigan kus-ni tegese tora, ka hän tuleb, otab torakukoid niškoiš, iškeb heid toine toižehe i lükäidab polhe i toižehe. A sid' jo ei ole paginad-ki toran polhe. A ku om sur' tora, ka tuleb, heikahtab kondjan kartte: "A nu, torakukoid, mängat tägäpäi, kuni ei putund teile"! I sid' tora sambub, kuti ei olend-ki. A hän muhahtab i lähteb edemba. Naku mitte minai mužik! Mugoižen mužikanke uz' pert' lujas pigai tegihe meile ahtaks. Sid' ved' sōmäd-se äjak tarbiž!... Sikš Stepan-se käveli-ki kaiktäna samha dengoid. Tal'vel ka oleskeli mecad čapmas. Kodihe tuleskeli vaiše pühapäiväks. Kut zavodib Enojaspäi, ka muga Domožirovahasai satab-ki mecad. Jäl'ghe pōrdase kodihe semendan aigaks i heināntegohosai – kuna-ni mõst radole. Konz rahmine tuleb, händast ei olend kodiš. Rahmine – nece oli minun rad. No sid' oli minai hol't. Oleskeli muga, miše pertiš koume kätted rippui. Ku kaik ühtes voikaškandeba, ka ed teda kenennoks joksta-ki ezmäi. Äned kaiki komedad. Ku vizäidaškandeba – külän taga kulub. Nu minei oli lõumai kezal. Tal'vel-se nimidä mugošt ei olend-ki. Kaik rad oli kodiš. A kezal – se heināntego, se rahmine. Pidi lapsid kerdale otta, ed jäta ved'. Riputad balafonan puhu, penid lapsid paned sinna, čokaidad suhu sarvuden mustad leibäd, iče – radole. Voikhu ed kacu-ki. Voikkaha! Äned linneba komedambad.

Voib küzuda – kuna heid muga äjan minei? A minä kaiken-se sündutelin.

A voi, Ol'ona, nagrah Nast'a-tädi. – Ka nece-se mi om! Sanun minä sinei, kut kerdan mina nellid sündutelin.

– Ka Jumal sinunke, Nastoi!

– Ka muga! Hot' ilo, hot' grähk!... Ka kundle. Sen aigan Stepan-se oli kodiš. Hän uzišteli pertin. Muštan, minä paštoin pirgoid (nece oli-se pühapäivän, sügüzel). Põudoilpäi jo oli heittud kaik. Vaiše oli jānu tapand. Ka sen-se kerdan rih' oli avoin. A voib olda, oli saupkes. Muga lämbitelihe-ki. Sen aigan jo ei olnu tapta-ki midä. Kut tāmbei, muštan, minä paštan pirgoid. Stepan pipkutab pertiš. Minä vedān kalitrehltan pāčīšpäi, i sen aigan mi-se iškeb mindai vōdamaha. I sid' kuti kuzele tahtoiškanzin. Minä tacin rehtlān pācīnedeshe da irdale. Ištun minā, a toukud nimittušt ei ole. A mugoine om taht kuzele-se. I kohtun kibištāb, kuti aig om sündutada. A sündundahasai vōl oli enamb kut. Ka meletan, ei-ik tartund mitte-ni kibu minuhu? "A voi, Sünduižem"! – ristimoi i voikan. En voi kumartas, da en voi oigetas-ki. Kut palikon olen laindanu.

Põrdimoi ani kombuil pert'he, kut-se Jumalan abul paštoin kalitad. Sōtin kaikid minun kanznikoid. Meletan, nu kaik sijad ladin jo mōhemba pertiš. Ištuimoi, da ištta-se en voi. Johtui mel'he, miše homendesel kaks'-vādraižen puzun sirdin tahospāi toīžehe. Kucun Stepanan. A han, sanoita, kut kazil-se mindai laval kingitab. Midä-se ločkahti: "Nu venu vāhāšt", sanub. Da kutak sid' venud! Minei tegihe vōl kibedamb. A konz ladin libuda jaugoile, ka kut iškeb vacha-se. Kut veičel ken-se čapab vacas poikpoli. "A voi, voi! kidastan. – Surm, tedan, om tulnu"! A iče sārāidan, kuti olen hādas. "Stepan, minā lāžeganzin". "Ka om-ik jo se aig"? – "Māne-ške, to ol'ged da pane karzn'aha". – "Ka midā, sündundaig om tulnu"? – nagrab hān. "Minai surm sil'miš, a sinā vaiše nagrađ"! A minai-se kündled sil'mišpäi muga vodaba-ki.

Toi hān ol'ged, leveti kartohkkopha. Minā otin kerdale karzn'aha rebinuden kauhtaižen, kauhan vilud vet, miččid-ne ripakoid, da vōl raudaižed-ki. "Stepan, ištu kodiš! En teda, midā voib olda". Han om vaitti, pipkutab. A mindai-se kändab oksendele hānen savuspāi. "Stepan, taci pipk! Jumalan taht, taci, ika minā kolen ved". Midä-se buraidab nenaha...

A minai vacas-se kaik sinnā-tānnā. Kaik punose. Vōl vahašt, ka i vac rebineb. Sebazin minā pachan, mitte pidi lavan, a ičelain tānthad sil'mišpäi.

Muga pol' päivād oli. Higostuin muga, kuti olin kül'betiš. I sid' midä-se minuspai lankteškanzi. Minā teramba verin ol'gele. Sid' midä-se lāksi minuspāi. Mugoine tukuine i pizāidaškanzi. Sid' el'genzin, miše sündutin. A voi, Sur' Sund, spasib sinei, sündutin. Ristin sil'mād.

Minā čapoin nabaižen, kārauzin lapsen ripakoho i heikahtin Stepanan, miše lapsen otaiži. Hän oti lapsen vaitti.

Miččes-se aigas pāliči mōst minai kingitesed, i mida-se lanksi minuspāi. Kacun – lapsut. Mōst tegin sen-žo. Kucun Stepanan, andan hānele lapsuden. Stepan mōst pani vaitti lapsen pāčile. Koumanden-ki hān oti minai vaiheta. A konz kucuškanzin jo nellānden kerdan, ka hān jo ei voind tirta: "Ka oled-ik sinā meliš?"

– A voi, Jumal, – šuhahti mamoi i nagraškanzi.

– Ka kundle, kundle, nagrab, Nast'a-tadi. – Nu sid' kulen, miše minun Stepan hlopahti uksele. Tegihe minei ičelein libutada minun lapsuden, minun veruden, ulāhaks.

Minā panimoi lapsile verhe pāčile i voikan. Kuna heid, gor'akogoid, sündutin!

A Stepan-se pōl'gästusiš, da vōl mugoižes gor'as joihe surmhasai. Pōrdihe kodihe kombuil. Da sid' magazi-ki pācinno liphal muga. A homendesel-se hānele tegihe žal' meid. Iče pācin pani lamha, sōti lapsid, žīvatan kacui. A jo pailongeks

minä libuin iče-ki jaugoile. Da lapsed ned kaik koliba-ki toine toižen jäl'ghe. Kaik ühtes grobaižes pandud maha. Venuba mas-sõtajas. A voi, Ol'onaine, kaik-se meiden elo om kuti jākül'bend. A eläda-se ühte tahtoin. Da kutak toižin?! Ku meil eloväged ei linne, ka kut meiden lapsed? Kus heile mugošt väged otta, miše ei kolda.

Ajoi Nast'a-tädi mijalpäi. A mamoi lujas paksus johtuteli händast. Kut johtutab, ka mugoine jo hänele taht tuleb jaugoile seištas. No lähui hän völ pit'kha, enamba vot.

Paimnen abunik

Äipäivän, konz kaik kanz ištui stolan taga, tat kacuhti munuhu i sanui:
– Eglai mužikad pakičiba, miše sinä täl kezal oližid paimnen abunikan. Roman-dedale abutaižid.

Tat vaikastui i sid' möst jatkui paginad:

– Sanutihe, miše sinä oled tark prihaine. Voib uskta sinei, päd ed kadota. Nu minä sanuin vastha, miše hot' sinä oled-ki minun poig, no laida sindai minä en voi, ei ole nimittuš vigad.

Minun sil' miš kehuškanziba kündled, kurkus tegihe karged. Mel'he tuliba L'oša-dädän sanad: "Opete, Ondrei, ika igän kacuškanded vaiše lehmiden händoihe da sarvihe.

– A kutak škol?

– Ka ved' škol ei ole kondi, verdui tatoi. – Ei kado nikuna sinun škol!

Mamoi pästi pän, kuti hänele tegihe huiged, sanui:

– Ka, poigaižem, mö olem sures mairhes... Sinä jo sur' oled, meleta iče. Ved' hüväs elospäi mö em pästaiži sindai paimnehe...

Minä voikaškanzin. Sid' minun sizared da velled laskeškanziba kidad.

– A nu olgat vaitti! – Tat iški nürkul stoladme.

– Midä voikat?

Kaik kerdaiaz vaikastuiba.

– Paimnen rad võ! nikeda ei tegend hondombaks, a näl'gäspäi om kaičenu äjid. Mužikad toivotiba maksta hüvin rados. Kakuččes lehmäs nelländez pudad rugišt. Kaiken kezan näl'gäd ed tedaška. Ičeleiž sad sädoid, kengid. Olen pagižnu kaikse mužikoidenke. Da völ somad anttas tal'veks-ki. Sid' jo, konz oled külaine, da sädnus, ka opete. Midä minä en el'genda? Ved' minä tahtoin, miše tō oližit melekahad ristitud. Iče-se minä olen kaiken elon kuti soged. Da kut mö eläm-se?
– sanui tat i katoi kázil modon.

Paremb oluiži, ku hän kidastaiži minun päle vai iškiži mindai. Minä en voinđ nähta tattain mugoižeks ozatomaks.

– Ka, tatam, ved' minä en sanund nimidä, tabazimoi minä hänen hijamas. – Tatam!

– Ala unohta otta ümbärduz Joša-dedal, sanui baboi. – Veraz živat paimeta ei ole kebn rad.

– A voib olda, voib muga-ki, ümbärduseta, jo toižel änel sanui tat.

– Ei sa!

– Nu laske! Mäne, Ondrei. Ku baboi sanub muga, ka hän tedab enambad.

Minä läksin otmaha ümbärdust. Joša-dedoi vastsi mindai ičeze pordhil.

– Nägen jo edahanpäi, paimnen abunik astub.

Minä punouzin päi.

– A mikš sinä mugoižes opalas-se oled? Ka, en teda mikš, vepsläižil lugetihe, miše paimnen rad om jäl'gmäine rad. No sinä ala riputa päd. Nece rad ei ole sinei igäks kaikeks. Kut sinä meletad?

– Ka, muga, Joša-dedoi...

– Ka midä, tulid ümbärdust otmaha?

– Ka!

Dedoi meletaškanzi. Sibiti kulman agjaižen.

– Ala ota, Ondrei, necidä ümbärdust. Sinä oled vöi pen'. Voib olda, ed voiškande tirpta, da paned suhu marjaižen küpsaižen. Vai kalaižen jogespäi sad. A mecižand da toine pol' ei navet'koi, konz sana ei ole vahv. Sil-žo aigal ajaba teiden lehmiden kogonnoks kondjan, libo händikahan. Paimenda ümbärduseta, nevon sinei. Vaiše ala unohta kaikuččel homendesel, kut nouzed, johtutada ičeiz edahaižid i läheližid ičižid. Kaikid, keda muštad. Siloi kaik sinun živatad linneb kaitud.

Joša-dedan sanad ihastoitiba mindai.

– Ka voib-ik siloi minei midä-ni söda, suhu panda?...

– Ka voib, voib! Sö korbil, puzuil kodihe to.

Päiväs päiči homendesel mindai jo noustatadihe aigoiš. Kuni söin murginad, ka johtutin kaikid, keda tunzin: Ivan-dedan, Liza-baboin, Dmitri-dedoin, Nastoi-tadin... Eskai opendajan, Aleksei Ivanovičan, johtutin. Otin kerdale kunutan, joksins pertšpäi.

A külän agjale jo lehmäd kerazihe. Roman-dedoi sarvudel vändab. Mugoine hahkhibusine, vaugedmodoine uk. Päi balafon om pandud, kadjad. A jaugas koivuižed virzud.

– A mihe kunut-se? küzub. – Minai kac, ei ole.

– Ka kutak mihe? Paimeta.

Minä meletin, miše ku Roman-dedoi ei ole kunutad, ka lehmiden jäl'ghe minä jokseškanden. A hän vaiše sarvudel vändaškandeb.

– Ka vüzud kunutan kandmaspäi... Ve kodihe. Jumal andab, muga-ki voim paimeta lehmaižid.

Kadoi sil'mišpäi külä, tulim mö omaluižele. Roman-dedoi ozuti čomaha koivuižele:

– Mäne, lebahta koivuižen al.

– Ka minä vol en vüzund.

– Ka minunke ed väzu-ki. Kaiken-se mäne, lebahta, kävukaha lehmaižed iče

valdaižel. Kac, miččed näl'ghižed oma. Nügüd', tedan, časud kaks' kogos linneba.

No naku jo üks' lehm läksi čurha, toine. Koumanz' kadoi penzhiden kes'khe. Minä tahtoin mända, kacta, no Roman-dedoi ei andand.

– Varasta! Sinä kacu vaiše sihe lehmäha, Gerasiman Dun'a nece om. Se lehm om kuti lehmiden pälehm.

Dun'a om jo edahan toižiš lehmispäi. Äjak-se kerdad nece lehm kacui toižihe i möngui, kuti kucui kaiked ičezennoks.

– Kac, kacub! Ku lehmäized andaba hänele vastusen, ka lähteba hänen jäl'ghe. Nügüd' heil jo ei ole mugošt vahvad näl'gäd. Nügüd' heil om himo löuta magedad heinäšt. A kus maged heinäine kazvab? Mežoil kazvab. Naku Dun'a kucub-ki heid sinnä.

Hän oikti sanui. Lehmäd läksiba Dun'an jäl'ghe.

– Roman-dedoi, necein, meile-ki tarbiž mända niiden jäl'ghe?

– Ku mö joksendeškandem kaiken heiden jäl'ghe, ka linneb muga, miše kuti lehmäd meid paimendaba, a em mö lehmid. Mö sinunke lähtem oiktaha, Čehojannoks. Minä čududelemoi:

– A mikš Čehojannoks?

– Ka nägištad!

Muga oli-ki. Mö em ehtnügoi völ tehta lämoihut säskiden kükstes, konz ezmäized lehmäd ozutihe. Mändes siriči hö kacuiba Roman-dedoihe i mönguiba. Roman-dedoi andoi jogahižele vastust:

– Ole terveh armhaine, ole terveh! Minä-ki tahtoin pagišta lehmidenke Roman-dedoin kartte, no ned, en teda mikš, varaiziba mindai i taclihe mecha.

– Ala varaida, Ondrei. Mäneb vähäšt aigad, i kaik linneb hüvä. Ved' živat nevedib čomid sanoid i el'gendab niid paremba ku sinä iškižid kunutal. Ku sinä löškanded lehmäd ka vaiše pöl'gästoitad. Se sindai varaidaškandeb i käveleškandeb edahali sinuspäi. No tegeškandeb sinei hondomba. Pidab kaiken pagišta živananke hilläšti, tünäl änel, hüvil sanoil.

No mugoine aig, miččen polhe om pagižnu Roman-dedoi, tuli ei muga teravas, kut minä tahtoin.

– Ondrei, sinä toižid ičeleiž miččen-ni kirjaižen. Da voižid opeta mindai-ki luge-maha. Voib olda, om jo möhä. No minä muga tahtoižin iče lugeđa.

Minä ihastuin Roman-dedoin sanoihe. Minä nevedin necidä radod, olen open-danu jo luge-maha ičein vellid da sizarid. Minä toin kerdale "Lugendkirjan". Dedoi kacui pit'kha kuvaižid, küzeli, midä om, da mihe om... Lujas čududelihe, konz nägišti lehmän kuval.

– Kac, mitte lehm om pirtud, sanui hän. – Oma sarved i kabjad. Kac, kut hüvin om tehtud kuvaine.

Sid' zavodim hänenke opemahas lugeđa. Minä ozutin hänele kirjaimed letkel. Openzin händast lugeđa tavuiden mödhe. Dedoi ištui ezmäi lujas tarkas, no väzui teravas i sanui:

– Ei, nece ei ole minun taht.

– Ka kutak muga? Ved' minä openzin lugeđa Mironan.

– Ka nece Miron om! Luge paremba iče, a mina kundlen.

Minä lugin. Minei oli tusk lugeđa nece kirj. Ved' nece "Lugendkirj" oli lugetud

minai jo sada kerdad. Minä meletin, miše minun lugemine voib opeta lugeda Roman-dedoin. No dedoi oli väzunu teravas lugendaspäi-ki.

– Kacun minä sinuhu, keskusti hän minun lugendad. – Ved' sinä oled voi prihaine. Kutak nece kaik sinun pähä mülüb?

– Midä mülüb?

– Ka nece kaik. Kaik nene kirjamed.

Sid' hän veri normudele, kacuhti ümbri i sanui:

– Ondrei, kac, kut om čoma-se kaiktāna. Tusk ei tehte necispäi nikonz. Nece čomuz'-se om Jumalaspäi, sikš tuskad ei to nikonz, kaikutte heinūt pičuiine eläb, ihastub, tusttub. Nece om sikš, miše heng om kaikuččes heinäižes-ki. Ika se kazdaki ei voiži. Ei tahtoizi kazda. No ved' se tahtoib! Tahtoib päiväšt, vihmašt, lämäd, sumeged. Tahtoib nägištada naku necen penen kelikorendon, miše kelikorend-ki kacuhtaiži čomudehe, suugaižil strikutaži sen päl...

Roman-dedoi jo ei tedand, midä völ voiži ližata. Ei löudand sanoid, oti sarvuden kädehe. Nece om oikti. Hänen vänd ei ole hondomb sanoid. Čomin vändab, ani kuti pajon pajatab. Minä kundlin i čududelimoj neche vändoho. Voib olda, minä-ki konz-ni opendamoi muga. Minä jo erašti oten sarvuden kädehe. Nece opendamine mäneb paremba, mi dedoin lugemine. Minä opendamoi vändmaha mecas. Kerdan tahtoin küläs vata, ka kulištin:

– Ken nece muga bāraidab?

– Ka paimnen abunik! Ivanan Ondrei.

– Ka hän muga kaikiđ živatoid pōl'gāstoitab!

– Ka muga!

– Ka taciži nece sarvut kuna-ni, ei mahta, ka jo ei...

– Ala kundle heid, Ondrei, saneli minei Roman-dedoi. – Hot' sinä mindai ed voind lugemaha opeta, ka voib olda minä sindai opendan. Sinä ved' oled nor'...

Kerdan minä olen kulištanu Roman-dedoin vändos mugoižen čoman pajon, mittušt ende nikonz en kulend. Siloi mõ paimenzim ōl (oli āi parmoid) Vandjärvenno. Tegim mõ lāmohuden čoman paksun kuzen al – ku vihmuškandeb, ka mõ em kastugoi. Ištum, nukkum. Homendezzor'al minä uinzin. Mindai heraštoiti sarvuden ān'. Avaižin sil'mäd, kacun – Roman-dedoi vändab. Da muga vändab kut-se tundmatomikš. Mikš nece muga vändab aighomendesel? Hänen vändos kului mitte-se hol'-ki.

– Dedoi, midä sinä ?

– Ka, kac, živatannoks tuli adivoid, nagraab. – Ka minä ozutan vändol adivoile, miše ižandad oma sijal.

– Miččed adivod?

– Kondjad.

Minä sid' johtutin meiden hebon, kudamban päle mugažo kondjad oliba tac-nus.

– Kutak kondjad? Oled-ik sinä nähnu niid?

– En nägend! Lehmäd sanuiba minei.

– Ka kutak?

– Hö mõnguškanziba.

– Ka ved' ned vaiše tehta-ki mahtaba kut mõnka! sanuin mina.

– No kaiken-se nece mõngund kaikuččen kerdan om toinejitte.

Roman-dedoi heiti vändon, kundli.

– Oma-k lahtnuded?

– Voib olda. Ei kulu, miše ken-se tahtoizi möst abidoitta lehmäizid.

Neciš kerdaspäi minä uskoškanzin völ enamban sarvudehe, kudamb vändon vägel voi küksta kondjid živatoispäi. Minä zavodin opetas völ tarkemba.

– Ondrei, küzui kerdan mamoi, – tāmbei akad ridliba irdal, ken teispäi vändab sarvudel, sinä vai Roman-dedoi. Sanuiba, Ondrei ei voi muga vāta.

– Ei, mamoi, sanuin minä, tāmbei minä olin vändnu. Roman-dedoi eglai om lähtnu Pit'kjärve akad rižamaha.

– Ah, muga! Ka tāmbei sinä üksnäiz paimenzid!

– Ka muga!

Tatoi sanui:

– Nu priha-ki oled!

Nece päiv om langenu minun mel'he voi sikš-ki, miše nece oli kanman minun sündundpäivād. Da völ adivoihe oli tulnu Van'a-dedoi. Necil kerdal oli tomaižita.

– Nu ei nimidā. Sinā nügūd' iče-ki sad dengoid tomaižile.

– Ka sab, sab – ližazi tatoi.

– Ka midā tomaižiš-se om? Söd da kaik-ki! Minä olen tonu sinei minun toivotusid: kazva melevaks, hüvaks, oiktaks ristituks. Mikš? A naku mikš: melevannoks kuti lämoinnoks ristitud tuleba. Vägekahan vaiše uradad varaidaba. Hüvatabašt kaik navediba. Hüvüz' ei vedā, ei kingita niškad, a ristitud armastaba hüvūt. No kal'hemb i korktemb tot ei ole nimida, sanui dedoi i tervehti mindai ocha.

Vepsäks kändi Nina Zaiceva

Rürik Lonin

Voinal polttud lapsteaig

*Pala novellaspäi
pohjoizvepsän paginal*

Pit'kad päivad pahid varastusid

Äjad rahvaz miide Kaskez-posadas tet'he, mise voin om d'o laptas, sikš kerazihe pagoho. Vaise ii olnu, mil lähtta. Miide kolhozas oli vaise kuume hõbod.

Ühtel päival mam mili sanub: "Davai kaigam houd i panem sinna, mi om paremb. Ku miile pidanob lähtta, äjad ed ota ičiižke. Konz perdamji, miile kaik prigodiže. Voin om voin. Pert' void'he puutta vai bombta".

Mina, ku vanhamb poig, a sil aigal mili oli üks'toškime vot, zavodin hänele abutada. Mö otim labidon i kartofin polostan taga, randal rihačunke zavodim kaida houdan. Ezmäižen turbhide al oli lete, i houd kaida oli lujas hivin. Mam oigenzihe lebule, i mina küzjin hänel: "Äjalek vodele sina oled mindei vanhamb?" Hän dumei i muhahtji: sili om üks'toškime, a mili om kuumekimneühca vot. Vot i luge". Houdan mö kaivjim metran kortte. Pohd'ale panim loudjižed, a pälpei panim kodipolovikan. Hilläšti zavodim kandišta pertišpei veščid. Ezmei mam pani ombeltezmašinan "Zinger", kudamb oli osttud vel bat'an norištos. Däl'ges šougun kenginevonke, koe-midagi posudaspei. Konz houd oli tõuz', panim mest polovikan, däl'ges loudjižed, krepim hivin mal. Mina küzjin: "Mama, hät'ken-ik houdas zavodib venuda kaik nece? Ma om märg, kaik voib sport't'aze". A hän mili sanji: "Andab D'umal, teravas perdamji, bud'o pidanob pageta i dätta pert'. A ku däm, voib l'ubijal aigal tagaze otta".

Sil aigal dorogad mõto Suvären pol'he hilläs sirdihe obozad, i män'd'he rahvaz d'ougei. Lähttihe miide rahvaz, dättihe pertid i ičeze man. Asttihe vāzdud, ii vel dumeitud, mise kaik paha om edeleze. Podvodjihe taga män'd'he lehmäd. Telegjil ištitihe pened lapsed da rouhad. Miile oli žal' kacta hiihe, em dumeitud, mise i miid varastab ningom aig. Asttihe rahvaz, i ii olnu lopud necile. Miile vaise kuuljihe kareljide pagin, kudamb oli laptas miide kelele. Tulin kodihe i sanjin: "Oi, mama, doragad mõto vepsad mänoba, i mikš-se pagištaze pahin miide kelel". Hän mili sanub: "Hö iilä vepsad, nene oma karelad. Hiide kel' nahodib miide kel'he". Üks' kanz heišpäi stanovihe miide posadas, mise rikta lehmän lihäks. Dumeitihe, mise liineb šom dorogas i vähemb hol't'.

Toižel päival lidnaspei tuli minun nevesk, vanhemban Šakjin vel'l'en ak, Anna Lonina. Pr'amo künduselppei sanub miile: "Teramba pagekat. Finnad oma laptas. Hiväd om varastada ji mida. Radiod mõto sanutihe, mise zaimdud posadiš finskijad saldadam mokitaze miide akjid".

Anna daže stolan taga ii ištnuze, mise d'oda čašk čajud. Toropindanke toi miile pahad vestid i teravalaze läks'.

Mõ rastroimji. Mi tehta? Tanhal om lehm, sareil – kanad. Ed ved' taci kaiked necida. Vaise viižvoččele Bor'kale kaik oli ükseze. Mindei mam uglaždaib: "Hivä, kut rahvaz, muga i mõ. Možet em kadogji. Kävelen, tedištan, mida dumeib tehta Nikolai". Siinan taga eli bat'an vel'l'en kanz. Mam käveli, pagiž i perdihe tagaze. "Miide Nikolai-däd" nikuna ii kerate. Tuloba finnad, pust' mi tahtjitaze, sen i teh-taze miideke, a pertišpei mina nikuna en lähte. Mugažo om lehm i toižed živatad tanhal".

Läks' hän susedjidenno Loninan Poula-dedanno. Kūzji hänel: "Tö-se lähted-ik?" Hän mugažo nikuna kodišpei ii sānuze lähtta. Zavodihe pit'kad päivad pahid varastusid. Mam trevožihe, kut hän liineb miideke. A sid vōl posadad mõto proidji kuuluža, budto pidab ikun st'oklad kleida bumagol ristijlaze, mise hö ei hougeteiž bombindaspei. Necen radon mam doveri mili. Hän kiit' klejan d'ouhospei, a mina otin kuljid gazetjid "Rusked Šoutarv" i zavodin čapta lenteižed levedusel kaks' santimetrad. Kleim iknad, i mõ olim kut rešotkjide taga.

Proidji päiv. Mina dumein školha nähte. D'okselin kacmaha om-ik soubas. Uksed ol'd'he rāikalaze. Lūbjin pertesehe. Nägištin laval melan, langenu oli lagespei, erast oli d'o tops'tud d'ougjil. Klassas, kudambas mina openzimji, partad ol'd'he kätud murni, kniigad ol'd'he taceltud lavad mõto. Valeihe i laval Leninan partret, kudamb rippji rindal loudanno ramkas st'oklan al. St'okkol oli muretud. Nece oli azj posadskijid huliganjid, finnjid ved' posadas ii olnu. Mina siižin partjiden keskes i dumein, mise lähtnu om miide nastovnic Maria Ivanovna, sikš nece i teht'he. Mina lendin ājak-se kniigad lavalpei i toin kodihe. Mam ii el'genu, kuspei mina toin kniigad i zavodi mindei laida: "Vō kniigad tagaze, kuspei otid. Iisa otta verast". Mina hänele sanjin, mise nece oma školopenduzknigad. Mina otin hiid obr'adoho. Konz perdaze nastovnic Maria Ivanovna, i škol zavodib rata, mina vōn silji tagaze. Dāl'ges necida mam uspokoihe. Hän starinjč mili, mi tegeze posadas. Okažihe, mise ol ol'd'he grabtud louk i jaslid, kudambad oma edahan miišpei. Mina d'oksin, mise tedištada, mi tegihe siga. Sūdāimes oli tūhd', mida voi otta, kaik ol'd'he ottud. Mušt'ho māni, mise jaslide stolovajas laval venji üks' vilk.

Finnjid vel ii olnu. Päival mam sanub: "Kävelen Uudihiižen Kat'anno, a sina

ištu Bor'kanke, teravas perdamji". "Mina en dā, tahtjin sinunke mānda", – sanjin. Hān soglasihe. Bor'ad datim ühttaze, kavelim ei hāt'ked. Lāksim suurele dorogale. Nagištim, ozutihe kuumen finnijid velosipedjil, hahkiš sādjiš. Mō dumeim, mise ho ajetaze siriči, no hō seižutihe miideke rindal. Siid siriči astji Lon'ahine Matr'ona i tuli meidenno. Finnad sanutihe: "Päivää!"

Saldatad tarttihe miideke paginaha. Kūzutihe, kut mō elim hiihessai, oma-ik posadas kommunistad. Mina dumein, hivā mise Maria Ivanovna ehti lähtta. Hān oli partiinaja.

Mō dogadim, mise nened finnad ol'd'he razveččikad. Posad oli ottud ambus-kelmata. Udiš Kat'a-tōtanno mō em oldud hāt'ken. Konz lāksim hānennopei, mina taričimji mamal guleimaha. Tahtlin vel kerdan mānda školha i otta ājak-ni kniigid. Tulin školha, otin kuverdan-se kniigid i lāksin kodihe. Mānin siriči časovn'ad, kudamb siižji dorogad mōto. Sigapei nāgištin unāizen kamandan finskiid saldatjid. Hō asttihe nel'l'as rādus, kādes ol'd'he aftomatad. Mān'd'he hillās, hō d'o el'getihe, mise niken hiile vastust ii anda. Mina kniigijideke piitimji časovn'an čugan taga, varastin, konz hō proittaze. Oli varud, mise nāgištadaze mindei, tabataze i zavot't'aze mokitada. Žal'dičin, mise ei kucnu ičiinke drugad Nazarovahišt Miškad. Kahtele oliiž spokoinemba. Vereil ii olnu ni hinged. Proidji ezmāine kolonna, mest' viižkime. Mindei ii nāgišted. Konz saldatad serdihe, mina d'oksin pāliči dorogad. Siid mina nāgištin toizen kolonnan, varastin, konz nece proidub. Hō proittihe i mōst ozutihe uz'. Emant embjīnu varastada i dumein d'oksta pāliči dorogad. Mindei niken ii nāgištanu.

Tulin kodihe kniigijideke. Mam bureiž, pel'gitel' mindei verhil saldatjil, kudambil mātā mi oli meles. Mina probjin mamad uglaždaida, mise minunke nimida ii liine, a kniigad pidab kaita. Mam oli negramotnji i tahtel', mise mina opendeižimji. A ičeze nahte stariņi: "Mam mindei školha ei pāstnu. Vareiž, mise mina opendamji i zavodin vaise prihiile kird'utada kird'aižed". Seil aigil rouhad ristitud lugetihe, mise enamba pidab rata kodiš, a openduz nece vaise om muga radi, ii liine nimida hivād. No mam minun školan zan'atiile ii protivinuze i žal'dič, mise voin keskust' minun opendusēn.

Finnad tul'd'he posadaha

Konz tul'd'he finnad, mō el'genzim, mise lahtta iisa, kaik dorogad oma soubatud i mō dām kodihe. A mi linneb tagemba – vaise D'umal teddab. Sel-žo päival mam sanji mili: "Lāhkam vei Jura (muga hān mindei kučji), aveidam houdan i tom kaiken tagaze kodihe". Veščid sjirostihe i haižtihe. Mō hiid ahavjičitim, i hō zaimdihe ičeze sijad pertiš. Milei oli hiva mel', mise minun pal'čal seižtihe kniigad.

Miide pert' siižji mathal. Pert' oli d'ared, sikš mise oli stroidud nel'l'ale vel'l'ele: minun bat'ale i dādiile – Van'uhale, Deškule i Kol'ale. Stroidihe ičeze vāgel, proud sanuda Van'uhaspei da Deškuspei abud oli vāha, sikš mise hō ii sānuze elada posadas, a kerazihe lähtta zarabotkiile. Van'uh teravalaze laks' lidnha, a Dešku – Kalagehe. Sikš ūlāh oli tuhd'.

Loppāivas ken-se kolahtjit' miide verajaha. Tul'd'he finskijad saldatad. Vanhamb hiišpei kūzzub mamal: "Voib-ik dada oks?" Mina dogadin, mida hān sanji i el'genzin,

mise ken-se posadeläijispei ozut' meiden pertin, sikš ku üläh oli tühd'. Mam segji i ii tenu, mida pidab sanuda vastha. Hän ii el'genu, libo hõ tahtjitaze le baitaze dorogaspei, vai dāda vuus'o sihe elole. Finnad dumeitihe, mise mō hiid em el'gekji, ūks' ozut', mise magatta. Siid mam el'genz', mise hõ taričeze ōks. Hän sanji: "Mina olen ak, milei oma pened lapsed", – varaidab pāstta pert'he verhid rahvast. "Māniižid toižhe pol'he, siga elāb mužik. Bud'o ii pāstkji, ka silji tuugat. Kravatid miil ülāhan iilā". "Miil oma havadod magadansijideke" – sanji finn, i hõ teravalaze lähttihe. Konz mina kacuhtin iknaha, nägištīn, mise saldatad pōrdaze mijale. "Kacu, mam, perdihe mijale". – "Pidab pāstta. Nimida ed tege", – sanji mam.

Finnad mest tuud'he i sanutihe: "Se mužik otkaži miile magadust i svedi tiidenno".

Muštho tuli vepskii pritča: pasta čiganad pāliči kunduses, hän māb suur'he čugaha, dāl'gele hāndast pertišpei ed aja. Mō olim hōlenke, mise hõ mijal hātke-studaze.

Homesel kut kaikušči ištum, d'om čajun samvaraspei. Hõ tuloba: "Huomenta". Mam kucub stolan taga: "Tahtjid-ik čajud, ištkatji miideke stolan taga". Zavot't'ihe besedjita. Pahin el'getaze vepsan kel't. Ūks' hiišpei kūzzub: "Kus om mužik? Voinal, tedan, protiv miid vojujib". Mam sanji: "Iilā voinal. Lāks' lidnaha ecmaha radod". Vel koe-midagi pagištīhe, läht't'ihe stolan tagapei i pertišpei.

Tuli sūguz'ku. Školha ii pida manda. Tegihe "kanikulad", ii sanu teta hāt'k-ik ho liineba. Mina paksus muštlin miide nastounicad Pepšiižen Marija Ivanovnad. Kus hän om nūguni? Vot, vot tulob aig kartofinoiden i ovoščiden uberind. Miil oli kuume kartofinpolostad. Ii dared pertin kohtal, toine pertin taga i kuumanz' Ānižrandal školanno. No radod oli. Mamal oli hol', kut zavodim uberida bat'ata.

Pāliči pol'kimes paivas tuloba kaks' oficerad, kovas sanutaze: "Pordoks datam tijale saldatjid. Tiil ülāhan niken ii elā". Mamale nece ii olnu sūdeint mōto, no oficer andji el'geta, mise voin om voin, nimida iisa tehta. Ülāhan zavot't'ihe elāda kümne saldatad. Proidji-ik čas aigad, ūks' kūzzub: "Siga siižub korged tumbočk. Voib-ik otta stolaha nahte?" – Mam mahni kādel: "Tehkat, mida mahtjid".

Eletihe mijal ii hāt'ked – kaks' nedalid. Ičtaze vod'he hillās, miile ii telustadud. Varud d'o ii olnu, mō har'ksim ningomaha eloho. Miide postojal'cad läht't'ihe elamaha kazarmaha Pol'ahiižhe pert'he.

Mō ihastjim, mise pertiš mōst oli spokoi.

Sil aigal mō zavodim uberida kartofinan. Edel uberim polostan Ānižrōunal. Em eht't'ud zavot't'a kaida, kut kuulištīm ambuskelusen. Ambuskelt'he Ānižen polespei. Rusttad šarud lāmeiženke let'he posadan pol'he. Mo datim vādrad kartofinanke i laksim d'okste Kabakaššen pertinno. Emag nägišt' miid iknaspei i d'oksi kidanke pordhile: "Mikš tō saraile lūbijit? Nu vei lāhkkat teravaidešti. Konz amptaze pidab verda maleze". Vaise mō laskimji sareilpei, ambund lopihe.

Ka, mō lujas pol'gastjim. Ambund kuuljihe mecas. Ken ambji: mijalašsed vai finnad? Mo em el'getud i dumeim, mise voin tuli kahtespei pol'espei: Ānižespei i Suvāren pol'espei.

Teravalaze tuli mašin, gruz'ttud rugihižel d'ouhol. Siižutihe kesk posadas i ajii pordhidurihe lidaššen suuren pertinno. Mašinanno oli ai rahvast. Kabinaspei laks' mužik i sanji: "Toim tiile, akaižed, d'ouhod, zavodim antta kouheizin mehele". Ken-se kuzji: "Muga, vai den'giš? Miil iilā vel finskijid den'gid". "Ka den'gid ii pida", – sanji

radnik. Hän kučji posadleižid prihid abutada hiitta havadod maleze. Tuli posadan starosta Kabakahne Nikita. Händast pandihe starostan, konz vaise finnad tul'd'he. Hän iče zavodi antta d'ouhon i kacji, mise ii antta tošt kerdad üksihe kazihe. Mina kacjin i dumein, mö olem kuumen i miile anttaze kuume kouhašt d'ouhod. D'oksin kodihe i sanjin mamale hivän melenke: "lidaššen pertinno anttaze kouhaižen rugižd'ouhod. Anda havadijine, d'okselen". Otin paltnasižen havadijžen i d'oksin tagaze. Tulin i nägištin viižtoškime akašt. Kaiken pagištaze egleižen ambuskelusen täht. Nikit andel' d'ouhon teravas. Vesjita d'ouhod ii pidanu. Mi dāi ,vöd'he toižhe posadaha. Nikelle ii tulnu päha, kuspäi oli d'ouh Suomespäi vai miččen kolhozan skladaspei. Se, mise rahvale koe-midagi ulotji.

Front oli d'o edahan Svirin taga. Konz oli hil', kuuljihe ambund. Mö silji vel em el'getud, kut oli löulen' miide rahvale voida i dätta roidud vaise okopad i tranšejad. Saldatale kaiken aigan surm oli laptas. Voin ii annu pokojad i mirnjile rahvale. Keda-se rikji bombindan aigal Änižel, äjad näht'he strastid, a sed, ked dād'he ičemji posadijš, ii ehtud pageta, ka näht'he necin voinan kaikuččen päivan. Harvas miide posadan päi lendlihe bombandirovščikad. No bomb ii küzu, ken om, rikkob hot' keda. Mest tactihe bomban posadaha. Langen' hän laptaha miide pertinno, no ozaks ii puutnu pert'he. Langen' koivunke rindale i dät' süvän däl'gen. Murenz' st'okljid iknjiš. Toine bomb langen' rindale Filähižen kil'betinno, mise let'he parded. Toižel päival necen sijale tul'd'he finskijad saldatad, tahteltihe otta parden hougoks. Necen nägišti Filähine babšii i d'oksi kidanke: "Algji kostkji. Nece om minun kil'bet". A saldatijil parz' oli d'o letud uugile. Ii rohtud koskta, dät't'ihe parz', a iče läht't'ihe. Vidno vanhembad ol'd'he sanutud, mise ii pida abidjitta rahvast.

Kut-se minunno tuli Kat'an Uudihizen poig – Ad'ka i sanub: "Väkam fantikjihe". Lüüzim čomid bumageižid i tegim fantikjid. Bor'kad em ottud vändmaha, pen' om vel, nimida ii el'genda. Zavodim väta. Ken keradab enamb fantikjid, se i pobe-dib.

Paksus mö vändim i Berilkjihe. Neche vöndho pidi tehta kümne oiktjid batogijžid i kümne labidjšt. Labidjžile černilijl tegim cifrad ühtespäi kümnehessai. Otam kä-dehe labidjžed i batogijžed, lendam stolan päle i pästam kädespei. Ezmäks otad oiktan batogijžen, mise ii koskta toižid. Ku kosked rindal, vändon zavodib toine. Vänd oli mugom, pidi kerata enamb očkid.

Homesespei mäni hen vihm. Konz taivaz väheižel aveižihe, Arkaša sanji: "Läh-kam vändmaha letkele". Nece oli parahim miide vändon sija. Nakuli d'ogi voddab. Tulim necile sijale i zavodim tehta letkespei pertižid. Miil ku posad lübuškanz' kazine keskes. Siid tuli miidenno ravaz finnijde kon'uh. Siizub i kaccub, kut mö vändam, ii sanu nimida, ku keletom. Arkaša sanub: "Väkam voinha. Zavodim necen posadan bombitada". Tegim äjak-se šarud letkespei, panim rādhu i zavodim "bombitada" ičimji stroindad. Ühten tacim siiriči, toižen mugažo siiriči, a kuumanz' langen' saldatan uugale. Hän pudištihe, hvatalz' Arkašad kázile i kandji kázil ojaiženno. Arkaša peksihe hänen kázil, se ii pästnu händast kuni ii ištutanu vedhe. Muga lopihe miide vänd, i mö läksim kodid möto.

Posad bomb'tihe, hot' i harvas. Finskijid saldatjid oli d'o por'adočno bataljo-nahassei. Kaik nece hivin nägihe samol'otaspei, kut i miide pert'mätheižel. Sikš bombad let'he miide pert'hepei. L'otčikad dumeitihe, mise siid oli štab. Bombiden aigan rahvaz ol'd'he kut segijtud.

Mö har'ktem uudele por'adkale

Voin voinalaze, a elo mänob mugažo. Rahvaz dumeitihe sōmha nähte, kohtetihe kulud sädod, teht'he tal'veks hougod, ken mida voi. Mam karzi pol'kime reged hougod laptas mecaizēs. Hän lüüz' hōbon i läks' mecha. A miile Bor'kanke nar'adijč: "Soubakat verajad, nikeda pert'he algji päskji, ken bj ii kolotniižihe". Mina soupsin uksen südeinzaloškale. Ii äjad proidnu aigad, mina kulištīn kolotindan ukshe. Mina läksin sen'čihe i kuzjīn ičemji kelel: "Ken om? – kulen vastha: "Mina olen finskii saldat". – "Mamad iilä kodiš i mili iilä lastud aveita nikelle". Saldat el'genz' i läks'.

Proidji-ik pol'časud aigad kuuljihe mugjine d'uru, mise pert' säreiž. Mö dumeim, mise ülähän vjškāl ver' truba i langetihe kirpičad. Konz se miil d'o langen' truba, vaise ii d'umaland'uruspei. A siid mest ken se kolotiškanzihe ukshe. Uudešti läksin sen'čihe i kuzun: "Ken om siga?" Kuulištīn maman änen, aveižjīn. Vaise hän tuli sen'čihe, mina sanun: "Voib uuda miil ülähän langen' truba". Hän sanji: "Truba om ičeze sijal, langen' bomb".

Kacuhtin vereile i nägen: Höbo aižišpei lübuškanz' ülähaks pel'gastusespei. Mina andjīn hänele hiinad, hän zavodi sōda i tüüništji.

Bomb se langen' laptas miide pertišpei, rindal miide letkenke i tegihe sur' houd. Ii proidnu äjad aigad, mest nece-že samol'ot tegi kaks' kruugad posadan päi i mest past' bomban. Necil kerdal bomb langen' kesk posadas, rindal ii vel poleleze letud pertinno. Ol mö nägim, kut taivhas let'he läminke šarud. Oli varu, mise kudamb-se hiišpei lankteb miide pertin päle i miid rikkob.

Ningomad pahad öd män'd'he üneižid kaks' nedalid. Konz zavodihe ambund, mam miid nuusteskel', mö piitlimji päčīn taga i lugim, mise nece oli hivā piitluz. Snar'adad ozaks langetihe posadan taga. Üks' snar'ad langen' kladbiščale, rindale baban koumanno, kudamb oli kolnu vodel 1936. Konz bombind lopiskelihe, mö uudešti vereskelim magatta. Vaise mamale ii olnu unehesei.

Mel'he tuleskel', mikš mijalaššed bombitadihe posad, ved' tet'he, mise posadas ol'd'he rahvaz, kudambad ii ehttud lähtta pagoho. Necida ii dumeitud. Kut ni löulein om kirjutada miide elon beregič posadan komendant käskendal roida rovad, mise piittaze bombindan aigal. Posadan rōunal akad da lapsed roid'he houd nel'l'ale kanzale. Houdad pol'toš metrad korttudel ol'd'he kaidud Rāmegaššide zadvorkjil.

Kut-se ehtkičel mina sanjīn mamale: "Mama, davai em zavot'kji piittaze bombindan aigal okopiš, a ku edel piitamji päčīn taga". Dāl'ges necida mö em zavot't'ud pagendelda, a piitliškanzimji päčīn taga. Mili ohvot oli olda ižandan pertiš, kuni ii olnu bat'ad kodiš.

Rindal školanke mugažo oli kaidud okop. Finnad tahteltihe aveita školan open-dusen ičeze kelel. Kut-se homesel mam sanub: "Houg om todud, pidab pil'da". Pidab – sanun mina. Houg on pil'des kozl om vuus'o honz'. Probjida pidab tehta uuden, parz' om. Tegim i zavodim toižel päival rata. Pil'ščikad minuspei ii olnu hivād, no mina stareimji. Nedalin pitte mö tegim necen radon. Enamba radod doidji mamale. Hanele ii pidanu hargāta lūbijaha radho. Hän ii rižanu vāzundad. Teggob ühten radon, sid-žo zavodib toižen.

D'ouhon antihe karteižid moto, i mam paštji liiban ičeze päčiš. Liib hānel läks' hivā. Posadleižile, ken oli probjīnu maman liiban, kaikile ponravihe. Mamal kaik kazišpei laks': paštji, radij polostal i tez' kaik mužikjide radod. Ühten kerdan mijal

viškal langen' truba. Trub oli korged kirpičaspei. A trubata nimida ed tege, hot' pertišpei lähte vuus'o. Posadas pečnikjid ii olnu. Kaik ol'd'he lähttud voinale. Kaikes posadas oli vaise kaks' mužikad, da i seid oli riknu bombal Änižel. Mam ladi iče tehta truban. Sai karzn'aspei vädran letkenke, kus se lüüz' saved, tegi rastvoran. Kirpič oli sarajas. Mö kaiken lendim ülahaks, i mam otihe radoho. Mina kacjin, kut hān pani kirpičad. Pani hivin, ruuno üks' toizenno. Läks' hānel hivin i truba lübi krjśahassai. Dāl'gele oli rad loulemba. Truban pidi tehta krjśan pāl. Nece rad oli düged, māni hillās, no ehthassai kaik oli tehtud.

Mam spravihe, i nece hol' läks'. Hān mahtji i kenginevon kohteta. Edelppei necin tegi bat'. Nuuz kāski i necin az'z'an tehta. Muštan, kut hān kohtenz' miide kulud valenc'ad. Sulaz' tervan i valji pohdile. Dāl'ges sijli letel. Pohd'ad ii libestuidud dorogad möto i hātken pidihe.

Kerdan pühapejan homesel, vaise zavodi peiduda, mijale tul'd'he kuume mužikad pahiš sobiš, ištjihe loučale. Sel aigal mam oli päčunno, paštji kalitad i toukunplotud. Üks' küzub pahal finskijal kelel: "Hivin-ik elid kolhozan aigan finjihessai? "Mina en mušta udivihe-ik mam nenile ii varastadud gostile, no sanji: "Kolhozas trudodniile miile nimida ii makstud. Pidim lehman, kazvatim kartofinan, muga i elim. Ižand radji kiviradol, poluči hot' ii suren, no den'gan. Hvati vaise liibale da sahrihe. Erašti dāskel' kenginevoho da sobihe. Muga i elim". Hö vel väheizen ištjihe, pagištjihe sehe da toizhe nähte i lähtihe.

Dāl'ges mö hātken dumeim, ken hö ol'd'he, kuspei, ii-ik partizanjšpei. Voib olda miččespei toizes posadaspei mänd'he ičeze azjid möto i tuud'he lebule. Mö el'genzim, mise nece ii oldut partizanad. Hö ii käuteiš posadad möto i ii küzelteiš nimida. Päival mijale tuud'he kamendant starostanke Kabakaššen Nikitanke objskanke. Käveltihe komnatjid möto, kactihe kaikihe čugjihe, no nimida ii muredtut. Nägištet'he fotoapparat. Kenen om?– küzji kamendant. Mam sanji: "Minun vanhemban poigindaman Šakjin". A kus hān om nügud'? "– möst küzub hān. "Voinal", – sanub mam. "Hān om kommunist?" "Edel oli, a nügud' en teda". "Apparat pidab otta", – sanji starosta. Ninga miil ottihe fotoapparat.

Möhemb hö lübutihe ülahaks. Nägištet'he minun kniigad pal'čal i küzutihe: "Miččed oma kniigad?" Mina sanjin: "Nece oma školkniiigad". Kamendant oti ājak-se kniigad i zavodi listjida. "Homen-žo togat kniigad komendaturaha", – sanji hān. Kacuhtet'he fotografihe, enamb nimida ii küzutet i lähtihe.

Proidji ājak-se aigad, mest zavottihe kävelta pertid möto. Necil kerdal enamb küzeltihe kartofinan nähte. Laskihe karzn'aha i kactihe iče, ājak om kartofinad siga i ājak om elājid pertiš. Kel oli liškad, ottihe i vōd'he podvodji, antihe sejile, kel oli väha. Miil mugažo ottihe üks' havad. Muga oli i kolhozjide aigan. Hivā, mise muga kaik proidji, ved' ed zavodi hiideke spor'da. Finnad teht'he ičtaze osvoboditeliiks karelijid i vepsjid.

Sel aigal elo zaimndud mal māni edeleze. Kevadel vodel 1942 posadan elajile ol'd'he anttud karteized produktjile: d'ouhole, krupale i voile. Ostta voi vaise finskiihe markjile. Kus oli otta. Kaik emagad sad'he ičeze rundugijspei kaiken, mida voi möda saldatjile. A sed sel'gitet'he Suomehe. Mod'he i munad, vai vajehtelt'he finskiile galetiile.

Suomespei ol'd'he svettud kaks' medrabotnikad. Ho kavel'tihe posadad moto, küzeltihe, ken mil om lažunu i mille žaliže. Kaiken kird'utet'he. Ol'd'he i mijal.

Päliči pol'kimes päivas Suomespei tuli avtobus medičinskijan oborudovanijan-ke. Mö d'oksim tagan. Avtobus siižutihe miide kulun školanno, kus mö openzimji kuumandes klassas vodel 1941. Mö ezmäks dumeim, mise siid liineb bol'nič. No nimittuš' bol'nicad ii tehtut. Hö tul'd'he, mise kacta miide rahvast. Školanno kerazihe kamand. Kaikile oli ohvot tedištada, mida tod'he. Tulin kodihe, tahtjin kaiken mamale starinjita, a sini mam oli d'o siga iče. Vel'l' ištji laval i vändi. Mina uudešti mänin školanno. A siga d'o oli tōuz' rahvast. Ken ištji, ken siižji. Enamb oli akjid. Lūuzin mamān, hān siižji vanhembide akjide keskes. Nägišti mindei i sanji: "Teravalaze mā kodihe. Bor'a om üksneze kodiš". Konz läksiškanzin kodihe, nägištin vračun. Hānen edes ištub ak, sül'gob stōklaiže. Muga silji ectihe tuberkul'oz.

Mina olin lujas har'ganu olda mamanke rindal. Kuna hān, sinna i mina. Mam necida ii naved'nu. Kaikušti saneskel', mise mina d'o olen dāred.

Mö mamanke pagižim vepsäks. Venākelen hān pahin tez'. A mina d'o mahtjin pagišta. Milii ohvot oli opeta Bor'kad pagišta venäks. No nimida ii lähtnu, sikš mise miide posadas eletihe vepsad i pagištihe ičemji kelel.

Miide škol tegihe klubaks. Kuspei-se oli todut peredvižk i proidji pagin, mise zavottaze ozutada kino. Kinoho pästihe den'gita. Rahvast tuli āi. Partad ol'd'he vōdut vereile. Kino oli ii voinan nähte. Ozutet'he elo miččes-se edaheizes mas. Muštan vaise vet mōto māni parohod, a palubal siištihe nored.

Päliči ājas-se päivas oli saldatjide koncert. I necil kerdal rahvast kerazihe āi. Ezmäks pajatet'he finskiid pajiid. Laptemba lophu pajatet'he "Kat'uša". Kaik tet'he necin pajan. Daže finnad pajatet'he venākelel.

Lapsile kaik oli uz'. Mö pagižim kinoho nähte. Ezmeižen kerdan mö kacjim kinon, kus pagištihe. Voinahassai toskeltihe vaise paginata kinod.

Mö opendamji finskijas školas

Avgustal vodel 1943 finskijad vlastid kāstihe opeta lapsid školas suomen kelele, mise hō mahtteiš pagišta, lugeda i kir'dūtada. Kaiked okkupirovannnijal territorijal vodel 1943–1944, 112 školjiš openzihe 9942 openikjid kareljid, vepsjid i finnijid. A 13 školjis – 3000 venākelizid. Erasid norid väges uugotet'he opemaha Suomehe. Kaikile necile pidi hivid opendajid, a hiid ii tōudnu. Ol'd'he tehtud kursad Suomes. Kursad zavodihe d'o tal'vkul vodel 1941. Kāsktihe opetaze, mise enamb teta. Kursjil opetihe sed-žo nastovnicad, kudambad rat'he edel školas i opetihe lapsid. Lapsed openzihe hivin, staraihe.

Vodel 1938 mina vuus'o en tenu venākel't i läksin ezmāižehe klassaha Kaskezleiže školha. Opetihe venākelel. Šolas lapste keskes kaik pagištihe vep-san kelel. Openzimji hivin, teravas openzim venākelen. Mina lopin hivin ezmāižen, toizen klassan i perevodimji kuumandehe. Em ehttud i kud opetaste, kut posadaha tul'd'he finnad.

Konz finnad perevodihe päliči Sūvāred, mijal aveitihe finskijad školad. Edel ol'd'he keratud kaikid lapsid, kudambid pidi opeta školas. Miid pand'he klassjid mōto, miččes pidi opetaste sil aigal. Muga mina zavodin opetaste kuumandes klassas. Sikš ku vepsan kel' da suomen sattaze, mō teravas openzim. Posadas lapsid oli ai, sikš hiid opetihe ii ūhtes sijas. Erased lapsed openzihe miide pertiš

toižel etažul. Dädäle ii sanu roh'tta otkažida. Miide školas mugažo openzihe lapsed Kukakdāspei, kaks' virstad miišpei.

Ezmäine miide nastovnic finskijas školas oli Selma. Mina d'o en mušta familijid, kaikid kuctihe nimid mōto.

Kaik, mida pidi opendusn täht, ol'd'he todut Suomespei. Kaik nece antihe lapsile i ii pidanu ni miš maksta. Ol'd'he todut uuded partad. Klassas, kus pajatet'he, siižii pianino. Masterskijas ol'd'he pandut stankad, kudambil opetihe lapsid stol'arnajale azjale. Kaik nece oli tehtut lujas hivin. Däl'ges opendust voi stankad uberida siinale. Muga oli sija, mise sōtta lapsid longel. Kaik nece oli papin pertiš. Pert' siižii randarōunal, sigažo oli vel kaks' školad.

Posadas ol'd'he roidud okopad. Ūks' okop 20 metrad oli roidud rindal školanke. Muga kut mō d'okselim, vāndim, a oli letema, kaik rūūnad okopas valihe.

Muštho tulob ezmäine openduzpäiv. Urkid ii olnu. Nastovnic kacji, a mō uberim ūmbri školad. Senciš čugas venutihe enčēd kniigad, tetradid. Mō kacjim tuskanke. Kaik nece pidi hiitta, kandištta vereile i puutta. Milei oli lujas paha hengel, konz mina nāgištīn, kut palataze miide kniigad. Oli vaise se hivā, mise milei kodiš ol'd'he dādut ājak-se kniigad, i hō ii paletut. Necil aigal tuli hōbo val'l'astet telegaha. Telegas oli sur' korob. Hōbo azotihe vokurat lāmiinno, kus paletihe kniigad. Izvozčik hiit' koroban i sanub: "Otkad tomaižed. D'umal tiile uugot". Korobas ol'd'he pačkad margarinanke. Nastovnic lugi i zavodi antta kaikuččele lapsele ūhten pačkan. Konz korobas kaik lopihe, hān sanji: "Vōgat nece margarin mamjile kodihe". Mō otim sumkad, panim sinna tomaižed i lāksim kodihe. Mōhembra ningom margarin mōd'he loukas, antihe ilma karteižid.

Homesel tošpājan mō, kut i pidi, tulim školha. Uks' oli soubatud. Mida tehta? Hot' kodihe tagaze mā. Zavodim d'okselta ūmbri školad, i siid anttihe zvonk. Mō tulim uksenno. Kulem sūdāimespei sert'he zasčolk. Uks' aveižihe i ozutihe miide nastovnic Sel'ma pit'kan ukazkanke kādes. Hān sanji: "Seižutagatji nellin mehin minun pol'he!" Koe-kut siižutimji. Däl'ges kāsķi leta kāded uugihessai. Hān proidji siiriči miiš i zavodi painda sormid mōto ukazkal seile, ken pahin ičtaze vii.

Konz tegihe hillās, hān zavodi miid ūksin pāstta klassha. Edel mō ištīmji, ken kuna ehti, a dāl'ges hān iče ištut' miidamji, kut hānele d'o pidi. Sanji, mise uudel kerdal kaik ištijimji muga, kut hān miid oli ištutanu.

Ūhten kerdan dāl'ges peremenad tulin klassaha. Šumdihe kaik. Konz mina proidjin partijde keskes, puutji tuukeita prihāižen, mise māniiž teramba. Hān kukestji i langen' partan čugale. Ozutihe veri. Tuli nastovnic i kūzzub: "Kuspei veri?" Priheine sanji, mise mina hāndast lūkeižin i hān stuknihe pāl partha. Selma kucji mindei ičiž stolanno i zavodi laida. Ii sanu nimida sanuda vastha. Dāl'ges kās'k oigeta sormed stolale. Ot' lineikan stolalpei i zavodi paindelta sormid mōto. Painji pol'kime kerdad. Oli lujas kibed, no mina tirpin. Urokjil lapsile pidi pidada kāded partal i ištta hillās.

Homesel urkihessei, siišti partijde taga, miile pidi ūhthe ān'he lugeda molitv. Miide posadiš pertiš ikonad riptihe suriš čugjiš. A miide klassas ikon rippji ukse-no huras čugas. Konz mō molimji, mō em kactut ikonaha, a kacjim nastovnican stolale i loudale.

Molitv molitvalaze, a religijan urokjid ii olnu. Ken lujas tahtji, ka voi opeta dāl'gele urokjid.

Pāliči poles vodes miil obd'avihe uz' nastovnic. En mušta, kut hāndast kuctihe.

Hän-se miile i predloži opeta zakonan božijan. Lapsile pidi küzuda vanhembil. Mam milii razreši opeta. Ol'd'he i toižed, kelle ii lasttut. Minun sestrijale Loninan Žen'ale bat' ii lastnu. Kerazihe 15 last. Urk oli kerdan nedališ i mäni časun. Šal'da ii sanu, pidi kaiken kundelta, i mö stareimji. Nastovnic vidno lujas us'k D'umalale. Nece nägjihe händast möto. Starinjič hengespei.

Fizkul'tura oleskel' vereil. Nece ol'd'he erazvuiččed upražnenijad. Muzikad ii olnu, ka mö pajatim kaikel klassal. Posadleižed eläjad, konz män'd'he siiriči, kactihe mida mö tegem.

Miile ol'd'he hended möto ningomad zan'atijad. Hö ol'd'he harvas, üks' kerd nedališ, ezmeižehe lumehessei. A däl'ges perevodimji suksile. Nastovnic mäni ezmäine, tegi sukside d'al'gen, a hänen taga d'o mäni kaik klass. Däl'gid oli äi, lapsile voi huzeita d'al'ges urokjäd. Kaikuččele lapsele pidi lüüta suksed. Milei ii olnu, ostta iisanu, pidi ičezeze tehta. Mina otin kaks' koiviižid ladvijid, koritin, puhtastin. Läks' kaks' hivid loodeižid. Sobatan, konz lämbitin kil'betin agd'ad pästin katläha palaban vedenke. Mina hiid kändin, dāi vaise tervata.

Mäni 1942 voz'. Svirin tagapei miihessei kuuljihe d'uru. Mö vareižim, mise mest zavottaze bombitada. Ühten kerdan kesk päivad, konz mäni urk, škol särahtji. Kaikile pidi mända ukritijaha. Mö kogolaze d'oksim klassaspei, ken okopaha, a ken d'oksi kodihe. Mina d'oksin kodihe. Mam oli pel'gastanu. Hän sanji: "Lähkam karzn'aha". Ümbri kaik särahtji. Čugun kartofinanke langen' maman kazišpei. Sla-va bogu bed mest mäni siiriči. Bomb langen' kesk posadad, rindal pertinke, kus niken ii elänu. Niken ii puutnu. Toižel päival mam uugot' mindei loukha. Finskijad markad miil d'o ol'd'he. Hän uberi školan i poluču väheizen den'gid. Tulin loukha i kuulen paginan. Loukan radnik sanji, mise nece miide samol'otad bombtihe posadan. Rahvaz siištihe, kundeltihe i lähttihe kodid möto. Mänd'he edelaze i miide zan'atijad školas.

Mö d'o tezim finskijan alfavitan, openzimji kuumandes klassas, hivin lugim i kirjutim d'o. No ühten kerdan oli ningom azj, däl'ges kudambad mindei perevod'he tagaze ezmäižehe klassaha. Azj oli muga. Selma käsk' milii lugeda. Lugin mina hivin, no finskijan kirjamen "p", mina lugin venäks. Sel-žo päival hän uugot' mindei opemaste penideke lapsideke. Mina vareižin, mise mam mindei zavodib laida. No konz mina hänele kaiken starinjičin, hän ii lainu mindei.

Ezmäižes klassas mina olin korttemb kaiked. Mindei ištutet'he däl'meččele partale, antihe bukvar'. Nastovnic sanub: "Lugekam slogjid möto ühthe än'he". Lugem, siid zvonk, i kaik d'okstihe vereile.

Päliči nedalid mina mest openzimji kuumandes klassas. Mida ehtin propusti-da, pidi tehta kodiš. Ninga Selma nakaži mindei. Seks aigaks nemcid d'o ajetihe Stalingradalpei. Mö em tetut nimida, mi tegeze frontal. Varastim, mitte-ni lop liineb voinale.

Tal'vel školas miile hended möto oli huzeita suksil. Däl'ges školad pidi proitta suksil i edel urokjäd pidi sanuda nastovnicale kuverdan oled proidnu. Sidelta ii sanu. Kaik el'getihe, mise miid nakažidaze. Nastovnic kaiken kird'uteskel', a lopun kus parembile suksnikijale antihe značkad. Značkid oli kuume: "kuldaine", "hobe-daine" i "vasne". Kaikile oli ohvot polučida "kuldaine". Erasile ulotji. Vanhembad lapsed huzeitihe eriži. Hö sädihe sorevnovanijile, kudambad proitihe Šuutarves kaikuččen voden.

Kezapästused

Teravalaze tuli kevaz', a siga d'o zavodihe kezapästused. Mindei perevodtihe nel'l'andehe klassaha. Kezaks kaik opendajad lähttihe kodihe Suomehe. Edel kanikuljid Selma keraz' miid školanno. Hän sanji: "Lapsed, algji lähtkji kodihe. Lähkam minunke". Miid oli 20. Tulim posadan rüünale verez künttud polostanno. Siid hän sanub miile: "Kezaks mina lähten kodihe. Necil püüdol tiile kaikile om anttud sotk mad. Necil sotkal tö zavodit kazvatada natid ičeze täht". Kaik el'getihe, mise otkažidaste ii sanu. Hän oli daže ičeze semned tonu. Küzji, ken mida tahtjib semeta. Ot' batogeižen, tegi vagjižen i ozut', kut pidab panda semnid. Mina otin semnid: morkovkan, svöklan i nagrhen. Mina tezin, mikš mise abutin mamale ištutada ičeze polostal. Vagjižile mõ panim batogeižed, mise teta, kus kenen om sija. A kodiš miile vaise dāi tehta loudeized i kird'utada ičeze nimi. Selma sanji, mise konz hän perdaze, kacub kel mii kazvji.

Keza nece om prostor i vald. D'oksele, kül'be, vānda i sa kalad. No ii pidanu unohtada i ičeze grānaižid. Kāvelim, valjim i küt'kim. Kaikile oli ohvot kazvatada paremba tožid. Tedan lapsteaigan kaik uradiže. Uradimji i mina. Proud sanuda, ka en olnu boikii. Necil aigal ii olnu rindal ni bat'ad, ni vanhembad vel't. Kaiken olin rindal mamanke. Ühten kerdan mina žalimji mamale, mise vereil vanhemb prihä painji mindei uugad mõto. A mam vaise sanji: "Pidi sdačad antta".

En olnu rohked i tožiš azziiš. Ühten kerdan mõ olim miide horan repeticijal...

Nastovnic vāndab pianinol i kacub, ken kut pajatab. Mina siižun tožes rādus i en pajata. Rastroinuze olin, nece nāgihe minun rožad mõto. Nastovnic lopi vāndandan i küzzub: "Mikš sina ed pajata?" Mina nimida en sanunu. A minun sused huras polespei sanub minun taguiči: "Hän peremenal om kadotanu huran galušin, vot i om uhtei mǎnnu". Nastovnic uugot' mindei ecmaha galušin. Ecin školanno – iilā, mǎnin okopaha – siga i venub. Ihastjin, panin galušin d'ougha i hiviš meliš tulin klassaha. Siižutimji ičeze sijale i kaikideke zavodin pajatada.

Kanikulad. Vāndam, hivin mǎnetam aigan. Ühten kerdan mõ tulim aidanno. Siga siištihe ograd'tud venehed. Venehid taga kactihe päivan läbi, mise niken ii voiniž otta. Kol'al Nazaroval paid oli pandut ülāhali štanjiide päle. Finskii saldat nāgišt' hāndast i sanji: "Teramb pane paid štanjihe. Razve ninga kāutaze vepsad?" Muga mõ rižiim, mise miišpei trebjitaze por'adkon.

Oli čoma päiv. Mõ läksim kacmaha, kut Pepšiine Stepan Dan'šiizen pertin teggob školan täht. Nece oli lujas korged pert' viškanke, kus eletihe. Dāl'geš kollektivizacijad ižāndad ol'd'he lähttud ken kuna, ecmaha parembad elod. Pertin ol'd'he dāttud muga. Sikš necin pertin teht'he školan täht, mikš mise oli vāha sijad opeta lapsid.

Konz mõ tulim pertinno, Stepan pani ramad iknjihe. Ramad ol'd'he uuded, vaise tehtud. Hän oli invalid, no hivā radnik. Hän kaik oli rados, vāhan pagiži, ved' pertin pidi lopta srokhassei.

Vepsäks kändi Ol'ga Mironova

Vepsän muzejale – 45 vot

Mäneb aig, i muzejan elo jo ei mäne muga hillašti, kut ezmäižil vozil. 20-40 vot tagaze muzejan radnikoil oli äi aigad kävelta külidme i kerata vanhoid kaluid, pagišta külänikoidenke i kirjutada heišpäi starinoid. Siloi oli kenennoks mända! Sil aigal vepsläižis küliš eliba sarnoičijad, voikajad, noidad, ned ristitud, ked äjan mušteliba i navediba starinoita nenid starinoid.

Vepsän muzejan augonpanii i ezmäine rahvahan muzejan pämez' Rürik Petrovič Lonin i ezmäine valdkundan Šoutjärven vepsläižen etnografižen muzejan pämez' Aleksandr Pavlovič Maksimov tegiba lujas tarbhaižen azjan. Hö löuziba mugoižid harvovid kaluid, miččid oli löuta jo jäl'ges jüged. Oli vaiše üks' viga siš, miše kaks' mužikad ei voinugoi oikti nähta kaikid kaluid, miččid tarbiž akoiden azjoiden täht. Voib olda mužikad ei nähnugoi sidä, midä voib nägištada ak: konz sündub i kazvab laps', konz aigoiš homendesel ak libub i om rados päčinnno, ehtkoižil kudob da midä-se vahriše pertidme. Kut nügüd', muga ende-ki, mužikad sanuba akoiden azjoiden polhe: "Nece ei ole rad". I konz meletad muga, ka midä voib löuta.

No miččid mužikoiden kaluid hö löuziba! Kaiken igän vepsläižed mužikad lendiba hüvin pertid, i nügüd' necen polhe mö voim tedištada muzejas, kus om keratud erazvuiččid kaluid. Miččed meil oma kirvhed – väridenke kirvezvarzidenke, miše vestta seinid! Mugomid tö et löukoi nikus. Vol muzejas voib nägištada penikaižen

vanhan karjalan koivuspäi tehtud Änižen kartan; sarvuden, miše sötta last; vanhoid käzipaikoid da völ äi mida tošt.

Ezmäižil vozil, konz muzei oli pertiš ezmäižel žirul, sigä ei olnu äjad sijad, da ristitud-ki vähemba ajeliba maidme, voib olda, vodes muzejaha tuli tuha kävujad. Nece oli mugoine aig. Kahesas vodes muzejan radnikad tegiba 17 ozutelust. Mugoižid ozutelusid kut "Vepsän käziradod", "Šoutjärven arheologian kaivatused". "Vepsän rahvahaližele horale om 50 vot" kacuiba klubas 4276 mest.

Miše enamba rahvhast tuliži Šoutjärvehe, radnikad starinoičeba muzejan polhe radios i televidenijas, kirjutaba lugendlehtesehe da kulugendlehtesehe. Muga 1980-1987 voziš heil oli kirjutadud 44 kirjutest, miččid lugetihe Karjalas.

Rürik Lonin i Aleksandr Maksimov ičeze abunikoidenke tegiba lujas tarbhaižen azjan, konz Mel'kinan pert' tahtoihe veda Šoutjärvespäi Kižin-sarele, a vepsän muzejan täht ei olnu sijad, kus se voizi "eläda". Sen aigan hö tegiba muga, miše Mel'kinan pert' jäi Šoutjärvehe, i se udeks letihe. Vozil 1979–1990 pertiš oli tehtud remont, a kezal vodel 1991 muzei zavodi rata ezmäižel žirul da sarajas, i muzejaha tuliba ezmäižed kävujad.

Ezmäižil vozil muzejas oleskeli koume tuhad mest, kümne vot tagaze – viž-kuz' tuhad, nügüd' – kümne-kaks'toštkümne tuhad mest. Miše putta muzejaha, pidab ajada tänna Šoutjärvehe 84 kilometrad Petroskoišpäi. Sanudes tot, te om huba. A rahvhaz ajab! Ken-se – suril avtobusoil, ken-se – ičeze mašinal kanzanke da sebranikoidenke. Om mel'he, konz muzejaha

Vepsän muzejan augonpanii i ezmäine rahvahan muzejan pämez' Rurik Petrovič Lonin.

tuleba vanhembad i nored penidenke lapsidenke i lähteba kodihe muzejaspäi hüviš meliš.

Nügüd' om se aig, konz muzejaha võib tulda ei vaiše kacmaha vanhoid keratud kaluid, no võl kundelmaha vepsläižid pajoid, kudambid pajataba Vepsän rahvahaline hor vai veteranoiden hor. Kaikuččel niispäi om ičeze programm. Veteranoiden hor tegeb mugoižen besedan, mittuš hõ muštaba siš aigoispäi, konz heile oli 15-18 vot. Besedan aigan hõ radaba: ken kezerdab, ken kudob, starinoičeba muštatesid, sanuba siš, kut heil oma azjad da čömin pajataba. Vepsän rahvahaline hor tegeb veslan da ilokahan ozutelusen pajoidenke i karguidenke. Ken valičeb mugoižen programman, konz soitab muzejaha, võib olda hüviš meliš ei üht päiväd.

Muzejas võib mujada vepsläižid kalitoid, tedištada, kut niid pidab tehta, a

jäl'ges tehta kodiš i vastata adivoid. Muzejan radnikad kaik oma hüvantahtoized, hüvansüdäimeližed, lujas adivoičetajad ristitud. Hõ muhunke vasttaba kaiked tulijoid, čomal paginal starinoičeba muzejan polhe i sataba lämiden sanoidenke ičeze adivoid.

Ken radab nügüd' vepsän muzejas? Valentina Uhanova (Išanina) kaičeb kaiked kaluid. Hän kacub sijoid, kus "eläba" muzejas kalud, miččed konz-se "eliba" kodiš, kanzoiš. Hänele pidab kacta, omik niile hüvä "eläda" udes sijas. Mugažo hänele pidab hüvin nähta, mille pidab abutada: pesta, midä-se koheta. Nece om lujas tarbhaine azj – kaluid keratihe muzejaha – nügüd' niile pidab "eläda" igän. Valentinale pidab meletada, kus da midä löuta, midä ozutada da kut, konz adivod tuleba muzejaha. Võl pidab sanuda, miše Valentina om lujas muhukaz da adivoičetai

ristit. Hänenke om kebn rata i tehta ühtes muzejan azjoid. Valentina radab muzejas jo 12 vot.

Muzejan tedomez' L'udmila Ivanovna Čurkina konz-se, 1980 vozil, radoi muzejas ühtes Aleksandr Pavlovič Maksimovanke. Jäl'ges hän läksi muzejaspäi i radoi Šoutjärves, ičeze küläs, kuna oli sündunu. A konz läksi pensijale, möst tuli radmaha muzejaha i radab täs jo 5 vot. Hän om ičeze ristit, sid' om sündunu i kazvanu vepsän kanzas, kaiken om radnu ičeze agjas. L'udmila Ivanovna om vepsläine. I nece hüvin tundub, konz tegeb hänenke ühtes radod, oled hänenke pordon rindal. Hän lujas hüvin tedab rahvast meiden vepsän agjas i nece om sur' abu rados. Minei om mel'he kacta hänehe, konz hän vasttab adivoid Mel'kinan pertiš, starinoičeb vepsläižiden elon polhe. Tegeb kaiken muga, kut pidab tehta vepsläižele akale, ei rigehti, starinoičeb hilläs. Paginoiš elon polhe hän andab meile tarbhid nevondoid.

Irina Petrova om muzejan kacui jo 7 vot. Hänele pidab tehta kaiken, miše muzejas oliži puhtaz, ei olnuiži põlud, oliži verez il'm. I nece muga om-ki. Oliba mugoižed ristitud, kudambad tuldes pert'he küzuiba, pidab-ik heita kengäd jaugaspäi? Konz muzejaha tuleba ristitud, kudambad iče kacuba i

heile ei pida starinoita, Irina ozutab heile kaik zalad da kacub, miše kaik oliži hüvä, niken nimidä ei koskiži. Konz muzejas om hilläs i nikeda ei ole, Irina om hüvä abunik meile. Kaiken pidab kirjutada, lõuta midä-se, ühtes meidenke tehta ozutelusid.

Muzejas oma lujas hüväd abunikad. Äi vot radab muzejas Jurii Sem'onovič Bikov. Hän tegeb kaiken, miše muzejas oliži läm'. Önkacujad oma Sergei i L'ubov' Ul'bakobad. Ilma heita muzejale oliži jüged rata.

Muzejas pol'sadas vodes radoiba: Oleg Lonin, Tamara i Jelena Anušenkovad, Alevtina Kikinčuk, V'ačeslav Agapitov i toižed. Hö kaik oliba hüväd radnikad.

Vepsän muzei om Rahvahaližen muzejan filial, sen pämez' om Mihail Leonidovič Gol'denberg.

Ken tahtoib, voib ühtes muzejan radnikanke kävelta Šoutjärv-külädme, tundištada, kut eletihe küläs ende i kut eletas nügüd'. A ken tahtoib teta enamba Änižen vepsän agjan polhe i nägištada kaiked agjan čomut, voib ajada külidme i jäl'ges sanuda – mitte čoma om Änižen vepsän ma!

Natalia Anhimova

Larisa Smolina

Vepsläižiden pajoiden värtin

Fotod Maria Filatova.

Muloizel vodel kül'mkun 22. päiväl
Šoutjärven vepsän rahvahan hor
praznuiči ičeze 75-voččen jubilejan.
Sureks praznikaks Petroskoiš
Rahvahaližes teatras oli tehtud eht.
Vepsän rahvahan hor ozuti siloi
pajoid, runoid, karguid, kadrilid,
lančikoid, penikaižid teatrozutelusid,
besedoid da äi tošt.

Horan ezmäine pämez'

Šoutjärven vepsän rahvahan horan istorii zavodihe vodel 1936. Horan ezmäine pämez' oli Vasilii Kononov. Jügedan radpäivän jäl'ges hän kerazi Šoutjärvelaižid akoid külän klubha, miše kerosinlampan lämoin vai tohusiden palades hõ pajataižiba pit'kän Rosin'ka-pajon. Akad tahtol tuleskeliba repeticijoile, no kaiken sanuskeliba Vasilii Ivanovičale, miše hõ voiba pajatada vaiše poudol, radol, a scenale ei voigoi mända. Ved' hõ pajatiba mugožid pajoid, kudambid kuliba ičeze mamoišpäi da baboišpäi da iče mahtoiba pajatada niid. No aig mäne, hor radoi, kazvoi horan repertuar-ki.

Vodel 1936 Šoutjärv'-küläs oli tehtud sur' kul'turpraznik, sigä Šoutjärven vepsän rahvahan hor ozuti ičeze pajoid da karguid ezmaizen kerdan. Vodes paliči tal'vel hor ajoi susedküläha, Kalagehe, i pajati sigä mugažo. Kut johtutaba enččed horan pajanikad, matk sinna oli lujas жүged. Šoutjärvespäi Kalagehesai om 15 kilometrad. Mašinoid siloi ei olend, sikš horan pajanikoile pidi mända suksil. Kaikid vanhembale pajanikale oli siloi 70 vot. Jäl'ges hor ajeli ičeze koncertoidenke kaikihe Karjalan man külihe. Konz vodel 1941 tuli Vepsän male sur' voim, Vepsän rahvahan hor heiti ičeze radod. Vaiše vepsän rahvaz varasti da uskoi, miše tuleb aig i vepsläine pajo möst pördase Vepsän male.

Horan rad voinan jäl'ges

Voinan jäl'ges Aleksandr Nikonov tegihe Šoutjärven horan toižeks pämeheks. Äi

*Kuva vodel 1980.
Carelilian arhivaspäi.*

väged da mahtod hän pani sen täht, miše Vepsän rahvahan hor tegenužihe völ tetabambaks. Hän radoi horan ohjandajan 30 vot. Aleksandr Nikonov iče kerazi vepsläšt fol'klorad, kirjuti horale pajoid da muzikad.

Ezmäiziden Vepsän rahvahan horan pajanikoiden keskes oliba Paraskovja Moškina, Ol'ga Kottina, Maria Bogomolova, Pelageja Kottina, Paraskovja Reškina, Anastasia Mel'nikova, Anna Nikitina, Venera Kurganova, Serafima Kirillina, Zinaida Gončarova, Tamara Vostrikova, Loninoiden kanz da toižed.

Polina Polikarpovna L'ovkina johtutab: "Minun mamoi Klavdia Pavlovna Sidorova pajati neciš horas. Mamoi kävel' repeticijoile Mägelpäi kaikuččen nedalin kaks' kerdad i oteskel' mindai kaiken kerdale.

Minei oli siloi kahca ili ühca vot. Siloi horan rukovoditel'an oli Vasilii Ivanovič Kononov. Hân lujas hivin openz' pajatamha. Kac, ned pajod – Mustad kuumad, Rosin'ka. I vot Pašoi-t'ot Moškina oli lujas hivä zapevala. Minä iče pajatin neciš horas. Vaiše tulin sinna jo däl'ges voinad vodel 1946 i olen kävunu horha seičeme polenke vot. Siloi horan vedäi oli Aleksandr Jefimovič Nikonov. Pajanikoid oli lāz 20 mest. Mō pajatim pajoid vepsän da venän kelel. Muštan, mise olim mō smotral lidnas. Kost'umad miil ol't'he: vihandad, sinižed ili hahkad jupkad, alahan miil oli räcin, räcin oli lebenke rōunal višivoitud, perednik oli pandud da vouktad koftaižed, lühüdad mugomad hijamad fona-rikoideke, kazačok, paik päs. Naku ištuim muga radiideke da pajatim..."

Rosin'ka da Prälca-pajod oma nügüd'-ki Vepsän rahvahan horan repertuaras. Ved' niiš om vepsän rahvahan heng', mušt enččes elos. Nene molembad pajod oma venän ke-

lel, no ned oma todesižed vepsläižed. Vaiše vepsläižed pajatiba ende mugoižid čomid pit'kid pajoid. Nügüd' Rosin'ka-pajon zavodib pajatada nügüd'laine horan pämez' L'udmila Melentjeva.

Horan hüväd abunikad

Mäni aig, kazvoi horan istorii-ki! Ühted pajanikad vanhtuiba, läksiba horaspäi, toižed tuleskeliba heiden sijale. Vaiše pajoiden verod oliba vajehtamatomad. Konz Aleksandr Nikonov läksi horaspai, vodel 1975 tuliba uded opendajad Petroskoin konservatorijaspäi: Anna Fabrikova, Sergei Legkov, Genrih Turovskii. Hõ radoiba horas lühüdan aigan, no oliba horale hüväd abunikad. Hõ abutiba kaita kut horad, muga sen pajoveroid da tradicijoid-ki.

Vodel 1978 Šoutjärven vepsän rahvahan horan pämeheks tegihe L'udmila

Melentjeva. L'udmila L'vovna iče om sündunu Arhangel'skan oblastihe, sigä lopi školan, muzikaližen učiliščan, a jäl'ges tuli opendamhas Petroskoin konservatorijaha. Noren neiččen händast kuctihe vepsän male, Šoutjärvehe, miše vedäda vepsläšt horad.

L'udmila Melentjeva tartui ezmäižiš päivišpäi hengel kut horha, muga vepsän rahvahaze da maha. Hän zavodi opeta vepsläšt kul'turad, vepsän rahvahan enččid veroid, miše el'geta, miš om vepsläižiden pajoiden jüvä da bohatuz'. L'udmila L'vovna zavodi ecta da kirjutada horale uzid pajoid, miše horan repertuar kazvaiži da tegenuižihe melentartuižembaks.

"Tulen kodihe pajoideke"

L'udmila L'vovna om Venäman da Karjalan valdkundan kul'turan arvostadud radnik da

vodel 2009 Душа России (Venäman heng') premial nimitadud laureat. Jo enamba 33 vot L'udmila Melentjeva vedäb Šoutjärven vepsän rahvahan horad i tegeb ičeze radod lujas hüvin.

Ol'ga Kokorina, Šoutjärven päivkodin lapsiden kacui, kävub horha jo kahesa vot. Horan polhe da sen vedäjan polhe hän sanub muga: *"Milei om lujas mel't möto, konz minä mänen repeticijale. Tulen radolpäi kodihe, om ningitte nastrojenie, mise minä olen väznu, minä en voi nimidä tehta. A repeticijale mänen, sigä pajatan, kargaidan i tulen kodihe pajoideke. Ižand sanub milei, entä kus olnu oled!? Tulid radilpäi, sanid: "Kolen!", a repeticijalpäi tulod i pajatad. Hivä om, hivä! Nece hor andab miččen-se hivän zar'adan, vägen, hivän nastrojenijan, mise tahtoize eläda edemba.*

L'udmila Melentjeva om lujas hivä südäimel ristit i hänel om lujas hivä muzikantan lahji! Hän lujas hivin kuleb muzikad.

Konz mina en ota miččen-se notan, ka L'udmila L'vovna sid'-žo kuulob, sid'-žo tabadab mindei da sanub: "Ed muga pajata, pidab muga!" i ozutab, kut pidab pajatada, ühtes hānenke mina otan necen notan. Vel hān tegeb čomid melodijoid. Dāl'gmäized pajod oma Kalevalan polhe, lujas čomad! Vel Nina Zaicevan runoižihe om pandud pajod: Manzikaine, Mustikaine... Muzik-se niil om lujas čoma. Milei om mel't möto vepsläine pajo En mā mina päivān taga mehele. Hān om mugoitte pit'k. Äjad pajod oma milei mel't möto!"

"Pajo ühtenzoitab meid"

Nügüd' Vepsän rahvahan horas om 18 mest. Kaik hō oma Šoutjärv'-külān elājad: Sergei Ul'bakov (horan toine pämez'), Vladimir Melentjev, Nikolai Gerčin, Vladimir Anušenkov, L'ubov' Kiprijanova, Jekaterina Zil', Natalia Bikova, Natalia Mikulič,

Galina Bikova, Tamara Vostrikova, Jelena Larina, Tat'jana da Jevgenia Mel'kinad, Natalia Botvina, Ol'ga Kokorina, Natalia Anhimova... Hō kaik oma eri-igäized da erazvuiččiden eloradoiden mehed, no sur' armastuz ičeze rahvhaze, ičeze kel'he da kul'turaha ühtenzoitab heid kaiked.

Natalia Anhimova kävub horha jo enamba kümned vot. Pajota hān ei voi elāda ni üht päivād. Natalia sanub: "Konz meil om lebuaiḡ i mö em pajatagoi hātken, ka lujas tusttum toine tošt, pajoid. A konz keradamoiš ühtes, ka nece vastuz' tob meile kaikile kuti ut henged. Ved' kaik, ked tuloba horha, navettaze pajatada. Pajo meid lujas ühtenzoitab. A vel enamb meid ühtenzoitab miide horan vedai L'udmila Melentjeva. Hān om mugoine mez', ken lujas navedib, midā hān teggob. Hān teggob kaiken, mise mö kaik oližim horas ühtes. Horas oma opendajad, lapsiden kacujad, toižed radnikad, kaikuččel om ičeze mel', ičeze taba... I ei kaikutte mez' voib tehta

muga, mise kaikile nenile mehile ühtes olizi hüvä, a L'udmila L'vovna voib.

Hän kirjutab miide horale äi uzid pajoid, ottab nenid-ki pajoid, miččed ol'dhe kirjutadud ende, teggob muga, mise niid voib kundelta miide aigas.

Nügüni üks' pajo om Minä säs'k olen vahv, nece oli Rurik Loninan pajo. Hän pajat' necen pajon miile praznikiil, a nügüni necen pajon pajatab miide hor. Om toizid-ki pajoid: Sizarine, Eli Griška, Säkki-Varvakki i toized. Konz kuled niid da kacud, ka meletad, mise nece ei ole hor, a kuti teatr om. Neniš pajois ei ole muga äi sanoid, no om erazvuiččid kivid, puizid kaluid, miččed anttaze änt' i voib sanuda, mise pajospäi tulob starin".

"Hor abut' milei eläda"

Antonina Zaiceva om Vepsän rahvahn horan enzne pajanik. Hän tuli horha 1983

vodel i pajati sigä 18 vot. Nügüd' Antonina Pavlovna ei kävele horha, no horad da sen pämehid johtutab lujas lämästi: "Milei hor oli lujas mel't möto. Enamb en voinu kävelta, sikš ku terhvut ei tehnuš. Minun vel'l' Aleksandr Pavlovič da nevestk Roza Fominična Maksimovad kävutihe horha. Minä tulin däl'ghe hiid. Vedi miil horan L'udmila Melentjeva. Lujas oli hivä ruko-voditel'. Siloi ved' horas vepsid oli äi - 30 mest. Mel'kinad, Maksimovad, Klavdija Il'inična, Galina Bikova, Serafima Kirillina, Venera Petrovna, Viktoria Mihailovna, däl'ges Popovad tul'dhe, Tatjana da Jevgenia Ivanovad...

Hor lujas abut' milei eläda... Nastrojenie oli mitte-se toine. Kaik sijad tacid, tahtoid mända repeticijale. Pajid pajatim, ka nastrojenie lujas libui. Ühten kerdan tulin repeticijalpäi, nece oli möhä süguzel, a milai oli kaks' lehmäd, kaks' härgad, iile živatid tuldud kodihe. A kuna jo lähted pimedas ecmaha. Ecin, ecin, kuciin, kuciin,

muga hõ magatihe õn poudos kus-se. Nu min-žo teged! A konz lāksin horanke kuna-ni, ka dātin živatoid susedoile, pakičin til-kaita, kacta da sōtta... Mõ horanke olim ājiš sijiš: Mari-Elas, Čuvašias, Arhangel'skas, Komiš, Finljandijas da Moskvas kahtišti olim, Švecijas, Vengrijas... Pajo lujas abuti milei elāda".

Nügūd' Šoutjärven Vepsän rahvahan hor om tetpas kaikes mirus, kut Venāmas, mugažo ājiš verhiš maiš-ki: Norvegas, Suomes, Švecias, Vengrias, Pol'sas, Estonias. Ičeze pit'kās 75-voččes istorias hor ühtni ājihe festivalihe, koncertoihe, erazvuiččihe praznikoihe. Nügūd'lāižeks päivāks hor tegihe jo todesižeks vepsän rahvahan pajoveroiden kaičijaks. Horal om ai navedijoid kut vanhoiden, muga noriden mehiden keskes.

Tämbeine päiv

Vodel 2011 Šoutjärven Vepsän rahvahan hor praznuiči jo 75-voččen jubilejan. Pidab sanuda, miše tämbeižehe päivhasai horas elāb vepsän rahvahan heng'. Se elāb pajois, melodijoiš. Horan repertuaraha tuli

āi uzid-ki pajoid. Ozutesikš, Pajoid pajat' tatoi ende, Vilu virki minei pajoid, Mišpäi kantel', Vanh i melev Väinämöinen... Kaik ned pajod oma Kalevalan polhe. Sanad vepsän kelel om kirjutanu Nina Zaiceva, melodijoid tegi L'udmila Melentjeva.

Ei amu tuli repertuaraha mugoižid-ki pajod, kut Hebočaine, Mustikaine da Manzikaine. Ned kaik oma uded pajod. Runod vepsän kelel oma mugažo Nina Zaicevan, melodii – L'udmila Melentjevan.

"Harageine", "Mustad kuumad", "Прялица", "Kukei, kana", "Ištii kana puul", "Veneh soudab", "Ala mindei manita", "Mi tijal tehtaze", "Sizareine", "Säs'k", "Härkin", "Säkki-Varvakki", "Eli Griška" da toižed pajod oma Vepsän rahvahan horan nügūd'lāižes repertuaras. Kaikil nenil pajoil om āi navedijoid da kundlijoid kut vanhoiden, aigvoččiden, muga noriden-ki ristituden keskes.

Elāgaha Vepsän rahvahan hor vōl āi vot edeleze-ki! Ihastoitkaha meid uzil pajoil da karguil! Toivom kaikile pajanikoile tervhut, ozad, väged, a L'udmila Melentjevale, nügūd'lāižele horan pämehele, uzid melid da lopmatont energijad!

Kaikuiččel linduižel – ičeze pajo, kaikuččel rahvahal – ičeze kel'

Ken ei usko, voib ridelta minunke. Vaiše kut linduine ei voi eläda pajo-ta, muga ristit-ki ei voi eläda ičeze keleta. Kel' kogodab ičesaze kaiken ristituiden elon, holid da azjoid, kaičeb parahimid ristituiden polid da elon comusid.

Sündundaigaspäi laps' kundleb man kel't, ei el'genda völ kaiked, vaiše hänen täht ei ole parembad kel't mirus.

Maman lämäd laskvad käded, südäimeline än' – nece om holutuz lapses da hänen kaičuz. Kättepajod, kudambad mam meletamata pajatab lapsele, oma kuti pen' lapsen mir ičeze kacegenke. Maman änes laps' kundleb holid da elon jügeduzid, vaiše kaiken-se tuleb todesine hüvä päiv i elo toižendase. Laps' völ ei el'genda nenid holid, vaiše maman än' ozutab, miččid holid hän pidab südäimes.

Tozi om sanutud, miše maman mai-donke kaik armastuz imese lapsehe. Miččel keel pagiži mamoi, se kel' tegese-ki lapsele maman keleks. Tedomehed oma todištanuded, miše ned lapsed, kudambile mamad pajateliba kättepajoid, kazvoiba melekahembikš, vähemba voikiba, aigemba zavodiba pagišta. Nece om tozi: sikš

ku laps' völ ei voi el'geta min polhe om pajo, no hüvin el'gendab, miččel änel mam pajatab, mitte taba om mamal. Pajon kal't mam sauvob "sildaizen" ičeze südäimespäi lapsehe, i nece "sildaine", kuti nägumatoi sideg, sidob last mamanke.

Muga om vepsän kelenke-ki. Enččed ristitud pagižiba vaiše vepsäks, i nece kebnenzoiti tundištoidusen kelenke. Maman ezmäižed pajod, baban melentartuižed sarnad openziba lapsid elämäha mirus da kožmuses.

Pidab sanuda, miše nügüd'laine aig mugažo voib antta erazvuiččid nevondoid vepsän kelen kal't. Ozutesikš, nor' mamoi voib opeta kättepajoid vepsän keel da pajatada lapsele. Kaikutte pajo kebnas tuleb muštho, a lapsele se hüvin abutab tundištadas maman kelenke. Miše keb-nemb oliži norile mamoi pajatada pajoid, minä taričen sen täht Nina Grigorjevna Zaicevan Izo Lizoi-runokirjan. Ned runod lujas kebnas mäneba muštho, da el'geta niid linneb keb-nemb, kut vanhembile muga lapsile-ki, sikš ku sigä oma hüvad ilokahad laps'kuvad. Nene runod abutaba tundištadas vepsän kelenke, a jäl'ges mo jo voiškandem süveneda vepsäläižehe fol'kloraha. Nene nevondad kožuba vaiše niile, ked tahtoiba kaita vepsän kel't ičeze lapsiš. Muga, penil haškuizil, mö harjen-

zoitam meiden lapsid lähastuda vepsän kel'he. Maman laskvad pajoized, vesläižed runod armhal maman kelel, baban nevondad da muštatesed – ei-ik ole todesine lapsiden kazvatuz?!

A ezmäižed baboin sarnad! Ei-ik nece ole čud! Lapsed sud avoin kacuba baboihe, uskoba kaikuččehe sanudud vaiheze. Täga om sija kuzundale: "Min täht pidab opeta lapsid vepsän kel'he? " Minun vastuz linneb mugoitte: "Ei pida opeta lapsid, pidab abutada tedištada, ked hõ oma, miše heiden kaceg miruhu leviganziži i sen turvil hõ el'gendaškanziba toižid rahvahid. Ku necidä mö voim sada, siloi meiden südäimed löškandesoiš kebnemba. Naku om-ki lapsiden kazvatuz.

Tetpaine om, ei kaik nügüd'läižed baboid voigoi "sanuda sarnoid da vanuda varnoid" vepsäks, no voiba otta paginaha erasid sanoid tundištoitusen täht. Lapsed tedaba bobaižiden nimid venäks i necidä ei unohtagoi, a tõ abutagat heile tundištadas vepsläžidenke nimidenke. Ozutesikš, lapsile voib ozutada bobaišt da nimitada sidä vepsäks. Nece linneb melentartuine vänd

kut lapsiden täht, muga vanhembiden-ki. Ühtes lapsidenke vanhembad voiba opeta erasid vepsläžid sanoid, nece tegeb vändon veslembaks.

Nügüd'läižed lapsed tahtoiba äjan teta, vaiše meil ei ole aigad heidenke pagišta, ei vaiše vepsäks, venäks-ki. A jäl'ges meletam, konz mö kadotim sidä langašt, kudamb oli sidonu meid lapsidenke.

Päivkodin lapsele voib da pidab-ki starinoita baboiden da dedoiden elon polhe, mičced bobaižed heil oliba ende, kut da mikš niid pidi kaita. Mikš pidab sõda leibäd da ei sorta lavale murušt-ki, mikš pidab olda puhthan ristitun da puhtastada ümbrust.

Muga opendam-ki lapsid parembaha eloho, kudambas om himo abutada toine toižele da el'geta toine tošt.

Ned vanhad starinad elon polhe abutaba-ki kazvatada todesišt ristitud. Kenen hān linneb jäl'ges venälaižen vai vepsläižen, ičeze südäin sanub. Naku muga vepsän fol'kloran kal't voib sündutada lapsiš himod olda tozi vepsläižen ristitun.

Valentina Rogozina

Sädaï mez'

Konz pagištäs vepsän literaturas, ka ezmäi kaiked mel'he tuleb Nikolai Abramovan nimi. Händast tozi voib nimitada vepsän kirjkelen runosanan augonpanijaks, hän seižui vepsän literaturan augotišes. Händast tetas, hänen panend vepsän kirjkel'he i kul'turaha hüvin arvos-tadas. No mi-se jåb muite, i erasile ei ole sel'ged, kut hänespäi, külälaižes prihaspäi, tuli tetab vepsläine runoilii, lehtezmez', da midä hän iče meletab ičeze sädandrados.

Äi vozid Nikolai eli Petroskoiš da radoi

"Kodima"-lehtesen toimištös. Nügüd' hän elåb Podporožje-lidnas i radab sigålaižes lugendlehteses, no erašti tuleskeleb Petroskoihe, abutab tehta "Kodima"-lehtest. Kerdan, konz hän mõst tuli "Kodima"-lehtesen toimištõho adivoihe, minai oli hänenke pit'k melentartuine pagin.

– Nikolai, åjad tedaba, miše sinå oled sündunu Piterin agjan vepsläižehe Ladv-külåha. Starinoiče ičeiz laps'aigas da kodikülås. Kut elo Ladvas oli ende, konz sinå olid penikaine, kut om nügüd'?

– Nece külä om sur', sigä om äi pertid. Vaiše žal' om, miše nügüd' sigä eläb vähä rahvast, om jānu vähemb sadad ristitud, i tegese kaik vähemb i vähemb. Konz minä olin lapsen, ka oli äi rahvast, koume-nel' sadad. A nügüd' tuliba ningomad aigad, äjad oma lähtnuded elāmaha lidnoihe.

Jäl'gmäižil aigoil minei paksus muštlesse laps'aig, kaiken nägen uniš. Tedan, aje-lemoi i kacun, mitte murenduz om küliš, sigä ei ole radod, ei ole lapsid. Naku siloi muštlesse-ki, kut oli edel kaik.

Mušan, homendesel kului kaikjal lehmiden kelloid. Edel oli lujas äi lehmid, sovhozas oli kaks' sadad lehmäd, da völ-ki oli sur' kogo külän eläjiden lehmid, niil – mugažo kelloid. Edel oli küläs lujas äi živatoid. Kaikil oli živatoid – kanoid, lambhid, lehmid, vazoid, heboid, krolikoid, sigoid. Ei olend nikel siloi meles-ki, miše ošta lihad laukaspäi. Se muštlesse.

Siloi ei olend tedomašinoid da internetad, lapsil oliba kaik vändod irdal. Mušan, kezal kaiken vätihe mäču, lapta-

ha, futbolha, volleibolha, peitoižihe, da völ oli paločka-viručaločka, kaks' tošt kümne kalud da äi toižid vändoid. Kaik vändiba ühtes. A kut vaiše jä kül'mäb, lankteb lumi, ka kaik – järvele, štaskas štaguil, suksil, vätas hokkejaha. Ei olend klüškid külän laukoiš, ka mö tegim iče faneraspäi, kaluišpäi kolotim. Vändam vähäizen, a ku mureneb klüšk, ka joksem kodihe remonta-le, miččen-se faneran iškem möst. Kaiken aigan oldihe irdal. Tuled kodihe erašti muga surdunu, ed voi häta kangoid jaugaspäi, mamoi hädab.

– *A kalatushe navedid-ik kävuda?*

– Kalatuz nece om pühä azj nenile, ken vepsläizes küläs eläb. Penespäi minä, konz vaiše openzimoi kävelta, ka kaiken kävuin jogele, järvele. Mamoi da tatoi eskai ecmäha mindai käveliba, a minä, ongirag kades, olen kus-ni jogel säskil keskes, penzhiš ei nāgu-ki, kalatan.

Heināntego – nece om mugažo sur' azj küläs, se jatktase pol' kezad, sikš māni ajan muštšo. Siloi lehmid oli äi küläs, i kus-se

rindal ei kästtud tehta heinäd. Ümbri küläd kaik hein oli sovhozan lehmile. A ičemoi lehmile lähttihe tehma heinäd kuna-ni edahaks, mecha. Mašinoil, motocikloil ajeltihe, kel oli, a toized – jaugai. Tarbiž oli astta edahaks kaks'toštkümne virstad. I sigä tarbiž rata i magata ön, kaks', minä oleskelin nedalin-ki. Oli sigä meil pertine sen täht. Pertine oli tehtud laudoispäi. Päiväl mö heinäd radoim, heinätim, kegoid panim, a ehtoil kävelim kaladushe, murikaizhe sizarenke. Sil aigal murikaine ehti mugažo.

Naku nece mäni enamba kaiked mušt-ho: kaladuz, heinäntego, marjoiden kera-duz. I nece kaik seižub muštos minai, kuti oli eglai.

– *Starinoiče ičeiz kazvatajiden polhe, maman, tatan polhe. Mičced ristitud hõ oma?*

– Mamale 7. päiväl sulakud om täudu-nu 80 vot. Minä voin sanuda, miše minai runoilijan genad oma mamaspäi. Hän iče

kirjutab runoid, no erašti eskai ei bumagal, a päs pidäb. Hän äjan muštub erazvuiččid sarnoid i sanutesid, runoid i pajoid. Erasid hänen pajoid pajatab Ladvan "Koivuine"-pajosebr. Mugažo erasid hänen runoid oli paindud "Kodima"-lehteses i erasiš kirjoiš. Eskai om paindud Estonias antologii-kirjas Marija Abramovan runod.

– *Mitte taba om sinun mamal? Om-ik strogii akaine?*

– Minun mamoi om pämez' pertiš. Vepsläižed akad oma mugomad. Vepsläižil kaiken oli matriarhat, vaiše erased mužikad ei antkoiš necile matriarhatale. Konz minä kävuin školha, hän kaiken kacui minun lehtikoid, päivlehtikoid, tarkišteli, miččid om otmetkoid. Tatoi radoi traktoristan mecasi ei ehtind, ei koskend minun opendust da kazvatust. Kaiken se oli mamoin azj, sikš minä olen mamoin poigaine.

Hän pordon oli kodiemägan, ei radand toižiš sijoiš. Mö pidim äi živatoid, kaiken oli lehm, erašti oli kaks' lehmäd. Lehmiden

holituz om sur' rad. Jäl'ges oli liha, saim dengoid lihas.

Oli mugažo, muštan, meil mugoine rad. Kezakup käuim kaiken mecha pajud ot-maha. Tatoi mäneb radole, a mö sizarenke mänem otmaha pajud. Hän sordab kirvhel pud, raidad, i mö nühtäm koren, sidom kogoižehe, kuivatam edel i jäl'ges vedäm mašinallidnha, i sigä makstihe meile siš dengoid. Saim dengoid erazvuiččil mugomil radoil. Jäl'ges mamoi jo zavodi rata puh-tastajan klubas da kirjištos.

Atat oli igän traktoristan erazvuiččil traktoroi. Hän om tehnik, ani ei ole lirik. Sikš minä enamba olen mamaha, hän navedib lujas lugeda kirjoid-ki.

– Keneks sinä tahtoid tehtas, konz kazvad? Miččid uništusid oli laps'aigas?

– Oli fantazijoid, i minä lugin äjan kirjoid. Minä lujas aigoiš openzimoi lugemaha. Lugin kirjoid, konz en kävund völ školha. Sikš konz mänin školha, ka minei ezmäi ei olend mihe opetas augotižškolas. Kaik

völ vaiše opendaba kirjamid, a minä otan jo kirjoid kirjistospäi.

Lugin äjan voinan polhe, i minai oli fantazii tehtas l'otčikaks, lendajaks. No sikš ku lugin äjan, travin sil'mid, mitte jo siloi l'otčik om? Tarbiž oli toižid fantazijoid ecta, löuta midä-se lähembališt.

– *Pätid-ik filologijaha mända, ku muga navedid lugeda?*

– Minä en ole filolog ka i en navedi filologijad. Minä olen lujas valdaline mez', miše navedida filologijan zakonoid.

Minä mugažo lugin äjan kirjoid prikl'učenijoiden da ekspedicijoiden polhe, matkoiš Sibirihe, Baikalale, Špicbergenale... Minei oli lujas mel'he lugeda sen polhe. I minai oli bratan, hän openzihe da jäl'ges radoi Piterin topografijan tehnikumas. Sigä om mugoizid eloradoid kut topograf, geodezist da toižid. I minä mugažo läksin školan jäl'ghe opendamhas sinna. No sigä ei olend mugomid prikl'učenijoid, a oliba mugomad jügedad predmetad, kut ülembaine mate-

matik, geodezii i toižed, miččed oma lujas жүgedad minun mel'he.

– *A kut sinuspäi tuli lehtezmez' da runoilii?*

– Školas minä en kirjutand nimidä, vaiše kirjutin kirjutesid urokoiden täht. Oli äi vigoid tekstas, sanundoiš, a südäimišt oli kaiken hüvä, opendajad kitiba. Tehnikumas minai oli lujas жүged situacii, tragedine armastuz, i sen tagut minä en lopind opendust, en teh-nus geodezistaks. Putuin siloi bol'nicaha. Minai oli sur' katkoimuz, minä venuin äjan kuid bol'nicoiš, kus minei tehtihe opera-cijoid, kävutadihe jelizarovan apparatad. Bol'nicas minä tõnduin kirjutamha runoid venän kelel. Minai om kaitud ned lehtikod ezmäižidenke runoidenke. Ezmäižed runod ei olgoi lujas hüväd kaikil. Südäin voib olda hüvä-ki, a form vól om mugoine kuvatoi.

Jäl'ges minä tulín elole ičein küläha Ladvaha. Kävelin kostilil, en radand. Sid' jo vähäižen tervehtuin, radaškanzin sovho-zas. Sigä tegin erazvuiččid radoid, vedelin

heinäd da erazvuiččid segloitusid lehmile. Sil aigal mugažo kirjutin runoid i oigenzin meiden rajonan Podporožje-lidnan "Svirski-je ogni"-lehtesehe. Runod tuliba toimitajale mel'he, i niid paindihe lehteses. Ezmäine paindud runo oli, muštan, sulakun nomeras 1984. vodel. Runo oli venän kelel, ičein külän Ladvan polhe, sikš nimi-ki oli – "Ladva". Muštan, minei susedad toiba mugoman vestin: "Kol'a, sinun polhe kirjutadas lehtes-es". A minä meletin: "Kut minun polhe? Ei minun polhe, a minun runo..." Minä mänin počtale, otin lehtesen, vai todihe se minei, en mušta, a muštan, miše pidin lehtesen põlusen al, õl libun, tegan lämoín da kacun, jose sigä om minun nimi runon al. Mugoine oli minun ezmäine publikacii.

Erasiden runopublikacijoiden jäl'ghe minä kirjutaškanzin lehtesehe i erazvuiččid penid lehtkirjutesid külän elon polhe, sovhozan radon polhe. Muštan, kirjutin ezmäižen mugoižen kirjutesen, konz meid sovhozaspäi oigetihe lidnaha tomha sömid

lehmile. Oli lujas jõged rad, tarbiž oli amunta kâzil vagonoišpäi sömid. Minä kirjutin siloi mugoižen kritik-materialan lehtesehe, i ved' necen jäl'ghe meile oigetihe tehnikan i mehanika tuli meile abuhu.

Minä kirjutin muga pordon, viž-kuz' vot. Jäl'ges, konz minä kirjutin mugoman očerkan Kurban lespromhozan polhe, mindai jo kuctihe lehtesen štatha radnikaks. Muga zavodihe-ki minun lehtezmehen rad. Siš aigaspäi minä radan kaiken žurnalistikas. Minun erazvuiččed materialad neciš aigas om paindud äjiš lehtesiš da internet-saitoiš.

– A konz sinä zavodid kirjutada vepsäks?

– Ezmäižid runoid vepsän keel minä kirjutaškanzin, konz minei täudui jo 27 vot, konz zavodihe perestroika, glasnost', vepsän rahvahan ičetundmusen ülenduz. Siloi muštan, Nina Grigorjevna Zaiceva kirjuti minei kirjeižen. Hän tedišti, miše Ladvas eläb mugoine vepsläine priha, kudamb

kirjutab runoid venäks, i pakiči mindai, voin-ik minä kirjutada ičemoi kelel – vepsäks. Minä tartuin, siks ku hüvin tedan ičein kel't, kaiken-se pagižin lapsespäi. Muga zavodin-ki kirjutada vepsäks.

– Oli-ik жүged kirjutada kelel, miččel nimidä vól ei olend kirjutadud?

– Ka nece oli жүgeduz' ezmäi. Minei tarbiž oli ičelein opetas kirjutamha vepsläižid runoid, siks ku ei olend nimiččid ozutesid, kuna kacta. Ezmäižed runod oliba tühjad, toižed parembad. Minä oigenzin niid Petroskoihe. Uhokus, muštan läksi kulehtez, mitte nügüd' om "Carelia", a siloi oli "Punalippu", i sigä oli minun ezmäižid publikacijoid vepsän kelel. Sid' jo minun runoid paindihe äi kerdoid "Kodima"-lugendlehteses, "Kipinä"-kulehteses, erazvuiččiš vepsläižiš kogomusiš. Minai om kuz' ičein runokirjad. Ezmäine oli "Koumekümne koume"-nimel, toine – "Kurgiden aig", koumanz' – "Pagiškam, vel'l". Niiš om minun vepsänkeližid i venänkeližid runoid

da mugažo armhiden runoilijoiden runoiden kändmižid vepsän kel'he. Sid' erased minun runod om kätud toižihe kelihe i mugažo pandud kirjoihe. Vengrias om paindud minun runoiden i kändmižiden vengrian kel'he "Kahtišti koumekümne koume"-kogomuz. Estinmas om paindud "Kurgide aeg"-kirj. Francias männudel vodel paindihe minun runoiden kändmižiden "Mecan pajod"-kirj.

– Miččel kelel sinä kirjutad runoid enamba – vepsän vai venän? Miččel kelel om kebnemb kirjutada?

– Minai om, voib sanuda, kaks' kodikel't, i minei ei ole erod, miččel kelel kirjutada, minä voin kirjutada molembil. Voin kätä ühtespäi kelespäi toižhe. Voib sanuda, mitte mel' om, sil kelel kirjutat-ki.

– Min polhe sinä kirjutad? Miččed temad enamba om ozutadud sinun runoiš?

– Minun pätemad oma ristituiden elo, armastuz. Nene oma mugomad igähižed temad. Kirjutat mugažo lapsiden täht,

živatoiden, londusen polhe. Minai om taht tulijas aigas ühtenzoitta kaik minun runod i sanutesed lapsile i painda kogonaizen kirjan heiden täht.

– *Kut sinä arvostad ičeiz literaturan radod? Mittuš mel't oled ičeiz runoiš?*

– Om жүged sanuda ičein polhe, kut sinä ičeiz runoid kirjutad... No tedan, se om pauk, miše minun polhe sanutas, miše minä olen ezmäine vepsläine runoilii. No täs pidab homaita, miše minä en ole ezmäine, ken kirjuti runoid vepsäks. Edel mindai-ki küliš oli ristituid, ken mahtoi tehta rifmoil da tegi mugomid runoid. A naku mugoine professionaline runoilii, ken kirjutab i painab runoid vepsän kelel, minä olen ezmäine.

Minä ezmäi mugažo meletin, miše om kebn kirjutada runoid, vaiše pidaži, miše oližiba stolbik da rifmad. A jäl'ges, konz openzin venän filologijad universitetas, jo tedišt'in, miše om sändoid, zakonoid, mugoižid azjoid, kut poetika, rifma, razmer, jamb, horei da toižid. I miše kirjutada

runoid hüvin, tarbiz, miše oliži ei vaiše rifm, a tarbiž pidäda zakonoid päs. Äjil zavodijoil runoilijoil om nece problem, kacud – om sūdäimišt, a ei ole formad. Runod vaiše siloi čomad oma, konz niiš om ühtes i sūdäimišt i form. Konz midä-se ei ole, ka se om jo huba. Prozas se ei muga nägu, a runos se hüvin nägub. I kacud erašti – i ved' mez' om lugenus, a ei el'genda, miše tarbiž kirjutada muga, miše oliži ühtmuz runon razmeras. A hän kävutab rindal erazvuiččid razmeroid, üks' rivi om kirjutadud jambal, toine – horejal, koumanz' – amfibrahijal, nellänz' – vől ičeze miččel-ni razmeral. Vaiše rifm om-ki.

Vepsän kirjel' om vől nor', i vől ei ole kriterijoid sen täht, miše lugeda, mi om čoma, mi om huba. Sanutas, miše ku rahvahas, miččen lugumär om sada tuhad mest, om hot' üks' čoma runoilii, jo se om hüvä znam. A vepsläižiden lugumär om vähemb kümnehe kerdaha, om vaiše kuz' tuhad, i meletan, miše meil ei voi-ki olda äi hüvid runoiljoid. A ken kirjutab vepsäks, ka

kirjutagha, se kaiken om hüvä, se kaiken om vepsän kelen hüvüdeks.

– *Tahtoid -ik sinä kirjutada prozad?*

– Prozad minä amu kirjutin, mugomad pen't prozad, sanutesid. Ned oli paindud "Kipinä"-lehteses, "Kodima"-lehteses.

– *Tahtoid-ik kirjutada mittuš-*ni* sur't romanad?*

– Minai om mugoine taba, minä en voi kirjutada nimidä pit'kha. Pit'kid runoid-ki minä en voi kirjutada, ei ole tirpandad. Kaiken tacin da otamoi toižes miš-se. Minai om äi runoid vepsän kelel i venän kelel, miččed om tactud. Pol' om kirjutadud, i kacud, čoma-ki om runo, a lopmata muga kaičese-ki arhivas. Sikš meletan, miše ku pit'kid runoid en voi kirjutada, ka sur't prozad en kirjutaškande. Ka runod-ki tobjimalas kirjutat, konz om mel', konz muza tuleb, siloi ed vägesta ičtaiž. A miše prozad kirjutada, tarbiž vägestada ičtain,

tarbiž ištta pit'kha radstolan taga, i meleta-da kaikuččen päivän, miše pidab midä-se ližata, vöi i völ kirjutada.

– *Ken runoilijoišpäi om sinun täht ozutez?*

– Erazvuiččil vozil oli erazvuiččid runoilijoid-kumiroid. Školas minä vähän lugin runoid, vaiše niid, miččed oma školan programmas. Jäl'ges, konz iče jo tõnduin kirjutamha, ka pidab kacta, midä toižed kirjutaba. Elin küläs, ka mel'he oli Sergei Jesenin. Äi vozid mugažo oli mel'he Nikolai Rubcov, hän om läheline, Vologdan oblastišpäi. Jäl'ges mel'düin Jevgenii Jevtušenkon runoihe, hän siloi oli znamasine runoilii, kerazi stadionoid ičeze ezitusile. Konz sinä oled nor' zavodii kirjutai, i kenen-se šädandrad sinei om mel'he, ka se, midä sinä kirjutad, koskub

heihe, sinä otad midä-se ičeiz runoihe-ki, om kuti pojavuz' runoiš. Minun erased runod koskuba Jevgenii Jevtušenkon runoihe stilil, razmeroil, no ned nikus ei ole paindud, kaičese minun arhivas.

Jäl'ges toižed kumirad tuliba – Osip Mandel'stam, Konstantin Bal'mont, Igor' Sever'anin, Anna Ahmatova, Marina Cvetajeva. Kaik nene oliba mel'he erasel aigal. A jäl'gmäižil vozil minä mel'düin Vladimir Visockijan runoihe. Kaik kundleba hänen pajoid, a minei oma mel'he hänen kirjad-ki, hänen runod, kudambad eskai ei tulnugoi pajoišk. I hänen runoišpäi minä otan mugažo midä-se ičein runoihe.

Kändan erasid armhid runoid vepsän kel'he. Muštan konz-se äi vot tagaze kävelin, i minun päs Sergei Jeseninän runo käveli vepsän kelel, minä sid'-žo kirjutin sidä

bumagale. Muga tõnduin kändmaha erasid toižid-ki runoid, Aleksandr Puškinan, Boris Pasternakan, Nikolai Rubcovan, Jevgenii Jevtušenkon da toižid. Muštan, oli vastuz Jevgenii Jevtušenkonke Petroskoiš, i minä siloi lugin hänen runon vepsän kelel. Hän kundli da sanui, miše kändmuz hänele tuli mel'he, miše se lujas čomin kulub, intonacii i rifmad oma hüväd i oiktad. Minei siloi oli lujas mel'he, miše venän literaturan klas-sik muga hüvin sanui minun kändmižen polhe.

– *Tedan, sinä oled kändanu tetabid pajoid-ki vepsän kel'he.*

– Ka, voin sanuda, miše ezmäine vep-sänkeline pajo, mitte sai suren rezonan-san, oli Paul McCartneyn "Yesterday" vepsäks. No se eskai ei olend kändmine, se oli vepsän "Čoma eht"-versii, udes kirjutadud tekst. Necenke pajonke minä i pajanik Anna Vasiljeva, kudamb nügüd' om tetab kut Jousne, olim Švecijas. Sigä oli necen pajon premjera. Muštan, švedad

kut kulištiba, ka heil sil'mād libuiba ocha. Hõ, tedan, meletiba, miše vepsläižed om vähäluguine rahvaz, ka eläba mecoiš da käveleba nahkasižiš sobiš, a sid' kulub mugoine tetab pajo vepsän kelel!

Sid' edel Pekinan olimpiadad pakitihe mindai kätä vepsän kel'he "Queen"-gruppan "We are the champions" -pajon. Nece oli sur' Venäman projekt meiden sportmehiden tugendaks. Se pajo siloi kātihe Venäman erazvuiččihe kelihe da sid' rahvahaližed ansambl'ad erazvuiččiš regionoišpäi ezitiba necidä pajod videos. Karjalaspäi pajon eziti "Kantele"-ansambl'. Ezmäi tahtoihe pajatada karjalaks, no kuni karjalaižed kändiba lujas pit'kha, tarjoihe kätä mugažo minei lujas lühüdas aigas vepsän kel'he. Minä muştan, ühten ön en magadand, i homendesel kändmine oli vaumiž. Sikš Pekinan olimpiadale ajoi vepsänkeline versii Karjalaspäi. Nece pajo sid' mugažo tuli "Kantele"-ansambl'an muzikalizehe programmaha.

– Kut sinä meletad, mi om sinun elon pärad? Ved' sinä radad lehtezmehen, no sen-žo aigan sinä oled runoilii. A völ sinä teged foto-ozutelusid, i oled vändnu fil'moiš... Ka ken om Nikolai Abramov ez-mäi kaiked?

– Ičein nimen tetabaks minä olen sanu oldes vepsän runoilijan. Venäkeližid runoilijoid om äi, i mindai, kut venäkelišt runoilijad, ei muga tundištagoi. A tundištadas Karjalas da Piterin agjas kut ezmašt vepslašt runoilijad.

Meletan, miše minä olen muite sädai mez'. A ken om sädai, ka se ei rada vaiše ühtes poles midä-se. Kaiken om taht mujada ičtaze udes sädandrados. I Jumal andab muga, miše ku sinä miččes-ni sädandrados mahtad, ka toižes-ki void vähäižen. Minai om äi lahjakahid sebranikoid, i ristit voib ühtes olda i taidehpidajan, i skul'ptoran, i kirjoid kirjutada. Minä kirjutan runoid... i meletan, miše ken kirjutab, ka siloi i žurnalistikas voib, ved' taidehtekstad kirjutada om jügedamb. I om äi ozutesid, konz runoilijad da kirjutajad radaba lehtezmehin, miše sada leibha dengoid.

Minä probuin vāta ičein sebranikoiden fil'moiš. Oli mugoine "Televes"-kompanii, mitte tegi penid fil'moid, nügüd' nece kom-

panii om jo saubatud. "Armastan"-fil'm oli ezmäine vändfil'm vepsoiden polhe. Sigä minä olen külän pämehen roliš. "Pervobit-nije strasti"-fil'mas vändin milicioneran. Völ ei ole loptud "Nikolai Kl'ujev: runoilijan elo"-fil'm. Sigä vändin aigvoččen Kl'ujevan. Hot' ned ei olgoi sured da zmasižed fil'mad, a muite oli melentartušt mujada ičtain udes azjas – kinorados.

Fotokuvid navedin tehta, nece om minun hobbi i völ erašti rad-ki, sikš ku minä ičein materialoihe lehtesihe kaiken tegen fotokuvid. Pidab sanuda, miše edel ku rata lehtmehen, minä vähäižen radoin fotokuvadajan Podporožžen fotoateljės. Olin ezmäi openikan, a sid' jo fotoradnikan. Siš aigaspäi navedin fotokuvata. Olen tehnu kaks' ičein foto-ozutelust, ezmäine oli "Mgnovenija Svetopisi", i toine "Otraženije vesi beloi". Ned oli ezitadud erazvuiččiš sijoiš.

Minun mamoi starinoiči, miše minä, konz olin penen lapsen, ka kaiken midä-se pirdin. Zavodin sāta völ laps'aigas. A nügüd' pirdan jo ei pirdimel, a runoil i fotokameral. En sanu, miše minä olen vaiše runoilii. Sanun, miše minä olen sädai mez'.

Pagištoiti Al'ona Jegorova

Maria Filatova

Karjalan tedokeskusen Fonogrammarhivan vepsläižed materialad

*Kelen, literaturan da istorijan institutan
radnik tegeb aigkirjutest.*

Kaikuččel rahvahal om ičeze tošt-matoi kul'tur, ičeze veroid, tradici-joid. Niid anttas pol'vespäi pol'vhe, muga ned kaičesois voz'sadoid. Aig jokseb, elo vajehtase, rahvahan kul'tur vajehtase mugažo. Erased tradicijad kadoba, uded sünduba. Om lujas tarbhašt, miše vanhad verod oliži kaitud istorijan täht, jäižiba rahvahan muštho. Sen täht tedomehed tegeba tedomatkoid, miččiš kirjutaba magnitofonoile rahvahan paginoid, starinoid, tegeba fotokuvid da videoänetusid. Jäl'ges keratud

material oigetas arhivaha. Nene materialad oma lujas tähtad tedon i kul'turan täht.

Necen tedosanutesen tem om Karjalan tedokeskusen Fonogrammarhivan vepsläižed materialad. Fonogrammarhiv om Kelen, literaturan da istorijan institutan erišt. Se oli avaitud 1930-voziden augotišes. Paiči fonogrammarhivad, institutas om tedomarhiv, kus kaitas kädäl kirjutadud fondid.

Fonogrammarhivas om erazvuiččid änetusid. Sid' om paginkelen ozutesid,

fol'klorižid kirjutesid, tedoid kul'turas, rahvahan elos. Tedomatkoid tehtihe Karjalan külihe, Vologdan, Piterin, Arhangelskan, Murmanskan oblastihe, Komin valdkundaha, Tverin agjaha, Estinmaha, Latviaha. Materialad änetadihe karjalan, vepsän, suomen, ižoran, liivin, saamen kelil, pohjoižvenäläižel paginal. Fondan ühthine lugumär om 4000 časud. Siš lugumäräspäi läz 1000 časud om venäkelel. Aigaližembad oma gramänetused (enamb 100), fondan päpala om magnitofonan änetused.

Fonogrammarhivas om mugažo videokogomuz, kudamb oli tehtud Karjalas, Arhangelskan, Vologdan oblastiš, pohjoižvenäläižiden, vepsäläižiden i karjalaižiden keskes. Pohjoižvenän fol'kloran kollekci om znamasine, a karjalan, suomen i vepsän kelen materialoiden keradamišt om kaikid suremb Venämas.

Keratud i dešifroitud materialad abutaba Institutat tedomehile tehta oppindoid kel'-, fol'klortedos, etnografijas. Fondan materialoiden pohjal om vaumitud i paindud vepsän i karjalan kelen vajehnikoid, paginan ozutesid, fol'klorižid kirjogomusid. Fonogrammarhivan änetused kävutadas oppindtoiš, mugažo üläopišton i školiden radoiš, pajo- da kargaiduzsebroiš.

Materialad keratas jo 75-80 vot, i nügüd' pidab meletada, kut niid kaita edemba. Aigan sirttes magnitofonan plönkad i kirjutesed hudrištuba. Om toižid-ki kaičusen problemoid. Erašti fol'klormaterialoid heittas vai kävutadas tedotomašti. Miše bumagtekstad kaičižihe, niišpäi tehtas kopioid (skaner-, foto-, kserokopijoid). Änetusid sirdeltas uzile diskoile.

Fonogrammarhivas kaitas lujas sur' material vepsän kelel. Tedomehed oma tehñuded matkoid kaikuččihe vepsän man polihe, joga vepsäläižehe küläha. Kai- ked oli tehtud enamb 50 tedištuzmatkad vepsäläižiden elotahoihe, kus kirjutadihe läz 260 kassetad (läz 350 časud änetust). Tedištuzmatkoiš vepsäläižiden elotahoihe

Matti Hämäläinen.

Nikolai Bogdanov.

änetadihe ei vaiše vepsläšt paginad. Fonogrammarhivas kaitas venäkeližid da eskai karjalankeližid änetusid, kudambad oli tehtud vepsläižis küliš.

Oppides fonogrammarhivan materialoid, tegin ühthevedon, miše vepsänkeližiden änetusiden keradandrados satusekahan aigan oliba 1980-voded. Nece oli aig, konz oli tehtud kaiked enamb tedištuzmatkoid, konz oli keratud kaiked enamb materialoid. Ved' siloi zavottihe udessündutada vepsän kel't. Sen täht, miše tehta vepsän kirjutuzkel't, kudambad ei olend ende vepsläižil, pidi kerata kelen ozutesid, änetada rahvahan starinoid. Nece oli aig, konz kazvoi melentartuz' vepsän kel'he. Ei sa jätta homaičuseta, miše änetused, kudambad oli tehtud vozil 1950 – 60, oma lujas arvokahad. Ved' sil aigal küliš pagištih vepsän kelel, i kel' eli todeks. I hot' nenil vozil tedomehil oli vähän voimused tehta pitkid, korgedladuižid änetusid, kaiken-se siloi oli keratud sur' i arvokaz vepsänkeline material.

Pidab homaita, miše enamb tedomat-koid oli tehtud keskvepsläižiden elotahoihe, sikš ku tedomehiden melen mödhe kesk-pagin om hüvin kaičenus, i sikš necidä paginad pidi oppida paremba. Tedomat-koid tegiba tetabad Venäman tedomehed: Nikolai Bogdanov, Matti Hämäläinen, Stepan Makarjev, Maria Zaiceva, Maria Mullonen, Nina Zaiceva, Irma Mullonen, Irina Vinokurova, Nina Onegina, Zinaida Strogalsčikova. Karjalaižed tedomehed tegiba erasid tedomat-koid vepsläižiden elosi-joihe ühtes suomalaižiden tedomehidenke. Suomalaižil tedomehil oli sur' melentartuz' vepsän kel'he. Lugetihe, miše vepsän kel' om kaičenu äi mugoižid vanhoid znamoid, miččid oli eskai baltianmeren-suomalaižes prakeles.

Tehtes tedištuzmatkoid vepsläižiden elotahoihe tedomehed keraziba äipoližid materialoid. Hõ änetiba eläbad vepsän kel't, kudambal ristitud pagižiba kuliš. Nene materialad oma ezmäi kaiked tärktad kelen

Maria Mullonen.

Zinaida Strogalsčikova.

Tedab voikai Oksinja Gerasimova ičeze susedoinke.

oppindan täht. No mugažo ned oma arvo-
kahad nenile tedomehile, kudambad oppi-
ba vepsän rahvahan kul'turad, tradicijoid,
veroid. Ved' tägä iče rahvaz starinoičeb
enččes aigas da elos: mectusen da
kalatesen polhe, radoiš, erazvuiččiden
sömižiden vaumičendoiš, zel'l'oiden kä-
vutandas, vanhoiš veroiš, uskundusiš da
muga edemba.

Fonogrammarhivan suremb änetusiden
pala – oma starinad (lāz 50 % kaikkiden
änetusiden lugumāraspäi). Starinoikš
tedomehed kucuba mugoižid änetusid,
kudambad koskeba elonveroid.

Starinoiden ližaks Fonogrammarhivas
kaitas sur' vepsän rahvahan fol'klor-
keradamišt. Nene materialad oma lujas
tähtad, sikš miše vepsän fol'klor om vähän
oppidud. Tedištuzmatkoid, kudambiden
pätegend oli kerata vaiše fol'klortedoid, oli
tehtud lujas vähän.

Vepsläižen fol'kloran pažanr oma

voikud, miččed kaičeba äi endevanhoid
pirdoid. Kelen, literaturan da istorijan
Fonogrammarhivas om sur' voikuiden ko-
gomuz.

Fonogrammarhivan sarnoiden kerada-
mišt om znamasine (enamb 200 sarnad).
Tägä kaitas erazvuiččid sarnoiden roduid:
elon-, noidsarnoid, sarnoid živatoiden
polhe, sarnoid-ilostarinoid, sarnoid penen
romanen formas i toižid.

Erazvuiččile kundlijoile starinoitihe eraz-
vuiččid sarnoid. Ozutesikš, aigvoččile stari-
noitihe novelloid, noidsarnoid, ilostarinoid-
ki. Sarnad paksumba starinoičiba baboid vu-
nukoile vai mamad lapsile. Lapsile starinoi-
tihe enamb sarnoid živatoiden polhe. Heile
starinoitihe mugažo üks'kerdaizid, lühüdoid
noidsarnoid, kudambad "openziba" niid.

Ristitud, kudambad radoiba kodiš (ozu-
tesikš, kuvadihe tohespäi, vanutadihe
villakoid), mugažo teziba sarnoid. Tal'ven
ehtoidme rates kodiš starinoitihe sarnoid

Anastasija Logačeva.

tedomehed Maria Zaiceva i Nina Onegina. Vozil 1980 hõ keraziba sarnoid vepsläižiden elotahoiš, äjad keratud sarnad oli dešifroitud da paindud Vepsän rahvahan sarnad-kirjaha. Kirj läksi eloho vodel 1996. Kirjas om ezitadud 55 tekstad (voziden 1937–1981 änetused).

Pidab homaita, miše vozil 1980–1990 oli keratud lujas äi sarnoid. Siloi keratihe läz 120 sarnad. Mugažo voded 1960–1970 oliba saturekahad, siloi oli änetadud läz 80 sarnad.

Se azj, miše vozil 1980 oli änetadud äi sarnoid, nacein, oliži oiktemba sel'genzoitta sil, miše tedištuzmatkoid vepsläižiden elotahoihe nenil vozil oli tehtud enamba, ku toižil vozil. Mugažo painasti se azj, miše kut oli jo aigemba sanutud, vaumitihe painda Vepsän ravahan sarnad-kirjad.

Fonogrammarhivan suremb änituseden pala om starinoiden änitused (läz 50% kaikiden änetuseden luguspäi). Starinoikš tedomehed nimitaba mugoižid änetused, kudambad koskeba elonverod.

kaikile kannikoile. Pagištas, miše ende äjiš küliš paimned oliba hüväd sarnoiden tundijad.

Arvokahan panendan Fonogrammarhivan sarnoiden keradamištoho tegiba

Rahvahan sarnoid om melentartušt da tarbhašt lugeda. Čudokaz, čoma sarnan mir tuleb lapsen da aigvoččen mel'he.

Noidsarn om hüvin tetab vepsläižiden keskes. Kaikid paksumba vasttasoiš sar-

Maria Zaiceva.

nad socialižen konfliktanke. Sarnoid živatoiden polhe ei ole äi. Niiden süžetad oma veronmugoižed. Ozutesikš, oma mugoižed sarnad: "Niičukeine i kozeine", "Miška i Maša", "Kurbed", "Kükstud koir da kaži". Karjalan fol'kloran tundii Unelma Konkka homaičeb, miše karjalaižil eli äi etiologižid starinoid jo männudel voz'sadal. Siš starinoittas živatoiden, linduiden, kaloiden erazvuiččiden pirdoiden da eričusiden polhe.

Sarnad, kudambad sel'genzoitaba živatoiden mittuš-t-se erigoičust, vasttasoiš kaikuččel rahvahal. Mehed tarkišteliha londusen il'mehid, rohkaižiba sel'genzoitta niid. Rahvahan mel'kuviteluz da kaceg übmrištoho painoihe sarnoihe. Ozutesikš, Afrikan rahvahiden etiologižiš sarnoišpäi voib muštta mugoižid etiologižid sarnoid: "Mikš sigan kārž om pit'k", "Mikš oblezjan eläb puiš", "Mikš popugajal om kover nök", "Mikš meckanal ei ole händad". Om mugoižid Kitajan sarnoid: "Mikš löcud koraidaba, konz vihmun", "Kut kaži da koir oma tulnuded vihanikoikš" da toižid.

Vepsän rahvahal om mugažo ningoižid sarnoid. Elias Lönrot, ozutesikš, kirjuti vepsäläižil Murahaine i paimen-sarnan. Sarn starinoičeb, mikš murahaižel om melentartuine hibjan form: "se om kuti kah-tes palaspäi tehtud". Minei nece sarn tuli mel'he, ved' se ozutab rahvahan kaceged londusehe, eläbihe olijoihe.

Nügüd' nor' vepsän kirjkel' om völ keradandan da oppindan "pordhil". Nügüd'aigahasai tehtas tedištuzmatkoid vepsäläižiden elotahoihe, keratas vepsän kelen paginoid, fol'klorad. Tedomehed keradaba materialoid, änetaba paginoid ičeze oppindtoiden täht. Om lujas žal', miše ei kaik keratud änetused putuba fonogrammarhivaha. Ved' tägä materialad kaitas kümned voded, änetusid oppidas, dešifroitass. Fonogrammarhivaha tuleskeleba mehed, kudambad voiba otta änetusid, kundelta, oppida niid. A ku fondaha ei linne ottud uzid materialoid, kudambid tehtihe jäl'gmäižil vozil, ka rahvahan istorijan pala kadob, ei linne kaitud tedoid rahvahas da sen kul'turas.

Nügüd' om tulnu aig, konz pidab kārautas keratud materialoihe, oppida niid. I hot' äjad materialad om jo oppidud, fonogrammarhivas kaitas äi änetusid, kudambiden oppind om völ edes. Kaitud Fonogrammarhivas vepsänkeližed materialad, änetused varastaba ičeze tedomehid.

Vepsän sarnan ozutez

Murahaine i paimen

Paimen polti mecas muražmätõn, sikš ku murahaine händast kibedas oli purnu. Murahaine tuli pahaze mel'he. Sil muite-ki oli vähän väged, ei voind paiment peks-
ta. Kurktunu murahaine läksi Jumalannoks paimnen päle žaleičemhas, sikš miše
paimned äi leibmuruid sordaba maha. Murahaine ei rohtind sanuda paimnen päle
necen muražmätõn poltandas. Ved' siloi pidaži sanuda, miše ezmäi iče murahaine
hubin tegi paimnele, ku puri händast kibedas. Jumal sanui:

– Voib-ik uskta, miše nece om tozi, midä sinä pagized? Oma-ik sinai nägijad i
todištajad? Muite minä en voi heid sudida.

Murahaine läksi nägijoid da todištajid ecmaha. A mändes tedme iče ičezenke
pagizeb: "Minei pidab hāmāhouk lõuta, nece hāmāhouk tedab paimnen radod,
miše hān elāb kaiken aigan nenidenke koiridenke, kudambid hāmāhouk varaidab".
Murahaine lõuzi hāmāhoukun i sanui sille:

– Tule minei, veikoi, nägijaks, minä paimnenke Jumalanno sudimoi.

Hāmāhouk küzui:

– A miš sinä suditoi? Miččid teil azjoid om? – Murahaine ei sanund, min täht
hõ sudisoiš, vaiše sanui:

– Sinei pidaži tulda, Jumal iče sindai kucui!

Tuliba ned Jumalannoks, i Jumal iče hāmāhoukul küzuškanzi:

– Nägid-ik sinä, miše paimen äi leibmuruid sordab maha? – Hāmāhouk sa-
nui:

– Paimen ei ole vār. Ved' hānel ei ole sijad, kus hān voiži sõda, ei ole stolad,
kudambal leibād voiži čapta. Konz hānel om joudajad aigad, ka siloi hān sõb-ki.

Jumal sanui hāmāhoukule:

– Nägen, miše nece sinun pagin om tozi. A sinä, murahaine, kaiken oled ke-
lastanu. Min täht sinä ičeiz läheližen päle vihan kandad?

Jumal andoi murahaižele palikol sel'gha i lūkāiži sidä taivhaspäi maha, eskai
murahaine keskel katksi. A hāmāhoukun Jumal oti i lasketi noral maha sen täht,
ku se tot pagiži i ičeze läheližen päle vihad ei kandand.

Siš päivāspäi hāmāhoukul oma-ki nene norad-nitid, kudambidme se voi ülāhaks
i alahaks kävuda. A murahaine siš aigaspäi, konz oli lanktenu taivhaspäi, om kuti
kahtes palaspäi tehtud: keskel om hoik, pä da tagembaine pala oma sanktad.

Kirjreportaž. Sen erigoičused da problemad

Kel' sündub da kehitoitase
vaiše siloi, konz sündub
da kehitoitase mez'kund.
Se koleb-ki vaiše sil ai-
gal, konz koleb mez'kund,
sikš miše mez'kundata
kel't ei ole. Miše el'geta
vepsän kel't da sen kehi-
toitusen oiktuzid, pidab
ühtenzoitta sidä vepsläizen
mez'kundan istorijanke,
vepsän rahvahan istorijan-
ke, sikš ku rahvaz om sen
kelen omištai.

(N.I. Bogdanov, 1952)

Vepsän kirjkel' i sen istorijaline kehitoitand

Kirjreportaž om ahthas ühtenzoituses kirj-kelenke. Sidä paindas lehtesiš, kulehtesiš, kirjoiš. Sidä pidab kirjutada. A ku vepsän kirjkel' om nor', ka kirjreportažan istorii-ki om völ noremb.

Vepsän kirjkeles om kaks' aigkeskustad:

- 1) 1930-voded;
- 2) 1988-i nügüd'läižehe aigahasai.

Vepsän kel' mülüb suomalaiž-ugri-laižehe kel'kanzha. Kaikes kel'kanzas XIX voz'sadahasai kirjkeled oliba vaiše kouvel kelel – vengrian, estin da suomen kelil. Sikš äjile suomalaiž-ugrilaižile rahvahile kirj oli hātken veraz. Vengrian kel'tedomez' B. Munkači vodel 1911 kirjuti: "Vaiše erased Uralan da Sibirin eläjad tedaba kirjaimid... Kirjan da kirjaimiden sijas hō kävutoitaba eläbid sulizid tradicijoid, kudambil om su-remb znamoičend, mi openuzil rahvahil, sikš miše sulizid verod oma heiden isto-rijaline mušt."

Meletan, miše sen-žo voib sanuda veps läižiden-ki polhe. Vepsän keel ei ole van-hoid kirjdokumentoid, vaiše erasen vanhan kázikirjutesen puhegid, kudambid löuzi V. I. Sreznevskii Änižentaguizes tahos. Hän todišti, miše kázikirjutez oli tehtud XVII voz'sadan lopus. Tetab suomalaine kel'tedomez' E. Setälä, kudamb andoi Sreznevskijale nevondoid, tegi pätusen, miše nene kirjutesed om kirjutadud vepsän kelel. Karjalan lüdin paginan tedai A. P. Barancev oli dešifroinu kirjutesid, i sanui, miše nene tekstad oma äjiden läheližiden keliden segoituz, erased kudambišpäi oma vepsäläiž-lüdiläižed, ned om kirjutadud kirillical.

Toine, möhäine muštkirjutez om sündu-nu jo XIX voz'sadan keskes. Sen mugažo löuzi A. P. Barancev Oloncan gubernijan pämehe azjbumagoiš. Nece oli pen'

venälaiž-vepsläine vajehnik, kudamban tegi Vitegran ispravnik Larionov. Ičeze radole hän andoi Karjalan kelen vajehnik-nimen.

Konz tedištihe tarkašti necidä tekstad, om tulnu sil'mnägubale, miše siš om ezita-dud vepsänkeline Kuštjärven pagin. Se azj, kus seižui Kuštjärven pagast da mitte ümbrišt oli läheli, abuti A.P. Barancevale tehta ühthevedoid, miše Kuštjärven "kore-lad" oma vepsäläižed. Kuštjärven vepsäläižed oliba siloi jo tetabad tedomirule. "Vaihištos" om 531 (om anttud venälaine sana i rindati vepsläine vajeh) venälašt da vepsläšt sanad, kudambad om kirjutadud venälaižil kirjaimil. Sikš ku Kuštjärven vepsäläižed oma amu jo sulanuded, sikš Larionovan vajehnik voib antta melentartuižid tedoid vepsän istorijan paginoiden täht, a enamba kaiked vaihišton da fonetikan täht.

Ezmäine kirjkelen aigkeskust

Ezmäine kirjkelen aigkeskust om üh-tenzoituses muga sanutud venälaižen kul'turrevol'ucijanke, konz pättihe tehta kirj-kelid nenile rahvahile, kenel sidä ei olend. Necen aigkestustan analizan om hüvin tehnu M. I. Mullonen ičeze tedostarinas (M.I. Mullonen, 1967, 105-109). Vodel 1931 Leningradas oli tehtud kel'tedomehiden grupp N. I. Bogdanovan ohjandajan abul: M. Hämäläinen, V. Romanov, G. Bol'sakov, M. Sokolov, V. Petuhov, I. Silin, I. Andrejeva i toižed. Kaik nene ristitud zavodiba tehta vepsän kelen kirjaimištod da vepsän kelen kirjkel't.

Kirjaimišt oli tehtud latinan grafikan pohjal. Vozil 1931-1937 oli vaumitad da paindud enamba 30 kirjad vepsän kelel. Siloi vepsän kel't opetihe Piterin agjan 37 školas.

Möhemba nene kirjad tegihe hüvaks pohjaks vepsän kirjkelen udessündutandan

aigan, kudamb jatktase jo enamba 20 vot. Uden-ki kirjkelen aigkeskustan kirjkelen pohjaks oli valitud latinalaižed kirjamed. Ned paremba kožuba vepsän kirjkelen täht, mi slavilaižed kirjaimed. Openduzkirjoiš, taidehliteraturan toiš, lehtesiš da kulehtesiden kirjutesiš vähäižin sündub vepsän kirjkel'.

Kaikil nenil vozil vepsän kel' kazvoi i sai literaturižid sändoid. Kaikuččen uden vepsänkeližen kirjanke da Kodima-lehtesen nomeranke kel' tegese parembaks, sihe tuleb uzid normid.

Ezmäižen vepsänkeližen kirjan oli "Iisus-
san elo" (1990), a vodel 1991 oli paindud ezmäine openduzkirj "Abekirj" (tegijad N. Zaiceva da M. Mullonen), kudambiš oli kävutoituid latinan kirjaimid. Nügüd' kaikiš vepsänkeližiš kirjoiš da lehtesiš kävutoittas vaiše latinalaižid kirjaimid.

Kirjkeles da kirjaimištos pagištihe Kodimas da toižiš lugendlehtesiš, lugijoišpäi tuli äi kirjeižid. Enamba kaiked kirjutadihe, miše kirjkel' latinalaižen pohjanke kebnas tuli ristituile lugemišton täht. Voib sanuda, miše necil kirjkelel oli sur' tulii aig, sikš ku se tuli mel'he äjile vepsäläizile, a nece kirjaimišton täht om päärv, ved' sen elo rippub lugijoišpäi.

Nügüd' voib jo todištada, kut neniš voziš kazvoi vepsän kelen vaihišt, kut äi om tehtud sen kehitoitandan täht. Tämbei voib kirjutada da lugeda ičemoi kodikelel kirjoid, runoid, openduzkirjoid. Vepsäläizil om ičeze lehtez, kus voib sada tedoid vepsän kelen kehitoitandan istorijan polhe. Om nügüd' meil vepsänkeline Kipinä-kulehtez-ki, mitte paindas nel'l' kerdad vodes lapsiden täht.

Kirjreportažan erigoičused

Ku mö pagižem kirjreportažiden kehitoitandan istorijas, pidab teta, kut-žo nenid reportažid pidab oikti kirjutada, miččid

sändoid pidab teta tehtes kirjreportažid i miččed ned oma.

Kaik žanrad radios, lugendlehteses da teleozuteses oma läheližed toine toižele. No om eroid-ki. Muga lugendlehteses sana om kirjutadud da kirjuteshe om vól ližatud foto-kuva, pirdatez, libo londusen kuvantoštuz. Kirjreportažiš om enamb kaiked analitižid da taideh-publicistižid žanroid, kudambiš ezmäižel sijal om pagištuituz.

Lehtmehen pääzjan om kuvitelda azjtegoid kirjutadud sanal. Lehtmehele kaiken aigan pidab meletada, midä kirjutada i kut kirjutada, miše nece azj tuliži lugijale mel'he. Ozutesikš, kaikučcele lugijale om melentartušt lugeda lehtesen lehtpolil starinoid sudan azjoiš.

Radio da lehtesed oma ahthiš kosketusiš toine toiženke. Ezmäi kaiked pidab homaita, miše niil oma ühtejiččed socialized mel'vehed. Radio kävutoitab lugendlehtesiden kacmusid, miše levenzoitta ičeze mahtoid, bohatoitta ičeze tedotuzlähtkid. Lugendlehtez paindab radioreportažid, miše mel'dütoitta lugijoid. Vaiše lehtesiden ero om siš, miše ned ozutaba erazvuiččid azjtegoid da surid problemoid, andaba niihe täuden kacmusen.

Lehtesiden äjuz, kudamb om oigetud erazvuiččile lugijoile, om lujas sur'. Sikš voib sanuda, miše ned täudemba, levedamba starinoičeba meile siš, mi tegese mal da mirus.

Tematižiš kacmusiš tobjimbalmaz kirjutadas ekonomižiš, politižiš parolemoiš da rahaküzundoiš. Mugomiš kacmusiš ezmäizele sijale pandas intriga, miše mel'dütoitta lugijoid. Pidab valita mugomid temoid, miše ned oližiba melentartuižed lugijale. Tobjimbalmaz lugendlehtesen tekst om saudud sensacijan zakonoiden da sändoiden mödhe, kus edel kaiked om ližadeluz. Pidab erigoitta üks' vai kaks' toiazjaz, kudambad oma mel'he.

Miše enamba mel'dütoitta lugijoid, lehtesiden tegijad kirjutaba, miše siš azjas,

kudambas sanutas neciš lugendlehteses, ei olend kirjutadud toiziš lugendlehtesiš.

Meletan, miše niken ei vastustaškande, miše uzištod oma meiden elos ezmäižel sijal. Niid paindas lugendlehtesiden ezmäižil lehtpolil, siks ku vaiše ned andaba täut politišt, ekonomišt, sociališt, taidehen oblastiden kuwad. Nece om kaike melentartuižemb tedotuz mez'kundan täht. Ved' ken tedab, mi tegese mirus, mi tegese ičeze mal, vaiše nene ristitud voiba painastada eloho.

Lehtesen žanrad

Lugendlehtesen lehtpolil võib vastata mugomid uzištoiden žanroid, kut: *üleized*, *tematized* da *toinejičced*. Üleiziš žanroiš om eripoline kuva. Sen pätegend om antta azjtegoiden panoramad, ozutelda nenid uzištoid, kudambad tegese mas da mirus, kudambad oma melentartuižed kaikuččele lugijale.

Tematižihe uzištoihe mülüb sanutez, kudambas starinoitas siš, mi tegese ekonomikan, rahoitandan, sportan da taidehen alovehiš. Nene uzištod oma melentartuižed mugoižile ristituile, kenele oma mel'he nene elon problemad.

Toinejičced uzištod om omištadud surile azjtegoile: olimpiadad, čempionatad, festivalid da toized. Lehtmehen pätegend om siš, miše hõ mahtaižiba valita lugijoiden täht vaiše tärktoid, sur'znamasižid da melentartuižid uzištoid. Lehtezmez', kudamb starinoičeb uzištoiš, võib kävutoitta vaiše oficialižid lähtkid.

Lehtmehen edes, kudamb vaumičeb reportažan, seižuba mugomad-žo tegendad, kut radoradnikan edes – mel'dutoitta ristituid. Hänen päradkalun om literaturan sana. Nece znamoičeb, miše lehtmez' võib čomenzoitta kirjutadud tekstad kävutaden kirjikelen bohatust.

Lehtmehen pääzj om siš, miše hänele

pidab kävuda azjtegoiden sijale, kacta kaiken ičeze sil'mil, kundelta kaikes ičeze korvil. Tobjimbalaž lehtmez' kirjutab diktofonaha, a eskai iče analiziruib da starinoičeb männuden azjtegon polhe, andab ičeze meletusid. Hänele pidab, kut radoradnikale-ki, lõuta erazvuiččiš lähtkišpäi melentartuižid temoid da valita sišpäi vaiše sur'znamasižid tedoid.

Lugendlehtesen radnik kirjutab tekstoid. Hänele kaiken aigan pidab meletada, miše kirjutadud tekst oliži literaturine. Hän võib lüheta paginikan sanundoid. Lehtmez' tegeb necidä sen täht, miše kirjuteses paginikan mel' oliži sel'ged. Lugendlehtesen reportaž om kebnemb erotada toiziš žanroišpäi, siks ku lugii nägeb ičeze sil'mil paginikan da pagištoitajan küzundoid da vastusid. Hän tedab kaiked pagištoitusen ühtnikoid i võib arvostelda niid.

Lugendlehtesiden reportažan pagištoitusen päerigoičuz om siš, miše lehtmehele ei tarbiž pidäda hol't, kut om änetadud hänen küzund vai paginikan vastuz. Om tärged antta paginikale lopta ičeze sanundad, miše hänen mel' tuliži lehtmehele, a jäl'ges lugijoile sel'ktaks. Radoradnikale vastkarin om tärged, miše änetadud sanund oliži čoma, miše pagištoitusen ühtnikad kundžižiba toine tošt tarkašti da pagižižiba sel'ktal änel.

Minä tahtoizän otta ozuteseks Kodima-lehtesen Marina Zarubalovan "Konz eläb škol – eläb külä-ki" – kirjutesespäi penen palaižen.

Konz eläb škol – eläb külä-ki

"Piterin agjan Podporožjen rajonas Vil'hālan škol om üks' vanhemiš školišpäi. Tāl vodel Vil'hālan školale tädui 70 vot... Škol tegihe kodikš videlekümnele koumele opendajale. Vil'hālan školas openzihe äi čomid ristituid, kudambad tegihezoi Venāman tetabikš ristituikš... Openikad

opendaba školas vepsän kel't jo kümne vot. Karjalan radion radnik Marina Zarubalova pagištoiti Vil'hälan školan vepsän kelen da matematikan opendajad Galina Vasiljevna Okunevad:

– Minä olen rodn'us Piterin agjan Podporožjen rajonan Ladv-küläha, a openzimoi Kurban školas. Lopin školan, institutan... i ougotet'he mindai radole tänna, Vil'hälaha.

– Äjak vot tö radat tägä?

– Tägä radan 21 vot. Opendan matematikad, vepsän kel't. Jäl'gmäizen voden opendan meiden lapsid radmaha kompjuter. Vastsi mindai tägä Kostin..., konz oli školan pämehen. Minei muga tägä mel'he tuli rad, miše ei olend tahtod nikuna ajada... Hän om unikaline ristit...

– Miččiš külišpäi lapsed tuleba opendamhas Vil'hälan školha?

– Ajelesoi Kuzralpäi, meiden Mägelpäi üks' laps' tuleb...

– Äjak last tuleb školha täl vodel opendamhas?

– Täl vodel tuleb vaiše koume last ezmäizehe klassaha...

Hot' жүged-ki eläda küläs, no opendajad tahtoiba, miše oliži veslemb da melentartuizemb. Äi mahtsebroid radab školas, kaik praznikad vedadas, pajoid pajatadas, kargaitas. Ühtes lapsidenke kävudas külidme da keratas vanhoid kaluid muzejan täht. Školas om čoma vepsläine muzei. Lapsil om sur' taht teta enamba kodikülän da rahvahan polhe da tägä opeta ičezo kel't".

Mugoižes lühüdas kirjutesen palaižespäi hüvin nägub, kut pagištoitai starinoiten männuden praznikan polhe kävutoitab oiktan da todesižen reportažan sidotarbehid. Hän tegeb arvostelendad kirjutesen augotižes da keskes, andab küzundoid paginikale i muga abutab paginikale starinoita melentartuizemba da čomemba. Vaiše kirjutez om tehtud jo vodel 2002, võib vastata venäkelizid sanoid, se todištab, miše

vepsläizid sanoid reportažan kirjutandan täht ei täudund.

Miše löuta ahtast kosketust lugijanke, abuhu voiba tulda lugijoiden kirjeižed, kudambiš hö voiba sanuda ičeze mel'pidoid erazvuicčiden küzundoiden polhe. Vaiše nügüd' lehtesiden toimištoihe ristitud kaik harvemba oigendaba kirjeizid ičeze mel'pidoidenke toimištoho.

Tedotuz- da temreportažad

Lugendlehtesiden reportažas võib erigoit-ta tedotuzreportažad da temreportažad. Tedotuzreportažas päerigoičuz om siš, miše lugijad ei olgoi aigtegon sijal. Sikš pagištoitai – nece om kuti hänen sil'mäd, muga jaugad, korvad, nena... Hänele pidab ozutada čomašti da antta melentartušt kuvad. Temreportažas ezmäižel sijal seižub lehtmehen sel'genzoiuz. Ved' lugendlehtesen tekst mel'pidota – nece om kuti ristit hengeta.

Nid reportažid võib kebnašti analiziruida, rindatada, äi kerdoid lugeda, pörttas mičče-le-se ühtele tärktale meletusele. Sid' lugendlehtez eroneb operativizes radiospäi, se om enamb analitine žanr.

Aigtegon täut analizad võib sada vaiše kirjutadud tekstan kal't. No kut lugii võib rižada, om-ik reportaž kirjutadud hüvin. Kut sanui üks' tedai lehtmez': "Hüvin kirjutadud azj om sel'ged, sidä võib kebnas lugeda, siš om kävutadud čoma, kebn, eläb da sel'ged lugijale kel', se opendab da mel'dütoitab..."

Konz lehtesen radnik tuleb tärktale aigtegole, hän tarkašti kacub sihe, kut hašk haškun jäl'ghe mäneba aigtegod. Hän ei voi kadotada ni üht tärktad momentad. Hän pagižeb ristitudenke, kirjutab ičeze meletusid, kuviteleb nenid rižoid da tundmusid, kudambad oma täl aigal hänen südäimes. Sid' hän pördase lehtesen toimištoho da kirjutab kaikes, midä hän om nähnu da

kulnu. Vaiše hänen mahtoispäi da lahjavudespäi rippub, miččil sanoil hän kirjutab siš, midä tegihe kus-ni.

Miše lehtesen reportaž oliži todesine, pidab panda sihe völ kuvid. Om tarbhašt, miččil kirjaimil om kirjutadud kirjutesen nimi i mi om valitud nimeks, miše enamba kingitada rahvahan homaičust.

Kirjutaden reportažid lehtmehele pidab otta sil'mnägubale mugomid sändoid:

– kävutoitta sel'ktad da ühthišt vaihištod, hül'gäita nügüd'läižid sanoid da tedomah-tokahid žargonsanoid;

– kirjutada enamba üks'kerdaižid sanundoid: subjekt, verb, objekt;

– kirjutada muga, miše pohjal oližiba nimed da verbad. Vähembas määras kävutoitta adjektivoid da adverboid. Deskreptivižed verbad abutaba tehta hüväd kuvitelust lugijan meles;

– kävutoitta lühüdoid frazoid. Üks' mel'pido – üks' sanund, reportaž ei ole roman;

– lugeda reportažid äñ'heze – muga kebnemba löuta pahoid da sel'ktatomid sijoid.

Meletan, miše lehtmehele tarbiž teta nenid erigoičusid, miše kehitoitta ičeze kirjutandan mahtod, miše tehta kirjreportažid völ čomembikš, melentartuižembikš. Pidab meletada sen polhe, miše ned oližiba erazvuičced, ei oližigoi toine toižen pojavad, miše lugii tahtoizi udes i udes otta necidä lehtest kädehe. Lehtmehen pätegend om siš, miše rata ristituden täht, kirjutada sen polhe, mi holdutab rahvast, mi rahvahale om mel'he da südäimedme.

Vepsänkeližed kirjreportažad

Vepsläižid kirjreportažid mö vasttam enamba kaiked Kodima-lehteses. Kahteskümnes vodes Kodima andoi vepsläižile äi erazvuičcid tedoid vepsän rahvahas, sen edeližes da nügüd'läižes elos. Kut sanui

vepsän kelen tedomez' Nina Zaiceva: *"Kodima kirjutab küliden istorijas, Vepsän man tetabiš ristituiš. Om mugoižid rubrikoid. Neniden rubrikoiden azj om siš, miše tundištoitta eri-regionoiden vepsläižid eläjid toine toiženke, heiden küliden da tahoiden elonke, elon problemoidenke, ühtenzoitta, naprida tehta ühteks rahvahaks... Lehtesen pääzj om ühtenzoitta rahvast, tundištoitta enamba toižiden läheližiden rahvahidenke. Lehtez kirjutab äjan erazvuiččiš azjoiš, kudambid oli olnu vepsläižiš küliš da tahoiš, heiden holiš, praznikoiš..."*

Kodima-lehtesel om lujas sur' rol' vepsläižiden elos. No jonoštam, miše kirjutezreportaž kehitoitase ühtel aigal sulžižiden reportažidenke. Vaiše üks' ero om niiden keskes – kirjutadud reportaž om suremb da levedamb, mi suline. Tobjimbalaz, konz mö otam Kodima-lehtesen kädehe, ka mö tedam, miše nel'l' lehtpol't om kirjutadud ičeze kelel, völ nel'l' – venäks. Sikš vepsälaine lehtez lugetas da nimitadas kaks'keližeks.

Ezmäine lehtpol' tobjimbalaz om omištadud uzištoile. Täs mö tedištam, mi oli tehnuš vepsläižiden keskes, mitte azjtego oli kus-ni männu, sikš ezmäine lehtpol' voib nimitada ülelžeks, informativižeks. Jäl'gmäižele lehtpolele om pandud erazvuičcid rubrikoid: Kodirandaine, Lapsiden čogaine i toižed rubrikad, kus kaikutte lugii voib löuta melentartuižid starinoid da runoid. Lehtesen toižil lehtpolil oma mugoižed rubrikad kut: Päivänteral, Meiden elo, Kul'tur, Tetabad mehed, Literatur, Melentartuižed mehed, Rahvahankeskeine ühthižtö, Jubilejad, Literatur da openduz da toižed.

Kodima taričeb lugemištod lapsile i aigvoččile, openikoile i opendajile, kaikile, ken tahtoib kaita ičeze kel't i opetas kirjkelele.

Völ kaks'kümne vot tagaze, konz om sündunu Kodima-lehtez, ei olend nimičcid kelen sändoid. Lehtmehed erašti ei tednu-

goi, kut pidab oikti kirjutada mitte-se sana, kuspäi sidä lõuta. Kahteskümnes vodes vepsän kelen maht om lujas kaznu. Võl äjan-se vot tagaze vepsän keles ei olend mugošt sanad-ki "lugendlehtez", eskai radiopaginoiš mö vastsim kaiken "gazet"-sanen. Siloi ei olend ühthišt kirjkel't-ki. Niken ei tedand, miččel paginal pidab kirjutada, kuspäi otta sanoid. Nügüd' tuleb abuhu Termišt-orfografine laudkund, kudamb vahvištoitab vepsän kelen vaihištod. Nügüd' mö jo voim pagišta vepsläižiden reportažiden polhe.

Vepsläižed kirjreportažad oma ahthišk kosketusiš vepsän kirjkelenke. Kodima-lehtez om kaznu meiden sil'miš. Konz se oli võl lujas nor', konz se vaiše zavodi eläda, sille pidi kehitoittas, kazvatada vepsän kelen vaihištod, pidi kazda ičele-ki. Ku mö otam ezmäižid lehtesen kirjutesid, sid' hüvin nügub, mitte kel' oli sil aigal, miččed reportažad oliba siloi. Ton ozuteseks Kodima-lehtesespäi reportažan palašt. Nece kirjutesen nimi om ÜRK deklaracii igähižiden rahvhiden polhe.

"Pala 26.

Igähižil rahvahil om oiktuz' otta ičeze valdha heiden mad, kus hõ igän eliba. Heil om oiktuz' rata necil mal, otta ičeze valdha mugažo toižed-ki londusen kal'huded, kut il'm, veded, merirandveded, merijäd, florran i faunan i toižed kal'huded, kudambad amussai oma heiden, kudambil hõ igän radoiba, kudambita hõ ei voigoi eläda. Igähižil rahvahil om oiktuz', miše kaik ümbriolijad tedaižiba necen polhe, miše ümbriolijoile oližiba tetabad heiden zakonad, tradicijad, mankal'huden institutad. Valdkundoile pidab abutada igähižile rahvahile, miše niken ei voizi anastada heil necidä oiktut..."

Necidä kirjutesen palašt ei voi nimitada reportažaks. Se ei ole kirjutadud reportažan oiktusiden da sändoiden mödhe. No võib sanuda, miše kirjutesen nimi da tekst om lujas jüged, ei kaikile se ole sel'ged. ÜRK nece om Ühthiž-rahvahiden kund. No čoma

i hüvä om se azj, miše mugoine azjbumag om kätud vepsän kel'he. Nece oli ezmäine rohked haškuz vepsläižen politižen reportažan kirjutandas. Sen tekstaspäi võib nägištada, miše nügüd' erased orfografijan sändod oma jo vajehtanus: *ni-ken* – *niken* sijas; *igahine* – *igähine* sijas.

Reportažiden temad da nimed

Temad, kudambid mö vasttam Kodima-lehteses, oma erazvuiččed. Erašti niid võib rindatada, ned toštaba toine tošt: mitte-ni azjtego (ozutesikš, 190 vot vepsläižile školile), praznikad, jubilejad, tetabad ristitud, opendajad vai tedajad, vepsän kelen holed, jügedused, sen opendamine školask, uz' kirj, runokirj, konferencii, olimpiad, konkurs, erazvuiččed ristituiden problemad, matkad toižihe maihe.

Mö nägem, miše temad sünduba sišpäi, mi tegese ümbri vepsläižiš. Miččed holed da problemad oma vepsläižiden keskes. Todesižid reportažid ei ole lujas äi. Mö vasttam enamba mugoižid reportažid, kudambad om kirjutadud aigtegon sijalpäi. Ned oma kuvitelendreportažad, kudambiš lehtmez' starinoičeb kaiken ičeze sanoil. Kodima-lehteses võib erigoitta koume reportažan päladud:

1) Kuvitelendpagištoituz.

Konz miččes-ni aigtegos starinoičeb kirjutesen tegii. Mugomid reportažid lujas paksus võib vastata Kodima-lehteses. Ozutesikš, Vitalii Korzinan kirjutez, kudamb oli tehtud vodel 1998.

Midä tuleb edel?

"Kezakun 1 päivän 1998v. Sergei Katanandov om tonu prisägan Karjalan parlamentas deputatoiden edes. Parlamentan ištund oli tehtud Venäläižehe

dramateatrala. Ceremonijan vedajan oli Natalija Kocūba, kudamb ezmäižen sanui tervhensanoid udele Karjalan valdkundan pämehele deputatoiden nimespäi. Äi tervhensanoid sanuiba Sergei Katanandovale Petroskoin – lidnan mer S.J. Demin i S.M. Jaskunov. Tervhensanoid Moskvaspäi oliba tonuded V. V. Putin, A.J. Voronin. Adivoihe necen päivän täht oliba tulnuded ezitajad Komišpäi, Murmanskaspäi, Novgorodaspäi... Oli verazmaizid adivoid: tervhensanoid om sanunu Amerikan konsul Piteriš Tomas Linč i toižed. Kaik nece ceremonii oli kaks' časud. Pidi paginan iče-ki ei amu valitud necile sijale Sergei Katanandov. Hän sanui, miše el'gendab, miččen jügedan azjan hän om sanu radoks. Hän om toivotanu tehta mugoižen dengfondan, kudambaspäi voiba sada abud lahjakahad da tarkad ristitud tehnikan, tedon, hengeližen elon, sportan, opendusn da kul'turan oblastišpäi. Nece om hüvä augotiž..."

Nece reportaž ozutab, miše vepsän kel'he tuliba udes tehtud sanad, mugomad kut: *ištund, tervhensana, valdkund, pämez', ezitai, verazmaine, openduz*. Np sen-žo aigan oma mugoižed sanad, kut: *prisäga, parlament, deputat, dramateatr, ceremonii, vedai, mer, konsul, dengfond, tehnika, sport, kul'tur, oblast'*. Kaik nene sanad koskeba poliitišt temad, siks ned om sanutud venäks. Nägub, miše sil aigal, konz oli kirjutatud nece reportaž, nenid terminoid ei olend vepsän keles, niid ei kävutanugoi. Nügüd' erasid neniš sanoišpäi om vajehtatud vepsänkeližikš: *deputat* – ezitai, *mer* – lidnan pämez', lidnanohjandai, *fond* – rahaühtištuz. Toižed sanad völ tähasai kävutoittas venäkelel.

Neciš reportažas hüvin nägub, miše lehtmez' kuviteleb da starinoičeb männuden aigtegon vaiše tärtkoid azjtegoid, miše lugii voiži kuvitelda päs sen kuvad. Pidab homaita, miše hän ei kävutoitand ičeze mel'pidoid, hän vaiše starinoiči azjas.

Hüvid kuviteluzreportažid om kirjutatud lujas äi, ozutesikš, neiččiden konkursas, üläopenikoiden konferencijas i toižid.

Lugendlehteses ei ole äi oiktoid pagištoitusid, kudambiš oliži küzund-vastuz i kudambad enamba kaiked voižiba kožuda reportažile. Konz minä kacuin kaik Kodima-arhivan lehtesid, ka homaičin üht melentartušt azjad – mugomid kirjutesid lehtesen täht enamba kaiked tegiba radioradnikad: ezmäks Alefina Adrejeva, möhembra – Marina Zarubalova. Radiotoimitajan rad openzi enamba tehta necidä, i nece maht tundub heiden kirjreportažiš. No voib löuta toižiden-ki tegijoiden reportažid. Andan ozuteseks enččen Kodima-lehtesen lehtmehen, Aleksandr Vasiljevan kirjutesen.

Opendamois hüväl tedokundal.

"...Kaikuččen voden Baltianmeren-suomalaižiden keliden da kul'turan tedokundal vaumitas suomen, karjalan da vepsän kelen azjantedomehid, opendajid. Sigä opetas üläopenikoid Karjalaspäi, Vologdan da Piterin agjoišpäi... Necel vodel tedokundal vepsän kel't zavodi opeta kahesa neiččed..."

– Kus tō openzitois aigemba i mikš pätit pāzuda necile tedokundale?

Nina Polina:

– Männudel vodel minä lopin Suomalaiž-ugrilaižen školan, kudambas openzin vepsän kel't kümne vot. Lopindan jäl'ges pätin jatktamha kelen opendust... täl tedokundal. Tahtoizän sanuda, mise tedod, kudambid minä olen sanu školan seiniš, nügüd' abutaba minei openduses...

Lena Triškina:

– Minä olen Vologdan agjan Pāžjāv'-külāspäi. Sigä elāba minun mam, tat, baboid, dedoid, kudambad oma vepsläižed. Konz minä lopin školan, pätin pāzumaha universitetaha, opendamha vepsän da suomen kel't. Minun sizar' Ira opendase necen tedokundan toižel kursal, siks hän abutab minei openduses.

Äjile tedokund om tulnu koditedokundaks, kudambal opendase vel'l'ed da sizared.

Om lujas žal', miše necil vodel ei ole tedokundal videnden kursan ülāopenikoid... No voib olda, miše vides vodes päliči, nügüdläižed ... openikad täutaba necen probleman". (A. Vasiljev, 2004, 11, 1)

Oiktas pagištoidused, kudamban tegi Aleksandr Vasiljev, mö nägem, kut hänen kuzundad vajehtase ülāopenikoiden vastusidenke. Mugoine pagištoidusen form kožub mugažo radiopaginoiden täht. Voib sanuda, miše ningoittušt reportažad om kebnemb tehta, konz sinai oma paginikoiden mel'pidod, sikš miše tarbiž vaiše ližada ičeze mel'pidod, tehta ühthevedod.

Necen reportažan palaizes om kävutoittud uz' vepsläine vaihišt: *tedokund, melentartuz', azjantedomez', openduzplan* i toižed. Om melentartušt se, miše niid kävutoitaba ičeze paginas kut lehtmez', muga iče ülāopenikad-ki. Nece om lujas hüvä. Meletan, miše nügüdläižele pol'vele ühtes polespäi om kebnemb opeta vepsän kirjel't, sikš miše tämbei mö voim pagišta da kirjutada mugoižiden azjoiden polhe, kudambiš ende oli jüged sanuda. Tämbei vepsän kirjel' om lujas kaznu, i mö pagižem jo suriden aigtegoiden da problemoiden polhe, meile täudub sanoid. Mö vasttam mugažo venälaižid-ki sanoid, no niid ei ole äi: *universitet, škol, licei, urok, mam, baboi, dedoi*. Ned oma vanhad velgsanad, a toižiden venälaižiden sanoiden lugumär vähenzub päiv päiväspäi;

2) Starinreportaž

Sid' enamba kaiked oma starinad ristituš, heiden elos da ozas, heiden jügedusiš da problemoiš. Nenid kirjutesid Kodima-lehteses voib mugažo vastata lujas paksus. Mugoižiš kirjutesiš voib nägištada toižiden ristituden mel'pidoid vai muštlosid sen ristitun polhe. Ozutesikš, penikaižen

kirjutesen Anna Ivanovna Kottinan jubilejan polhe tegiba Vepsän rahvahaližen volostin administracii, Volostin Nevondišt, Kodima-lehtesen toimišt, Vepsän kul'tursebr.

Opendajan znamasine nimi

"Kevāz'kun 30. päiväl täudub 75 vot Šoutjärven elājale, opendajale Anna Ivanovna Kottinale. Ei ole ni üht ristitud Šoutjärves, kudamb ei tundiži Anna Ivanovnad. Edahaižel 1948 vodel hän om tulnu necihe külāha radole. Ezmäks nor' opendai oli pioneroiden vedajan. Jäl'ges opendust Karjalan pedagogižes institutas hän radoi ezmäižiden klassoiden opendajan. Vodel 1978 Anna Ivanovnan valitihe delegataks i Venäman opendajiden suimale Moskvaha. Möhemba hän oli Šoutjärven Nevondišton deputatan, Karjalan KPSS-obkoman olijan, partijan školorganizacijan sekretarin. Anna Ivanovna Kottina om sanu "Parahimas rados"-medalin, "Arvostamižen znam"-ordenan, völ ajan toižid-ki arvznamoid pit'kās ičeze igās. Tahtoižim toivotada Anna Ivanovnale tervhut, pit'kād igād, ozad kancelos."

Hot' siš penikaižes kirjuteses ei ole kuzundoid-vastusid, no nece om reportaž, kudambas ozutadas znamasižen ristitun elonte, hänen arvtegod. Tundub, miše reportažaha om keratud äjiden ristituden mel'pidoid, hot' heiden ičeze sanoid ei ole-ki. Neciš reportazas om kävutoittud äi venälaižid sanoid: *pioner, koncert, pedagogine, institut, delegat, deputat, KPSS-obkom, partii, školorganizacii, sekretar', orden*, i ned koskeba poliitišt temad, kudambid vepsän keles ei olend. Voib vastata i udes tehtud sanoid, mugoižid kut *nevondišt, arvostamižen znam, arvznam*. Mö nägem Anna Ivanovnan nimen, se om tehtud žurnalistikan sändoiden modhe, miše lugii nägiži i kaiken aigan muštaži

kenen polhe om pagin, kenen polhe om kirjutadud nece kirjutez;

3) Pagištoituz uden kirjan polhe.

Kodima-lugendlehteses om eskai mu-goine rubrik, kudamban nimi om Uded kirjad. Siš pagištās sen kirjan polhe, kudamb läksi eloho. Mõ sam tedoid, ken om kirjan tegii, ken om kirjan kuviden tegii, kus se oli paindud, mitte om kirjan sūdāimišt, mitte znam om necil kirjal vepsān rahvahan elos, kenen täht se om kirjutadud, miččed vahvad da vällād poled oma necil kirjal.

Lujas melentartuine da oiged reportaž oli tehtud vodel 2005. Kirjutesen nimi om **Vepsläižiden elo tedomehiden sil'mil.**

"Necen voden augotižes Suomalaižen Literaturan Sebr da Tampere-lidnan muzejad oma painnuded uden kirjan: "Vepsä: maa, kansa, kulttuuri". Sen toimiai om suomalaine tedomez' Lassi Saressalo. Kirjan meletuz om ühthižtõn satuz: suomalaiziden, venälaižiden da estilaižiden tedotõiden kerazmuz. Kirj mulüb heimrahvahiden tedotõiden kirjserijaha: om paindud jo seičeme kirjad, niiden keskes – inkeriläižed, karjalaižed, estilaižed, suomalaized i toižed.

Kirj starinoičeb vepsläižiden polhe erilaižiš polišpäi. Kirjas om anttud materializiden i hengeližen kul'turan tedoid. Tedomehed Tamperespäi, Piterišpäi i Petroskoišpäi kirjutaba kul'turas, arheologijas, toponimijas, fol'kloras, mifologiž-hengeližiš veroiš, keles i Biblijan kändmusiš..."

Neciš kirjuteses tegii koski kaiked aspektoid, kudambiš minä edel olen sanunu. Reportažaspäi voib nägištada, miše siš om kävutoittud äi udes tehtud vepsläižid sanoid: *toimitai, meletuz, kerazmuz, hengeline, materialine, muga i ühthižsanoid: tedomez', ühthižtõ, tedotõ, heimrahvaz, kirjserii, heimvaldkund.* Ned sanad abutaba tegijale sanuda paremba ičeze mel'pidos.

Om venäkelespäi-ki tulnuzid sanoid, no ned oma jo tehnuš vepsān kelen palaks: *muzei, materialine, kul'tur, arheologii, toponimii, fol'klor, mifologine, Biblii i m.e.*

Vodespäi vodhe vepsān kirjkelen maht kazvab. Ku ezmäižil vozil uzid sanoid oli vähä i ei täudund, ka jäl'gmäižiš Kodima-lehtesen nomeroiš sanoid tegese joga kerdanke enamba. Vaiše reportažan tehtes lehtmehele pidab kaiken aigan pidāda hol't, miše ühtes sanundas ei oliži äi uzid sanoid. Oliži paremb, ku ühtes abzacas oliži vaiše kaks'-koume ut sanad, a ei enamba.

Või oliži hüvin, ku Termišt-orfografin komisii tegiži nevondoid vajehnikan lopus, kut kävutoitta ut termištod, miččes kontekstas, miše pagin oliži sel'ged ristituile. Nene sändod da nevondad oližiba lujas tarbhaižed lehtmehele, sikš ku kaik heiden rad rippub sišpäi, el'gendaba-ik heid lugijad vai ei. Ved' konz tehtas kirjreportaž, siloi ei ole oiktad kontaktad i ei voi el'geta, om-ik kaik sinun starinaspäi da reportažaspäi sel'ged lugijale.

Lugendlehtez da radio amu jo oma olnuded päsiäl nügüd'läižil ristituil, kudambita nügüd' hõ ei voigoi elāda ni üht päivād. Millionad ristitud erazvuiččiš man poliš joga päivān tarkišteleba da tedišteleba jäl'gmäižid uzištoid TV-n, radion, internetan vai lehtesiden kal't. Sikš kaikučče lehtmehele pidab ezmäi kaiked kingitada homai-tust ičeze reportažaha da starinaha.

Vepsläižen žurnalistikan kel' sündub meiden sil'miš, kazvab sen maht i tuleb eloho sen erazvuiččid žanroid. Reportažiš vodespäi vodhe kazvab kelen vaihišt, termiš. Radioradnikad da lehtmehed abutaba toda kundljoile da lugijoile uzid vepsläižid sanoid, tehta niid tutabikš. Hõ oma kuti kesknikad neciš tundištamižprocessas. Hõ ei olgoi vaiše tedoiden sajad vai andajad, hõ radaba vól rahvahan udessündundan täht, kelen mahton libutandan da kul'turan täht.

Kirjoiden Kirj vepsäks

Vepsänkeline Uz' Zavet, kaikið su-remb prozatekst, paindihe vodel 2006. Kirjan sündund oli tärktan aigtegon vepsän rahvahan täht. Vepsläižed saiba ezmäižen kerdan ičeze keel Uden Zavetan, palan Kirjoiden Kirjaspäi, Biblijaspäi, ortodoksižen pühäkodin päkirjaspäi. Neche kirjaha pohjištuba uskojan mehen elon zakonad da oiged ičtazevedämine. Petroskoin i Karjalan arhiepiskop Manuil kirjuti Uden Zavetan ezisanoihe: "Kaiküččen rahvahan täht i miččel taht aigal Jumalan Sanan sündund ičeze keel tegese rahvahan hengeližen istorijan aigtegoks. Nece om lujas tärged azj meiden aigan i meiden mal, konz mö tegem kaiken, miše udessündutada meiden rahvahiden hengišt elod. I naku nügüd' meile "om oigetud kaičendan sana" meiden maman keel (Apostoloiden tegod 13: 26).

Kut om tetab, grekankelespäi tulnu Evangelii-sana znamoičeb hüväd, ilokast vestid: "I muga ozavad oma ned, ked kuleba Jumalan sanan i eläba sen mödhe (Evangelii Lukan mödhe 11: 28)". Ozavad nügüd' oma vepsläižed, kudambad voiba

pagišta Uden Zavetan kal't Jumalanke ičeze maman keel.

Pidab homaita, miše neciš kirjutadud hengeližes kal'hudespäi, Uz' Zavetaspäi, erasid paloid oliži voinu kävutada jo pit'kän aigan. Ved' vól Elias Lönnrot, oides vepsän mal XIX voz'sadan keskes kändi vepsän kelen tundijoiden abul Matvejan Evangelijaspäi kudenden palan. No muga om teh-nus, miše nece jäi homaičemata, a vepsän kel' pitkäd voded oli vaiše kodikelen.

Kändmižradon zavodind

Kut sured pud zavodiba ičeze kazvandan peniš taimnišpäi, muga Biblijan kändmižradki vepsän kel'he andoi penes vezaspäi surid satusid. Mugoižen penen vezaižen oli lisusan elo-kirjaine. Sigä oli vaiše 28 lühüdad starinad evangelijoišpäi.

Biblijan kändmižen idei sündui Soutjärves vodel 1989. Siloi oli aig, konz äjiden vepsläižiden melihe sündui taht pidäda hol't ičeze kul'turas i kehitoitta vepsän kirjkel't, mitte tehtihe ezmäšt kerdad 1930. vozil.

Suomenkelizēs Puna Lippu-kulugendlehtes (1989 v.) oli paidud erasid mel'pidoid vepsläižiden udessündutandas. Necen kirjutesiden vest' tuli mugažo Suomehe i mel'dütoiti Biblijān Kändmižen Institutān radnikoid. Biblijān kändmižen institutān Helsinkin erišton ohjandai i necen kirjutesen tegii pāti tehta matkan Karjalaha, miše vastatas Šuotjärven küläškolan opendajidenke i tundištadas külān muzejan tegijanke i vepsläižiden kul'turan tundijanke Rūrik Loninanke, a möhemba – vepsān kelen hüvān tundijanke i tedomehenke Nina Zaicevanke. Biblijān tekstad tuliba mel'he Rūrik Petrovič Loninale i jälges paginad arvokahanke etnografanke Zinaida Strogalsčikovanke, hān zavodi kāta lisusan elo-tekstoid. Vāhān möhemba Rūrik Petrovič pakiči vepsān kelen tedomest Nina Zaicevad toimitada hānen tekstoid. Iisusan elo-kirjaižen vaumičend (1991) andoi Nina Zaicevale rohktut jatkata necidā radod – kāta Markan Evangelijad vepsān kel'he. I siks voib homaita, miše meiden ühthižtole tādub teravas 25 vot.

Tön ihastuz da жүgeduz

Nina Zaiceva ei zavodind "torta torvehe" ühtnāghu, miše kaik tedanuižiba, mittušt tōd hān zavodi tehta. Hān el'genzi hüvin, miččehe жүgedaha tōhō hān om tartnu. Hānele oli kebnemb siš, miše oldes vepsān kelen tedomehen hān oli ājiš vepsläižiš küliš, tezi kaik vepsān paginoiden eričusid. No problem oli siš-ki, miše ei olend kirjkel't, mitte ühtenzoitaži vepsān kelen paginoid. Nece znamoiči, miše ühtes kändmižradonke pidi tehta āi toižid patusid: kut kehitoitta kirjkel't, mitte pagin panda pohjaks, miččid sanoid valita, miččid formid panda orfografijan pohjaze? Vodel 1998 Nina Zaiceva sanui ičeze radon polhe muga: " Nügūd' olen hüviš meliš, miše Biblijān Kändmižen Institut abuti minei,

vepsläižele i vepsān kelen tedomehele, uskta ičein maman kelen vägehe. Iče olin jo sidā mel't, miše meiden kel' kožub vaiše tedotoiden tāht. Ozaks minā petimoi. Konz zavodin kāta, ka homaičin, miše kel' elāb vōl, i siš om kaičenus āi peitusid, miččid om löudnus mušton süvüdespāi. Siks nece pen' Iisusan elo-kirjaine jāi minun mel'he. Se oli ezmāine! Se oli kuti čud, siks ku sen abul minā voin nähta ičein kel't uzil sil'mil".

Kändmižradon augotiž oli жүged siš-ki polespāi, miše pidi loda āi Biblijān tārtusiden terminoid. Ozaks vepsān keles oliba mugoižed sanad, kut Jumal, Ižand, Sur' Sünd, uskta, pühā i muga edemba.

Abunikad da tугedajad

Kändmižen tegemižes Nina Zaiceva sai abud Biblijān Kändmižen Institutān radnikoilpāi Inka Pekkaželpāi i Sinikka Saarelpāi. Ani sur't abud u tугed neciš rados hān sai Petroskoin üläopišton docentaspāi Maria Mulložespāi, vepsān kelen hüvāl tundijalpāi i tedomehlepāi.

Kātes Biblijad vepsān vaihišt kehitoitihe, a kelen normad zavodiba vahvištoittas. Äjad vepsläižed nāgiba tōn tārgedust i pakičiba Nina Zaicevad jatkata kändmižradod. No oli mugažo nenid-ki, ked oliba sidā mel't, miše vepsān kirjkel't ei voi jo kehitoitta, se om sambunu, sidā ei voi jo sada muštospāi da udes virigoitta. No toižed vepsläižed nāgiba Biblijān kändmižradon tarbhut i korhakoičiba Nina Zaicevad jatktamaha kändmišt. Neniden keskes oli radiotoimitai Alevtina Ivanovna Andrejeva. Hān iče oli loštaban kelen tundijan, oli ezmāižen neniden keskes, ked abutiba kändmižtos, ked lugiba ezmāižid tekstoid, abutiba niid paremboita, valita hüvid sanoid kändmižiden tāht.

Oliba mugažo toižed-ki ristitud, kudambad abutiba Nina Zaicevale kaikil mahtoil

da voimusi. Nina Zaicevan pämehed Tedomakademijaspäi abutiba hänele siš, miše hän voizi ühtneda Biblijän Kändmižen Institutän erazvuiččihe seminaroihe i tövastusihe. Karjalan rahvahaližen komitetän radnik Svetlana Pas'ukova i Vepsän kul'tursebran pämez' i siloižen parlamentan valitud edustai Zinaida Strogalsčikova tegiba arvotoman abun kändmižen tös da testamižen ladimižes. Nina Zaiceva kingiti paksus homaičust sihe, miše Biblijän kändmižen tegemine om äjiden ristituden tön satuz.

Ihastoitajad satused

Rad mäni, i kändmižed toine toižen jäl'ghe oliba vaumhed: Evangelii Markan mödhe (1992), Evangelii Joannan mödhe (1993), Evangelii Lukan mödhe (1996), Lapsiden Biblii (1996), Evangelii Matvein mödhe (1998), Apostoloiden tegod (1999).

Biblijän kändmine om vastusenpidäi i jüged rad, i sid' om ani tärget, konz radon tegii Nina Grigorjevna el'genzi necidä. I sid' sur' ihastuz om, konz näged, miše radon satused oma mel'he kelen tundijoile. Hän kerdan starinoiči, kut lugi Ojat'-jogen vepsäläižes küläs praznikan aigan Meiden taivhaline Tatam-loičendan vepsäks. "Lugin sen kerdan, toižen, koumanden... Zalas oli hillüz'. Oli pühä kodv. Kacuin ristituihe i el'genzin, miše minun maman kel', vepsän kel', om südäimen kel' ei vaiše minei, no äjile toižile-ki vepsäläižile. Se om čoma i hüvä kut laps', läheline kut kodima, armaz kut mam. Siloi nägištin, miše äjad kundlijoispäi el'genziba, miše maman kelel om kebnemb pagišta Jumalanke i el'geta, miše oled hänen armastuses. Hän om tehnu meid vepsäläižikš i sanub meile vepsäks."

Kirjan kändai Nina Zaiceva om tehnu vepsän kelen tedomeheks, filologijan tedodoktoraks. Hän om äjiden openduzkirjoiden i vajehnikoiden tegii, om tehnu

Anita Laakso.

äi kändmižtöid i kirjutanu runoid. Hätken oli vepsänkeližen Kodima-lugendlehtesen pätoimitajan. Mindai čudutoitab se, kut äi eloväged om necil ristitul, hänes kehub elo. Paksus kändmižtöid hän tegeb ičeze pästusen aigan. Nece om aktivine naine, kaiken om vaumiž tulda abuhu, lujas navedib ičeze rahvast i kel't.

Jäl'ges Ut Zavetad Nina Zaiceva om kändnu Psalmoiden kirjan. Nece om Biblijän kaiked tetabamb i armhemb kirj. Biblijän kirjoispäi se enamb kaiked lugetas Venämal. Teravas mö voim nägištada sidä-ki vepsän kelel.

Anita Laakso,
Biblijän Kändmižen Institutän
Suomalaiz-ugrilaižen filialan pämez'

Ühthižed kul'turvoded vepsläižiden elos

Joga kümnenz' voz' Juminkego-fond (Kuhmo, Finlandia) tegeb ühtes Vepsän kul'tursebranke, mitte sijadase Karajalan valdkundas, Vepsän kul'turvoden. Sen aigan paindas vepsänkeližid kirjoid, sätas ozute-lusid, seminaroid, praznikoid i toižid azjtegoid. Nene tegod laditas Finlandias i Vepsän mal: Änižvepsläižil tahoil, Piterin i Vologdan agjoiden küliš.

Vodel 2012 vedetas vepsän kul'turvoz' jo koumanden kerdan. Juminkego-fond om sanu tugged kul'turvoden täht Alfred Kordelinan fondaspäi.

Vepsläižed znamasized personad

Kaik maman keel pagižijad vepsläižed oma znamasized personad. Vepsän kel' lugetas lujas vanhaks keleks baltianmehen suomalaisižiden keliden keskes, mitte om, voib olda, lähemb toižid prakel'he. Vepsläižil oma mugažo vahvad kul'turverod da kul'turjal'gestuz. Vepsläižed om vähäluquine rahvaz, sikš kaikutte heišpäi om arvokaz.

Kel'tedomest i runoilijad **Nina Zaicevad** voib lugeda vepsän kirjkelen mamaks. Hän oli sen processan ohjandajan, miččen satusen oli zavoditud perestroikan aigas-päi vepsän kirjkel'. Hän radab Karajalan tedokeskusen Kelen, literaturan i istorijan institutas kel'sektoran ohjandajan.

Nina Zaiceva oli niiden keskes, ked tegiba Vepsän kul'tursebran i vepsänkeližen Kodima-lugendlehtesen. Hän oli lugendlehtesen ezmäižen pätoimitajan kahesa vot.

Nina Zaiceva om kändnu Kalevalan vepsäks, erasid prozatekstoid (ozutesikš, Vasilii Pul'kinan, Anatolii Petuhovan i m.e.) i kirjutanu iče-ki runoid. Vepsän kul'turvoden 2012 paindihe hänen vepsänkeližen *Virantanaz*-epos. Sen tegemine om jatk-nus erased voded. Eposan pohjaze om ottud vepsläšt rahvahališt fol'klorad da mifologijad.

Zinaida Strogalsčikova om tetab person, kudamb mülüb ezmäi kaiked Vepsän kul'tursebran tegijoiden gruppaha. Kaik kul'tursebran radvoded hän om sen vajehtamatoi pämez'. Hän pani äi väged vepsän identitetküzundoiden pätanda i sen libutandznamoičendaha rahvahan täht. Zinaida Strogalsčikovan tegod näguba siš, miše erazvuiččiš agjoiš eläjad vepsläižed rižaba nügüd' ičtaze ühthižeks rahvahaks. Hänen tedotod, miččiš hän oppib vepsläižiden istorijad, paniba pohjan vepsläižiden ičetundendale. Zinaida Strogalsčikova oli valitud deputataks i kahesa vot radoi Karajalan parlamentan pämehišton gruppas; hän om üks' parahimiš vähäluigižiden igähižiden rahvahiden tundijoišpäi, tuggedajišpäi i polestajišpäi. Händast voib lugeda vepsläižiden korktembaks ezitajaks valdkundas i keskrahvahaližes mez'kundas.

Rürik Lonin (1930 – 2009) oli vepsläižen rahvahan edustai, kudamb tartui keradam-

ha kodiröunan fol'klorad i eloveroiden kaluid völ edel perestroikad i glasnostid. Hän oli Šoutjärven vepsläižen muzejan tegii. Muzei oli avaitud vodel 1967, a Rürik Lonin oli sen pämehen 2001. vodhesai. Nügüd' muzei kandišeb hänen nimen. Vodel 1980 Rürik Lonin zavodi ezmäižen opeta lapsile vepsän kel't Šoutjärven školas, hot' ei olend-ki opendajan. Hän om kirjutanu äi kirjoid, pajati Šoutjärven rahvahaližes horas. Händast lugetas znamasizeks vepsän rahvahan personaks, kudamb painoi äjiden vepsläižid koskijoiden küzundoiden pätandaha.

Anatoli Petuhov om tetab vepsläine kirjutai. Hän om sündunu Vologdan agjan Šimjär-v-külähä. Hän kirjutab venäks, no temoid otab vepsläižiden elospäi. Völ Sovetskijan Sojuzan aigan hän oli jo Kirjutajiden sebran ühtnik. Hän om sanu äi lahjpaukoid ičeze kirjutandrados. Anatoli Petuhov ühtni mirun ezmäižehe ühthižehe kirjutajiden i runoilijoiden konferencijaha, mitte oli tehtud vodel 2002 Juminkegos i pagiži ičeze kollegoidenke vepsän kelel. Toine mugoine konferencii tehtas hänen nügüd'laižes elosijas Vologdas.

Runoilijad **Nikolai Abramovad** voib lugeda kacmata hänen vozihe jo vepsläižen literaturan klassikaks. Hän kirjuti ezmäižen literaturižen kirjan – Koumekümne koumerunokirjan. Sidä paindihe vodel 1994. Sen jäl'ghe hän om painnu äjid runotekstoid i radoi redaktorin vepsäkelizes Kodima-lehteses. Hänen runod om kätud äjihe kelihe. Hän iče-ki om kändnu vepsän kel'he venälaižiden klassikoiden i runoilijoiden runoid. Jäl'gmäižil vozil hän radoi mugažo fotokuvadajan; hänen fotokuviden temad ozutaba enamba kaiked vepsläižiden elod.

Svetlana Jeršova om sündunu kesk-vepsläižehe Ladv-külähä i radoi opendajan Kurban školas. Openduzradon ližaks hän om keradanu erazvuiččid vanhoid kodikaluid, miččed oma ozutanuded

vepsläižiden endevanhad elod da veroid. Nene eksponatad oma tulnuded kodimuzejan pohjaks.

Hän om üks' aktivižiš ristituišpäi, kudamb radab vepsän kul'turan kaičendoblastiš. Ičeze aktivižes rados hän sai tetaban Drevo Mira-premijan.

Šoutjärven Vepsän muzejan pämehen Rürik Loninan jäl'ghe om tehnuš **Natalia Anhimova**, kudamb om mugažo vepsläižen rahvahaližen horan homaičii ühtnik. Hän om sirdnu edehepäi muzejan radod, tehnu äi muzejan ozutelusid, kut ičeze küläs, muga sen irdpolel-ki. Vepsän muzejan ozutelusid vedihe, ozutesikš, Petroskoihe, Moskvaha, Suomehe (Jumikegoho). Vepsän muzei om sanu homaičijan sijan Venäman federaližiden muzejoiden keskes.

Šoksun külähä (Anižvepsän roun) sündunu **Raisa Lardotan** pereh vajehti ičeze elosijan i ajoi Suomehe voinan aigan 1940-vozil. Kirjutajan radod Raisa Lardot zavodi 1970-vozil i sai tetabuden Ripaskalinnut-kirjan paindes, miččes hän starinoiči ičeze vepsläižes laps'aigas. Hän om kosknu vepsläižid temoid i verhaze maha sirdändad äjiš toižiš-ki kirjoiš. Nügüd' hänen kirjoid kätas vepsän-ki kel'he.

Tedod vepsläižiden ezitatoiš mirus

Vanhad venälaižed hronikad 800-vozilpäi starinoičeba, miše vepsläižed oliba ühtes venälaižidenke i bulgarilaižidenke Venäman valdkundad ladimas. Vepsläižed eliba erilaižihe polihe vodajil jogiden ladvoil i oliba homaičijad möndmehed, ezmäi kaiked, vikingoiden aigan. Möhempa vepsläižed kadoiba mirun kartalpäi sadoikš vozikš, sen aigan venälaižed zavodiba kucta kaik baltianmeren suomalaižid rahvahid čudikš. Kel'tedomez' A.J. Sjögren "lõuzi" vepsläižid udes 1820. vodel.

Hot' vepsläižed oma nügüd' vähälugui-ne rahvaz, heiden kul'turaspäi om tulnu äi ližad mirun kul'turaha: ozutesikš, Kižin pühäkodid, minun melen mödhe, oma saunuded vepsläižed mastarid vai niid saudihe vepsläižiden ladun mödhe.

Napoleonan sarkofag om tehtud vepsläižes kivespäi. Monumentan ladii tahtoi tehta sarkofagan endevanhas rusttas kivespäi, mittuš ei löudnus ni Egiptas, ni Francijas. Sid' sadihe tedoid, miše Suomespäi vai Venämaspäi sidä võib löuta.

Suomes sil aigal eläi i Kalevalan francian kel'he kändai Louis Léouzon Le Duc sai tegoks ecta mugošt kived. Hän eci kived ezmäi Suomes, no löuzi sidä lopuks Änižvepsän randaspäi Karjalaspäi. Rusked porfirine kivi tarbiž oli olda vigatotoman rusttan kiven. Sur' kivijüguz' vedihe Änižjärven i Suvärin kal't Suomenlahtele, sišpäi meriči Le Havren Francian valdmadlidnaha, i sigapäi edehepäi Sena-jogedme Parižan keskusehe. Monument oli vaumiž vodel 1861. Napoleonan kaum Invalidoiden pühakodiš om nügüd' Parižan armaz mušpacaz.

Leninan mavzolei Moskvas om mugažo tehtud vepsläižes rusttas porfiraspäi. Rusttan avoirdan pälituseks om ottud mugažo vepsläšt kived. Vepsläižed oliba hüvin kivinikoin i mugažo stökulmastarin i pusepin. Vepsläižid käzimastarid radoi Suomen knäžestvan aigan Helsinkis i toižiš suriš suomalaisižiš lidnoiš.

Vepsläižed oliba mirun parahimin kirvezmehin. Heiden putaidehen ozutesed-pühäkodid oma kaičenus völ heiden enččil i nügüd'läižil elosijoil.

Kižin pühäkodid om pandud Juneskon lugetižhe, ned om saudud ühteta naglata. Legend starinoičeb, miše konz pühäkodid saudihe, ka pumastariden pämez' libui katusele i sanui: "Mugošt edel ei saudud, da tulijas-ki aigas niken ei sauvo." Sen jäl'ghe hän taci kirvhen järvhe.

Himjogen külähä jäi nügüd' vaiše

*Uksalan
pühäkodi.*

kuvert-se vepsläšt, no heiden külän tetabut tuggedab čomašti saudud pühäkodi.

Kal't'-külän pühäkodi johtutab ičeze sauvondladun mödhe Kižin kezapühäkodid, no siš om vähemb kupoloid.

Uksalan 1490-vozil saudud pupühäkodi om kuti vepsläižiden kirvezmehiden mastariden da taidehmahtoiden ozutez.

Juminkegon vepsänkeližed kirjad i kirjad vepsläižes kul'turas

Vepsän kirjel' lodihe ezmäižen kerdan Venäman revol'ucijan jäl'ghe. Siloi paindihe lugendlehtesid, tehtihe openduzkirjoid i literaturad. Stalinan aigan erasid vepsänkeližid kirjoid polttihe. Vaiše perestroikan aigan vai 1980-voziden lopus zavottihe udes loda vepsän kirjel't.

Aktivistoiden käzišpäi tuli vepsän abckirj i toižed openduzkirjad, zavottihe vepsläižen literaturan vahv libund.

Kirjoiden painduz oli vepsän kelen i vepsän identitetan vahvan tugen. I sid' hüvin näguba kul'turvoziden satused. Niid oli äi

2002. vodel. Ozutesikš, 2002 kul'turvoden suren satusen oli Nina Zaicevan "Kalevalan" kändmine vepsän kel'he (lapsiden versii), miččen painoi Juminkego. Kirjan kuviti nor' vepsläine taidehpirdai Aleksei Maksimov.

"Kalarand" om ezmäine vepsänkeline roman. Sen om kirjutanu Piteriš eläi vepsän kelen tundii i muzikant Igor Brodski. Kirj paindihe ezmäizen vepsläižiden kirjutajiden konferencijan aigaks Juminkegos redukus 2002.

"Koivuine" om edel aigad kolnuden Alevtina Andrejevan runokirj. Kirjas om hänen runoid vepsän i venän kelel (2002).

"Kodima, Vepsänma" om kirj, miččes om ozutadud vepsläižiden elotahoid. Siš om Markku Niemižen fotoid erilaižis Vepsän man čogišpäi, a vepsänkeližed runotekstad täutaba znamoičendad Vepsän man čomuden el'gendusehe.

Elias Lönnrotan dissertacii "Om det Nord-Tschudiska språket" (Pohjožčudine kel') oli paindud erikirjan (2002). Dissertacii oli vaumiž vodel 1853, i se oli ezmäine tedotö vepsän keles.

Vepsän kul'turvoden 2002 sündui Elias Lönnrotan vepsän mal kirjutadud sarnoišpäi "Vepsänman sarnad" -kirj, miččen todihe vepsän male. Lönnrotan aigan vepsän kel't vähäizen kohetihe nügüd'läizen kelen mödhe. Neniš sarnoišpäi tehtihe mugažo suomenkeline-ki kirj, i muga suomalaižed voiba tundištadas vepsänkeližen fol'kloran motivoidenke. Kirjan kuviti Aleksei Maksimov, kut mugažo vepsänkeližen-ki kirjan.

Oli paindud Anatoli Petuhovan venäkeline kirj lapsiden i norištön täht, mitte starinoičeb elos vepsläižis küliš.

Kul'turvoden 2012 ezmäizen satusen oli Nina Zaicevan i Ol'ga Žukovan "Käteške kábedaks kágoihudeks"-kirj, mitte om ezmäine sur' voikuiden keradiž notidenke, kus om mugažo levedad tedoezisanad. Kirj om paindud Juminkegon i Karjalan Tedokeskusen Kelen, literaturan i istorijan institutan ühthižtön.

Vepsän kul'turvoden tärged satuz oma i "Vepsän rahvahan sarnad" vepsäks. Sarnoid om poimnu erasiš paindusišpäi i toimitanu kirjkenen mödhe Ol'ga Žukova. Kirjan kor'kuvitusen om tehnu Eszter Torvinen.

Ol'ga Žukovan valitud erilaižis kirjoišpäi sarnad vepsän kelespäi om kändnu suomen kel'he necen starinan kirjutai, kirjkooren kuvitusen om tehnu mugažo Eszter Torvinen. Ol'ga Žukovan valitud erilaižis kirjoišpäi sarnad vepsän kelespäi vengrian kel'he om kändnu Eszter Torvinen, kudamb om kuvitanu kirjan.

Vepsläižed runokirjad

Uz' kirjel' sündutab ezmäi kaiked melen-tartust runoiden kirjutamižehe. Ezmäižed

runotekstad ozutaba kodirandad i maman kelen znamoičendad.

Nikolai Abramovan ezmäine runokirj ozuti vepsän kelen čomut i runomahtoid (1994). Se libuti äjil vepsän kelen tundijoil tahtod kirjutamha vepsäks.

Nikolai Abramovan toižehe runokirjaja mülüb mugažo venälaižiden klassikoiden kändmižid: Puškinan, Jeseninan, Jevtušenkon runod kuluba čomin mugažo vepsäks-ki (1999).

Koumandes Abramovan runokirjas om hänen runoid vepsäks i venäks (2005).

Nina Zaicevan runod ozutaba kodiman i ičeze rahvahan čomut. Erasid runoid hän kirjutab lapsiden täht, miše verazkeližes mirus eläjad vepsläižed lapsed voiziba tundištadas maman kelenke (2008).

Vepsläižiden runoilijoiden ühthihe kirj "Verez tullei" starinoičeb, kut ičeze kelen tulend jogapäiväižehe eloho tugegab kel't i sündutab toivoid (2006).

Necen kul'turvoden (2012) suren satusen om Nina Zaicevan vepsänkeline "Virantanaz"-epos. Hän tegi sidä erased voded i sen pohjaze pani äi vepsläšt fol'klorad, mifologijad, istoriližid tedoid. Epos om kirjutadud runoladul, mitte važehtase erasiš paloiš, mi rippub erasiden eposan paloiden tegoišpäi i süžetaspäi.

Tedoliteratur, vajehnikad da openduzkirjad

Kirjkelen küpsnemižen znam om siš, konz sil kirjutaškatas tedoliteraturad.

Ezmäine sur' Venämal tehtud vepsänkeline tedokirj om paindud vodel 2003. Sen kirjuti vepsän kirjkelen sirdäi Nina Zaiceva, i siš om anttud teoretižid tedoid vepsänkeližes grammatikas.

Natalia Anhimova om tehnu kirjan vepsän muzejan fondiš (2003).

Vodel 2008 suren finno-ugrilaižiden rahvazezitajiden kongressan ramiš paindihe

Zinaida Stroglaščikovan kirj vepsläižiden polhe, mitte kätihe vepsän-ki kel'he. Oldes suren kirjekelen satusen se andab pätedoid vepsän istorijan aigkeskustoiš i kul'turas. Vepsläižes literatiras voib sada nügüd' tedoid udes Venämal paindud i venäkelel tehtud kirjaspäi "Vepsläine literatur" (2011). Kirjan toimiti moskvalaine literuturan tedomez' Vāčeslav Ogrizko.

Vajehnikad tegesoiš lujas tarbhaižikš, konz sündub uz' kirjel'. Uden kirjkelen aigkeskustan aigan om jo paindud nel' i ut vajehnikad. Koumen vajehnikan tegijoin oma Nina Zaiceva (1995, 2007, 2010) i Maria Mullonen (1995, 2007). Ühten vajehnikan om vaumičenu Igor' Brodski (2005). Penile lapsile om oigetud Jelenä Kočerinan kuvavajehnik "Opendam vepsän kel't" (2004). Huvän satusen om mugažo Nina Zaicevan i Ol'ga Žukovan "Venä-vepsläine abupaginkirj (2009), mitte andab tedoid vepsän keles i mahoitoid loda tekstoid opendamižen täht neneden abukirjan tekstoiden mödhe. Necil 2012. vodel om vaumitud uz' "Vepsän orfografine vajehnik" (N. Zaiceva, J. Haritonova; O. Žukova). Kirjan redaktor om piterilaine tedomez', vepsän kelen tundii Sergei Miznikov. Toivon, miše nece vajehnik linneb školiš jo 2012 openduzvoden lopus. Nece vajehnik kuti tegeb vepsläižen orfografijan i kirjkelelen ühthevedoid. Se om tärged azj, nügüd' zavodiše uz' kirjkelen aigkeskust, mitte tob jo uzid satusidi uzid vajehtesid kirjel'he.

Kirjkelen sündumižen aigan pidab äi openduzkirjoid eri-igäižiden lapsiden täht.

Kirjkelen tegemine zavodiše kaiken abc-kirjaspäi. Vepsän abc-kirj paindihe vodel 1991. Sen tegijoin oliba Nina Zaiceva i Maria Mullonen. Nece aigahasai om tulnu školan i üläopišton täht kahesa kirjad. Kirjoiden enambišton om tehnu Nina Zaiceva üksnäze (3: 1995, 2000, 2003) vai Maria Mulloženke (2: 1991, 1994) i toižidenke opendajidenke (1: 1998). Vepsän kel't

opendajile lapsile om tehnu kirjan Igor' Brodski (2000).

Kirjel' sirdäse edehpäi i pakičeb uzid tedoid. Nügüd' om zavoditud uziden openduzkirjoiden tegemine. Neche töhö oma tartnuded opendai Nadežda Kukojeva i Kodima-lugendlehtesen toimitai Marina Ginijatullina. Heiden käzišpäi oma tulnuded kaks' ut openduzkirjad, miččid paindihe vozil 2007, 2009).

Kirjad lapsile

Lapsidenkirjoil om sur' znamoičend, konz tarttas tehma ut kirjel't. Oli paindud Vladimir Lukkožen kuvidenkirj, miččes kuvid satab vepsänkeline tekst (1992).

Anna Kottinan, Aleksandr Maksimovan i Nina Zaicevan lugendkirj lapsile om paindud vodel 1998. Nina Zaicevan runokirj lapsile om paindud vodel 2005.

Ol'ga Žukovan keratud vepsläižiden sarnoiden kirj – 2012.

Pajokirjad

Kel't voib opeta pajoiden kal't. Sikš tarbiž pajokirjoid, ezmäi kaiked lapsiden täht.

Ezmäižen vepsläižen pajokirjan tegi Vepsän rahvazhoran pit'kaigaine ohjandai L'udmila Melentjeva (1994).

Vepsän kul'turan kaičii Rürük Lonin kerazi äi vepsläižid lühüdoid pajoizid, miččid paindihe vodel 1994.

Ol'ga Žukova om tehnu Mäthudel-pajo- i runokirjan penile lapsile (2011).

1996 – Lapsiden Biblii, 1999 – Apostoliden tegod, 1998 – Matvejan evangeli, 2006 – Uz' Zavet. Vodel 2012 om tehtud vaumheks jo "Psalmoiden kirj".

Suomalaized paindused

Necil aigkeskustal suomalaized-ki kin-gitaba homaičust vepsläižihe. Muga tutab etnografijan tedomez' i fotoidentegii Mikko Savolainen om tehnu fotokirjan (2001), mitte starinoičeb küliden elos i mehiš 1990-vozil.

"Jäätyneet linnut putoavat oksiltaan" -runokirj (2001) om Raisa Lardotan käd- del tehtud. Kirjaha om mülütadud Mikko Savolaižen fotoid. Nece kirj om kätud mugažo vepsän-ki kel'he.

Suomalaizen Literaturan sebr om painnu vodel 2005 suren kirjan vepsläižis i heiden kul'turas "Vepsä: maa, kansa, kult- tuuri". Sen toimitajan oli Lasse Saressalo.

Vepsän mal sündunuden Raisa Lar- dotan "Ripaskalinnut"-kirj starinoičeb ver- haze maha sirdänikoiš toižen mirvoinan jäl'ghe.

Kaik nece ozutab, miččid surid satusid voib nägištada, konz äjad mehed, kudam- bile om mel'he kel' da kul'tur, ühtištasois i oigendaba ičeze vägid rahvahan udes- sündutandaha. Olen mugošt mel't, miše vepsläižiden aktivistoiden i mugažo kul'tur- da tedomehiden abul tehtud i vedetud kul'turvoiziden ühthine rad om sur' tugi vähäluguizen vepsän rahvahan täht.

Markku Nieminen,
Juminkeko-fondan ohjandai,
Kuhmo, Suomenma

Uskondliteratur vepsäks

Kirjkelen kehitoitai Nina Zaiceva om tehnu mugažo Biblijan kändmižid. Ned paindihe vozil: 1992 – Markan evangeli, 1993 – Jo- annan evangeli, 1996 – Lukan evangeli,

Muga elo šuhaiži vastusen

Tetpas, küzund penen rahvahan kaičendas om tärged i жүged. No meil oma ičemoi penen kodiman patriotad, kudambad voiba tehta lujas äjan ičeze rahvahan kaičendan täht. Om hüvä, miše tāmbei oma aktivized energized nored ristitud, kudambad ei olgoi üks’kaikuižed penen rahvahan problemoihe. Muga Karjalan Valdkundan rahvahaližen muzejan tedotuzerišton ohjandai i Vepsän vezad-organizacijan ezitai Anna Anhimova kacui problemad, kut voib tundištoitta norid penen rahvahan tradicijoihe nügüd’aigaižiden tehnologijoiden kal’t – se, midä muga ei täudu tāmbei i ezmäi kaiked küliš.

Elo-ozä toi muzejaha

Anna Anhimova om sündunu i kaznu Petroskoiš. Täš hān lopi školan i universitetan. Anna openzihe fizik-tehnižel fakul'tetal. Laps'aigan hān uništī olda lapsidenkacujan vai sidoda ičeze elod gumanitarižiden tedoidenke. No elo-ozä toi hāndast muzejaha. Vodespäi 2005 hān radab Karjalan Valdkundan rahvahaližes muzejas.

– Muzei... muga elo šuhaizi vastusen. Minä kaiken olen olnu hüviš kosketusiš Šoutjärven muzejanke. Paksus oleskelin sigä, eskai vedin sigä ekskursijoid. Minun diplomtö oli omištadud Šoutjärven muzejale. Muzejan täht olen tehnu tedomašinprogramman. Jäl'ges kirjutin lühendusen, i mindai kuctihe radmaha Karjalan Valdkundan rahvahaližeh muzejaha. Ezmäižes päiväspäi minä radan tedotuzerišton ohjandajan. Nece om elo-ozä. Tāmbei tuli muga, miše nece om üks' zmasižiš erištoidspäi muzejas.

Keza, pästused, heināntego...

Annan jüred oma pohjoižvepslāižišpäi: mamoi L'udmila Jegorovna Anhimova (Sudakova) om Kalag'-külāspäi, tatoi Ivan Aleksandrovič Anhimov – Ogerišt-posadaspäi. Laps'aigan hān paksus oleskeli Ogerištos.

– Konz openzimoi školas, kaikuččel kezal olin posadas. Laps'aigan minai keza kaiken ühtenzoitihe heināntegonke. Oli muga abid, miše minun pästused oliba heināntegol. Kaikuččen päivān heināntegon aigan dedoi seižui aigoiš homendesel kravatinno libutades meid. Siloi oli abid, ä tāmbei minä mānižin surel tahtol heināntegole. Minä johtutan hüvāl meel minun ilokahid laps'aigan vozid.

Lidnan oloiš necidä tehta ei voi

Külās Anna kuli-ki vepsān paginad. Školas hān ei opendand vepsān kel't, openzi sidä

kanzas ičižišpäi. Konz Anna openzihe universitetas, hān zavodi kävuda vepsān kelen kursoile rahvahaližeh kul'turkeskusehe, miše opeta i el'geta vepsān kelen grammatikad. Hānen ezmāine vepsān kelen opendai oli L'udmila F'odorovna Aleksejeva.

– Lapsen minä paksus kulin vepsān paginad posadas: pertiš, irdal, laukas. Minun baboi Lidija Polikarpovna Anhimova (Sidorova) i tädi Natalja Aleksandrovna Anhimova openziba mindai vepsān keel vāndformas. Mindai opetihe tedmaha živatoid, lugemaha kümnehesai...

Nügüd' hüvin el'gendan, miše oliži paremb pagišta vepsān keel. Žalleičen, ku opendanuižimoi suomalaisž-ugrilaižes školas, voižin paremboita kel't, sikš ku lidnan oloiš necidä tehta ei voi. Olen sidä mel't, miše laps'aigan kebnemb opeta kel't. Tāmbei pidab meletada, kut sanuda sanundan, miše oliži oiged. Meletan, ku kel' oliži elāb perehes, ka kursoile-ki ei oliži pidanu mānda. No kaiken-se, minun täht vepsān kel' om mamankel'.

Materialad...

ned ei olgoi igāhižed

Nügüd' muzei om Annan elon palaine. Ä mugoižed sādajad ä lahjoikahad ristitud, kudambad mahtaba ecta i löuta, oma tarbhaižed muzejale tāmbei.

– Vodespäi 2003 minä olin praktikal Šoutjärven muzejas. Minei oli lujas mel'he vedāda sigä ekskursijoid. Turistad tegiba äi küzundoid, miččihe sid'-žo ed anda-ki vastusid. Pidi kus-se kacta, miše löuta vastust. I sid' minä el'genzin, miše fizik-tehništ opendust minei ei täudu. Minä zavodin enamba lugeda, radoin arhivas, tarkašti kundlin Natalja Anhimovan i muzejan toižiden radnikoiden starinoid ekskursijoiden aigan. Konz minä vāhān radoin, minun päha tuli idei – pidab kirjutada projekt, miše vahvištada kaikiđ nenid tedoid, miččid

olen sanu muzejas. A ned materialad, miččed heil oma, ned ei olgoi igähižed, vereškandeba aigan mändes, vanhtuba i tegesois kožumatomikš. I ei ole sel'ged, mi linneb niidenke päliči 15-20 vodes. Minä taričin tehta diskan, kus linneba materialad erazvuiččihe temoihe.

Pidi mil-se čudutoitta

Vodel 2011, kezal Anna Anhimovan "Tervhen tulda vepsän male"-projekt vägesti V. Potaninan hüvāntegijan fondan konkursas da sai grantan realizacijaks. Nece om jogavoz'ne Venāman konkurs. Vodel 2011 konkursale oli oigetud 411 pakičust 74 rajonoispäi. Niišpäi valitihe 23.

"Tervhen tulda vepsän male" – nece om nügüd'aigaine projekt, mitte om omištadud vähäluguižele rahvahale – vepsläižile, kudambiden kul'tur pidab kaita, oppida i levitada toižiden rahvahiden keskes. Projekt realizuidas Rürik Loninan Šoutjärven vepsän etnografižen muzejan pohjal.

– Muzejan pämez' Mihail Gol'denberg hüväksi projektan idejan i abuti rahoitusen ecmižes. Raha-abunikoin oliba Karjalan Valdkundan kul'turan ministerstv (pämez' Jelena Bogdanova) i Rahvahaližen politikan da uskundsebroiden komitet (enzne pämez' – Andrei Manin).

Ectes temad pidi valita midä-se melentartušt, pidi mil-se čudutoitta moskvalaižid, uskotoitta heid, miše nece projekt todeks linneb tarbhašt Karjalale. Äjiden diskutiruindoiden jäl'ges mö pätim ezitada Karjalad, mitte ozutab melentartust vepsläižihe, hol't niiš i abutab löudmaha voimusid olda ahthembiš kosketusiš vepsläižidenke Piterin i Vologdan agjoispäi. Se om hüvä, miše nece resurs ei ole üks'kerdaine, sidä voib kävutada, konz pidab miččen taht aigan. Žürile nece ideid tuli mel'he.

Ekspedicijad ei olend planois

Projektan realizacijaks anttihe üks' voz'. Kezal oli tehtud ekspedicii vepsän man pohjoizkülidme, miše kerata materialoid kul'turas, ristituiden elos, tradicionaliziš radois, verois da fol'kloras. Nece oli norištekspedicii, miččehe ühtni kümne mest. Ekspedician radnikad oliba vepsläižed vai ned, kenele oli melentartušt tedištada, ked oma vepsläižed, kut rahvaz eli ende i kut eläb nügüd'.

– Ekspedician ideid ei mülünd projektaha. Se sündui äkkid. Mö pätim tehta ekspedician elokus, miše starinoita ristituile projektas, kacta, kut eläba ristitud, nägištada heiden fotoarhivoid, vanhoid kaluid, miččid om kaičenus erazvuiččiš küliš. Tuli ozav matk! Todeks voib sanuda, miše kezal elo küliš kehub. Meile tuli oza pagištoitta äjid vanhoid ristituid, ked tal'veks lähteba elāmaha lidnaha. A miše pagištoitta lapsid da norištod, mö voim tulda konz taht.

Küläd oma erazvuiččed...

Kaikuččen päivän ekspedician radnikad ajeliba erazvuiččihe pohjoizvepsläižihe külihe i vastihe erazvuiččiden ristituidenke. Ekspedician ühtnikad oliba Šokšus, Vehkojas, Ogerištos, Matvejevan Sel'gas, Šoutjärves, Sürgäs, Mägel, Kalages, Toižeges, Kaskezas.

– Kaikuččes küläs meid vastatihe lujas hüvin. Sigä eläba avoin'südäimeližed i hüvāntahtoizid ristitud. Kaikuččen päivän mö olim udes küläs. Pidab sanuda, miše küläd oma ani erazvuiččed. Toižed oma üks'meližed, külānikad eläba kožmuses, kaiken abutaba toine toižele, keradasois ühtes praznikoiden vai multe süta, a erasiš küliš ei ole mugošt ühtmut. Hüvä üks'meližen külān ozutez om Toižeg. Sigä kaik külānikad om sur' i üks'meline kanz. Nece om külā, kus nügüd'-ki om kaičenus

praznikoiden heng: sündum, lemonacijoid, küläpraznikoid. Toižeges eläjiden enambišt om vanh pol'v, ājad tal'veks lähteiba lidnaha, sikš tal'vel elo küläs kuti sambub. A kezal külä kuti heraštub unespäi: tuleb pensioneroid, lapsid, vunukoid, āi keza-pertinelājid.

Kaskez-külä mugāžo elāb kezal. Voib olda vōl sikš, miše se om edahan lidnas-pāi. Tal'veks kaik vanhad ristitud lähteiba

Adivoičetai rahvaz

Vepsläižed oma lujas adivoičetajad ristitud. Kaik emāgad mahtaba pašta tradicionalist vepsläšt emāgust. Kaikuččes pertiš ekspedicijan ühtnikoid vasttihe lujas hüvin. Kaikutte vastuz oli läm' i unohtamatoi.

– Mō em valičenugoi, miččehe pert'he mända. Vanhad ristitud iče sanuiba meile, kenennoks lähtta. I konz tuled pert'he,

Anna Anhimova: "Tervhen tulda vepsän male!"

elāmaha Petroskoihe. Nece om lujas čoma külä, mitte seižub ani Änižen randal. Sigā om lujas melentartuižed i čomad pertid. Om hüvā, miše ājad elājad sigā udištaba pertid, tegeba niišpäi kezapertid, no kaičeba vepsän tradicionalist irdnāgod.

Vōl tahtoizän sanuda mugoižis posadois, kut Ogeriš i Māgi. Kaikuččes niišpäi elāb vaiše ūks' baboi. Om opalašti, no se om mugā...

ka hō jo varastaba sindai. Ei sand lähtta pertišpäi jomata čajud. Lāz kaik küliden elājad pagižiba meidenke čomal vepsän keel, i meile tuli sur' himo kaita pohjoizvepsän paginad. Mō mugāžo naprim pagišta heidenke vepsäks. Erašti voiži kulištada vanhoil ristituilpäi, miše hō ei el'gekoilophusai meiden nügüd'aigališt vepsän kel't.

Konz ristitud nāgiba tutabad mest, ka hō

enambal tahtol starinoičiba miččiš-ni tedoiš. Kaikutte mugoine vastuz toi ičezenke čoman melentartuižen starinan vepsän rahvahas, sen elos da tradicijoiš, külän istorijas. Ristitud ozuteliba meile ičezozi pertid, tanhoid, vanhoid kázipaikoid, kaluid, fotokuvid kanzarhivaspäi i äi tošt. Pidab sanuda, miše parembad informatoroišpäi oliba enččed opendajad i lapsidenkacujad. Heiden mušt ei sambu igänke, i hõ muštaba enamba toižid. Erasid informatoroid mõ em ehtnugoi pagištoitta. Sikš mõ toivom tulda pohjoizvepslāižidennoks vól kerdan.

Ekspedicijan ühtnikoiden keskes oli äi lidnalaizid. Äjid ekspedicijan ühtnikoid čudutoiti se, miše üks' baboi küläs tedab kaikuččen pertin i kaikid, ken eli i eläb nügüd' sigä. Ka, vepslāižed oma lujas adivoičetajad i sebrakahad. Hõ sebrastaba keskezozi pertil, külil, hõ ei jätkei nikonz toine tošt bedaha. Kaikuččel ühtnikal oli päivkirj. Oli lujas melentartušt lugeda, ked oma vepslāižed čurahižiden ristituden sii'miš.

Projektan idei

Nece projekt om tehtud sen täht, miše levitada tedoid vepsän rahvahas, a mugažo jurdutada uzid tehnologioid, miše mel'dütoita ei vaiše aigvoččid, no lapsid-ki, a mugažo turistoid-ki, kudambad tuleba vepsän male. Nügüd'aigaižed tehnologiad andaba uzid voimusid, miše kehitoitta lapsile melentartust kodirandan oppindaha, a aigvoččile andaba erazvuiččid variantoid tehta opendučasuid, vastusid, olimpiadtoid.

– Pidab mel'dütoita norid i ezmäi kaiked vepslāižiden keskes. Konz mõ kerazim materialoid, ka meletim tehta melentartuižid vastusid, konkursoid-festivalid. Äjid materialoid mõ kacuim ühtes, kundlim arvostelusid, sanuim tundmusid i ristitud oliba täuduližed. Mõ ostim tarbhaižen tehnikan, ajelim školidme i kosketimoiš lapsidenke,

starinoičim heile projektas, ozutim kaluid... i oli satuz. Nece mel'dütoiti lapsid.

Mõ ozutim lapsile vanhoid kaluid, i hõ zavodiba starinoita neciš vai toižes kalus, miše se om baboil, hān kāvutoitab sidä... Nügüd'aigaižed lapsed oma edahan necišpäi. No ku antta heile necidā materialad vāndformas planšetoiden abul, ozutesiks, panda kaluid pertidme vai tehta kuan paloišpäi, hõ zavodiba sekoida i johtutada, a kut nece oli ende baboil.

Keskustsatused – ristituden taht

Mul'timedine produkt tob sil'mnägubale vepslāižiden elon jogapäivāižid unikalizid kaluid, tradicionaliziden radonmahtoiden tehnologižid processoid, voikuiden, pajoiden, puhegiden, sarnoiden da muštatesiden audiokirjutesid. Projektan satuseks pidaiži lähtta disk, kus voib lõuta mul'timedizid vāndoid, fotoid kanzarhivoišpäi, fol'klormaterialoid, video- i audiokirjutesid.

– Nece om norištpjekt. Se ozutab ühtenzoitust, mittušt mõ naprim lõuta erazvuiččiden sugupolvidenke. Projektan radon mändes mõ ozutam kesksatusid. Nece oli ristituden taht kacta, mi nece om i kut nece linneb. Muga mõ voim arvostelda ristituden tahtoid.

Ristituile oli jo ozutadud tedomašin-vāndoid, miččed starinoičeba vepsän rahvahan kul'turas. Lapsil oli voimuz tehta virtualižen matkan vanhaze vepsän pert'he i panda kaluid ičeze sijoile. Kaikuččes kalus om anttud lühüdad tedod anglan, venän i vepsän kelil: mi nece om, min täht i kut voib kāvutoita se. Kaiken vāndon mändes lapsile abuhu tuleskeli tedomašinheng – pertinižand.

Sulakus rahvahaližes muzejas oli avaitud vepsän kul'turale omišadud ozuteluz, miččel voib nägištada fotomaterialoid ekspedicijoišpäi, etnografižid kaluid

i tedomašinavändoid. Muzejas tehtihe vepsläižiden tradicionaližiden radonmah-toiden mastar'-klassoid: tehtihe kaičii-tätüižid, plettihe vöid, kudotihe ühtel neglal, pašttihe vepsläšt emägust. Mänetadihe kanzvastusid-ki, miččihe kuctihe vanhem-bid lapsidenke, baboid i dedoid.

Varastan, miše projektan augun pohjal võib nägištada, midä ei täudu, midä võl võib tehta, siks ku resurs ei ole sauptud, se kaiken võib udištadas, võib tehta uzid tedomašinvändoid uziš formiš i võl äi melentartušt.

Ku nimidä ei tehta, võib möhästuda

Anna lujas nevedib ičeze rahvast, i hänele om mel'he rata ičeze rahvahan hüvü-deks.

– Ičetundmuz om tärged. Ristitud ei sa käskta opeta kel't, ku hänel ei ole tahtod i ku nece ei ole hänele mel'he. Pidab norišton keskes kut-se noustatada melentartust rah-vahan kul'turan kaičendaha. Lujas toivon, miše võib olda nece projekt sen jatktandan-ke kut-se abutab neciš azjas.

Om žal', miše konz-se kel'tihe pagišta kanzas vepsäks. Tahtoin uskta, miše nece ei linne kormankelen i sil om tulii aig, i miše meiden rahvaz i valdmehiš ühtnižiba i

el'gendaižiba, miše kaiked necidä mö em tehkoi ičemoi täht. Ku nügüd' nimidä ei tehta, ka jäl'ges võib möhästuda.

Nece oli varastamata

Anna Anhimova om sanu 2012. voden laureatan arvnimen "Panendas muzejan radho i aktivižes kundaližes rados, mitte om oigetud rahvahaližen kul'turan kaičendaha da levenzoitusehe". Anna meletab, miše necen projektan tagut ezmäi kaiked hän om-ki sanu korktan arvon.

– Nece oli varastamata minun täht. Minä en tedand, miše Karjalan rahvahaližes muzejaspäi valitihe mindai kandidataks lau-reatoihe. Vaiše tal'vkun lopus minä tedišt'in, miše olen voden laureat, konz lugetiž oli jo vaumiž i oli allekirjutadud Karjalan valdkun-dan pämehel. Om hüvä, konz sinun radod arvosteldas muga korktas.

Anna Anhimova uskob, miše kaik nece tehtud rad ei ole hõdhüvine. Hänen pro-jekt om lujas melentartuine i tarbhaine. Se todeks võib mel'dütoitta äjid ristituid i leta melentartust penen rahvahan kul'turaha.

Pagištoiti Irina Sotnikova

Nadežda Petrova om radnu školas jo 13 vot.

Nece melentartuine da жүged rad

Mirus om äi eloradoid. Ken-se laps'-aigaspäi uništub tehtas lekarikš, ken-se – keitäjaks, ken-se – mašinanvedäjaks. Kaikuččel radol om ičeze erigoičusid, i kaikutte ristit iče valičeb miččehe azjaha vedäb hänen

hended, kuna hän tahtoib panda vägid, miččele radole omištub ičeze elod. Nacein, üks' tarktembiš da kaikid жүgedambiš eloradoišpäi mirus om lapsiden kazvatamine da opendamine.

Nadežda Anatoljevna Petrova (Kukoje-

va) om sündunu Piterin agjan Kurb-küläha. Sigä hän lopi augotiž- da keskškolan, sid' läksi opendamhas Vidlaha. Konz škol oli loptud, tarbiž oli pätta, kuna mända edemba, miččehe azjaha sidoda ičeze elo. Kut sanub Nadežda Anatoljevna, opendamine oli hänen uništusen. Läps'aigan hänel oli taht tehtas opendajaks.

Nadežda Anatoljevna paksus johtutab, kut hän tuli školan jäl'ghe Karjalaha i kut zavodihe hänen elo täga: *"Konz minä lopin Vidlan školan, minei oigetihe Karjalaspäi lugendlehtez. Siš oli kirjutadud, miše Karjalan pedagogine üläopišt kucub školiden pästnikoid opendamha suomen, karjalan da vepsän kelid. Minun sebrarikan mamoi sanui: "Ajagat opendamhas üläopištoho!" Mö tulim Petroskoihe, ladim pidäda ekzamenoid. No ezmäizen kerdan em voinugoi pidäda kaiked ekzamenoid, openzimoiš vaumičendžkursal. A toižel vodel pazuim jo opendusele üläopištoho. Opendamine oli lujas melentartuine i ilokaz. Meletan, se linneb kaiken igän minun päs i henges. Oli sur' taht opeta vepsän kel't, sikš ku minä tezin kel't, voin pagišta vepsäks, no en mahtand kirjutada. Siloi ei olend ni kirjaimištod, ni kirjoid. Vaiše oliba ezmäized abekirjad, kudambid kirjuti Nina Grigorjevna Zaiceva"*.

Nadežda Anatoljevna om sündunu vepsäläižehe kanzaha. Hänen mamoi i tatoi, dedoi i baboi – kaik pagižiba vepsäks. No lapsidenke vanhembad pagižiba enamba venäks. Sikš, hot' Nadežda Anatoljevna tezi erasid vepsänkeližid sanoid jo laps'aigan, hüvin kirjutamha da lugemaha vepsäks hän openzihe vaiše universitetas. Tuldes kodihe hän zavodi kundelta vepsän paginoid, aigan sirttes kosketades vepsäläižidenke parembzui paginmaht-ki.

Vaumičendkursal vepsän kel'he openzi Jelizaveta Haritonova. Sid' opendajan oli L'udmila Aleksejeva, a vanhembil kursil – Valentina Rogozina. Nadežda Anatoljevna johtutab, miše siloi universitetas oliba sured

gruppad. Üläopenikad openziba suomen, vepsän kelid da karjalan kelen kaks' paginad. Vepsäläižes gruppas oli seičeme mest. Openduzvoded mäniba pigai. Universitetan nelländel voz'kursal üläopenikoil oli pedagogine školpraktik. Siloi Nadežda Anatoljevna vedi ezmäižid urokoid ičeze elos.

Hän muštištab: *"Nügüd' nece om pedagogine akademii, a konz minä lopin sen, nece oli pedagogine üläopišt. Üläopišton nelländel voz'kursal mö olim praktikal suomalaiz-ugrilaižes školas. Siloi škol oli vaiše avaitud. Nece oli 1994 voz'. Päliči vodes, konz minä lopin üläopišton, mindai kuctihe radole neche školha. Sigä radoi Marina Ginijatullina (Jevsejeva). Ezmäi, konz zavodin rata, minai oli vähä urokoid, no konz Marina Borisovna läksi školaspäi, tegihe jo äi vepsän kelen urokoid, mugažo minei anttihe klass, kudambas minä olin ohjandajan"*.

Nügüd' Nadežda Anatoljevna om radnu školas jo 13 vot. I nikonz hän ei meletand vajehtada radsijad. Kaks' vot tagaze Nadežda Anatoljevna ühtni parahimiden opendajiden konkursaha i vägesti siš. Hän vahvišttoi ičeze mahtoid valitud elorados.

Om čoma nähta, kut lapsed, miččid sinä opendad pagižmaha vepsän kelel, saskeleba surid satusid kelen tedos, čomin pagižeškandeba kelel, udessündutaba sidä. Opendajan rados om äi ihaustust. No om äi jügedusid vähäluiguižiden keliden opendamižes. Nadežda Anatoljevna om mugošt mel't – päjügeduz om siš, miše ei ole muga äi čomid kirjoid, miččiden abul voizi opeta lapsid: *"Enamba kaiked otam materjalad openduzkirjoišpäi, kudambid kirjutiba Nina Zaiceva da Maria Mullonen. Nene openduzkirjad oma tarbhad meiden rados, no niid om vähä. Meletan, nügüd' om mugoine aig, konz tarbiž kirjutada uzid openduzkirjoid. Lapsed nügüd' äjan radaba tedomašinoil, kacuba televizorad. Kaik*

nece pidab otta mel'he, konz kirjutad uzid openduzkirjoid.

No võl-ki tarbiž muštta, miše meiden vepsän kel' om harv kel', miše vähä ristituid pagižeb sil. Nece azj mugažo tarbiž pidada meles, konz teged mugoižid kirjoid. Pidab ei unohtada panda openikoiden muštho tedoid vepsän rahvahan kul'turas-ki.

Om toine-ki problem: meil om vähä metodišt materjalad urokoiden täht. Minä kirjutat iče erasid harjoitusid, kudambiden abul radam urokoil. Võl konz üläopenikad Petroskoin valdkundaližes üläopištospäi tuleskeleba meidennoks praktikale, hõ mugažo tegeba erazvuiččid harjoitusid i jäl'ges nenid harjoitusid kävutam ičemoi rados".

Vepsän kelen urokoil openikad äjan lugeba: vanhemiš klassoiš – Kodimalugendlehtest, norembišt – Kibin-kulugendlehtest. Om školas fakul'tativ-ki, miččel openikad tedištaba enamba vepsän rahvahan kul'turas. Om žal', no jäl'gmäižil vozil lapsiden taht opeta mamankel't kadoškanzi. Nadežda Anatoljevna om mugošt mel't siš: "Konz lapsed oma augotižškolos, heil om sur' taht opeta vepsän kel't. Heile om melentartušt, sikš ku siloi mö äjan vändam heidenke, pajatam i eskai kargaidam. Keskškolos lapsiden taht opeta kel't hilläšti kadob. Erasil lapsil om himo opeta mittušt-ni tošt kel't. Sikš ku, konz hān lopib meiden školan, hān māneb opendamhas sinnā, kus vepsän kelen tedoid ei tarbiž hānele".

Nügüd' suomalaiž-ugrilaižes školas ezmäižes, toižes, koumandes da ühtendes-tošt kümnnendes klassas opendase vaiše üksin openikoin. Äjad oma mugošt mel't, miše sen sūn om demografine problem. No Nadežda Anatoljevna meletab, miše äjan ripub ühthižkundan mel'pidospäi da iče vepsäläižispäi. Ku hõ tozi tahtoiba, miše heiden lapsed tedižiba ičeze rahvahan kul'turas da pagižižiba ezitatoiden kelel, ka nimiččed nügüd'laižed vajehtused da moda

ei telustažigoi sille. Ved' kodikelen tedom ei voi olda liigan.

Ku küzuda Nadežda Anatoljevna, mitte om opendajan rad, hān rohktas andab vastusen: "Opendajiden rad om jüged, no lujas melentartuine. Tarbiž äi vägid, tarbiž äi tirpandad. Lapsed oma erazvuiččed. Kaikutte heišpäi tahtoib tehta ičeze azjoid. A meile pidab meletada kaiken aigan, kut tehta muga, miše openikad tegižiba necen vai toižen azjan muga, kut sidä tarbiž meile. Kaiken-se nece rad andab enamba ihastust".

Nadežda Anatoljevna om vel'l'. Hān elāb kodikulās vanhembidenke. Nadežda Anatoljevna-ki naprib kut voib paksumba tuleskelda kodimale. Kezal äi aigad hān mānetab sigā, abutab vanhembile heināntegol. A konz kaik kezaholed om loptud, hān rigehtib lidnaha tartumaha armhaze radho. Nadežda Anatoljevna uskob, miše hānen rad kelen opendamižes ei ole tühj i opendajiden rados linneb jatknikoid. Ved' enččed openikad tuleskeleba kaikuččen voden suren tahtonke pästnikoiden vastuzehtale armhaze školha rižamaha ičeze opendajid.

Pagištoiti Galina Baburova

Nikolai Abramov*Tal'ven runod*

Vilud päiväd oma,
mugoi voden aig.
Vaiše lujas čoma –
tal'vel ümbri kaik.

Nimed pirtud lumel:
jäniš, reboi, näd...
Kuti kirjan luged,
völ-ki mecha jäd.

Kuti sarnas hüväs –
järved, kaskez, sä...
Olgha lumi – süvä,
olgha kovemb – jä!

Avoin täs kaik uksed,
Läm' om jaugoiš keng.
Jokskat minun suksed
ole terveh – heng!

Uden voden praznik

Kuzel hošttas bobad,
Laske irdal uho.
Čomad sädod, sobad,
Äi om ilod, muhuid!

Unohtadud kodi –
Školas tämbei čoma!
Reboi, jäniš, kondi –
Sebranikad oma!

Skolan zalas ahtaz,
Lujas vessel, läm' om...
Kuzen ladvas – tähtaz
Palab rusttal lämoil!

Nikolai Abramov

L'uba i Pun'u

Aigoiš homendesel L'uba-neičukaine astui školha. Oli möhäsügüz', puil ei olend jo lehtid, vaiše pihlän marjad rustteniba i maniteliba näl'ghižid linduid. Pakaine kül'mäti jo man, no lunt võl ei olend pandud.

Küläspäi školahasai om pol'tošť virstad. L'uba astui hüviš meliš – tāmbei oliba melentartuižed urokad, i hän meleti, miše opendai kucub händast laudannoks i paneb "viž", a pühapäiväl hõ kaikel kanzal ajaba lidnha i mäneba teatraha. Tataze amu jo toivoti necdä. L'uba võl ni kerdad ei olend teatras, vaiše kacui televizoras, da võl hän iče vändi erazvuiččid hengid heiden školan teatras. Ka erašti vändi živatoid-ki! Niken ei tedand sidä, miše hän tahtoib, konz kazvab sureks, opetas artistaks i vāta teatras i kinos.

L'uba oli jo kesk ted, konz penzhišpäi hüppähti penikaine, vauged mustidenke täpuižidenke koiraine, kudamb joksendeškanzi ümbri neičukašt i kaiken tahtoi nolda hänen käzid. Neičukaine azotihe.

– Kenen sinä oled? Kut sindai kuctas?!

L'uba kombustihe i koiraine pani käpšud hänen hardjoile.

– Ka minä kaikid koirid meiden küläs tunden, a sindai ezmäižen kerdan nägen. Jose sindai kezalidnalaižed eläjad jätiba? Aigoin sinai nügüd' ižandad-ki ei ole?

Koiraine vitlitaškanzi händal, kuti tahtoi sanuda: "Ka, ka mindai tactihe, minai ei ole ižandad, i minä lujas tahtoin sōda!"

– Tedan, sinä tahtoid sōda? – L'uba hädi sel'gšauguižen, sai sigāpäi voileibān i andoi koiraižele. Se ihastusiš tabazi sōmān, nāgui, miše om lujas näl'ghine.

– Mitte sinä oled pučuihe! Minä sindai Pun'uks kucuškanden. Pun'u, Pun'u, tule minonnoks! Ištte, anda käpšud, anda änt'...

Koiraine el'genzi kaik käskōd i uden ičeze nimen-ki oti mel'he. Muga hõ kahten, neičukaine i koir mäniba školannoks.

Ezmäižen urokan aigan L'uba vähān kundli opendajan sanoid, kaiken meleti – varastab-ik händast Pun'u. Rat'kaigan neičukaine joksi irdale. Koiraine kändihe keraks i venui školpertin pordhil. Nāgišti L'uban, ihastui i tōndui kargaita ümbri. Neičukaine-ki ihastui:

– Ka sinä, armaz, mindai varastad! Ota-ške võl voileibsupal.

Muga L'uba sōti koirale kaiken sōmān, miččen pani hänele mamaze. L'uba habi varasti, konz lopiše jäl'gmāine urok, lāksi sebranikoidenke irdale i kaikile ozuti – mitte om nügüd' hänel čoma i kundlii koir. Pun'ule tuli mel'he se, miše ümbri om tāuz' lapsid, i kaik händast silitaba. Hän kaikile andoi käpšud, andoi änt' i sai lahjaks eskai kanfetoid. A jäl'ges hõ L'ubanke tōnduiba kodihe. Ved' nügūd' Pun'ul-ki oli ižand i oli kodi.

Nina Zaiceva

*Sinine keza**Čibul*

Čibun čibul
korktal bibul,
lendan hurha
lujas ül'hän,
lendan kohtha,
vaiše ohkan!
Olen taivhas,
ani lähäs.
– Tervhen, taivaz,
sinun kauhas
olen minä.
Putuin sinna:
čibdes čibul,
korktal bibul.

Kezal

Navedim kezaad...
Ka päiväšt-se eile!
No vihandad vezad –
i ilo om meile!
Ma – sinine, rusked,
hein jaugoid-ki puskeb,
a meile om ilo,
i kuti om siloi
i päiväine taivhas,
siš sinižes kauhas...
Em nähkoi mö pil'vid,
em rižagoi il'mas
vihmaižen tippuid.
Hot' vihm pän päl rippub,
em homaikoi sidä.
Ilon om idu
i henges i meles:
keza om, veiled!

Sinine vezi

Sinine vezi,
se om kuti mezi!
Sinine taivaz,
se näguse kaivos.
Sinine tähtaz,
kezal ka kodiš om ahtaz!

Rugižbobaine

Sinižid rugižbobaižid
koske mä poudol en.
Armhid i čomid man sobaižid
kodihe muštos ven.
Vepsläižen lapsen sil'miš
nägub se sinine žom,
mitte om vedes i il'mas,
i taivahas sinižes om.

Maman sinižed sil'mäd

Taivaz om pil'viš,
no sinižed sil'mäd
ihastust toba äi.
Ned sil'mäd om maman,
kus laskvut mõ samei
joga voz', joga nedal' i päiv.
Igän sinižed sil'mäd
lāmāižes säs, ika kül'mäs
ei surdugoi tugeta meid.
Maman südäimel sulal,
maman hengudel hulal
elo meid ozaha vei.

Valentina Rogozina

Makaronad hangoižel
pane tarkas suhu.
Čaškaspäi jo čajud,
Se om hul, ka puhu.

Valoi mamoi astjaha
vilud, vilud vet.
Pani mamoi keitmaha
sinei čomad lent.

Meiden kanz om lujas sur':
mamoi, tatoi, minä,
batoi, dedoi, vanhemb vel'l',
norembezizar Nina.

Neičukaized abutaba
mamoile da baboile.
– Prihaižed, tō abutagat
tatoile da dedoile.

Minä olen kuti tatoi,
todesine kalanik.
Sizar kāvub vepsān horha,
kuti baboi – pajanik.

Mamoi tuli kodihe,
enamb ei voi rata.
Minä hälle abutan
longikš stolan katta.

Lähten minä irdale,
pakaizes ka hüppin.
Vilu modon ruskotab,
nenas mindai näppib.

Ristitule pidab rata,
ika peigol kämn'he kazvab.
Peigol kämn'he kazvab sille,
kenel hol't-ki rados eile.

Joga päivād, joga ehtad,
joga kud i joga vot
pidab likundoid āi tehta.
Likund meile tervhut tob.

Ozutagam vacaine,
tehka bembloks sel'gaine.
topotagam jaugaižil,
seiškam kuti seibhaižed.

– Tervhen!
 – Tervhen! Olid kus?
 – Olin minä reboin sus.
 – Midä tegid?
 – Varaižin. Kaiken aigan saražin.
 – Midäk jäl'ges?
 – Verin maha.
 – Reboin suspäi?
 – En ved' puspäi.
 – Mijak reboi-se ei sönd?
 – Sur' ol' reboil vezijond.
 – Kuna nügüd' vered sä?
 – Kuna vereb minun pä.
 – Vere kod'he.
 – Minak täht?
 – Sindai baboi varastab, sinus
 dedoi holitab.

Vauktas čaškas –
 vauged maid.
 Maidod –
 navediba kaik.

Ei sö Ol'a lihad,
 ei sö Ol'a kalad,
 ei jo Ol'a čajud,
 ei jo Ol'a maidod,
 ei jo Ol'a vet.
 Voikab kaiken päivän:
 "Ankat minei met!"

Ken-se pezeb astijoid,
 ken-se tegeb jomad,
 ken-se paštab pirgoid,
 ken-se keitab somäd.

Homendesel čajud jon,
 päiväl minä keitost sön.
 Ehtal baboi maidod toi,
 hulid kürzid minei loi.

Ken vaumičeb somäd
 i perehen sōtab?
 Ken laukaha kävub?
 ken magedal jotab?
 Ken keitab i paštab
 i varastab teid?
 Sen nimi om baboi,
 hān armastab meid.

Tipp, tipp, vihmaine,
 kasta vihand lehtuine,
 kasta vihand heinäine,
 peze pertin seinäine.

Sügüz' hengahti pakuižel tulileil,
 mecan kuldaha upoti hān.
 Pandud pakuižed sobaižed koivuil.
 pidab habaine korktali pān.

Lankteba, lankteba lehted,
 lankteba päiväl, öl, ehtal,
 vihandad, pakuižed, rusttad...
 Sügüz'sä tob meile tuskad.

Valentina Lebedeva

Kättepajo

Kacub kudmoi iknaha, –
poigaine ei magada.
Mamoi pajon pajatab,
nügüd' sindai uinotab.

Kättut sinai kebneine,
nojel koivun bibuine,
likutab se laskvašti,
hilütab se hilläšti.

Angeleine lendlese,
kättudehe ištuse,
tob hān tūnid unoizid,
kazvatab hān hambhaižid.

Uinda, mamoin linduine,
sokol sinā sorzeine.
Soupta-ške sā sil'maižed,
Lebāhtoita jaugaižed.

Mamoin sinā tātüine,
armaz minun mutuine,
vauged sinā päivāine,
mamoin mutukeraine.

Uinoz' minun poigaine,
minun südeitukuine.
Kukoihuded – rajated,
janišeizēd – paneted.

Baju, baju, bajutan,
poigašt minun kaikat,
kažižed i koiraižed,
lehmäižed i heboižed.

Keväden meckäveluz

Sügüz' muloine – šuhc, šuhc, šuhc,
– jaugoiden al kadodab.

Meclind kimib – pörh, pörh, pörh, –
pedajan päl põlāhtab.

Vanhtunu tal'v – oh, ho, ho, –
oksilpäi lankteb,
kevāz'judu – til', til', til', –
kujodme māneb.

Päivāine vāndab, – ah, ha, ha, –
migutab, nāgrab,
heināine vihand – ti, ti, ti, –
pugese, kazvab.

Tra-ta-ta-ta-ta-ta!
Lozgom harag kačatab,
fjut', fjut', fjut', fjut' –
ilokaz mez' vihel'dab.

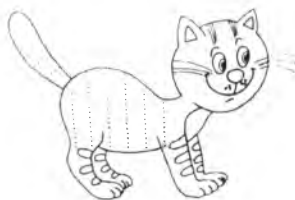
Londuz pigai sādase
ānikoihe, lehtuihe,
a taivaz siništ ližadab
lapsiden sil'mihe!

Kažid

Minai elādas kaks' kažišt,
elod čomitadas,
verjan avaidan – ka uksiš
mindai varastadas.

Pil'kištadas, ilosižed,
magaziba, nāgub.
Nenoil ličesoiš hō sumkha –
magut voib-ik sada?

Tuskičiba pit'kan päivān,
ečtās nügūd' armoid.
Kažile mā kalad andan,
valan lāmād maidod.

Ehtan käveltasoi jäl'ghe,
urat't'as da vätas,
hüvid melid minun henghe,
murskandanke jättas.

Okha ele pertiš hirid –
kažid mä en häda,
tervhut vahvad, hüvid melid
kažišpäi mä nägen.

Kaži i hirüt

Pertiš, ühtes kanzas,
eli sanged kaži.
Mäne teda – kuverz' –
pajod tezi ažno!

Hahkaine, pen' hirüt,
Karzn'as pezan tegi.
Äjan nece hirüt
pit'kid sarnoid tezi.

Vihmasižel päival
ištui kaži iknas,
pezi nenan lapal,
vedi pajon veslas.

Karzn'aspäi hir' tuli,
libui laučaižehe,
i hiren änüt suli
kažin pajoižehe!

Tuli emäg kodihe...
 i zavodi kut ahkta:
 sebātes hir' kažinke
 pajatadas kahten!!!

Oloizēd

Kurči-mārči, pirag-vārči,
 skancād pirgoikš tegesoi,
 kāndasoi, kāndasoi,
 kukirikku māndasoi.
 rehtlānke – hilile,
 hililpāi – blōdale,
 blōdalpāi – hulile,
 hulilpāi – hambhile,
 hambhilpāi – kelele,
 kelelpāi – perskehe,
 peskespāi – irdale.

– Mijak ūksnāiž ištud, nagrađ?
 Kenak sinei ilod andab?
 Kenak ilod kogon tegi,
 Ole hüvā, sanu meile!

– Avoi-voi-voi, mitte grāhk,
 mitte nügūd' čud-se läks':
 kārbāz kaimlon kučutab,
 mecakištho manitab!!!

Ö-ecind

Päiväine oli jo tobjimalas lasknus, konz radnikad, surdunuded i näl'ktunuded, pörzihe heināntegolpäi. Edes kaiked joksi Dimok-koir, hot' se oli-ki vanh, vaiše kodihe tuli ezmāine kaikuččen kerdan. Koiran jäl'ghe haškiba Van'a da L'oša vellesed i heiden Gal'a-sizar. Tat astui tagana kaiked, hān jāi jäl'ghe sadale haškule. Tatale oli jo āi vozid i hān ei voind astta hotkas.

Van'a oli kaiked noremb, hānele täudui vižtoštkümne vot, no korktudel i hard-joiden levedudel hān jo sabuti vanhemban L'oša-vellen, kudamb oli videle vodele vanhemb Van'ad.

Velled i Gal'a heitiba sapkad jaugaspāi i ištuihe lebole laučale, mitte oli iknanaluižel. Vāhān mōhembra heidennoks ištuihe tat-ki: hān ezmāi pani koiran čepile i andoi sille vet. Oli čoma ištta lāmān ehtaližen päivāizen al, hillūdes, miččen treložiba harvašti linduižiden lühūdud pajod i koiran nutand.

Tat i L'oša, kut edeližil-ki kerdoil, viritiba čigarkoid.

Mam lāksi pertišpāi, hān jāi emāgaks kodihe, miše tehta kodiradoid, kuni radnikad oliba heināntegol. Edes mamad joksi Puša-kaži, kaikuččel kerdal kaži meleti, miše ižandad tuliba jārvelpāi, kalaspāi i toiba magedad kalad.

– Nu midā, radnikad, ājan-ik nitit tāmbai? kūzui mam.

– Ka kegoks-se nitim, tedan. Ku vaiše linneb kego-ka! Iče tedad, mitte hein kazvab sigā. Da kut živatad necidā heinād sōba, mugažo čomin tedad. Hūvā, miše sā om lām, ei tarbiz tehta ājad radod – homen mānem ka kegon panem-ki ehtaks. Kāndam vaiše kerdan, varastam pordoižen i otam satho, a eskai panem kegoho. Tuliba-ik živatad?

– Lehmād-se tuliba, a hārgad ei ole vōl. Paimen-ki ei teda, kus se om. Muite-ka tuleli kodihe kohtha, ūhtes lehmidenke...

Sil' vodel Mironovoiden kanz pidi kaks' lehmād, pol'toštoččen hārgan i vazan. Lambhid oli viž hanged – nel'i' lambast i bošak. Oli vōl enamb kahtedkümned kanad i kukoi. Heiden kanz oli mugoine-žo kanz, kut lopud-ki heiden külās. Tat i mam radoiba kolhozas, kazvatiba viž last: kaks' tūtart i koume poigad. Vanhemb poig, Saša, ajoi Vologdaha, sigā nai, sinnā jāi-ki elāmaha. Vōl oli kaks' tūtart: Ol'a i Gal'a, molembad lāksiba mehele i eliba sures külās, kudambahasai oli vižkümne kilometrad. L'oša openzihe institutas, Vologdas, a Van'ale jāi kaks' vot opetas školas. Oli vōl Van'a-dedoi, kudamb eli sigā-žo, heiden kodikülās...

Tat L'ošanke i paimen māniba ecmaha hārgad. Hō ehtiba vaiše hotkašti jolauta

čajud. Hõ ajoiba koume kilometrad motocikloil, edamba tõnduiba jaugai, miše kulištada živatad, da te-ki oli mugoine – ed aja motociklal. Se oli vanh šimjävrlaine te, se māni pidust' joged.

Hõ astuiba hillāšti, seižuteldes erašti. No hõ kuliba vaiše linduiden pajoid. Tuliba hillāšti Hutorahasai – ende oli sigā hutor, a nügūd' oli jānu vaiše sur' pōud, miččel nittihe hein.

Sid' ecijad ištuihe hengahtamha pordoizeks, kur'ouziba. Edemba ecmaha māniba tat L'ošanke, paimnele tarbiž oli mānda kodihe. Zavodi hāmārduda – oli jo eloku i pimenzui hotkas. Mecas seižui hillüz' – lindud jo panihe magadamha, a öлиндud i ömecživatad vōl ei nouznugoi. Ni ūks' lehtesut ei kubahtand – ei olend mille kubaidoitta, ku ei olend tullein hengahtust.

L'oša astui ezmāižen kerdan ökorbedme, hān ajelihe kalaha öks-toižeks, no ninga, kut necil kerdal, hān ei olend vōl mecas. Hāmāras kaikuine pu nāguihe hānele mecživatān – pahemba kaikid niihe koskuiba koval tullei veretud kuziden jured. L'ošale ned nāguihe kondjikš, vaiše konz hān tuli lähemba juridennoks, zavodiba nāguda juruded, ma neniden keskes. Vōl L'oša punoti pāl kactes, aigoin mitte-ni mecživat nāgeb jo heid i hānen pakuizēd sil'mād palaba mecan pimeduses. No nikedā ei olend.

Tat homaiči, kut L'oša vedāb ičtaze i muhahti:

– Sinā midā, varaidad? Tedan varastad, miše mitte-ni kondi hūpāhtab āreidusenke tele. Mecas, poigam, ei tarbiž varaita mecživatoid. Mecas tarbiž kaitas kaks'jaugašt živatad – ristitud. Vaiše hān tahtoib midā-ni hondod toižile. A mecživat ei koske nikonz muite, vaiše siloi voib kosketada, konz om poigidenke, libo tal'vel hāndikaz vai il'bez voiba hūppāhtada nāl'gāspāi pāle.

– A olid-ik sinā paksus mecas ninga, kut mõ sinunke? kūzui L'oša.

– Olin, kāvelin ūksnāin-ki, sanui tat.

– Ed-ik varaidan?

– A midā sid' varaita-se. Jāl'ghe voinad, konz minei tāudui kaks'toštkümne vot, minā paimenzin vazoid kolhozas. Aig-se oli mitte, hāndikahid oli kinktān. Joksensziba keskel päivād külādme, koirid sõiba. Nene oliba nāl'gvoded kut ristituile, muga živatoile-ki. Kerdan hāndikahad veiba hārgan ani külāspāi, nece oli ani jāl'ghe voinad. Mō siloi elim Jeremagjas.

Paimen toi lehmid külāha, vaiše pertišpāi, mitte oli sires, hārg astui jāl'gil – jāi se, aigoin sadale metrale. Emāgad jo zavodiba saubata lehmid i vazoid, kut kulištiba mõngandan. Mō vanhembanke sizarenke kacuim iknāspāi – koume sur't hāndikast, kaks' tagana, a ūks' laptāspāi kūksiba hārgan mecan polhe. Niken ei ehtind nimidā tehta. Vaiše pihkuspāi kului ningoi mõngand, miše paremb oli saubata korvad. Mō sizarenke peitimoiš pol'gastusiš pāčile. Eskai, konz mam tuli radolpāi, koirusti meid – tarbiž oli rehtlōihe iškta, miše kūksta hāndikahid. Kus sid', konz nāged ningoman ezmāižen kerdan.

A iče kāvelin ājan kerdoid ecmaha vazoid mecha, erašti kāveled kaiken ön ecmās, nimidā. Hāndikahad kosketaba živatoid kezal, a ristitud ei rohtigoi...

Ecijad tuliba hillāšti sijannoks, kus vanh te lāksi udele – se oli tehtud lesopunktal, te, miččedme vedihe mašinoil mecad. Oiktal polel se astui māgen alle – sigā kahtes sadas metras joksi jogi. Ecijad lāksiba udele tele i kāndihe hurale polele, kodin polhe. Astuiba vižkümne haškud i tegiba pažagan teveres.

– Aigoin hārg segoi, varastagam tågā, võib tehtas, miše astuškandeb siriči, sanui tat.

L'oša tatanke ištuihe paremba, viritiba čigarkad, kaikutte meleti min-se ičeze. L'oša kacui lämoihe, kut kibinod pažagaspāi lendaba ūlāhaks, pimedushe.

– Om-ik edahaks tågāpāi Šimjārvehesai? ūhtnāgoi kūzui L'oša.

– Ku kohtha-ka aigoin linneb koumekümne kilometrad. A mijak sinei?

– Muite. Nikonz en olend sigā. Iče olen Šimjārvlašt rodud, om taht homaita, miččel sijal eliba meiden dedoid.

– A sigā ei ole jo jānu-ki nimidā. Kalanikad poltiba kaik pertid, vaiše seižub pert'-toine. Kalad sigā om āi, mugomad magedad kalad ei ole nikus.

– Minā kulin, Šimjārves om mitte-se Must Haud? kūzui L'oša.

– Ka, om. Iče nāgin. Se om jārvenno. Jārvespāi sinna jokseb jogi. Konz om āi vet, ka vezi tāutab kaiken Mustan haudan i tegese mugoi ei sur' jārvtut. A konz vet om vāhā, vezi Šimjārvespāi jokseb Mustaha Haudaha. Nece om mugoine sur' must reig mas.

– A kuna vezi jokseb Mustas Haudaspāi?

– En teda, pagištās, miše vauktaha Jārvehe, ningoine jogi jokseb sinna man al. Šimjār ved' om ūlemba Vauktad Jārved. Tedomehed oliba tulnuded kuspāi-se, pāstiba znamoitud kalad Mustaha Haudaha i lōuziba necen kalan Vauktas Jārves. Aigoin om-ki tozi. Või Šimjārves om jogi ani jārves, jokseb veden al. No necen polhe minei starinoitihe vaiše, en teda enamba nimidā.

Ecijad pagižiba vōi pordon, eskai tat zavodi nukkuda. L'oša kacui hilihe – pažag jo sambuškanzi, i meleti Mustan Haudan polhe. Aig māni, ō zavodi jo loptas, teravas jo vaugištuškab.

Ūhtnāgoi L'osa kulišti min-se i lendi pān. Ken-se astui tedme jogen polespāi. "Kuspāi võib ottas kesked ōd i ningomas sijās ristit?" meleti L'oša. "Haškud-ne oma ristitun". Prihač noustati tatan:

– Tatōi, ken-se astub tedme jogen polespāi. Molembad zavodiba kacta sihe polhe, kuspāi kuluiba haškud. Ezmāi mi-se zavodi vaugištuda, eskai ecijad tundištiba tutaban hārgan kārzan.

– Ka nece om meiden Bot'a, heikahti L'oša.

– Bot'a, Bot'a, kut sinā putuid-se tānna, midāk sinā segoid, raukaine? Māngam nūgūd' kodihe.

L'oša sambuti hotkašti pažagan i ecijad tōnduiba kodin polhe. Tōnduiba ut tedme – astta oli vāhāšt edemba, no paremba i kebnemba.

Hārg astui lujās hillās. Nāgui, miše se surdui i kabjad oli satatadud. Te oli kova, sen tāht hārg astui tevertme. Tarbiž oli astta ūhesa virstad. Matk ei olend pit'k, no surdnuzile ristituile, da vōi žīvatanke, kudamb astui habi, astta tarbiž oli nel'l' časud.

Konz hō tuliba jāttud motociklannoks, tat ištuihe i ajoi kodihe, miše mam tuliži vastha. A L'oša hārganke topotiba hillāšti tedme...

Necil päivāl niken ei mēnend heināntegole. L'osa tatanke magaziba, a kahtele ei midā rata heināntegol. Hārg-ki jāi mugažo lebaidusele kodihe.